

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈՂՈՄՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՄԱԳՅՈՉՅԱՆ

ԹՈՒՐԲԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԳԻՐՔ Ա

ԵՐԵՎԱՆ - 2004

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈՂՈՍՏՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՄԱԳՅՈՉՅԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԳԻՐՔ Ա

Երկրորդ լրամշակված հրատարակություն

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ

բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ԳԱՌՆԻԿ ԱՍԱՏՐՅԱՆԻ

և բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
ԱՐՏԱՇԵՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ



հրատարակություն

ԵՐԵՎԱՆ - 2004

ՀՏԴ 809.435 (07)
ԳՄԴ 81.2 Թուրք ց73
Ս - 300

ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՎԵԼ Է ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԿՈՂՄԻՑ ՈՐՊԵՍ ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԲՈՒՅԵՐԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ:

Գրախոսներ՝ ք.գ.դ., պրոֆ. Ներսես Սկրտչյան
պ.գ.դ. Արսեն Ավագյան
պ.գ.թ., դոց. Ռուբեն Սաֆրաստյան
ք.գ.թ. Լուսինե Սահակյան
պ.գ.թ. Սուրեն Բաղդասարյան

Սաֆարյան Ալեքսանդր
Ս - 300 Թուրքերենի դասագիրք. Գիրք Ա: - Եր.: Ոսկան Երևանցի», 2004, - 312 էջ:

Սույն դասագիրքը հրատարակվել է
պոլսահայ բարերար
Տիկին Մելնա Իսբենտերտոզի
մեկենասությամբ:

Դասագրքի ստեղծման և լրամշակման աշխատանքները հովանավորել են
«Գուրգեն Մելիքյանի Քաջաթաղի բազմազավակ ընտանիքների հիմնադրամը»
(տնօրեն՝ Գուրգեն Մելիքյան)

«ԱՊԱՎԵՆ» ՍՊԸ
(հիմնադիրներ՝ Արսեն Ղազարյան, Գագիկ Աղաջանյան)

«ԱՐՄԱՎԻԱ» ավիաընկերությունը
(գլխավոր տնօրեն՝ Անդրեյ Նիկիտին, կոմերցիոն տնօրեն՝ Մուշեղ Մայադյան)

«Հայրապետյան և որդիներ» ՍՊԸ
(նախագահ՝ Փայլակ Հայրապետյան)

191765
000005414

Թ 4602020400 2004 թ.
847(01)2004

ԳՄԴ 81.2 Թուրք ց73

ISBN 99930-0-073-6

© «ՈՍՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆՑԻ» հրատ., 2004
© Ա. ՍԱՖԱՐՅԱՆ, Ա. ՍՈՂՈՍՈՆՅԱՆ, Տ. ԼՈՔՍԱԳՅՈՋՅԱՆ, 2004

ԹՈՒՐԵՐԵՆԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Տպագիր	Ձեռագիր	Տպագիր	Ձեռագիր	Տպագիր	Ձեռագիր
A a	<i>A a</i>	I i	<i>I i</i>	R r	<i>R r</i>
B b	<i>B b</i>	İ i	<i>İ i</i>	S s	<i>S s</i>
C c	<i>C c</i>	J j	<i>J j</i>	Ş ş	<i>Ş ş</i>
Ç ç	<i>Ç ç</i>	K k	<i>K k</i>	T t	<i>T t</i>
D d	<i>D d</i>	L l	<i>L l</i>	U u	<i>U u</i>
E e	<i>E e</i>	M m	<i>M m</i>	Ü ü	<i>Ü ü</i>
F f	<i>F f</i>	N n	<i>N n</i>	V v	<i>V v</i>
G g	<i>G g</i>	O o	<i>O o</i>	Y y	<i>Y y</i>
Ğ ğ	<i>Ğ ğ</i>	Ö ö	<i>Ö ö</i>	Z z	<i>Z z</i>
H h	<i>H h</i>	P p	<i>P p</i>		

Չայնավորների մասին

Թուրքերենն ունի ութ ձայնավոր՝ **a, ı, o, u, e, i, ö, ü**:

A, o, e, ö - ձայնավորները (ըստ բերանի բացվածքի աստիճանի) լայն են, իսկ-**ı, u, i, ü** - ձայնավորները՝ նեղ:

Թուրքերենին բնորոշ է ձայնավորների ներդաշնակությունը:

Բաղաձայնների մասին

Թուրքերենում բաղաձայնները 21-ն են: Բաղաձայնները լինում են ձայնեղ (**b, c, d, g, ğ, j, k, m, n, r, v, y, z /13/**) և խուլ (**ç, h, f, k, p, s, ş, t /8/**): Խուլ բաղաձայնները հիշելու համար նախընտրելի է իմանալ հետևյալ բառերը՝ **şah** (շահ), **kafes** (վանդակ), **peçete** (անձեռոցիկ): - **Ç, k, p, t** - բաղաձայնները հնչյունափոխվում են համապատասխանաբար - **c, ğ, b, d** - բաղաձայնների (**ç > c, k > ğ, p > b, t > d**), եթե բառին կցվում է ձայնավոր հնչյունով սկսվող ածանց, իսկ - **h, f, s, ş** - խուլ բաղաձայնները չեն հնչյունափոխվում: Եթե խուլ բաղաձայնով վերջացող բառին կցվում է ձայնեղ բաղաձայնով սկսվող ածանց, ապա խուլ բաղաձայնի ազդեցությամբ այդ ձայնեղ բաղաձայնը նույնպես խլանում է (բաղաձայնների առնմանություն):

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍ - BİRİNCİ DERS

§ 1 Ցուցական դերանուններ - Gösterme Adılları (Gösterme Zamiri)

Ցուցական դերանուններ են.

Bu - այս, սա şu - այդ, դա o - այն, նա:

Իբրև որոշիչ՝ ցուցական դերանունը դրվում է որոշյալից առաջ:

Օր.

bu adam - այս մարդը
şu kız - այդ աղջիկը
o kalem - այն մատիտը
o bahçe - այն այգին
şu masa - այդ սեղանը

Իբրև ենթակա՝ ցուցական դերանունը դրվում է գոյական անունով արտահայտված ստորոգյալից առաջ:

§ 2 Պարզ համառոտ նախադասություն (եզ. թիվ, 3-րդ դեմք)

Թուրքերենում պարզ համառոտ նախադասության մեջ նախ դրվում է ենթական, ապա ստորոգյալը: Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասությունը կազմվում է ստորոգման - dir - ածանցի միջոցով, որը կցվում է անվանը: Ստորոգման ածանցը շեշտ չի կրում: Համաձայն ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի, կախված ստորոգյալի անվանական բաղադրիչի վերջին վանկի ձայնավորից՝ ածանցի ձայնավորը կարող է ունենալ հնչյունական չորս տարբերակ՝ dir, dir, dur, dür:

Ստորոգման ածանցի ձայնավորի կախվածությունը անվան վերջին վանկի ձայնավորից.

Անվան վերջին վանկի ձայնավորը	Ստորոգման ածանցի ձայնավորը	3-րդ դեմքի ստորոգման ածանցը
a, ı	ı	dir
e, i	i	dir
o, u	u	dur
ö, ü	ü	dür

Օր.

ա) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « a » կամ « ı » է:

Bu masadır. - Սա սեղան է:

Bu kapıdır. - Սա դուռ է:

բ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « e » կամ « i » է:

Şu penceredir. - Դա պատուհան է:

Bu şehirdir. - Սա քաղաք է:

զ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « օ » կամ « ս » է:

Şu yoldur. - Դա ճանապարհ է:

O kutudur. - Այն տուփ է:

դ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « օ » կամ « ü » է:

Bu gözdür. - Սա աչք է:

O üzümdür. - Այն խաղող է:

§ 3 Ստորոգման ածանցների առաջին բաղաձայնի խլացումը (d - t հնչյունափոխություն)

Եթե - dir, dir, dur, dür - ածանցները կցվում են այնպիսի բառերի, որոնք վերջանում են խուլ բաղաձայններով (ç, f, h, k, p, s, ş, t), ածանցի « d » հնչյունը խլանալով փոխվում է « t »-ի:

Օր.

Bu kitaptır - Սա գիրք է:

Şu mektuptur - Դա նամակ է:

O çocuktur - Նա երեխա է:

§ 4 Հարցական դերանուններ (Ne? և Kim?)

Թուրքերենի հարցական դերանուններից են - ne? - ի՞նչ և kim? - ո՞վ բառերը: Եթե - ne? - և - kim? - բառերը կատարում են հարցական նախադասության ստորոգյալի շարահյուսական դեր, ապա նրանք ստանում են ստորոգման ածանց:

Օր.

Bu nedir? - Սա ի՞նչ է:

Bu kimdir? - Սա ո՞վ է:

§ 5 Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասության ժխտական և հարցական ձևերը

Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ անվանական նախադասության ժխտականը կազմվում է «değil» բառի միջոցով: «değil»-ը դրվում է այն բառից հետո, որին վերագրվում է, սակայն միասին չի գրվում, չի արտաբերվում և չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Շեշան ընկնում է «değil» բառի վերջին վանկի ձայնավորի վրա: Ստորոգման ածանցը կցվում է «değil» բառին և ունի հնչյունական միայն մեկ ձև՝ dir:

Օր.

Bu oda değildir. - Սա սենյակ չէ:

Şu duvar değildir. - Դա պատ չէ:

Bu pencere değildir. - Սա պատուհան չէ:

Şu palto değildir. - Դա վերարկու չէ:

O kutu değildir. - Այն տուփ չէ:

Ստորոգման ածանցը կարող է դուրս ընկնել:

Օր.

Bu masa değil(dir). - Սա սեղան չէ:

Այնպիսի նախադասություններում, ինչպես՝ Bu kız değil, oğlandır. - Սա աղջիկ չէ, տղա է, - «dir» ստորոգման ածանցը կցվում է վերջին ստորոգյալին:

Պարզ նախադասության հարցական ձևը կազմվում է «ու» հարցական մասնիկի միջոցով: Հարցական մասնիկը շեշտ չի կրում: Ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին՝ հարցական մասնիկը կարող է ունենալ հնչյունական չորս տարբերակ՝ ու, մի, ուս, ում: Մասնիկը չի գրվում այն բառի հետ միասին, որին վերագրվում է, սակայն արտաբերվում է միասին: Ստորոգման «dir» ածանցը կցվում է հարցական մասնիկին:

Հարցական - ու - մասնիկի փոփոխությունը բառի վերջին վանկի ձայնավորի ազդեցությամբ.

Բառի վերջին վանկի ձայնավորը	Հարցական մասնիկի ձայնավորը	Հարցական մասնիկը
a, ı	ı	mi
e, i	i	mi
o, u	u	mu
ö, ü	ü	mü

Օր.

ա) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « a » կամ « ı » է:

Bu oda midir? - Սա սենյա՞կ է:

O kapı midir? - Այն դու՞ռ է:

բ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « e » կամ « i » է:

Şu defter midir? - Դա տե՞սք է:

O Ermeni midir? - Նա հա՞յ է:

գ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « o » կամ « u » է:

Şu top mudur? - Դա գնդա՞կ է:

O Rus mudur? - Նա ռու՞ս է:

դ) Անուններ, որոնց վերջին վանկի ձայնավորը « ö » կամ « ü » է:

Bu çöp müdür? - Սա ա՞ղբ է:

O Türk müdür? - Նա թու՞րք է:

Եթե ստորոգյալն արտահայտվում է հարցական դերանվամբ, ապա «ու» հարցական մասնիկը չի կիրառվում:

Օր.

Ahmet kimdir? - Ահմեդն ո՞վ է:

Bu nedir? - Սա ի՞նչ է:

Հարցական ձևի կիրառության դեպքում 3-րդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման վերջաձանցը կարող է դուրս մնալ:

Օր.

Bu çiçek mi(dir)? - Սա ծաղի՞կ է:

Բառարան - Sözlük

adam (insan, kişi) - մարդ
amele (işçi) - բանվոր
az - քիչ
bahçe - այգի
beyaz (ak) - սպիտակ
bina - շենք
bu - սա, այս
burun - քիթ
büyük - մեծ
çiçek (-ği) - ծաղիկ
çirkin - տգեղ
çocuk (-ğu) - երեխա
çok (çoğu) - շատ
çöp (çöpü) - աղբ
defter - տետր
duvar - պատ
Ermeni - հայ
ev - տուն
evet - այո
gemi - նավ
göl - լիճ
göz - աչք
günaydın - բարի լույս
güzel - գեղեցիկ
hasta - հիվանդ
hayır - ոչ
hokka - թանաքաման
iyi - լավ
kadın - կին
kalem - մատիտ, գրիչ
kapı - դուռ
kardeş - եղբայր
kısık - կարճ
kız - աղջիկ
kızkardeş - քույր (կրտսեր)

kim? - ո՞վ
kitap (-bı) - գիրք
kol - թև
kötü (fena) - վատ
köy - գյուղ
köylü - գյուղացի
kutu - տուփ
küçük (-ğü) - փոքր
masa - սեղան
mektep (-bi) - դպրոց
mektup (-bu) - նամակ
merhaba - բարև (ձեզ)
ne? - ի՞նչ
o - նա, այն
oda - սենյակ
oğlan (oğul) - տղա
okul - դպրոց
palto - վերարկու
pencere - պատուհան
Rus - ռուս
sandalye - աթոռ
sarı - դեղին
şu - դա, այդ
tavan - առաստաղ
tebeşir - կավիճ
tren - գնացք
Türk (-kü) - թուրք
tütün - ծխախոտ (թուրուն)
uzun - երկար
ütü - արդուկ
üzüm - խաղող
yol - ճանապարհ
yolcu - ճանապարհորդ
yük (-kü) - բեռ

Վարժություններ - Alıştırmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu masadır. Şu sandalyedir. O kapıdır. Bu nedir? Bu mekteptir. Şu nedir? Şu sandalyedir. O nedir? O defterdir. Bu kitap mıdır? Evet, bu kitaptır. Bu nedir? Bu duvardır. O hokka mıdır? Hayır, o hokka değildir. Bu ev büyük müdür? Hayır, bu ev küçüktür. O kimdir? O Arsen'dir. Bu Orhan mıdır? Hayır, bu Orhan değildir, bu Selim'dir. Şu adam kimdir? Şu adam Ermeni'dir. O Türk müdür? Hayır, o Rus'tur. Şu tren midir? Hayır, şu tren değildir, gemidir. Ahmet amele midir? Evet, o ameledir. Bu çocuk kız mıdır? Hayır, bu çocuk oğlandır. O küçük çocuk kimdir? O küçük çocuk Aslan'dır. Bu mektup mudur? Evet, bu mektuptur. O kadın güzel midir? Hayır, o

kadın güzel değildir. Bu büyük bina okul mudur? Evet, bu büyük bina okuldur. O kız hasta mı? Hayır, o kız hasta değil. Armen işçi değil(dir).

2. Լրացնել բաց թողնված ստորոգման անանցները և թարգմանել:

Տu գöl... .

O okul... .

Ahmet amele... .

Bina büyük... .

Çocuk küçük... .

Bu ne... ?

O kim... ?

Տu duvar... .

Duvar sarı... .

Yol kısa... .

Տu kitap... .

O defter çok iyi... .

Տu hokka beyaz... .

Bu kız Ermeni'... .

O adam Rus'... .

O hasta... .

3. Նշված նախադասությունները դարձնել ժխտական և հարցական:

Bu odadır.

Տu adam Ermeni' dir.

O Türk' tür.

Bu çocuk kızdır.

Aram ameledir.

Bu mektuptur.

O adam hastadır.

O kadın güzeldir.

Bu Arsen' dir.

Տu trendir.

Bu büyük bina okuldur.

Bu ev büyüktür.

O kız küçüktür.

4. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Սա սեղան է: Դա պատ է: Նա աղջիկ է: Այս երեխան գեղեցիկ է: Այն գի՞րք է: Ո՛չ, այն գիրք չէ, տետր է: Պատը դեղին է: Այն այգին մեծ է: Սա նա՞վ է: Ո՛չ, սա նավ չէ, գնացք է: Նա ո՞վ է: Նա Արմենն է: Այդ տունը մե՞ծ է: Ո՛չ, այդ տունը մեծ չէ, փոքր է: Այն մարդը բանվոր չէ: Այդ աղջիկը հիվանդ է: Այս տղան Ահմեդն է: Գյուճալը թուրք է: Իվանը ռուս է: Արամը հայ է: Սա նամակ չէ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ - İKİNCİ DERS

§ 6 Անձնական դերանուններ - Kişi Adları

Ben - ես	Biz - մենք
Sen - դու	Siz - դուք
O - նա	Onlar - նրանք

§ 7 Ներգոյական (տեղի) հոլով - Kalma durumu

Ներգոյական հոլովը կազմվում է - da, de - և - ta, te - (խոյլ բաղաձայնով վերջացող գոյականներից հետո) ածանցների միջոցով: Ներգոյական հոլովը պատասխանում է - որտե՞ղ, ու՞մ մոտ, ինչի՞ մեջ և ե՞րբ հարցերին: Շեշտն ընկնում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.

oda - սենյակ	odada - սենյակում
ev - տուն	evde - տանը
sokak - փողոց	sokakta - փողոցում
mektep - դպրոց	mektepte - դպրոցում
kim? - ո՞վ	kimde? - ու՞մ մոտ
saat - ժամ	saatte - ժամին
	սակայն` saat beşte - ժամը հինգին

ben - ես	bende - ինձ մոտ
sen - դու	sende - քեզ մոտ
o - նա	onda - նրա մոտ
biz - մենք	bizde - մեզ մոտ
siz - դուք	sizde - ձեզ մոտ
onlar - նրանք	onlarda - նրանց մոտ

§ 8 Հոգնակի թիվ - Çoğul

Հոգնակի թիվը կազմվում է - lar, ler - շեշտակիր ածանցների միջոցով: Զայնավորների ներդաշնակության կանոնի համաձայն, կախված քառի վերջին վանկի ձայնավորից, հոգնակերտ ածանցի ձայնավորը կարող է փոփոխվել:

Բառի վերջին վանկի ձայնավորը	Հոգնակերտ ածանցը
a, ı, o, u	lar
e, i, ö, ü	ler

Օր.

duvar - պատ	duvarlar - պատեր
kapı - դուռ	kapılar - դռներ
doktor - բժիշկ	doktorlar - բժիշկներ
öğretmen - ուսուցիչ	öğretmenler - ուսուցիչներ
öğrenci - աշակերտ	öğrenciler - աշակերտներ
göz - աչք	gözler - աչքեր

Հնրվական ածանցը դրվում է հոգնակերտ ածանցից հետո:

Օր.

sokaklarda - փողոցներում
evlerde - տներում

Եթե նախադասության մեջ ենթական ստացել է հոգնակերտ ածանց, ապա ստորոգյալը նրա հետ թվով չի համաձայնում:

Օր.

Evler büyüktür. - Տները մեծ են:
Sokaklar geniştir. - Փողոցները լայն են:

Գոյական անունը չի ստանում հոգնակերտ ածանց, եթե նրա որոշիչը քանակական թվական է:

Օր.

masa - սեղան	masalar - սեղաններ	beş masa - հինգ սեղան
ev - տուն	evler - տներ	üç ev - երեք տուն
kitap - գիրք	kitaplar - գրքեր	yedi kitap - յոթ գիրք

Գոյական անունը չի ստանում հոգնակերտ ածանց նաև այն դեպքում, երբ ստանում է քանակ ցույց տվող որոշիչներ՝ az - քիչ, çok - շատ, kaç - քանի.

Օր.

Bende az para var. - Ինձ մոտ քիչ փող կա:
Burada çok kitap var. - Այստեղ շատ գիրք կա:
Trende kaç yolcu var? - Գնացքում քանի՞ ուղևոր կա:

§ 9 Var և Yok անունները

Ստորոգյալը, որը մատնացույց է անում ինչ - որ մեկի կամ ինչ - որ բանի առկայություն, արտահայտվում է - var - անվան օգնությամբ: - Var - անունը ստանում է ստորոգման ածանց:

Օր.

Bu binada sandalye var(dır). - Այս շենքում արքո կա:
Arabada dört kişi var(dır). - Ավտոմեքենայի մեջ չորս մարդ կա:
Dershane de yirmi öğrenci ve bir öğretmen var(dır).
Դասարանում քսան աշակերտ և մեկ ուսուցիչ կա:

- Var - անվանը ժխտական ձևում համապատասխանում է - yok - անունը:

Օր.

Şimdi kamyonda kum yok(tur). - Այժմ քեռնատարի մեջ ավազ չկա:
Parkta kimse yok(tur). - Պարտեզում ոչ ոք չկա:
Yol yok(tur). - Ծանապարհ չկա:

Var - և - yok - ի հետ կարող է չկիրառվել ստորոգման ածանց, հատկապես բանավոր խոսքում:

Օր.

Odada kim var?- Սենյակում ո՞վ կա:

Bu nehirde çok balık var. - Այս գետում շատ ձուկ կա:

Bu mağazada gömlek yok, çorap var.

Այս խանութում վերնաշապիկ չկա, գուլպա կա:

Ստորոգյալի հարցական ձևը կազմվում է - **mi** - հարցական մասնիկի օգնությամբ, որը տվյալ դեպքում ունի հնչյունական մեկ տարբերակ՝ **mi** (...var mi?):

Օր.

Evde ekmek var mı(dir)? - Տանը հաց կա՞:

Sokakta taksi var mı(dir)? - Փողոցում տաքսի կա՞:

Odada kimse var mı? - Սենյակում ինչ-որ մեկը կա՞:

Հարցական մասնիկը - **yok** - ի հետ կազմում է հարցական - ժխտական ձևը: Տվյալ դեպքում հարցական մասնիկն ունի հնչյունական մեկ տարբերակ՝ **mu** (... yok mu?):

Օր.

Sende para yok mu(dur)? - Քեզ մոտ փող չկա՞:

Sokakta taksi yok mu(dur)? - Փողոցում տաքսի չկա՞:

Bu köyde doktor yok mu? - Այս գյուղում բժիշկ չկա՞:

§ 10 Ստացական դերանուններ - İyelik Adilari

Ստացական դերանուններ կազմվում են անձնական դերանուններից և ցույց են տալիս պատկանելիություն:

Օր.

benim - իմ

bizim - մեր

senin - քո

sizin - ձեր

onun - նրա

onların - նրանց

§ 11 Պատկանելիության ածանցներ - İyelik eki

Պատկանելիությունն արտահայտվում է դերանունների և պատկանելիության հատուկ ածանցների միջոցով: Ածանցները գրվում և արտաբերվում են անվան հետ, ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և իրենց վրա են կրում շեշտը:

Ձայնավոր հնչյունով վերջացող հիմքերից հետո պատկանելիության ածանցները հետևյալն են.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- m	- miz (miz, muz, müz)
Երկրորդ	- n	- niz (niz, nuz, nüz)
Երրորդ	- sı (si, su, sü)	- ları, leri

Օր.

Benim babam - Իմ հայրը

Bizim babamız - Մեր հայրը

Senin baban - Քո հայրը

Sizin babanız - Ձեր հայրը

Onun babası - Նրա հայրը

Onların babası - Նրանց հայրը

(babaları)

(hayırları)

Benim annem - Իմ մայրը
 Senin annen - Քո մայրը
 Onun annesi - Նրա մայրը

Bizim annemiz - Մեր մայրը
 Sizin anneniz - Չեր մայրը
 Onların annesi - Նրանց մայրը
 (anneleri) (մայրերը)

Benim komşum - Իմ հարևանը
 Senin komşun - Քո հարևանը
 Onun komşusu - Նրա հարևանը

Bizim komşumuz - Մեր հարևանը
 Sizin komşunuz - Չեր հարևանը
 Onların komşusu - Նրանց հարևանը
 (komşuları) (հարևանները)

Benim ütüüm - Իմ արդուկը
 Senin ütün - Քո արդուկը
 Onun ütüsü - Նրա արդուկը

Bizim ütümüz - Մեր արդուկը
 Sizin ütünüz - Չեր արդուկը
 Onların ütüsü - Նրանց արդուկը
 (ütüleri) (արդուկները)

Բաղաձայնով վերջացող հիմքերից հետո պատկանելիության ածանցները հետևյալն են.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- ım (im, um, üm)	- ımız (imiz, umuz, ümüz)
Երկրորդ	- in (in, un, ün)	- iniz (iniz, unuz, ünüz)
Երրորդ	- i (i, u, ü)	- ları, leri

Օր.

Benim atım - Իմ ձին
 Senin atın - Քո ձին
 Onun atı - Նրա ձին

Bizim atımız - Մեր ձին
 Sizin atınız - Չեր ձին
 Onların atı - Նրանց ձին
 (atları) (ձիերը)

Benim defterim - Իմ տետրը
 Senin defterin - Քո տետրը
 Onun defteri - Նրա տետրը

Bizim defterimiz - Մեր տետրը
 Sizin defteriniz - Չեր տետրը
 Onların defteri - Նրանց տետրը
 (defterleri) (տետրերը)

Benim topum - Իմ գնդակը
 Senin topun - Քո գնդակը
 Onun topu - Նրա գնդակը

Bizim topumuz - Մեր գնդակը
 Sizin topunuz - Չեր գնդակը
 Onların topu - Նրանց գնդակը
 (topları) (գնդակները)

Benim köyüm - Իմ գյուղը
 Senin köyün - Քո գյուղը
 Onun köyü - Նրա գյուղը

Bizim köyümüz - Մեր գյուղը
 Sizin köyünüz - Չեր գյուղը
 Onların köyü - Նրանց գյուղը
 (köyleri) (գյուղերը)

Քանի որ պատկանելիության ածանցները տարբերակվում են ըստ դեմքերի, ապա դերանունները կարող են բաց թողնվել: Խոսակցական լեզվում երբեմն հատկացյալը կարող է չստանալ պատկանելիության ածանց: Հոգնակի ձևի կիրառության դեպքում բառին նախ կցվում է հոգնակերտ, ապա պատկանելիության ածանցը:

Օր.

Kardeşim - Իմ եղբայրը
 Kardeşin - Քո եղբայրը
 Kardeşi - Նրա եղբայրը

Kardeşimiz - Մեր եղբայրը
 Kardeşiniz - Չեր եղբայրը
 Kardeşleri - Նրանց եղբայրները (եղբայրը)

Bizim köy - Մեր գյուղը
Sizin ev - Ձեր տունը
Kitaplarım - Իմ գրքերը
Kardeşleriniz - Ձեր եղբայրները

§ 12 - Bir - բառի կիրառությունը

Թուրքերենում - bir - բառն ունի երեք իմաստ.

ա) Bir - 1 (որպես քանակական թվական)
bir masa - մեկ սեղան

բ) Bir - մեկ, մի (որպես անորոշության ցուցիչ, ինչպես անգլերենում a -
an անորոշ արթիքը)

bir masa - մի սեղան, ինչ - որ սեղան
O evde çok güzel bir kız var.

Այն տանը շատ գեղեցիկ (ինչ-որ, մի) աղջիկ կա:

գ) Bir - որակի կամ հատկանիշի ընդգծման (ուժեղացման) իմաստ, (եթե
դրվում է ածականի և գոյականի միջև):

güzel bir gömlek - շատ գեղեցիկ վերնաշապիկ
Mağazada güzel bir gömlek var.

Խանութում շատ գեղեցիկ վերնաշապիկ կա:

Բառարան - Sözlük

ad (isim) - անուն	dost (-tu) - ընկեր, բարեկամ
ahbap (-bi) - ընկեր, ծանոթ	dört (-dü) - չորս
Alman - գերմանացի	efendi (bey, beyefendi) - պարոն
Almanya - Գերմանիա	ekmek (-ği) - հաց
altı - վեց	el - 1. ձեռք 2. օտար
ana, anne - մայր	elma - խնձոր
arkadaş - ընկեր	- erkek (-ği) - 1. տղամարդ, այր
asker (er) - զինվոր	2. արու, որձ
at - ձի	Ermenistan - Հայաստան
baba - հայր	fakir - աղքատ
balık (-ğı) - ձուկ	garaj - ավտոտնակ
beş - հինգ	geniş - լայն
bir - մեկ	gömlek (-ği) - վերնաշապիկ
biraz - մի քիչ	hanım (bayan) - տիկին
çanta - պայուսակ	- harita - քարտեզ
çorap (-bi) - գուլպա	iki - երկու
daha - դեռ, ավելի, էլ	kaç - քանի
dar - նեղ	kamyon - բեռնատար
ders - դաս	kedi - կատու
dershane - դասարան	- kırma - կարմիր
dıram - դրամ (հայկական արժույթ)	- kimse - ոչ ոք
dişi - էգ	komsu - հարևան
doktor - բժիշկ	koridor - միջանցք
dokuz - ինը	

kum - ավազ	salon - սրահ
kursunkalem - մատիտ	sekiz - ութ
lira - լիրա (թուրքական արժույթ)	sıfır - զրո
mağaza - խանութ	siyah (kara) - սև
mavi - կապույտ	sofa - քաղնոց
memur - պաշտոնյա, ծառայող	sokak (-ğ) - փողոց
nasıl - ինչպես	sol - ձախ
nehir (-hri) - գետ	soyadı (-nı) - ազգանուն
nerede - որտե՞ր	subay - սպա
on - տասը	şimdi - այժմ
otomobil - ավտոմեքենա	tahta - տախտակ, փայտ
öbür - մյուս	taksi - տաքսի
öğrenci - աշակերտ	talebe - ուսանող
öğretmen - ուսուցիչ	top (-pu) - գնդակ
para - փող	Türkiye - Թուրքիա
park (-k) - պարտեզ, զբոսայգի	üç - երեք
pek - չափազանց	var - կա
pembe - վարդագույն	ve - և
portre - դիմանկար	ya (yahut) - կամ
radyo - ռադիո	yazı tahtası - գրատախտակ
raf - դարակ	yedi - յոթ
renk (-gi) - գույն	yeşil - կանաչ
Rusya - Ռուսաստան	yirmi - քսան
saat - 1. ժամ 2. ժամացույց	yok (-ğ, -ku) - չկա
sağ - 1. աջ 2. ողջ, կենդանի	yoldaş - ընկեր (ճանապարհի)
	zengin - հարուստ

Վարժություններ - Աղիւրմալ

1. Վարդալ և քարզմանել հայերեն:

Bu nedir? Bu binadır. O nedir? O koridordur. Koridor nasıldır? Koridor çok uzundur. O oda nedir? O oda dershanedir. O kitap iyi mi(dir)? Evet, bu çok iyi bir kitap(tır). Duvarda ne var? Duvarda harita var. Başka ne var? Bir de portre var. Ne var? Kırmızı kalem var. Bu defter ne renktedir? Bu defter sarıdır, o defter de mavidir. Şu duvarda kara tahta var mı? Evet, duvarda bir kara tahta var. Tablo duvarda mıdır? Evet, tablo duvardadır. Defterin ne renktedir? Defterim siyahtır. O kalem kırmızı mıdır? Hayır, o kalem mavidir. Kitabınız ne renktedir? Kitabım beyazdır. Adın nedir? Adım Eshan(dır). Adınız nedir? Adım Armen. Merhaba Ahmet Bey! Merhaba Selin Hanım! Beyefendi, o bey bir ahbabınız mıdır? Evet efendim, o bey bir dostumdur. İsmi nedir? Efendim? Adı ne? Adı Erdal'dır. Dostunuz subay mı? Hayır, Erdal Bey memurdur. Şu bayan kimdir? Şu bayan Berna Hanımdır. O zengin midir? Hayır, o zengin değildir. Para kimdedir? Para bendedir. Bende elli bin lira ve on dıram var. Dershanemizde iki siyah masa ve on sarı sandalye var. Masanızda ne var? Masamda bir kitap var. Masasında hokka var mı? Hayır, masasında hokka yok. Defteriniz nerededir? Defterim masamdadır. Kalemınız onda mı? Hayır, kalemim elimdedir. Şu iki kırmızı elma masalarında mı? Evet, o iki kırmızı elma masalarındadır. Elinde çanta mı var? Evet, elinde çanta var. Armen dershanemizde değil(dir).

- Kiminiz var?
- Anam var, babam var, bir kızım var. Ya sizin ananız babanız sağ mıdırlar? Sizin kiminiz var?
- Kimsem yok, efendim.
- Sağımızda bir subay var, Tamer Beyin oğlu mu?
- Hayır, Tamer Beyin oğlu Almanya'da.
- Anası Alman mı?
- Hayır, Türk'tür.
- Peki şu asker kim?
- Sabiha Hanımın oğlu.
- Bayan Sabiha'nın oğlu mu var?
- Evet, iki oğlu ve bir kızı var. Büyük oğlu budur.
- Öbür oğlu nerede?
- Burada, Türkiye'de...
- Nasıl bir adam?
- İyi değil. Biraz ... kötü bir oğlan.
- Ya o adam?
- O iyi bir adamdır.
- Allahısmarladık Beyim.
- Güle güle, efendim. Güle güle.

2. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Bu nedir? Bu odada kim var? Kara tahta nerededir? O duvarda harita var mı? Bu erkek kimdir? Elimde ne var? Ergün nerededir? Orhan Bey memur mu? O iyi kadın orada mıdır? Kitabım sende midir? Bu subay babanız mıdır? Elinde ne var? Dostun koridorda mıdır? Aram Ermenistan'da mı? Arsen kardeşin mi?

3. Ելնելով իմաստից՝ ամբողջացնել հետևյալ նախադասությունները:

Kitabım masa... .	Paramız sen... .
Bu derslane dar... .	Binamızda üç salon... .
Odada beş adam... .	Anneniz o bina... .
Armen oda... değil(dir).	O bayanda bin dıram... .
Bende kalem... .	Sende para... .
Bu erkek amele... .	Bu iki subay evimiz... .

4. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

Şu duvarda portre yoktur.

Masada bir defter var.

Bu hanım annemdir.

O kadında para yok.

Kalem raftadır.

Mavi defter ondadır.

Bu salonda radyo vardır.

Onda, on lira var.

Bu kadın çok güzeldir.

Bende kalem yok.

Kalem kırmızıdır.

Dershanemizde yazı tahtası vardır.

Mavi defter sendedir.

5. Թարգմանել թուրքերեն:

Այս պատին ի՞նչ կա: Այս պատին նկար և քարտեզ կա: Որտե՞ղ է այն գիրքը: Այն սեղանի վրա տեսր կա: Քեզ մոտ փող կա՞: Այո՛, ինձ մոտ կա տասը դրամ: Կատուն որտե՞ղ է: Կատուն բազմոցին է: Այս մարդը բանվոր է: Դասարանում տասը սեղան կա: Սրահում ո՞վ կա: Սրահում կան զինվորներ: Այդ գիրքը լա՞վն է: Այո՛, այդ գիրքը շատ լավն է: Ու՞մ մոտ դրամ կա: Քեզ մոտ դրամ կա: Դասարանում ուրիշ ինչ կա : Դասարանում կա նաև մեկ քարտեզ: Ռադիոն որտե՞ղ է: Ռադիոն այն փոքր սենյակում է: Որտե՞ղ է իմ գիրքը: Քո գիրքն ինձ մոտ է: Մեր լսարանում ովքե՞ր կան: Մեր լսարանում տղաներ և աղջիկներ կան: Մեր սենյակում կա ութ աթոռ: Իմ մատիտը քեզ մո՞տ է: Այո՛, քո մատիտն ինձ մոտ է: Քո ձեռքին ի՞նչ կա: Իմ ձեռքին կա երկու գիրք: Այս գիրքը լա՞վն է: Այո՛, այս գիրքը շատ լավն է: Որտե՞ղ է ձեր հայրը: Իմ հայրը քո սենյակում է: Քեզ մոտ դրամ կա՞: Ո՛չ, ինձ մոտ դրամ չկա: Նրա սենյակում աթոռ չկա: Անին ձեր լսարանում չէ: Այժմ Անահիտը Թուրքիայում չէ, Հայաստանում է:

Կայուն բառակապակցություններ

1. Güle güle – ցտեսություն, ամենայն բարիք (բարեմաղթանք՝ գնացողին)
2. Allahısmarladık - բարով մնաք, ամենայն բարիք
3. Kiminiz var? – Դուք ո՞վ (ի՞նչ հարազատներ) ունեք:

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - ÜÇÜNCÜ DERS

§13 Անվանական ստորոգյալի կազմությունը - Şahıs Ekleri

Անվանական ստորոգյալի ներկա ժամանակաձևը կազմվում է շեշտ չկրող ստորոգման ածանցների միջոցով: Ստորոգման ածանցի ձայնավոր հնչյունն այս դեպքում ևս ունի հնչյունական չորս տարբերակ՝ կախված այն բառի վերջին վանկի ձայնավորից, որին ածանցը կցվում է:

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- im (im, um, üm)	- ız (iz, uz, üz)
Երկրորդ	- sin (sin, sun, sün)	- sınız (siniz, sunuz, sünüz)
Երրորդ	- dir (dir, dur, dür)	- dirlar (dirler, durlar, dürler)

Օր.

Ben bakanım. - Ես նախարար եմ: Biz bakanız. - Մենք նախարար ենք:
Sen bakansın. - Դու նախարար ես: Siz bakansınız. - Դուք նախարար եք:
O bakandır. - Նա նախարար է: Onlar bakandırlar. - Նրանք նախարար են:

Ben askerim. - Ես զինվոր եմ: Biz askeriz. - Մենք զինվոր ենք:
Sen askersin. - Դու զինվոր ես: Siz askersiniz. - Դուք զինվոր եք:
O askerdir. - Նա զինվոր է: Onlar askerdirler. - Նրանք զինվոր են:

Ben memurum. - Ես պաշտոնյա եմ: Biz memuruz. - Մենք պաշտոնյա ենք:
Sen memursun. - Դու պաշտոնյա ես: Siz memursunuz. - Դուք պաշտոնյա եք:
O memurdur. - Նա պաշտոնյա է: Onlar memurdurlar. - Նրանք պաշտոնյա են:

Ben müdürüm. - Ես տնօրեն եմ: Biz müdürüz. - Մենք տնօրեն ենք:
Sen müdürsün. - Դու տնօրեն ես: Siz müdürsünüz. - Դուք տնօրեն եք:
O müdürdür. - Նա տնօրեն է: Onlar müdürdürler. - Նրանք տնօրեն են:

Եթե առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերի ստորոգման ածանցները կցվում են այնպիսի բառերի, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով, ապա բառի և ածանցի միջև ի հայտ է գալիս - y - հնչյունը:

Օր.

Ben hastayım. - Ես հիվանդ եմ: Biz hastayız. - Մենք հիվանդ ենք:
Ben ameleyim. - Ես քանվոր եմ: Biz ameleyiz. - Մենք քանվոր ենք:
Ben köylüyüm. - Ես գյուղացի եմ: Biz köylüyük. - Մենք գյուղացի ենք:

Անձնական դերանունը կարող է բաց թողնվել, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակվում են ըստ դեմքերի:

Օր.

Hastayım. - (Ես) հիվանդ եմ: Hastayız. - (Մենք) հիվանդ ենք
Hastasın. - (Դու) հիվանդ ես: Hastasınız. - (Դուք) հիվանդ եք:
Hastadır. - (Նա) հիվանդ է: Hastadırlar. - (Նրանք) հիվանդ են:

Անվանական ստորոգյալը հոգնակի թվի առաջին և երկրորդ դեմքերում չի ստանում հոգնակերտ ածանց, քանի որ հոգնակին արտահայտվում է ստորոգման ածանցի միջոցով:

Օր.

(Biz) öğrenciyiz. - (Մենք) ուսանող ենք:
(Siz) askersiniz. - (Դուք) զինվոր եք:

Երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի կիրառությունը մեկ անձի նկատմամբ արտահայտում է մակ քաղաքավարական վերաբերմունք, հարգանք:

Օր.

Siz subaysınız. - Դուք սպա եք:
Siz sporcusunuz. - Դուք մարզիկ եք:

§14 Անվանական ստորոգյալի ժխտական, հարցական, հարցական - ժխտական ձևերը (տե՛ս նաև § 5)

Ներկա ժամանակով դրված անվանական ստորոգյալի ժխտական ձևում ստորոգման ածանցը կցվում է «değil» բառին և համաձայն ձայնավորների ներդաշնակության կանոնի՝ կարող է ունենալ հնչյունական միայն մեկ տարբերակ:

Օր.

Ben hasta değilim. - Ես հիվանդ չեմ:
Sen doktor değilsin. - Դու բժիշկ չես:
O müdür değildir. - Նա տնօրեն չէ:
Biz öğrenci değiliz. - Մենք աշակերտ չենք:
Siz komutan değilsiniz. - Դուք հրամանատար չեք:
Onlar memur değildirler. - Նրանք պաշտոնյա չեն:

Հարցական ձևի կազմության դեպքում ստորոգման ածանցը կցվում է հարցական մասնիկին, որը գրվում է ստորոգյալից առանձին, սակայն արտաբերվում է միասին: Հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի ձայնավոր հնչյունները ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերում - *mi, mi, mu, mü* - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջև առաջանում է - *y* - հնչյունը:

Օր.

Ben komutan muyum? - Ես հրամանատար եմ:
Sen komutan mısın? - Դու հրամանատար ես:
O komutan mıdır? - Նա հրամանատար է:
Biz öğrenci miyiz? - Մենք աշակերտ ենք:
Siz öğrenci misiniz? - Դուք աշակերտ եք:
Onlar öğrenci midirler? - Նրանք աշակերտ են:
(öğrenciler mi?) (աշակերտներ են):

Ben memur muyum? - Ես պաշտոնյա եմ:
Sen memur musun? - Դու պաշտոնյա ես:
O memur mudur? - Նա պաշտոնյա է:
Biz şoför müyüz? - Մենք վարորդ ենք:
Siz şoför müsünüz? - Դուք վարորդ եք:
Onlar şoför müdürler? - Նրանք վարորդ են:
(şoförler mi?) (վարորդներ են):

Ինչպես արդեն նշվել է, երրորդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման ածանցը կարող է բաց թողնվել:

Օր.

Ahmet hasta mı? - Ահմեդը հիվանդ է:
Masa temiz mi(dir)? - Սեղանը մաքուր է:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է - *değil* - բառի , - *mi* - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով: - *mi* - հարցական մասնիկը և ստորոգման ածանցները գրվում են միասին, սակայն - *değil* - բառից առանձին:

Օր.

Ben amele değil miyim? - Ես բանվոր չեմ:
Sen amele değil misin? - Դու բանվոր չես:
O amele değil mi? - Նա բանվոր չէ:
Biz memur değil miyiz? - Մենք ծառայող չենք:
Siz memur değil misiniz? - Դուք ծառայող չեք:
Onlar memur değil midirler? - Նրանք ծառայող չեն:

§15 Ածական անուն - Önad (Sıfat)

Ածական անունը իբրև որոշիչ դրվում է գոյական անուն - որոշյալից առաջ՝ միշտ մնալով անփոփոխ:

Օր.

Büyük bahçe - մեծ այգի
Küçük çocuk - փոքրիկ երեխա
Genç kadın - երիտասարդ կին
Geniş yol - լայն ճանապարհ
Yeşil tarla - կանաչ դաշտ:

Ածականով արտահայտված որոշիչը չի համաձայնում որոշյալի հետ թվով, այսինքն չի ստանում հոգնակերտ ածանց:

Օր.

Güzel bahçe - գեղեցիկ այգի güzel bahçeler - գեղցիկ այգիներ
Küçük oda - փոքր սենյակ küçük odalar - փոքր սենյակներ

Ածական անուն - որոշիչը որոշյալի հետ չի համաձայնում նաև հոլովով:

Օր.

Güzel park – գեղեցիկ պարտեզ güzel parkta - գեղեցիկ պարտեզում
Yüksek bina – բարձր շենք yüksek binada - բարձր շենքում

§16 Ներգոյական հոլովով դրված գոյականով կազմված անվանական ստորոգյալը

Գոյական անունը, ստանալով ներգոյական հոլովի և ստորոգման ածանցներ, կատարելով անվանական ստորոգյալի շարահյուսական դեր, ցույց է տալիս այն տեղը, որտեղ գտնվում է նախադասության ենթական (անձը կամ առարկան):

Օր.

Ben evdeyim. - Ես տանն եմ: Biz evdeyiz. - Մենք տանն ենք:
Sen evdesin. - Դու տանն ես: Siz evdesiniz. - Դուք տանն եք:
O evdedir. - Նա տանն է: Onlar evdedirler. - Նրանք տանն են:

Բառարան – Sözlük

какая-то - Գ.Գ

açık (-ği) - բաց

alçak (-ğı) - ցածր

almış - վաթսուց

ambar - պահեստ

aslan - առյուծ

aydın - մտավորական

bakan - նախարար

bin - հազար

bugün - այսօր

burada (burası) - այստեղ

bütün - քոլոր, ամբողջ

cam - ապակի

daire - 1. շրջանակ

2. բնակարան, հարկաբաժին

3. վարչություն, հիմնարկ,
գրասենյակ

4. շրջան

doksan - իննսուն

- döşeme - հատակ tavandan - առևանգ

dün - երեկ

- elli - հիսուն

enstitü - ինստիտուտ

enteresan - հետաքրքիր

- eski - հին

yeşil - կանաչ

fakat - սակայն, բայց
fakülte - ֆակուլտետ
gazete - թերթ
genç (-ci) - երիտասարդ
grup (-bu) - խումբ
hangi - ո՞ր
hoca - 1. ուսուցիչ, դասախոս
 (öğretmen, muallim)
 2. խոջա, սնուլա
ihtiyar - ծեր
ilkokul - նախակրթարան
ince - բարակ, նուրբ
işte - ահա, ահավասիկ
kâğıt (-dı) - թուղթ
kalın - հաստ
kapalı - փակ
karanlık (-ğı) - մութ, մթություն
kırk - քառասուն
kitaplık (-ğı) - 1. գրապահարան,
 գրադարակ
 2. գրադարան
komutan - հրամանատար
kurs - կուրս
kütüphane - գրադարան
lokanta (yemekhane) - ճաշարան,
 ռեստորան
mahalle - քաղամաս

müdür - տնօրեն
numara - համար
oldukça - բավական(աչափ),
 բավականին
orada (orasi) - այնտեղ
ortaokul - միջնակարգ դպրոց
otuz - երեսուն
öbürgün - վաղը չէ, մյուս օրը
renkli - գունավոր
seksen - ութսուն
sınıf - 1. դասարան 2. դասակարգ
sinema - կինոթատրոն
sivil - քաղաքացիական
sporcu - մարզիկ
şoför - վարորդ
şurada (şurası) - այդտեղ
tablo - նկար, ցուցատախտակ
tarla - դաշտ
temiz - մաքուր
tiyatro - թատրոն
yeni - նոր
yetmiş - յոթանասուն
yoksa - 1. միգուցե, արդյոք
 2. թե չէ, եթե ոչ (չկա),
 այլապես, հակառակ դեպքում
yüksek (-ği) - բարձր
yüksekokul - բարձրագույն դպրոց
yüz - հարյուր

Վարժություններ - Alıştırmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Burada bina var mı? Evet, bizim mahallemizde çok bina var. Burası bir sınıf mıdır? Hayır, burası sınıf değil, salondur. Ya orası nedir? Orası bir dershanedir. Burada lokanta var mı? Hayır, lokantamız burada değil, o eski binadadır. Şu adamlar öğretmen midirler? Hayır, öğretmen değil, memurdurlar. Ya bunlar? Bunlar öğrencidirler. Öğretmenlerimiz dershanelededir. Burası okul mu, enstitü mü? Burası okuldur. Siz kimsiniz? Biz öğrenciyiz. Siz subay mısınız? Hayır, değiliz. Biz neredeyiz? Bizim fakültemizdeyiz. Binanız oldukça büyük. Evet, küçük değildir. Bu oda dershanenizdir, değil mi? Hayır, bu oda dershanemiz değildir. Dershaneniz dar mı geniş mi? Dershanemiz biraz dardır. Dershanemizde bir pencere vardır. Pencere şu an açıktır. Duvar mavi mi? Hayır, açık yeşildir. Pencerenin camı ince mi, yoksa kalın mı? İnce değildir. Döşeme ne renktedir? Döşeme sarıdır. Ya tavan? Tavan beyazdır. Çantanız var mı? Evet, çantam var. Çantanız nerede? Çantam elimdedir. Hangi elinizde? Sol elimde. Çantanızda neler var? Çantamda kitap(lar), defter(ler) ve kâğıtlar var. Ya sizin çantanız nerede? Bugün bende çanta yok, çantam evdedir. Şu defter sizin midir? Hayır, bir arkadaşımındır. Soyadı nedir? Soyadı Aramyan'dır. Masasında neler var? Masasında birkaç kalem var. Tebeşir nerede? İşte burada.

2. Ճշտել հարցական մասնիկները և պատկանելիության կամ ստորոգման ածանցները:

Radyo (mı), enstitü (- imız), kötü (- dır), okul (ı), dost (- dır), kitaplık (mı), yüksek (- dır), büyük (- dır), anne (- ı), lokanta (- imız), ahbap (- ım), eski (- dır), bütün (mı), fakülte (- ı), tablo (- ı).

3. Հետևյալ բառակապակցությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մեր դասարանը, մեր դասարանը, մեր դասարանում: Նրա ինստիտուտը, նրա ինստիտուտում, նրա ինստիտուտում: Մեծեր, մեծերի մոտ: Իմ ֆակուլտետը, քո ֆակուլտետում, նրա ֆակուլտետում: Նրա դպրոցը, ձեր դպրոցում, նրանց դպրոցում: Մեր ուսուցիչը, մեր ուսուցչի մոտ, մեր ուսուցիչների մոտ:

4. Վերլուծել և թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Onlar köylüdürler. Bu oğlanlar öğrencidirler. Bu gazeteler pek enteresandır. Subaylar buradadırlar. Kızlar okulda mıdır? O üç öğrenci öbür odadadır. Aslanlar pek güzeldir. Ambarda insanlar vardır. Öğrenciler salonumuzda mıdır? Evet, salonumuzda öğrencilerimiz vardır.

5. Համաձայնեցնել ստորոգյալը ենթակայի հետ և թարգմանել:

O talebeler büyük salonumuzda... .

Bütün bu arabalar pek yeni... .

Kedilerimiz odanda... .

İki ahbap sinemada... .

Kalemler masanda mı... ?

Memurlar dairelerinde mi... ?

Elmalar ellerimde... .

Askerler bu odalarımızda mı... ?

Hayır, bu odalarda asker(ler) yok... .

6. Վերլուծել և թարգմանել հայերեն:

O bay amele değildir. Enstitümüz büyük değildir. Talebeler odamızda değildirler. Bu odalar karanlık değil, aydınlıktır. O erkekler asker değil sivildirler. Efendim, burası lokanta değil, kütüphanedir. Ben değil, o askerdir. Masada defter değil, kitap var.

7. Ժխտել հետևյալ նախադասությունները:

Şu bina yüksektir.

Dostlarım buradadırlar.

Baban asker midir?

Diran dershanemizdedir.

Bu kadınlar pek güzeldirler.

Su kitaplar pek eskidir.

Hüseyin Bey yemekhanededir.

8. Հասկանալով նախադասության իմաստը՝ բաց թողած տեղերում ավելացնել yok(tur) կամ değil(dir) բառերը:

Babam köylü

Ahbabınız dershanemizde

Tablo bizde

Yazı tahtası temiz

Büyük odada oğlunuz

Şu karanlık koridorda kimse

Burası lokanta

Burada dostumuz

Hokka sağ elimde

Sol elinde gazete

9. Ավելացնել համապատասխան ածանց:

Ben subay..... .

Siz bizde değil mi..... ?

Biz erkek..... .

Sen oğlum değil mi..... ?

Sen oğlan..... .

Ben memur değil mi..... ?

Siz küçük..... .

Siz öğretmen değil mi..... ?

Ben muallim..... .

Siz fakültede mi..... ?

Biz subay..... .

Siz öğrenci mi..... ?

Siz nerede..... ?

Sen küçük mü..... ?

Biz dershanede..... .

Ben hasta mı..... ?

Sen lokantada..... .

Biz köylü mü..... ?

Ben odada..... .

Ben hocanız değil..... .

Sen odamızda..... .

Siz salonumuzda değil..... .

Sen anam..... .

Biz dostunuz değil..... .

Ben dostunuz..... .

Sen kardeşim değil..... .

Siz arkadaşımız..... .

Ben amele değil..... .

10. Նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Նրանք ուլքե՞ր են: Նրանք ուսուցիչ են: Այս աղջիկներն ուսուցիչ են: Չեր ընկերներն իմ սենյակում են: Մեր գրադարանում հետաքրքիր գրքեր կան: Այս նկարները շատ գեղեցիկ են: Չեր գրքերն այստեղ են: Այս զինվորներն ուսանո՞ղ են: Ո՛չ, նրանք ուսանող չեն: Չեր հայրը այստեղ չէ: Նա ճաշարանու՞մ է: Ո՛չ, նա ճաշարանում չէ, գրադարանում է: Իմ ընկերները գրադարանում չեն: Չեր որդիները դպրոցում չեն: Որտե՞ղ է ձեր զիրքը: Իմ զիրքն աթոռին է: Քո տետրերը նրա սեղանին են: Ի՞նչ կա ձեր սեղանին: Մեր դասարանում կա մեկ ուսուցիչ և վեց ուսանող: Նրանց մոտ ո՞վ կա: Այնտեղ ոչ ոք չկա: Չեր ընկերները ճաշարանում են: Քո տետրերը նրա մոտ չեն: Նրա ծնողները մեզ մոտ են: Այն լավ երեխան նրա որդին է: Այս գեղեցիկ պայուսակն իմն է: Ի՞նչ կա այնտեղ: Այնտեղ կա մի փոքրիկ և նեղ սենյակ: Այս զիրքը քո՞նն է: Այո՛, այս գեղեցիկ և

հետաքրքիր գիրքն իմն է: Քո ձախ ձեռքում ի՞նչ կա: Իմ ձախ ձեռքում շատ դրամ կա: Չեր ուսանողներն այստեղ չեն: Նրանք որտե՞ղ են: Նրանք այժմ ֆակուլտետում են: Ի՞նչ կա ձեր աջ ձեռքում: Իմ աջ ձեռքում մի մեծ խնձոր կա: Մեր տնօրենը կինոթատրոնում չէ, այստեղ է:

Կայուն բառակապակցություններ

1. Değil mi? - Չէ՞: Այդպես չէ՞:
2. Ne var? - Ի՞նչ կա: Ի՞նչ է պատահել:
3. Ne var ne yok? - Ի՞նչ կա, չկա: Ի՞նչ նորություն կա:
4. (Yeni) Bir şey yok. - Նորություն չկա: - Նոր բան չկա:
5. Nenin (neyiniz) var? - Ի՞նչ կա ձեզ մոտ: Ի՞նչ ունեք:
6. Bir şeyim yok. - Ինձ մոտ ոչինչ չկա: Ոչինչ չունեմ:
7. Nasılsınız? - Ինչպե՞ս եք:
8. Teşekkür ederim, iyiyim. - Ընդրհակալություն, լավ եմ:
9. Bir de... - մեկ էլ, բացի այդ... , նաև

ՀՈՐՐՈՐԴ ԴԱՍ – DÖRDÜNCÜ DERS

§ 17 Հրամայական եղանակ - Emir Kipi

Հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի եզակի թիվն արտահայտվում է բայահիմքի միջոցով.

Օր.

git - գնա՛ yaz - գրի՛ր

Հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի հոգնակի թիվը կազմվում է բայահիմքին կցվող - ınız, iniz, unuz, ünüz - ածանցների միջոցով: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա նրա և վերոհիշյալ ածանցների միջև առաջանում է - y - հնչյունը (yınız, yiniz, yunuz, yünüz): Խոսակցական լեզվում և գեղարվեստական զրականության մեջ հրամայական եղանակի երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի ածանցը հաճախ կիրառվում է - ın, in, un, ün - (այսինքն կրճատ) ձևով:

Օր.

yazın(ız) - գրեցե՛ք	gülün(üz) - ծիծաղեցե՛ք
gidin(iz) - գնացե՛ք	başlayın(ız) - սկսե՛ք
bulun(uz) - գտե՛ք	bekleyin(iz) - սպասեցե՛ք

Հրամայական եղանակի ժխտականը կազմվում է բայահիմքին - ma, me - ժխտման ածանցի կցմամբ: Ըեշտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր.

Եզակի թիվ

Հոգնակի թիվ

ya'zma - մի՛ գրիր
gi'tme - մի՛ գնա
bu'lma - մի՛ գտիր
gü'lme - մի՛ ծիծաղիր

ya'zmayın(ız) - մի՛ գրեցեք
gi'tmeyin(iz) - մի՛ գնացեք
bu'lmayın(ız) - մի՛ գտեք
gü'lmeyin(iz) - մի՛ ծիծաղեցեք

§18 Բայի անորոշ ձևը - Eylemlik / Mastar

Թուրքերենում բայի անորոշ ձևը (անգլերենում Infinitive) կազմվում է բայահիմքին - mak, mek - ածանցի կցմամբ: Բայահիմքը արտահայտում է հրամայական խոնարհման երկրորդ դեմքի եզակի թիվը (տե՛ս § 17):

Օր.

al - վերցրու	almak - վերցնել
oku - կարդա	okumak - կարդալ
gel - արի	gelmek - գալ
bekle - սպասիր	beklemek - սպասել

Բայի անորոշ ձևի ժխտականը կազմվում է - ma, me - ժխտման ածանցների միջոցով: Ժխտական խոնարհման դեպքում շեշտն ընկնում է բայահիմքի վերջին, այսինքն ժխտման ածանցին նախորդող վանկի ձայնավորի վրա:

Օր.

almak - վերցնել	a'lmamak - չվերցնել
gelmek - գալ	ge'lmemek - չգալ
okumak - կարդալ	oku'mamak - չկարդալ
konuşmak - խոսել	konu'smamak - չխոսել

§ 19 Ներկա - շարունակական ժամանակածև - Şimdiki Zaman Kipi

Սահմանական եղանակի ներկա - շարունակական ժամանակածևը (համապատասխանում է հայերենի անկատար ներկային, անգլերենի Present Continuous-ին) կազմվում է - yor - ածանցի միջոցով, որը կցվում է ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքերին, ինչպես նաև - iyor, iyor, uyor, üyor - ածանցների միջոցով, որոնք կցվում են բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքերին: - yor - ածանցի - o - հնչյունը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին: Շեշտն ընկնում է - yor - ածանցին նախորդող վանկի ձայնավորի վրա:

Այս ժամանակածևում ստորոգման ածանցները կարող են ունենալ հնչյունական միայն մեկ տարբերակ՝ - u - ձայնավորով.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- um	- uz
Երկրորդ	- sun	- sunuz
Երրորդ	-	- lar

Ներկա - շարունակական ժամանակածևը արտահայտում է գործողություն, որը կատարվում է որոշակի ժամանակահատվածում՝ խոսելու պահին:

Օր.

Ben kal'yorum. - Ես մնում եմ:	Biz kal'yoruz. - Մենք մնում ենք:
Sen kal'yorsun. - Դու մնում ես:	Siz kal'yorsunuz. - Դուք մնում եք:
O kal'yor. - Նա մնում է:	Onlar kal'yorlar. - Նրանք մնում են:

Ben geziyorum. - Ես զբոսնում եմ: Biz geziyoruz. - Մենք զբոսնում ենք:
Sen geziyorsun. - Դու զբոսնում ես: Siz geziyorsunuz. - Դուք զբոսնում եք:
O geziyor. - Նա զբոսնում է: Onlar geziyorlar. - Նրանք զբոսնում են:

Ben duruyorum. - Ես կանգնում եմ: Biz duruyoruz. - Մենք կանգնում ենք:
Sen duruyorsun. - Դու կանգնում ես: Siz duruyorsunuz. - Դուք կանգնում եք:
O duruyor. - Նա կանգնում է: Onlar duruyorlar. - Նրանք կանգնում են:

Ben gülüyorum. - Ես ծիծաղում եմ: Biz gülüyoruz. - Մենք ծիծաղում ենք:
Sen gülüyorsun. - Դու ծիծաղում ես: Siz gülüyorsunuz. - Դուք ծիծաղում եք:
O gülüyor. - Նա ծիծաղում է: Onlar gülüyorlar. - Նրանք ծիծաղում են:

Çocuklar şimdi bahçede oynuyorlar. - Երեխաներն այժմ խաղում են այգում:
Bugün Selin evde kalıyor. - Այսօր Սելինը մնում է տանը:

Ներկա - շարունակական ժամանակաձևի ժխտականը կազմվում է ժխտման և ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Ժխտման - *ma, me* - ածանցների - *a, e* - լայն ձայնավորները - *yor* - ածանցից առաջ կարող են հնչյունափոխվել համապատասխանաբար - *i, i* - կամ - *u, ü* - ձայնավորների: Ըեղտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում՝ *nas* - *lar* - հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

Ben almıyorum. - Ես չեմ վերցնում: Biz almıyoruz. - Մենք չենք վերցնում:
Sen almıyorsun. - Դու չես վերցնում: Siz almıyorsunuz. - Դուք չեք վերցնում:
O almıyor. - Նա չի վերցնում: Onlar almıyorlar. - Նրանք չեն վերցնում:

Ben okumuyorum. - Ես չեմ կարդում: Biz okumuyoruz. - Մենք չենք կարդում:
Sen okumuyorsun. - Դու չես կարդում: Siz okumuyorsunuz. - Դուք չեք կարդում:
O okumuyor. - Նա չի կարդում: Onlar okumuyorlar. - Նրանք չեն կարդում:

Ben görmüyorum. - Ես չեմ տեսնում: Biz görmüyoruz. - Մենք չենք տեսնում:
Sen görmüyorsun. - Դու չես տեսնում: Siz görmüyorsunuz. - Դուք չեք տեսնում:
O görmüyor. - Նա չի տեսնում: Onlar görmüyorlar. - Նրանք չեն տեսնում:

Ben beklemiyorum. - Ես չեմ սպասում:
Sen beklemiyorsun. - Դու չես սպասում:
O beklemiyor. - Նա չի սպասում:

Biz beklemiyoruz. - Մենք չենք սպասում:
Siz beklemiyorsunuz. - Դուք չեք սպասում:
Onlar beklemiyorlar. - Նրանք չեն սպասում:

Ներկա - շարունակական ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է - *mu, mi* - հարցական մասնիկների միջոցով: Առաջին դեմքի եզակի և հոգնակի թվերում հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջև դրվում է - *y* - հնչյունը:

Օր.

Ben kalıyor muyum? - Ես մնու՞մ եմ: Biz kalıyor muyuz? - Մենք մնու՞մ ենք:
Sen kalıyor musun? - Դու մնու՞մ ես: Siz kalıyor musunuz? - Դուք մնու՞մ եք:
O kalıyor mu? - Նա մնու՞մ է: Onlar kalıyorlar mı? - Նրանք մնու՞մ են:

Ben geliyorum muyum? - Ես գալի՞ս եմ: Biz geliyoruz muyuz? - Մենք գալի՞ս ենք:
Sen geliyorsun muyum? - Դու գալի՞ս ես: Siz geliyorsunuz muyunuz? - Դուք գալի՞ս եք:
O geliyor mu? - Նա գալի՞ս է: Onlar geliyorlar mı? - Նրանք գալի՞ս են:

Ներկա - շարունակական ժամանակաձևի հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքի, ժխտման ածանցի, - yor - ածանցի, - mu, mi - հարցական մասնիկների և ստորոգման ածանցների միջոցով: Շեշտն ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում նաև - lar - հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

Ben çalışmıyorum muyum? - Ես չե՞մ աշխատում:
Sen çalışmıyorsun muyum? - Դու չե՞ս աշխատում:
O çalışıyor mu? - Նա չի՞ աշխատում:

Biz çalışmıyoruz muyuz? - Մենք չե՞նք աշխատում:
Siz çalışmıyorsunuz muyunuz? - Դուք չե՞ք աշխատում:
Onlar çalışmıyorlar mı? - Նրանք չե՞ն աշխատում:

Անձնական դերանունների կիրառումը նախադասության մեջ պարտադիր չէ, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակված են ըստ դեմքերի (եզ. թվի երրորդ դեմքում ստորոգման ածանցը բացակայում է):

Օր.

Kalıyorum. - (Ես) մնում եմ:	Kalıyoruz. - (Մենք) մնում ենք:
Kalıyorsun. - (Դու) մնում ես:	Kalıyorsunuz. - (Դուք) մնում եք:
Kalıyor. - (Նա) մնում է:	Kalıyorlar. - (Նրանք) մնում են:

§ 20 Տրական հոլով - Yönelme Durumu

Տրական հոլովը կազմվում է - a, e - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով և - ya, ye - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով: Տրական հոլովը պատասխանում է՝ ու՞մ, ինչի՞ն, ու՞ր, դեպի ու՞ր, ինչի՞ համար (kime? niye? nereye?) հարցերին: Շեշտը դրվում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.

Orhan doktora gidiyor. - Օրհանը գնում է բժշկի:
Öğrenci kitaba bakıyor. - Աշակերտը նայում է գրքին:
Çocuk size bakıyor. - Երեխան ձեզ է նայում:
Kadın pencereye yaklaşıyor. - Կինը մոտենում է պատուհանին:

§ 21 Բացառական հոլով - Çıkma Durumu

Բացառական հոլովը կազմվում է - dan, den - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է ձայնավորով կամ ձայնեղ բաղաձայնով և - tan, ten - ածանցների միջոցով, եթե գոյականը վերջանում է խուլ բաղաձայն հնչյունով: Այն պատասխանում է ումի՞ց, ինչի՞ց, որտեղի՞ց, ինչու՞, ի՞նչ պատճառով (kimden? neden? nereden?) հարցերին: Շեշտը դրվում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.

Bülent nereden geliyor? - Բյուլենթը որտեղի՞ց է գալիս:
Bülent İstanbul'dan dönüyor. - Բյուլենթը վերադառնում է Ստամբուլից:
Ben okuldan geliyorum. - Ես գալիս եմ դպրոցից:

O, sinemadan eve gidiyor. - Նա կինոթատրոնից տուն է գնում:
Siz evden ne zaman çıkıyorsunuz? - Դուք տնից ե՞րբ եք դուրս գալիս:

§ 22 Դասական թվականներ - Sıra Sayı Sıfatları

Դասական թվականները կազմվում են քանակական թվականներին - *nci* (*nci, inci, inci, uncu, üncü*) - ածանցների կցմամբ, որոնք ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և իրենց վրա են կրում շեշտը:

Օր.

<i>birinci</i> - առաջին	<i>yedinci</i> - յոթերորդ
<i>ikinci</i> - երկրորդ	<i>sekizinci</i> - ութերորդ
<i>üçüncü</i> - երրորդ	<i>dokuzuncu</i> - իններորդ
<i>dördüncü</i> - չորրորդ	<i>onuncu</i> - տասներորդ
<i>beşinci</i> - հինգերորդ	<i>yirminci</i> - քսաներորդ
<i>altıncı</i> - վեցերորդ	

Kaç - և - *son* - բառերը նույնպես ստանում են - *ıncı* - , - *uncu* - ածանցներ:

Օր.

kaçıncı? - ո՞րերորդ
sonuncu - վերջին

Դասական թվականները նախադասության մեջ սովորաբար հանդես են գալիս որպես որոշիչ՝ սակայն գոյականաբար կիրառվելիս, կարող են կատարել նաև շարահյուսական այլ դեր:

Օր.

- 1) *Birinci sırada oturuyoruz.* - Մենք նստում ենք առաջին շարքում:
- 2) *Sıra dördüncüye geliyor.* - Հերթը հասնում է չորրորդին:

§ 23 - *lı, leyin* - բառակազմական ածանցները, - *ise, ne..., ne...* - մասնիկները

- *lı* (*lı, lu, lü*) - ածանցը, կցվելով գոյականներին, կազմում է գոյականներ և ածականներ: Ածանցյալ բառերը ունեն հետևյալ իմաստները. 1) «ունեցող, օժտված» *para* - փող, *paralı* - փող ունեցող, 2) «բնութագրվող» *tat* - համ, *tatlı* - համեղ, 3) «բնակվող, ծագում ունեցող» *İzmir* - Իզմիր, *İzmirli* - Իզմիրցի (Ծնթ. Այսպիսի ծագում ունեն նաև հայկական Իզմիրյան, Բուրսայան, Թեկիրդաղյան, Թոքաթյան, Կարսյան, Շամյան, Մարաշյան, Սվազյան ազգանունները):

- *leyin* - մասնիկը, որը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին, կիրառվում է որոշ մակբայների կազմության համար:

Օր.

akşam - *akşamleyin* - երեկոյան
sabah - *sabahleyin* - առավոտյան
gece - *geceleyin* - գիշերը

- *ise* - ներհակական մասնիկը, որը ունի հնչյունական երկու տարբերակ (*sa, se*), կցվելով երկրորդական նախադասության ենթակային արտահայտում է հայերենում «իսկ» շաղկապի իմաստը:

Օր.

O bir memurdur, bense (ben ise) işçiyim.

Նա պաշտոնյա է, իսկ ես բանվոր եմ:

- ne... , ne... - մասնիկները նախադասության մեջ արտահայտում են ժխտական իմաստ:

Օր.

Onun ne anası , ne (ne de) babası gelmiyorlar.

Նրա ոչ մայրը, ոչ (ոչ էլ) հայրը չեն գալիս:

Ne okuyor, ne de bir şey yapıyor.

Ոչ կարդում է, ոչ էլ մի բան անում:

§ 24 Պատմողական բնույթի նախադասության բառերի շարադասությունը

Պարզ համառոտ նախադասության մեջ նախ դրվում է ենթական, ապա՝ ստորոգյալը:

Օր.

Ali çalışıyor. - Ալին աշխատում է:

Doktor geliyor. - Բժիշկը գալիս է:

Öğrenci konuşuyor. - Աշակերտը խոսում է:

Պարզ ընդարձակ նախադասության մեջ բառերի շարադասությունը հետևյալն է՝ ենթակա, լրացում, ստորոգյալ:

Օր.

Kaan tiyatrodan geliyor. - Քաանը գալիս է թատրոնից:

Çocuklar okula gidiyorlar. - Երեխաները գնում են դպրոց:

Öğretmen derse başlıyor. - Ուսուցիչը սկսում է դասը:

Öğrenci lokantaya gidiyor. - Աշակերտը գնում է ճաշարան:

Բացառական հոլովով դրված բայական անդամի լրացումը սովորաբար նախորդում է տրական հոլովով դրված լրացմանը:

Օր.

Köylüler tarladan köye dönüyorlar.

Գյուղացիները դաշտից գյուղ են վերադառնում:

Ameleler fabrikadan eve gidiyorlar.

Բանվորները գործարանից տուն են գնում:

Tamer Rusça'dan Türkçe'ye çeviriyor.

Թամերը ռուսերենից թուրքերեն է թարգմանում:

Բառերի շարադասությունը կարող է խախտվել, և ենթական կարող է դրվել ստորոգյալից առաջ, եթե իր վրա է կրում տրամաբանական շեշտը:

Օր.

Bu sokakta Ayşe oturuyor. - Այս փողոցում Այշեն է ապրում:

Hastanede doktor çalışıyor. - Հիվանդանոցում բժիշկն է աշխատում:

İstanbul'dan Orhan geliyor. - Ստամբուլից Օրհանն է գալիս:

Բացառական հոլովով դրված լրացումը դրվում է անմիջականորեն ստորոգյալից առաջ, եթե նրա վրա է ընկնում տրամաբանական շեշտը:

Օր.

Öğrenciler sinemaya okuldan gidiyorlar.
Աշակերտները կինոթատրոն դպրոցից են գնում:

Avcı eve ormandan dönüyor.
Որսորդը տուն անտառից է վերադառնում:

Հարց արտահայտող բառերը դրվում են անմիջապես ստորագյալից առաջ:

Օր.

O insanlar nereye gidiyorlar? - Այն մարդիկ ու՞ր են գնում:
Siz kışlaya ne zaman gidiyorsunuz? - Դուք գոթանոց ե՞րբ եք գնում:
Bu askerler nereden geliyorlar?
Այս զինվորները որտեղի՞ց են վերադառնում:

- mi, mi, mu, mü - հարցական մասնիկները դրվում են նախադասության այն անդամից հետո, որին վերագրվում է հարցը:

Օր.

Rüzgâr mı esiyor? - Քամի՞ է փչում:
Eve mi gidiyorsun? - Տու՞ն ես գնում:
Doktor mu geliyor? - Բժի՞շկն է գալիս:
Doktor geliyor mu? - Բժիշկը գալի՞ս է:
Okuldan mı dönüyorsun? - Դպրոցի՞ց ես վերադառնում:

Ենթակայի լրացումը դրվում է ենթակայից առաջ.

Օր.

Hasta çocuk uyuyor. - Հիվանդ երեխան քնում է:
İhtiyar kadın evdedir. - Ծեր կինը տանն է:

Երկրորդական անդամի լրացումը նախորդում է երկրորդական անդամին:

Օր.

Hakan, köyden iyi haberler alıyor.
Հաքանը գյուղից լավ լուրեր է ստանում:

Komutan, askeri hastaneden geliyor.
Հրամանատարը զինվորական հիվանդանոցից է գալիս:

Անուղղակի խնդիրը սովորաբար նախորդում է ուղիղ խնդրին, սակայն կարող է նաև ուղիղ խնդիրը նախորդել անուղղակի խնդրին:

Օր.

O, Arsen'e kitap veriyor. - Նա Արսենին գիրք է տալիս:
Melek, bize mektup yazıyor. - Մելեքը մեզ նամակ է գրում:

Ժամանակի և տեղի պարագաները սովորաբար դրվում են նախադասության սկզբում, որտեղ նախ դրվում է ժամանակի, ապա՝ տեղի պարագան:

Օր.

Şimdi odada iki çocuk var. - Այժմ սենյակում երկու երեխա կա:
Bu ay fabrikada çalışmıyorum.
Այս ամիս գործարանում չեմ աշխատում:

- aile** - ընտանիք
akşam - երեկո
almak - վերցնել, գնել
Almanca - գերմաներեն
alt (-tı) (altında) - տակ
ancak - հազիվ, միայն
Ankara - Անկարա
Antalya - Անթալիա
arasıra - երբեմն, մեկ-մեկ
arkasında - հետևում
artık - արդեն, այլևս
av - որս
avcı - որսորդ
ay - 1. լուսին, 2. ամիս
bakmak - նայել
baş - 1. գլուխ 2. գլխավոր, ղեկավար
başka (diğer) - մյուս, ուրիշ
başkent (-ti) - մայրաքաղաք
başlamak - սկսել
bazı - որոշ
beklemek - սպասել
beraber - միասին
bitmek - վերջանալ
boş - 1. դատարկ 2. պարապ, ազատ
bulmak - գտնել
bulut (-tu) - ամպ
cadde - պողոտա
cep (-bi) - գրպան
çabuk - արագ
çalışkan - աշխատասեր
çalışmak - աշխատել
çevirmek - 1. շրջել 2. քարզմանել
çıkmaк - 1. դուրս գալ 2. բարձրանալ
daima - միշտ
devam etmek - շարունակել
diğer - մյուս, ուրիշ
dinlemek - լսել
dinlenmek - հանգստանալ
disiplinli - կարգապահ
doğru - 1. ուղիղ 2. ճիշտ
dolap (-bı) - պահարան
dönmek - վերադառնալ
durmak - կանգնել
erken - վաղ, կանուխ
Ermenice - հայերեն
esmek - փչել
etmek (yapmak) - անել
fabrika - գործարան
gece - գիշեր
gelmek - գալ
gerekli - անհրաժեշտ
gezmek - զբոսնել
girmek - մտնել
gitmek - գնալ
gök - երկինք
görmek - տեսնել
gramer - քերականություն
grupbaşı - խմբի ղեկավար
güç (-cü) - 1. դժվար 2. ուժ
gülmek - ծիծաղել
gündüz - ցերեկ
güneş - արև
haber - լուր
halen - ներկայումս
hastane - հիվանդանոց
havuz - ավազան
her - ամեն
herkes - ամենքը
hiç - բոլորովին, ամենևին, բնավ
Irak - Իրաք
ibaret - քաղկացած, կազմված
iç - 1. ներս (ը), 2. ներքին
İngilizce - անգլերեն
İran - Իրան
İstanbul - Ստամբուլ
istemek - ցանկանալ
iş - գործ
İzmir - Իզմիր
kalkmak - վեր կենալ
kalmak - մնալ
kat (-tı) - հարկ
kendi - 1. ինքը, իր
 2. անձնական, սեփական
kent (-ti) (şehir) - քաղաք
kentli (şehirli) - քաղաքացի
kışla - զորանոց
kişi - անձ
kolay - հեշտ
koltuk (-ğu) - բազկաթոռ
konuşmak - խոսել
köprü - կամուրջ
memnun - զոհ
memnun olmak - զոհ լինել
merkez - կենտրոն
Moskova - Մոսկվա
niçin? - ինչու՞
Nijerya - Նիգերիա
okumak - 1. կարդալ, ընթերցել,
 2. սովորել, ուսանել

olmak - լինել
 orman - անտառ —
 oturmak - 1. նստել 2. բնակվել
 oynamak - խաղալ
 ödev - հանձնարարություն,
 պարտականություն
 öğle - կեսօր
 öğrenmek - սովորել
 öğretmek - սովորեցնել
 ön (önünde) - առաջ (առջևում)
 örnek (-ği) - օրինակ
 profesör - պրոֆեսոր
 rektör - ռեկտոր
 Rusça - ռուսերեն
 rüzgâr - քամի
 sabah - առավոտ
 saygı - հարգանք
 sıra - հերթ
 son - վերջ
 taraf - կողմ —
 tat (-dı) - համ
 tatlı - համեղ
 tecrübe (görgü) - փորձ
 tecrübeli (görgülü) - փորձառու
 tembel - ծուլ
 tüm - 1. ամբողջ 2. բոլոր
 Türkçe - բուրբերեն

uyandırmak - արթնացնել
 uyanmak - արթնանալ
 uzak (-ğı) - հեռու
 üniversite - համալսարան
 üstünde - վրա, վերևում
 vakit (-kti) - ժամանակ
 vermek - տալ
 veya - կամ
 yakın - մոտիկ
 yaklaşmak - մոտենալ
 yan (yanında) - կողմ (կողմը, մոտ)
 yani - այսինքն
 yanlış - սխալ †
 yapı - կառույց →
 yaprak (-ğı) - տերև †
 yardım etmek - օգնել
 yatak (-ğı) - անկողին
 yatak odası - ննջասենյակ
 yaya gelmek - ոտքով գալ
 yaya gitmek - ոտքով գնալ
 yazmak - գրել
 yeğ - նախընտրելի, ավելի լավ, --
 գերադասելի
 yemekhane - ճաշարան
 yıldız - աստղ
 zaman - ժամանակ →
 zorlanmak - ղեվարանալ --

Վարժություններ - Աղիւրմալա

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Bu dört katlı bina okulumuzdur. Okulumuz iki binadan ibarettir. Ana binamız budur. Ben her sabah yaya okula geliyorum. Müdürümüz (rektörümüz) çok tecrübeli bir profesördür. Odası ikinci kattadır. Her gün okuldadır. Ben birinci sınıfta okuyorum. En çok Türkçe ve İngilizce'ye çalışıyorum. Boş vaktim çok az oluyor. Okula her gün erken geliyorum. Saat sekizde enstitüdeyim. Derslerimiz genellikle saat onda, diğer binada dokuzda veya on birde başlıyor.

Grubumuzda yedi kişiyiz. Tümümüz çalışkanız. Fakat diğer gruplarda tembel talebeler de var. Grupbaşımız Sahak Sahakyan bize örnek oluyor. O çok tecrübeli ve disiplinli bir öğrencidir. Bir öğrencimiz daha var, adı Amiryan. O da hem çalışkan, hem de başarılıdır. Türkçe hiç kolay değil. Çok çalışmak gerekiyor. Ben ancak akşamları biraz dinleniyorum. Öğretmenimiz bizden memnun, fakat arkadaşım Armen'den hiç de memnun değil. Türkçe'den çok zorlanıyor. Arkadaşım Amiryan arasına ona yardım ediyor. Şimdi saat on bir. Herkes dershanede. Dersimiz devam ediyor. Dershanemiz oldukça büyüktür. Altı masa, iki dolap ve altı yedi tane de sandalyemiz var. Derslerde Türkçe okuyor, yazıyor ve konuşuyoruz. Bütün öğrenciler oturuyorlar, sadece Armen yazı tahtasının önünde. Ne yapıyor? Yazıyor. Nereye? Yazı tahtasına. Öğretmenimiz ödevlerimize bakıyor. Masada bir kitap, üç defter ve birkaç yaprak kâğıt var. İşte zil çalıyor ve herkes dershaneden çıkıyor.

2. Պատասխանել հարցերին:

Sen nereden geliyorsun?	Ermenistan'dan
Siz nereden geliyorsunuz?	İran'dan
O nereden geliyor?	Almanya'dan
Sen nereye gidiyorsun?	Ankara'ya
Siz nereye gidiyorsunuz?	İzmir'e
O nereye gidiyor?	İngiltere'ye
Sen nerede oturuyorsun?	Antalya'da
Siz nerede oturuyorsunuz?	İstanbul'da
O nerede bekliyor?	Marmaris'te

3. Հետևյալ բառերը գրել տրական հոլովով և կազմել նախադասություններ:

Salon, tahta, oğlan, renk, aile, sandalye, cep, dersane, ders, elma, grup, döşeme, yaprak, fakülte, sol, yemekhane.

4. Թարգմանել հետևյալ բառակապակցությունները:

Babana yaz, buraya gel, bana oku, şuraya otur, odadan çıkma, sınıfa gir, buradan git, bize yardım et, bana bak, oraya git, oradan dönme.

5. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Okulunuz kaç katlı bir yapı? Öğrencileriniz nerede okuyorlar? Daima birinci katta mı çalışıyorsunuz? Dersleriniz saat kaçta başlıyor? Arkadaşınız nereye gitmek istiyor? Türkçe derslerinizde ne yapıyorsunuz? Grubunuzda kaç kişisiniz? Şu çantalı genç grubbaşınız mı? Yakınların İstanbul'da mı oturuyorlar yoksa başka bir kentte mi? Derse akşamları mı çalışıyorsun? Kendi odan var mı? Evinize yakın bir havuz var mı? Ahbabınıza yardım etmek istemiyor musunuz? Aram ne yapıyor?

6. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մենք մտնում ենք մեր լսարան: Նստի՛ր այս բազմոցին և կարդա՛: Ու՛ր եք գնում: Մենք գնում ենք հիմնարկ: Որտեղի՞ց եք գալիս: Մեր ինստիտուտից: Ինչու՞ նրան չեք օգնում: Նա չի ցանկանում այստեղ աշխատել: Իմ ընկերը վերադառնում է գրադարանից: Ու՛ր ես գնում: Ես գնում եմ տուն: Դու՞ որ ես գնում: Ես գնում եմ կին: Մեր ուսանողները այս լսարանից գնում են այն լսարան: Ուսուցիչը սկսում է դասը: Դասը սկսվո՞ւմ է: Ո՛չ, վերջանում է: Նրա գրքերը պահարանում են: Նա դուրս է գալիս տնից: Արի՛ ինձ մտա: Աշխատիր: Նայիր, քո ընկերն արդեն վերադառնում է գրադարանից: Նա ձեր խմբի ղեկավարն է: Նրա եղբայրը աշխատատեղ չէ, ավելի ճիշտ ծուլ է: Ուսուցիչները նրանից գոհ չեն: Նրանք ցանկանում են այստեղ աշխատել, սակայն ազատ տեղ չկա: Կամուրջի վրա մարդ կա: Նայիր, գալիս է մեզ մտա: Ո՞վ է նա: Իմ մերձավորներից մեկն է: Առավոտները տնից ոտքով գալիս է այստեղ: Նա այստեղ ի՞նչ գործ ունի: Իմ հարևանը տնօրեն է: Նա շատ հարգելի ուսուցիչ է: Այդ տարեց մարդն ո՞վ է, տնօրենն է: Ո՛չ, դա մեր հայրն է: Սա էլ ուրիշ պրոֆեսոր է: Ընկերոջդ մի քիչ օգնիր: Ժամանակ չունեն: Մի քիչ հեռվում լայն և ուղիղ մի

պողոտա կա, գնա՛ այնտեղ: Նայի՛ր բավական գեղեցիկ է: Վե՛ր կաց, գնա՛
ննջատենյակ: Երբեմն նա գնում է կինոթատրոն կամ լողավազան: Կարդայր լավ
բան է: Դա բոլորովին էլ հեշտ չէ: Ամեն օր անհրաժեշտ է աշխատել թե՛
դպրոցում և թե՛ տանը: Այսօր Երևանից Արամն է գալիս:

7. Փորձենք գրուցել:

7.1 Որտե՞ն էք սովորում:

- İyi günler! Adımız ne?
- Adım Armen.
- Soyadımız ne?
- Aslanyan.
- Nereden geliyorsunuz?
- Goris'ten geliyorum.
- Sizin adımız ne?
- Benim adım Arsen.
- Türkçe kolay mı?
- Türkçe çok kolay. Biz çabuk Türkçe öğreniyoruz.
- Nerede Türkçe öğreniyorsunuz?
- Üniversitede.
- Hangi üniversiteye gidiyorsunuz?
- Yerevan (Erivan) Devlet Üniversitesine.
- Üniversitenin Türkçe kursu var mı?
- Var. Biz üniversitede Türkçe öğreniyoruz.

Atasözleri

Aş deliye kalıyor.
İki dinle bir söyle.
Az söyle çok dinle.
Akıl yaşta değil baştadır.
Nerede akşam orada sabah.
Her şeyin yenisi dostun eskisi.
Gel demek kolay, git demek güç.
Bilmemek ayıp değil, sormamak ayıp(tır).
Boş gezmekten bedava çalışmak yeğdir.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Her zaman – միշտ, մշտապես
2. Ne zaman? - ե՞րբ
3. Hem ..., hem ... - ինչպես ..., այնպես էլ..., և՛ ..., և՛ ..., թե՛ ..., թե՛ ...,
4. Ne ..., ne ... - ոչ ..., ոչ ...
5. İyi günler - բարի օր
6. İyi akşamlar - բարի երեկո
7. İyi geceler - բարի գիշեր
8. Size selâmları var - Չեզ բարևում են
9. Soğuk almak - սրտել
10. Boş ver – Թո՛ղ, ուշադրություն մի դարձրու

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ – BEŞİNCİ DERS

§ 25 Ցուցական դերանունների հոլովումը

Ցուցական դերանուններն իբրև ենթակա կամ խնդիր գործածվելիս կարող են ստանալ հոգնակերտ և հոլովական ածանցներ: Դերանվան և ածանցների միջև դրվում է - ո - բաղաձայն հնչյունը:

Օր.

Bunlar galiba toplantıdan dönüyorlar.

Մրանք հավանաբար ժողովից են վերադառնում:

Onlar bu sokakta mı oturuyorlar? - Նրանք այս փողոցում են բնակվում:

Bunlar kimdir? - Մրանք ո՞վ են:

Şunlar nedir? - Դրանք ի՞նչ են:

Ona söyle! - Նրան ասա:

Buna bak! - Մրան նայիր:

Şuna bakma! - Դրան մի՛ նայիր:

§ 26 Հայցական հոլով - Belirtme Durumu/ Yükleme Hali/ i - hali

Հայցական հոլովը կազմվում է - ı, i, u, ü - ածանցների միջոցով: Այն պատասխանում է ու՞մ (kim?) և ի՞նչը (neyi?) հարցերին: Նախադասության մեջ հայցական հոլովով դրված գոյականը կամ դերանունը կատարում են ուղիղ խնդրի շարահյուսական պաշտոն: Միաժամանակ հարկ է նշել, որ ուղիղ խնդիրը ստանում է հայցական հոլովի ածանց, երբ որոշյալ առումով է:

Օր.

Ben pencereyi açmıyorum. - Ես չեմ բացում պատուհանը:

Ben bu kitabı okuyorum. - Ես այս գիրքն եմ կարդում:

Երբ առկա է անորոշ առում, ուղիղ խնդիրը հայցական հոլովի ածանց չի ստանում:

Օր.

Ben bir kitap okuyorum. - Ես (մի) գիրք եմ կարդում:

§ 27 Թերի օժանդակ բայի անցյալ կատարյալ ժամանակաձևի միջոցով կազմվող անվանական ստորոգյալը

Թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևը կամվում է - i - բայախիմքի, - di, di, du, dü, - ti, ti, tu, tü - անցյալ ժամանակի ածանցների և դիմորոշ ստորոգման ածանցների միջոցով: Անցյալ կատարյալ ժամանակով դրված թերի օժանդակ բայը ստորոգյալի անվանական մասի հետ կարող է գրվել և արտաբերվել ինչպես միասին, այնպես էլ առանձին: Առանձին գրության դեպքում օժանդակ բայը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին և շեշտը կրում է իր վերջին վանկի վրա: Միասին գրության դեպքում, եթե ստորոգյալի անվանական մասը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով, ապա օժանդակ բայի - i - հիմքը դուրս է մնում, իսկ եթե անվանական մասը վերջանում է ձայնավորով, ապա օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y - ի: Եթե

ստորոգյալի անվանական մասը վերջանում է խոլ բաղաձայնով, ապա անցյալ ժամանակի ածանցի - d - բաղաձայնը հնչյունափոխվում է - t - խոլ բաղաձայնի:

Օր.

Ben asker idim (askerdim). - Ես զինվոր եի:

Sen asker idin (askerdin). - Դու զինվոր էիր:

O asker idi (askerdi). - Նա զինվոր էր:

Biz asker idik (askerdik). - Մենք զինվոր էինք:

Siz asker idiniz (askerdiniz). - Դուք զինվոր էիք:

Onlar asker idiler (askerdiler). - Նրանք զինվոր էին:

Ben çocuk idim (çocuktum). - Ես երեխա եի:

Sen çocuk idin (çocuktu). - Դու երեխա էիր:

O çocuk idi (çocuktu). - Նա երեխա էր:

Biz çocuk idik (çocuktuk). - Մենք երեխա էինք:

Siz çocuk idiniz (çocukunuz). - Դուք երեխա էիք:

Onlar çocuk idiler (çocukular). - Նրանք երեխա էին:

Ben işçi idim (işçiydim). - Ես բանվոր եի:

Sen işçi idin (işçiydin). - Դու բանվոր էիր:

O işçi idi (işçiydi). - Նա բանվոր էր:

Biz işçi idik (işçiydik). - Մենք բանվոր էինք:

Siz işçi idiniz (işçiydiniz). - Դուք բանվոր էիք:

Onlar işçi idiler (işçydiler). - Նրանք բանվոր էին:

Ժխտականը կազմվում է - değil - անվան, թերի օժանդակ բայի համապատասխան ժամանակածևի միջոցով:

Օր.

Ben subay değil idim (değildim). - Ես սպա չեի:

Sen asker değil idin (değildin). - Դու զինվոր չէիր:

O hasta değil idi (değildi). - Նա հիվանդ չէր:

Biz öğrenci değil idik (değildik). - Մենք աշակերտ չէինք:

Siz memur değil idiniz (değildiniz). - Դուք ծառայող չէիք:

Onlar komutan değil idiler (değildiler). - Նրանք հրամանատար չէին:

Հարցական ձևը կազմվում է - mi, mi, mu, mü - մասնիկների միջոցով: Միասին գրության դեպքում օժանդակ բայի -i- հիմքը հնչյունափոխվում է -y-ի :

Օր.

Ben komutan mı idim (miydım)? – Ես հրամանատար՞ր եի:

Sen öğrenci mi idin (miydin)? – Դու աշակե՞րտ էիր:

O asker mi idi (miydi)? – Նա զինվո՞ր էր:

Biz köylü mü idik (müyüdü)? – Մենք գյուղացի՞ էինք:

Siz şehirli mi idiniz (miydiniz)? – Դուք քաղաքացի՞ էիք:

Onlar yolcu mu idiler (muydular)? – Նրանք ճանապարհո՞րդ էին:

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է անվան, - değil - բառի, հարցական - mi - մասնիկի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակածևի միջոցով:

Օր.

Ben asker değil miydim? - Ես զինվոր չեի՞:

Sen öğretmen değil miydin? - Դու ուսուցիչ չեի՞ր:

O komutan değil miydi? - Նա հրամանատար չեի՞ր:

Biz avcı değil miydik? - Մենք որսորդ չեի՞նք:

Siz gemici değil miydiniz? - Դուք նավաստի չեի՞ք:

Onlar yazar değil miydiler? - Նրանք գրող չեի՞ն:

§ 28 - ile - հետադրությունը

- ile - հետադրությունը (İlgeç / Sontakı) գտնվում է ածանցի (ek) վերածելու փուլում՝ ունենալով ինչպես առանձին, այնպես էլ միասին գրություն և արտաբերություն: Միասին գրության դեպքում հետադրությունն ենթարկվում է ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, իսկ երբ անունը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով - ile - հետադրությունը կորցնում է առաջին ձայնավոր հնչյունը: Եթե զոյական անունը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով կամ ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց, ապա - ile - հետադրության - i - հնչյունը փոխվում է - y -ի: Խնդիրը, որն արտահայտվում է անվան և - ile - հետադրության միջոցով, նշանակում է համատեղ գործող անձ կամ գործողության կատարման գործիք՝ ամենալայն իմաստով:

Օր.

Mektubu kalem ile (kalemle) yazıyorum. - Նամակը մատիտով եմ գրում:

Ben at ile (atla) gezinti yapıyorum. - Ես ձիով եմ զբոսնում:

Bülent, Nihat ile (Nihat'la) eve gidiyor.

Բյուլենթը Նիհատի հետ (միասին) գնում է տուն:

Çocuklar öğretmen ile (öğretmenle) tiyatrodan dönüyorlar.

Երեխաները ուսուցչի հետ (միասին) վերադառնում են քաղաքից:

Biz köye araba ile (arabayla) geliyoruz.

Մենք գյուղ ավտոմեքենայով ենք գալիս:

Ben paltomu fırça ile (fırçayla) temizliyorum.

Ես վերարկուս խոզանակով եմ մաքրում:

Günel, kayıkçı ile (kayıkçıyla) konuşuyor.

Գյունալը խոսում է նավակավարի հետ:

Aziz, babası ile (babasıyla) gidiyor. - Ազիզը գնում է իր հոր հետ:

Nazım, sporcu ile konuşuyor. - Նազիմը խոսում է մարզիկի հետ:

Hikmet, annesi ile gidiyor. - Հիքմետը գնում է մոր հետ:

- ile - հետադրությունից առաջ անձնական դերանվան փոխարեն կիրառվում է ստացական դերանուն, բացառությամբ երրորդ դեմքի հոգնակի թվի:

Օր.

Benim ile (benimle) - Ինձ հետ

Bizim ile (bizimle) - Մեզ հետ

Senin ile (seninle) - Քեզ հետ
Onun ile (onunla) - Նրա հետ

Sizin ile (sizinle) - Չեզ հետ
Onlar ile (onlarla) - Նրանց հետ

- ile - հետադրությունից առաջ հարցական - kim? - դերանունը ստանում է գոյականի կապակցության (Tamlama) ածանց (տես՝ §30), իսկ - ne? - դերանունը ածանց չի ստանում:

Օր.

Siz kimin ile (kiminle) konuşuyorsunuz? - Դուք ում հետ եք խոսում:

Ara ne ile (neyle) geliyor? - Արան ինչով է գալիս:

- ile - հետադրությունը կարող է վերաբերել երկու և ավելի անունների:

Օր.

Biz Mustafa'nın babası, annesi ve kardeşleri ile (kardeşleriyle) konuşuyoruz.

Մենք խոսում ենք Մուսթաֆայի հայրիկի, մայրիկի և եղբայրների հետ:

- ile - հետադրությունը, միանալով գոյական անուններին, կազմում է մակբայական արտահայտություններ, որոնք ցույց են տալիս գործողության կատարման ձև (ձևի պարագա):

Օր.

Otomobil süratle geçiyor. - Ավտոմեքենան անցնում է արագությամբ:

Köylüler ihtiyar adamı hürmetle karşıyorlar.

Գյուղացիները ծեր մարդուն դիմավորում են հարգանքով:

- ile -ն կարող է հանդես գալ նաև որպես շաղկապ (bağlaç):

Օր.

Ekmek ile (ekmekle) peynir alıyor. - (Նա) հաց և պանիր է գնում:

Yusuf ile (Yusuf'la) kardeşi odada kalıyorlar.

Յուսուֆը և իր եղբայրը մնում են սենյակում:

§ 29 Բառավերջի խուլ բաղաձայնի հնչյունափոխությունը

Թուրքերենում - c, g, b, d - բաղաձայնները խլանալիս հնչյունափոխվում են - ç, k, p, t - խուլ բաղաձայնների: Սակայն, երբ բառին կցվում է ձայնավոր հնչյունով սկսվող ածանց, ապա խուլ բաղաձայնները կրկին հնչյունափոխվում են ձայնեղի:

Օր.

kitap - գիրք

kitaba - գրքին

yurt - հայրենիք

yurda - հայրենիքին

- k - խուլ բաղաձայնը երկու ձայնավոր հնչյունների միջև հայտնվելիս հնչյունափոխվում է - ğ -ի: Այս կանոնը չի տարածվում. ա) որոշ օտար ծագում ունեցող բառերի վրա և բ) թյուրքական ծագում ունեցող միավանկ բառերի վրա:

Օր.

yatak - անկողին

yatağı - անկողինը

çocuk - երեխա

çocuğa - երեխային

kürek - բահ

küreği - բահը

ա) erzak - սննդամթերք

erzaki - սննդամթերքը

evrak - փաստաթուղթ

evraki - փաստաթուղթը

բ) ok - նետ

oku - նետը

yük - բեռ

yüke - բեռին

Կան քաղաքայինություններ՝

çok - շատ

gök - երկինք

çoğu - շատը, մեծամասնությունը

göğe - երկնքին

Նմանատիպ բառերը հատուկ նշվում են բառարաններում.

kitap (-bı)

ağaç (-cı)

Բառարան - Sözlük

âbide (anıt) - հուշարձան

açmak - բացել

Afrika - Աֆրիկա

ağaç (-cı) - ծառ

akıl (aklı) - խելք

ara - 1. միջանկյալ 2. ընդմիջում

asistan - ասիստենտ

Asya - Ասիա

bavul (-lu) - ճամպրուկ

bilim (ilim) - գիտություն

Bilimler Akademisi -

- Գիտությունների Ակադեմիա

binmek - նստել (տրանսպորտ)

buyurmak - հրամայել

buyurunuz - համեցե՛ք, խնդրեմ

cenk (-gi) - մարտ, կռիվ

cevap vermek - պատասխանել

çağırmaq - կանչել

defa (kere) - անգամ

dikkat (-ti) - ուշադրություն

doğal - բնական, իրական

duş almak (yapmak) - լողանալ

ցնցուղի տակ

dükân - խանութ

dünya - աշխարհ

ekspres - ճեպընթաց

erzak (-kı) - սննդամթերք

eşya - իր(եր)

evrak (-kı) - փաստաթուղթ

federasyon - ֆեդերացիա, դաշնություն

fırça - խոզանակ

galiba - հավանաբար, ըստ երևույթին

geçmek - անցնել

gemicî - նավաստի

gene (tekrar, yine) - կրկին

gezinti - զբոսանք

hatırlamak - հիշել

hep - 1. բոլորը 2. միշտ

hoş - հաճելի, բարի, դուրեկան

hükümet (-ti) - կառավարություն

hümaniter - հումանիտար

inmek - իջնել

istasyon - կայարան

kahvaltı (-yı) - նախաճաշ

kapamak (kapatmak) - փակել, ծածկել

kapıcı - դռնապան

karşılama - դիմավորում

karşılama - դիմավորել

katedral (-li) - մայր տաճար

kayıç (-ğı) - նավակ, մակույկ

kayıççı - նավակավար, մակույկավար

Kızıl meydan - Կարմիր հրապարակ

konak (-ğı) - 1. օթևան

2. առանձնատուն(մեծ)

konser - համերգ

koşmak - վազել

Kremlin - Կրեմլ

kulüp (-bü) - ակումբ

kültür - մշակույթ

kürek (-ğı) - 1. բահ 2. թի

meşhur (ünlü) - հայտնի,

նշանավոր, անվանի

metro - մետրո

meydan (alan) - հրապարակ

minibüs - միկրոավտոբուս

muazzam - հսկայական, մեծ

müze - թանգարան

ok - նետ

otel - հյուրանոց

otobüs - ավտոբուս

önem - կարևորություն

öte - մյուս

paket (-ti) - փաթեթ, ծրար

peron - կառամատույց

peynir - պանիր

rica etmek - խնդրել

sallamak - օրորել, տատանել

saray (köşk) - պալատ

selâm -ողջույն

semt (-ti) - քաղ, քաղամաս, կողմ
 sonra - հետո
 sormak - հարցնել
 söylemek - ասել
 sucuk (-ğu) - սուջուխ
 sürmek - տնել
 şey - բան
 tabii - 1. բնական (doğal)
 2. բնականաբար,
 անշուշտ, իհարկե
 tamam - 1. լրիվ, ամբողջ
 2. լավ, բավական է, (այլևս) վերջ
 tanımak - ճանաչել
 tanışmak - ծանոթանալ (իրար)
 Tarih - Աստված
 tarih - 1. պատմություն
 2. տարեթիվ (դառ)
 temizlemek - մաքրել
 toplantı - հավաքույթ, ժողով
 tramvay - տրամվայ

trolleybüs - տրոլեյբուս
 uğraşmak - զբաղվել
 unutmak - մոռանալ
 ülke - երկիր
 üzere (üzerinde) - վրա
 valiz (bavul) - ճամպրուկ
 vedalaşmak - հրաժեշտ տալ
 yaş - տարիք
 yazar - գրող
 yemek (-ği) - ուտելիք, ճաշ
 yer - տեղ
 yerleştirmek - տեղադրել
 yıl (sene) - տարի
 yolculuk (-ğu) - ճամփորդություն,
 ուղևորություն
 yorgun - հոգնած
 yumurta - ձու
 yurt (-du) - հայրենիք
 yükselmek - բարձրանալ

Վարժություններ - Ալիստրմալ

1. Վարդալ և քարգմանել հայերեն:

Ben Moskova'da oturuyorum. Moskova, Rusya Federasyonu'nun başkentidir. Çok büyük bir şehirdir. Kentin merkezi Kızıl Meydan'dır. Bak, ne kadar geniş. İleride Moskova nehrini görüyoruz, ötede de Sen Bazil katedralini. Burada da üç katlı güzel bir konak var. Rusya hükümeti o konaktadır. Moskova'nın en büyük mağazalarından olan GUM mağazası ve tarih müzesi Kızıl Meydan'dadır. İleride, sol tarafta "Rusya" oteli yükseliyor. Eski üniversite de Manejnaya meydanındadır. Asya-Afrika Ülkeleri Enstitüsü de oradadır. Moskova'nın ana caddeleri çok geniş ve işlektir. İşte Tverskaya caddesi. Bu caddede trolleybüs ve otobüs işliyor, otomobiller ve taksiler geçiyor. Altında da metro var. Puşkin, prens Dolgoruki, Gorki ve Mayakovski'nin heykelleri bu caddededir. Yermolova tiyatrosu, "Çaykovski" konser salonu ve büyük "Rusya" sineması da buradadır. Moskova büyük bir kültür merkezidir. Kentimizde otuzun üstünde tiyatro vardır. Meşhur "Bolşoy"(Büyük) tiyatro Kızıl Meydan'ın yakınında, Tiyatro Meydanı'ndadır. Kentin değişik yerlerinde 60 müze, 4000 kütüphane, birkaç yüz kulüp ve kültür sarayları vardır. Moskova üniversitesinde, diğer üniversitelerde, yüksek okullarda ve Rusya Bilimler Akademisi'nde, binlerce bilim adamı çalışıyorlar. Doğal olarak, kentin her semtinde küçük büyük iş yerleri de var. Dükkânlarda, iş yerlerinde herkes kendi işiyle uğraşiyor, biz öğrenciler de kendi problemlerimizle. Bu ders yılında, bir arkadaşımınla birlikte Türkçe öğreniyoruz, fakat ben edebiyat fakültesinde, o ise Asya-Afrika Ülkeleri Yüksek Okulu'nda. Bizim üniversitemiz Miuskaya Meydanı'ndadır. Orada aynı zamanda bir kültür parkı var. Gerçi biraz uzak kalıyor, fakat yine de ara sıra oraya gidiyoruz.

2. Գրել ածանցները:

Ani ve Maro istasyon lar.
Aram' karşıyorlar. Tren geliyor ve duruyor.
Aram tren iniyor.
Onların yanı geliyor.
Kızlar paketler alıyorlar.
Aram valiz alıyor.
İstasyon çıkıyorlar.
Taksi biniyorlar.
Ev gidiyorlar.

3. Կազմել նախադասություններ ներկա - շարունակական ժամանակաձևով:

Aram - gelmek.

Aram - tren - gelmek.

Aram - bugün - İstanbul - gelmek.

Armen - Aram - karşılamak.

Armen - Aram - istasyon - karşılamak.

Armen - Aram - bugün - istasyon - karşılamak.

4. Ուղիղ խնդիրը դնել հայցական հոլովով (որոշյալ առումով):

Pencere..... aç. Kapı..... kapa. Kalem..... ver. Mektup..... yaz.
Paket..... unutma. Bavul..... al. Valiz..... al. Ayşe'..... çağır. Kapı..... aç.
Pencere..... kapa. Kalem..... verme. Paket..... unut. Bavul..... alma.

5. Տեղադրել - ile - հետադրությունը կամ շաղկապը:

Ayşe..... Mehmed geliyorlar. Yunus... Tekin'i bekle. Paket..... valizi ver.
Bülent..... eve git. Erşan... İzmir'e gel. Fatma..... okula git. Ali... fakülteye gel.
Çanta..... kalemi al. Otobüs..... İstanbul'a gidiyorum. Vapur..... Bakü'den
gidiyorum. Tren..... Erivan'a gidiyorum. Aram tren..... geliyor.

6. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Այս պաշտոնյան տրուելությունով է այնտեղ գնում: Ո՛չ, նա գնում է մետրոյով: Ինչո՞ւ է գրում այս աղջիկը: Իհարկե, նա գրում է գրիչով: Ի՞նչ են անում հայր ու որդի: Նրանք թեթե են կարդում: Այս երիտասարդը մեզ հետ է աշխատում: Դուք ե՞րբ եք զբաղվում այդ գործով: Ինչ-որ տղա նրա հետ զարիս է այստեղ: Մի՞թե նրանք մեզնից գոհ չեն: Ես մի տիկնոջ հետ մեկնում եմ Սերսին:

**Ո՞ր տիկնոջ հետ: Իմ հարևանի: Ու՞մ հետ են նրանք խոսում: Այն պարոնի հետ:
Նա մեր ֆակուլտետի դասախոսների հետ մեկնում է ավտոբուսով: Երբեմն
քատրոնից մենք վերադառնում ենք ուտրով, սակայն այսօր գնում ենք տաքսիով:**

7. Փորձենք զրուցել:

7.1. Երկաթուղային կայարանում

- Dikkat, dikkat! Tiflis - Yerevan ekspresi birinci perona girmek üzeredir.
- Tiflis - Yerevan ekspresi bu mu?
- Evet bu.
- Aaa, işte Armen bize el sallıyor.
- Toros, Anahit! Buradayım.
- Tamam gördük.
- Hoş geldin Armen.
- Hoş geldin.
- Hoş bulduk Toros, hoş bulduk Anahit.
- Nasılsın, iyi misin?
- Teşekkür ederim, iyiyim. Siz nasılsınız?
- Biz de iyiyiz.
- Beyefendi! Beyefendi!...
- Buyurun, bir şey mi var?
- Paketinizi trende unuttunuz.
- Aman Tanrım! Annem kaç defa „Dikkat et,, dedi. Paketi yine unuttum. Çok teşekkür ederim.
- Rica ederim, ne önemi var.
- Eşyan tamam mı?
- Şimdi tamam.
- Öyleyse gidiyoruz.
- Tamam.
- Şurada bir taksi var.
- Hey taksi!
- Buyurun. Nereye gidiyorsunuz?
- Erebuni'ye.

7.2. Ուղևորությունից հետո

- Yolculuğun nasıl geçti?
- Çok iyi geçti.
- Yolda uyudun mu?
- Hayır, bir asistanla tanıştım. Hep onunla konuştum. Hiç uyumadım.
- Yolculuğun kaç saat sürdü?
- Yedi saat.
- Annen, baban nasıllar?
- Hepsi de çok iyi. İkisinin de sizlere çok selamları var.
- Arsen nasıl?
- Arsen de iyi.
- Derslerine çalışıyor mu?
- Hem de nasıl! Derslerine çok iyi çalışıyor.
- Niçin burada konuşuyoruz? Armen yoldan geldi, yorgundur.
- Doğru, haydi eve gidiyoruz. Güzel bir kahvaltı yap, duş al, biraz dinlen.

Atasözleri

Doğru söz acıdır.
Az olsun temiz olsun.
Ağaç yaprağıyla güzeldir.
Peynir ekmek hazır yemek.
Her yumurta beyaz değildir.
Bir işin önüne (başına) bakma sonuna bak.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Yer yüzünde - աշխարհում
2. İş adamı - գործարար
3. Hoş geldiniz - բարի գալուստ (բարով եկաք, բարեմաղթանք՝ եկողին)
4. Hoş bulduk - բարով տեսանք (եկողի պատասխանը դիմավորողին)
5. Öyleyse - այդ դեպքում
6. Hem de nasıl? - այն էլ ինչպես (ոնց), հապա ինչպե՞ս

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԳԱՍ - ALTINCI DERS

§ 30 Գոյականների կապակցության առաջին ձև - Birinci Tamlama

Գոյականների կապակցության առաջին ձևում հատկացուցիչը ստանում է սեռական հոլովի ածանց - *ın, in, un, ün - ուն, ուն, ուն, ուն* - (Tamlayan Durumu), իսկ հատկացյալը երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց:

Գոյական անունը սեռական հոլովում կատարում է հատկացուցչի շարահյուսական գործառույթ: Սեռական հոլովը ցույց է տալիս պատկանելիություն և պատասխանում է ու՞մ (*kimin?*), ինչի՞նչ (*neyin*) հարցերին: Բաղաձայն հնչյունով վերջացող բառերից հետո դրվում են - *ın, in, un, ün -*, իսկ ձայնավոր հնչյունով վերջացող բառերից հետո - *ուն, ուն, ուն, ուն* - շեշտակիր ածանցները:

Օր.

adam - մարդ	adamın - մարդու
arslan - առյուծ	arslanın - առյուծի
demir - երկաթ	demirin - երկաթի
doktor - բժիշկ	doktorun - բժշկի
müdür - տնօրեն	müdürün - տնօրենի
hali - գորգ	halının - գորգի
gemi - նավ	geminin - նավի
depo - պահեստ	deponun - պահեստի
köprü - կամուրջ	köprünün - կամրջի

- *su* - գոյական անունը և - *ne?* - դերանունը սեռական հոլովում ունեն - *suyun* - և - *neyin?* - ձևերը:

Հատկացուցիչը, որպես կանոն, նախորդում է հատկացյալին: Հատկացյալը ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց:

Գոյականներով արտահայտված հատկացուցչի և հատկացյալի միջև կարող են գոյություն ունենալ հետևյալ հարաբերությունները.

ա) Պատկանելիության հարաբերություններ

Erdal'ın kitabı - Էրդալի գիրքը
Öğretmenin kalemi - Ուսուցչի մատիտը
Çocuğun paltosu - Երեխայի վերարկուն

բ) Ազգակցական հարաբերություններ

Tamer'in annesi – Թամերի մայրը
Çocuğun babası - Երեխայի հայրը
Komşunun kızı – Հարևանի աղջիկը

գ) Կախման հարաբերություններ

Okulun müdürü - Դպրոցի տնօրենը
Alayın komutanı - Գնդի հրամանատարը
Müdürün yardımcısı – Տնօրենի օգնականը (տեղակալը)

դ) Մասի և ամբողջի հարաբերություններ

Paranın yarısı - Փողի կեսը
Yolcuların çoğu – Դամփոռողների մեծ մասը
Evin damı – Տան կտուրը

ե) Որակի, հատկության, հատկանիշի ու կրողի հարաբերություններ

Kumaşın rengi – Կտորի գույնը
Yüzün güzelliği - Դեմքի գեղեցկությունը
Tuzun tadı - Աղի համը

զ) Տարածաժամանակային հարաբերություններ

Yolun genişliği – Դանապարհի լայնությունը
Dağın yüksekliği – Սարի բարձրությունը
Kışın sonu – Չմռան վերջը

է) Ֆունկցիոնալ – պատճառային հարաբերություններ

Yangının sebebi – Հրդեհի պատճառը
Hadisenin ehemmiyeti – Իրադարձության նշանակությունը
Otomobilin sürati - Ավտոմեքենայի արագությունը

ը) Սուբյեկտի և գործողության հարաբերություններ

Partinin faaliyeti – Կուսակցության գործունեությունը
Çocuğun gezintisi - Երեխայի զբոսանքը
Harbin gidışı – Պատերազմի ընթացքը

թ) Օրյեկտի և գործողության կամ վիճակի հարաբերություններ

Mektubun irsali – Նամակի առաքումը
Hırsızın tevkifi - Գողի ձերբակալությունը
Faşizmin hezimetî – Ֆաշիզմի ջախջախումը

§ 31 Ներգոյական հոլովով դրված անվանական ստորոգյալն անցյալ ժամանակում

Կազմվում է ներգոյական հոլովի ածանցի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի – i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի :

Օր.

Ben odada idim (odadaydım). – Ես սենյակում էի:
Sen odada idin (odadaydın). – Դու սենյակում էիր:
O odada idi (odadaydı). – Նա սենյակում էր:

Biz odada idik (odadaydık). – Մենք սենյակում էինք:
Siz odada idiniz (odadaydınız). – Դուք սենյակում էիք:
Onlar odada idiler (odadaydılar). – Նրանք սենյակում էին:

Ժխտական ձևը կազմվում է գոյականի, ներգոյական հոլովի ածանցի, - değil - բառի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

Օր.

Ben bahçede değil idim (değildim). – Ես այգում չէի:
Sen parkta değil idin (değildin). – Դու պարտեզում չէիր:
O trende değil idi (değildi). – Նա գնացքում չէր:

Biz sokakta değil idik (değildik). – Մենք փողոցում չէինք:
Siz odada değil idiniz (değildiniz). – Դուք սենյակում չէիք:
Onlar burada değil idiler (değildiler). – Նրանք այստեղ չէին:

Հարցական ձևը կազմվում է ներգոյական հոլովով դրված գոյական անվան, - mı, mi – հարցական մասնիկների և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

Օր.

Ben parkta mı idim (miydım)? – Ես պարտեզում էի:
Sen bahçede mi idin (miydin)? – Դու այգում էիր:
O okulda mı idi (miydi)? – Նա դպրոցում էր:

‘Biz uçakta mı idik (miydik)? – Մենք ինքնաթիռում էինք:
Siz gemide mi idiniz (miydiniz)? – Դուք նավում էիք:
Onlar trende mi idiler (miydiler)? – Նրանք գնացքում էին:

Հարցական – ժխտական ձևը կազմվում է ներգոյական հոլովով դրված գոյական անվան, - değil - անվան, - mi – հարցական մասնիկի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով:

Օր.

Ben okulda değil miydim? – Ես դպրոցում չէի:
Sen orada değil miydin? – Դու այնտեղ չէիր:
O köyde değil miydi? – Նա գյուղում չէր:

Biz yolda değil miydik? – Մենք ճանապարհին չէի՞նք:
 Siz mağazada değil miydiniz? – Դուք խանութում չէի՞ք:
 Onlar şehirde değil miydiler? – Նրանք քաղաքում չէի՞ն:

§ 32 Անցյալ կատարյալ ժամանակածև (Կատեգորիկ անցյալ) -
 - Belirli Geçmiş zaman / Kati Geçmiş Zaman

Սահմանական եղանակի անցյալ կատարյալ ժամանակածևը կազմվում է բայահիմքին այնպիսի ածանցների կցմամբ, որոնցում միածուլված են անցյալ ժամանակի և ստորոգման ածանցները: Այս ժամանակածևը ցույց է տալիս ավարտուն գործողություն և օգտագործվում է կատարված փաստի մասին տեղեկություն հաղորդելու նպատակով: Շեշտն ընկնում է վերջին վանկի վրա: Անցյալ ժամանակի և ստորոգման ածանցները ենթարկվում են ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին:

Ստորոգման և անցյալ ժամանակի ածանցներ.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- dım (dim, dum, düm)	- dık (dik, duk, dük)
Երկրորդ	- dım (din, dun, dün)	- dınız (diniz, dunuz, dünüz)
Երրորդ	- di (di, du, dü)	- dılar (diler, dular, düler)

Օր.

Ben uyandım. – Ես արթնացա: Biz uyandık. – Մենք արթնացանք:
 Sen uyandın. – Դու արթնացար: Siz uyandınız. – Դուք արթնացար:
 O uyandı. – Նա արթնացավ: Onlar uyandılar. – Նրանք արթնացան:

Ben geldim. – Ես եկա: Biz geldik. – Մենք եկանք:
 Sen geldin. – Դու եկար: Siz geldiniz. – Դուք եկար:
 O geldi. – Նա եկավ: Onlar geldiler. – Նրանք եկան:

Ben durdum. – Ես կանգնեցի: Biz durduk. – Մենք կանգնեցինք:
 Sen durdun. – Դու կանգնեցիր: Siz durdunuz. – Դուք կանգնեցիք:
 O durdu. – Նա կանգնեց: Onlar durdular. – Նրանք կանգնեցին:

Ben güldüm. – Ես ծիծաղեցի: Biz güldük. – Մենք ծիծաղեցինք:
 Sen güldün. – Դու ծիծաղեցիր: Siz güldünüz. – Դուք ծիծաղեցիք:
 O güldü. – Նա ծիծաղեց: Onlar güldüler. – Նրանք ծիծաղեցին:

Kardeşim köyden döndü. - Եղբայրս գյուղից վերադարձավ:
 Biz yemek yedik. – Մենք ճաշեցինք:
 Dün eve gittim. - Երեկ տուն գնացի:
 Kitabımı bir günde okudum. – Քն գիրքը կարդացի մեկ օրում:
 Terzi kostümümü dört günde dikti.
 Դերձակը կոստյումս կարեց չորս օրում:

Եթե բայահիմքը վերջանում է խուլ բաղաձայնով, ապա անցյալ ժամանակի ածանցի – d – ձայնեղ բաղաձայնը հնչյունափոխվում է - t -ի:

Օր.

Ben çıktım. – Ես դուրս եկա: Biz çıktık. – Մենք դուրս եկանք:
 Sen çıktın. – Դու դուրս եկար: Siz çıktınız. – Դուք դուրս եկար:
 O çıktı. - Նա դուրս եկավ: Onlar çıktılar. - Նրանք դուրս եկան:

Ben düştüm. – Ես ընկա:	Biz düştük. – Մենք ընկանք:
Sen düştün. – Դու ընկար:	Siz düştünüz. – Դուք ընկարք:
O düştü. – Նա ընկավ:	Onlar düştüler. – Նրանք ընկան:

Անձնական դերանունները կարող են չգործածվել, քանի որ ստորոգման ածանցները տարբերակված են ըստ դեմքերի:

Օր.

Üşüdüm – (Ես) մրսեցի	Üşüdük – (Մենք) մրսեցինք
Üşüdün – (Դու) մրսեցիր	Üşüdünüz – (Դուք) մրսեցիք
Üşüdü – (Նա) մրսեց	Üşüdüler – (Նրանք) մրսեցին

Ժխտական ձևը կազմվում է - **ma, me** – ածանցների միջոցով, որոնց ազդեցությամբ ժամանակի և ստորոգման ածանցները ունեն հնչյունական երկու տարբերակ՝ - **i, i** – ձայնավորներով: Եեշտն ընկնում է այն ձայնավորի վրա, որը նախորդում է - **ma, me** – ժխտման ածանցներին, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում շեշտն ընկնում է նաև - **lar, ler** – ածանցների վրա:

Օր.

Ben durmadım. – Ես չկանգնեցի:	Biz durmadık. – Մենք չկանգնեցինք:
Sen durmadın. – Դու չկանգնեցիր:	Siz durmadınız. – Դուք չկանգնեցիք:
O durmadı. – Նա չկանգնեց:	Onlar durmadılar. – Նրանք չկանգնեցին:

Ben gülmedim. – Ես չծիծաղեցի:	Biz gülmedik. – Մենք չծիծաղեցինք:
Sen gülmedin. – Դու չծիծաղեցիր:	Siz gülmediniz. – Դուք չծիծաղեցիք:
O gülmedi. – Նա չծիծաղեց:	Onlar gülmediler. – Նրանք չծիծաղեցին:

Հարցական ձևը կազմվում է - **mi, mi, mu, mü** – հարցական մասնիկների միջոցով:

Օր.

Ben uyandım mı? – Ես արթնացա՞:	Biz güldük mü? – Մենք ծիծաղեցի՞ք:
Sen geldin mi? – Դու եկա՞ր:	Siz kaldınız mı? – Դուք մնացի՞ք:
O durdu mu? – Նա կանգնե՞ց:	Onlar çıktılar mı? – Նրանք դու՞րս եկան:

Հարցական – ժխտական ձևը կազմվում է ժխտական և հարցական մասնիկների միջոցով: Եեշտն ընկնում է ժխտական մասնիկին նախորդող վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում նաև - **lar, ler** – հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

Ben almadım mı? – Ես չվերցրի՞:	Biz okumadık mı? – Մենք չկարդացի՞ք:
Sen gelmedin mi? – Դու չեկա՞ր:	Siz kalmadınız mı? – Դուք չմնացի՞ք:
O gitmedi mi? – Նա չգնա՞ց:	Onlar götürmediler mi? – Նրանք չտարա՞ն:

§ 33 Հետադրություններ - İlgeç / Taki

Թուրքերենում հետադրությունները դրվում են կապի խնդրից հետո: Կապի խնդիր հանդիսացող բառերը իբրև կանոն ստանում են հոլովական ածանց: - **Sonra** - , - **evvel** - , - **önce** - հետադրությունները պահանջում են բացառական հոլովի ածանց:

Օր.

Yağmurdan sonra - Անձրևից հետո
Dersten sonra - Դասից հետո
Bizden sonra – Մեզնից հետո
Tatilden evvel - Արձակուրդից առաջ

Sizden evvel – Չեզնից առաջ
Toplantıdan önce – Ժողովից առաջ
Her şeyden önce – Նախ և առաջ (ամեն ինչից առաջ)

Այն գոյական անունները, որոնք մատնացույց են անում ժամանակահատված և ունեն թվական անուն - որոշիչ կամ քանակ արտահայտող գոյական – որոշիչ, - sonra, evvel, önce – հետադրություններից առաջ հոլովական ածանց չեն ստանում:

Օր.

Vural üç saat sonra gidiyor. – Վորալը գնում է երեք ժամ հետո:
Hasta iki saat sonra iyileşti. – Հիվանդը երկու ժամ հետո ապաքինվեց:
İşlerimi birkaç gün evvel bitirdim. - Գործերս մի քանի օր առաջ վերջացրի:
Yirmi dakika önce sana bir adam telefon etti.
Քսան ըսպե առաջ քեզ մի մարդ զանգահարեց:

§ 34 Չայնավոր հնչյունների սղվելը

Թուրքերենում մի շարք երկվանկ բառեր պատկանելիության կամ հոլովական ածանցներ ստանալիս (բացառությամբ ներգոյական և բացառական հոլովների ածանցների), կորցնում են երկրորդ նեղ ձայնավորը:

Օր.

ilim - գիտություն	ilmi - գիտական
vakit - ժամանակ	vaktim - ժամանակս (իմ ժամանակը)
devir - ժամանակաշրջան	devrim - քո ժամանակաշրջանը
oğul - որդի	oğlum - որդիս

Ըստ էության, արաբական ծագում ունեցող նմանատիպ բառերում երկրորդ ձայնավորը բացակայում է և ի հայտ է եկել այս բառերի թուրքացման գործընթացում: Այն բառերը, որոնք պատկանում են այս խմբին, բառարաններում նշվում են հետևյալ կերպ.

fikir (-kri) – միտք gönül (-nülü) – սիրտ oğul (-ğlü) – տղա

§ 35 Գոյականներին ածանցների կցման հերթականությունը

Գոյական անվանը նախ կցվում է պատկանելիության, այնուհետև հոլովական ածանցը:

Օր.

kalem + im + i, kalemimi - գրիչս (հայց. հոլով)
Yatağımı topladım. – Անկողինս հավաքեցի:
Anneme mektup yazdım -- Մայրիկիս նամակ գրեցի:
Babamdan para aldım. – Հայրիկիցս դրամ վերցրի:

Եթե գոյական անունը դրվում է հոգնակի թվով, ապա նրան նախ կցվում է հոգնակերտ, այնուհետև պատկանելիության և հոլովական ածանցներ:

Օր.

kitab + lar + ım + dan, kitaplarımdan – իմ գրքերից (գրքերիցս)
Dün kardeşlerimi gördüm. - Երեկ տեսա քո եղբայրներին:
Çantalarımızda böyle bir kitap yok.
Մեր պայուսակներում այդպիսի գիրք չկա:
Arkadaşlarımdan mektup aldım. – Ընկերներիցս նամակ ստացա:

Բառարան - Sözlük

- acaba (aceba)** - արդյոք
affetmek - ներել
ağustos - օգոստոս
alay - զուրկ
anlatmak - պատմել
aralık (-ği) - դեկտեմբեր
ayağa kalkmak - ոտքի կանգնել
ayak (-ği) - ոտք
ayrıca - բացի այդ
bahar (ilkbahar) - գարուն
bahsetmek - գրուցել, խոսել
 (ինչ-որ բանի մասին)
basit (-ti) - հասարակ, պարզ
bekâr - ամուրի, ազապ,
 չամուսնացած
bilet (-ti) - տոմս
Bilimler Milli Akademisi -
 - Գիտությունների Ազգային Ակադեմիա
birlikte - միասին
bölüm - բաժին
böyle - այսպես
böylece - այսպիսով
büyükelçi - արտակարգ և լիազոր
 դեսպան
büyükelçilik (-ği) - 1. դեսպանություն
 2. դեսպանատուն
ciddi - լուրջ
cuma - ուրբաթ
cumartesi - շաբաթ
cumhurbaşkanı -
 - Հանրապետության նախագահ
çalmak - 1. նվագել 2. գողանալ
 3. հնչել (zil çaldı - զանգը հնչեց)
 4. զնգալ (telefon çaldı -
 - հեռախոսը զնգաց)
çarşamba - չորեքշաբթի
çavuş - սերժանտ
çevirmen (tercüman) - քարզմանիչ
çıkış - ելք
dakika - րոպե
dam - կտուր
demir - երկաթ
depo - պահեստ
devir (-vri) - ժամանակաշրջան
Dışişleri Bakanlığı -
 - Արտաքին գործերի նախարարություն
dikmek - կարել
dil - լեզու
düşmek - ընկնել
edebiyat (-tı) - գրականություն
ehemmiyet (-ti) - նշանակություն
ekim - հոկտեմբեր
elbette - անշուշտ
elçi - դեսպան
Enerji Bakanlığı -
 - Էներգետիկայի նախարարություն
Eriyan Devlet Üniversitesi -
 - Երևանի Պետական Համալսարան
Ermenistan Cumhuriyeti -
 - Հայաստանի Հանրապետություն
Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti -
 - Հայաստանի Հանրապետության
 Կառավարություն
Ermenistan Cumhuriyeti Milli Meclisi -
 - Հայաստանի Հանրապետության
 Ազգային Ժողով
Erzurum - Էրզրում (Կարին քաղաքը)
eş - ամուսին (թե կինը, թե տղամարդը)
evli - ամուսնացած
eylül - սեպտեմբեր
faaliyet (-ti) - գործունեություն
faşizm - ֆաշիզմ
fikir (-kri) - միտք, տեսակետ
geçirmek - անցկացնել
getirmek - բերել
gidiş - ընթացք
giriş - մուտք
götürmek - տանել
hadise - իրադարձություն
hafta - շաբաթ (յոթ օրը)
halı - գորգ
harp (-bi) - պատերազմ
hatta - նույնիսկ
haziran - հունիս
hele - մանավանդ
henüz - դեռևս
hırsız - գող
hizmet (-ti) - ծառայություն
içmek - 1. խմել 2. ծխել
ilginç - հետաքրքիր
iyileşmek - ապաքինվել, լավանալ
jimnastik (-ği) - մարմնամարզություն
kahvaltı etmek - նախաճաշել
kar - ձյուն
kasım - նոյեմբեր
kısaca - կարճ ասած
kış - ձմեռ
kostüm - կոստյում

kumaş - կտոր
lütfe - խնդրեն
Maliye Bakanlığı -
 - Ֆինանսների նախարարություն
mart (-tı) - մարտ
mayıs - մայիս
meselâ - օրինակ
meslek - 1. մասնագիտություն
 2. արհեստ
metin (-tı) - I տեքստ, բնագիր
 II ամուր
milli - ազգային
mimar - ճարտարապետ
mimari - ճարտարապետական
nisan - ապրիլ
ocak (-ğı) - հունվար
ödeme - վճարում
ödemek - վճարել
öyle - այնպես
parti - 1. կուսակցություն
 2. պարտիա (շախմատի)
pazar - 1. կիրակի 2. շուկա
pazartesi - երկուշաբթի
perşembe - հինգշաբթի
politika - քաղաքականություն
rahatsız – 1. անհանգիստ 2. հիվանդ
reçel - մուրաբա
roman - վեպ
rötar - ուշացում,
 ուշանալը (գնացքի և այլն)
sakın - զգույշ (զգուշացիր)
sakınmak - զգուշանալ
salı - երեքշաբթի
saniye - վայրկյան
sebeP (-bi) - պատճառ
selâmlamak - բարևել, ողջունել
selâm vermek - ողջունել
ses - ձայն
sigara - ծխախոտ, սիգարետ

sonbahar (güz) - աշուն
söz - խոսք
spor - սպորտ
stajyer - ստաժոր
sürat (-tı) - արագություն
şöyle - այդպես
şubat (-tı) - փետրվար
tatil - արձակուրդ
tekrarlamak (tekrar yapmak) - կրկնել
temmuz – հուլիս
tepe - 1. գագաթ, կատար 2. բլուր
terzi - դերձակ
tevkif - ձերբակալում
tıraş olmak - սափրվել
toplamak - հավաքել
tuz - աղ
tümce (cümle) - նախադասություն
uçak (-ğı) - ինքնաթիռ
ufak - փոքր, մանր
uğramak - 1. հանդիպել 2. անցնել
 (ինչ-որ մեկի մոտ)
Ulaştırma Bakanlığı -
 - Տրանսպորտի նախարարություն
üşümek - մրսել
varmak - հասնել
vazife (görev) - պարտականություն
yaban - 1. վայրի
 2. օտարական, օտարերկրյա
yabancı - օտար
yağmur - անձրև
yangın - հրդեհ
yanıt (-tı) - պատասխան
yarı - կես
yarım - 1. կես 2. թերի
yaz - ամառ
yemek yemek - ճաշել
yıkamak - լվանալ
zil - զանգ

Վարժություններ - Alistirmalar

1. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

- Sen neden derslerine çalışmıyorsun?
- Bugün pazartesi mi?
- Hayır, değil.
- Salı mı, çarşamba mı?
- Hayır, ne salı, ne çarşamba, hatta ne de perşembe.
- Ya ne?

- Cumartesi.
- İşte, cumartesi günleri serbestiz, ben de dinlenmek istiyorum. Yılda 52 hafta, her haftada da 7 gün var, bunların altısı da iş günleridir. Böyle günlerde yataktan erken kalkıyoruz. Dün de cuma idi, sabah saat 7'de uyandım ve yataktan kalktım. Önce elimi yüzümü yıkadım ve tıraş oldum. "Agos" gazetesini şöyle gözden geçirdim, sonra da kahvaltı ettim.
- Jimnastik yapmadın mı?
- Hayır, bugünlerde biraz rahatsızım, jimnastik yapmıyorum.
- Peki, sonra ne yaptın?
- Sonra tabii ki okula gittim, metroda da bir arkadaşşıma rastladım ve okula beraber gittik.
- Yolda sohbet ettiniz mi?
- Elbette.
- Neler konuştunuz?
- Politikadan filan bahsettik.
- Peki, devam et, sonra ne oldu?
- Hiç bir şey olmadı, fakültemize geldik, tam saat dokuzda da zil çaldı ve derslerimiz başladı. Her gün altı dersimiz var. Dün de altı saat çalıştık.
- Sen Türkçe öğreniyorsun, değil mi?
- Evet.
- Türkçe zor bir dil mi, yoksa kolay mı?
- Önce bana çok zor geldi, hele grameri ...
- Hangi günler Türkçe alıyorsunuz?
- Hemen hemen her gün.
- Derslerde ne yapıyorsunuz?
- Dün meselâ, öğretmenimiz dersaneye girdi, biz de hemen ayağa kalktık ve selâmladık, sonra hep birlikte çalışmaya başladık, okuyup yazdık, Ermenice'den Türkçe'ye birkaç tümce çevirdik, biraz da konuştuk. Böylece iki saat geçti işte. Teneffüsten sonra edebiyat dersine girdik, sonra da tarih dersine... Kısaca, altı saat çalıştık. Derslerden sonra da yemekhaneye gittik ve öğle yemeği yedik. Son dersten bir saat sonra da beş numaralı dersanede bir toplantı yaptık.
- O toplantıda sen söz aldın mı?
- Hayır, bu sefer grupbaşımız Aram Aramyanyan konuştu, ben konuşmadım.
- Eve saat kaçta döndün?
- Eve saat altıda döndüm.
- Akşamleyin ne yaptın peki?
- Bir iki saat dinlendim, sonra da babama mektup yazdım.
- Baban Erivan'lı, değil mi?
- Erivan'lı, fakat şimdi orada değil, bir görevle İstanbul'a gitti.
- Sonra ne yaptın?
- Daha sonra da ödevlerimi yaptım, ilginç bir roman okudum, saat yarımda da yatağa girdim ve uyudum. İşte günüm böyle geçti.

* * *

- Günaydın, herkes yerinde mi? Karen siz lütfen kara tahtaya gelin ve şu tümceyi Ermenice'ye çevirin, „Çocuklu kadın - Yardımaınıza çok teşekkür ederim, - dedi." Siz de defterlerinize yazın. (Öğrenciler çevirmeye başladılar).
- (Öğrencilerden biri) Öğretmenim, ben bitirdim, - dedi.
- Tümceyi bir daha gözden geçirin, yanlış filan yok mu? Gözden geçirdiniz mi? Gösterin çevirinizi. Arkadaşlar, lütfen konuşmayın ve çalışın. Anuş, söyleyin lütfen,

siz arkadaşın çevirisini doğru buluyor musunuz?

- Doğru buluyorum efendim, ben de böyle tercüme ettim.

- Evet, çeviri bu şekilde fena değil, fakat ufak bir yanlış var, gerçi pek ciddi bir şey değil, fakat yine de göz ardı etmemek gerek.

- Yanlış tümcenin neresinde? "Çocuklu" sözünde mi?

- Evet, işte burada (anlatıyor). Karen, durum aydınlığa kavuştu mu şimdi? Dikkat edin ve bu hatayı bir daha tekrarlamayın. Lütfen oturun. Maro, lütfen bize perşembe gününün konusunu söyleyin.

- Son derste "İş günümüz nasıl geçti?" adlı yazıyı çevirdik.

- Size zor gelmedi mi?

- Hayır, bana hiç zor gelmedi, çok basit bir metindi.

- Peki (pek iyi), şimdi de Türkçe anlatın bakalım, dün gününüz nasıl geçti?

2. Գրել զոյականների կապակցությունն ձևավորող ածանցներ:

Oda..... pencere.....

Şükrü'..... mektup.....

Okul..... kapı.....

Günder'..... okul.....

Bülent'..... baba.....

Selma'..... baba.....

Ev..... dam.....

Sadun'..... kız.....

Sınıf..... masa.....

3. Նախադասությունների ստորոզյալները գրել անցյալ ժամանակաձևով:

Armen üniversiteye gidiyor.

Hasan kitap alıyor.

Gohar taksiye biniyor.

Nihat bavulu yerleştiriyor.

Günder mektup yazıyor.

Vural Ermenistan'dan geliyor.

Öğrenciler sınıftan çıkıyor.

Tren perona giriyor.

Deniz Bülent'i karşıyor.

Aram paketi unutuyor.

İsmail teşekkür ediyor.

Turgut paketi veriyor.

Deniz Bülent'i görüyor.

Arsen eve gidiyor.

4. Կազմել նախադասությունն անցյալ ժամանակով:

Aram – gelmek.

Aram – tren – gelmek.

Aram – dün - İstanbul – gelmek.

- İstanbul'dan geliyorum. Siz de mi İstanbul'dan geliyorsunuz?
- Hayır, Almanya'dan geliyorum.
- Hangi şehirden?
- Berlin'den. Siz İstanbul'da mı oturuyorsunuz?
- Hayır, Ankara'da oturuyorum. Siz nereye gidiyorsunuz?
- Ben de Ankara'ya gidiyorum. Sigara içer misiniz?
- Hayır, teşekkür ederim içmiyorum.
- Ankara'da ne iş yapıyorsunuz?
- Stajyer doktorum. Sizin mesleğiniz ne?
- Ankara Üniversitesi'nde asistanım.
- Hangi bölümde?
- Alman dili ve edebiyatı bölümünde.
- Evli misiniz?
- Evet, evliyim. İki çocuğum var. Siz de evli misiniz?
- Hayır, henüz bekârim. Eşiniz ne iş yapıyor?
- O da Üniversitede asistan, birlikte çalışıyoruz.
- Biletler lütfen.
- Buyurun bakın.
- Trende rötar var mı acaba?
- Hayır, yok. Bir saat sonra Ankara'dayız.
- Erzurum kaç saat sürüyor?
- Erzurum altı saat sürüyor.
- Teşekkür ederim.
- Bir şey değil, hepinize iyi yolculuklar.

Atasözleri

Ev alma, komşu al.
 İş insanın aynasıdır.
 Geç olsun güç olmasın.
 Ya Ali hoca, ya hoca Ali.
 Buldum bilmedim, bildim bulmadım.
 Selâm verdik borçlu çıktık.
 Sabrın sonu selâmettir.
 Saçı uzun aklı kısa.
 Para tükendi, dükkân kapandı.
 Mal adama hem dost, hem düşmandır.
 Kuzu çoban için değil, çoban kuzu içindir.
 Küçükten al haberi.
 Aş gördün gel, dayak gördün kaç.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Kaç yılındayız? - Սա ո՞ր թվականն է:
2. Ne ayındayız? - Սա ո՞ր ամիսն է:
3. Ayın kaçındır? - Ամսի քանի՞սն է:
4. Bu arada - այս ընթացքում
5. ya... ya da (yahut da) - կամ ... կամ էլ
6. Sözün kısası - կարճ ասած
7. İyiden iyiye - բավական լավ, բավականին
8. Gözardı etmek - աչքաթող անել, անուշադրության մատնել
9. Aydınlığa kavuşmak - լուսաբանվել, պարզ դառնալ, պարզվել
10. Tuhafına gitmek - տարօրինակ, զարմանալի թվալ

ՅՈՒՅԻՐՈՐԴ ԴԱՍ – YEDİNCİ DERS

§ 36 Գոյական անունների հոլովման աղյուսակներ

ա. Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով.

Ուղղական	Սեռական	Հայցական	Տրական	Ներգոյակ.	Բացառակ.
bağ	bağın	bağı	bağa	bağda	bağdan
çadır	çadırın	çadırı	çadıra	çadırdan	çadırdan
ev	evin	evi	eve	evde	evden
dil	dilin	dili	dile	dilde	dilden
kol	kolun	kolu	kola	kolda	koldan
kum	kunun	kumu	kuma	kumda	kumdan
göl	gölün	gölü	göle	gölde	gölden
üzüm	üzümün	üzümü	üzüme	üzümde	üzümden

Եթե գոյական անունը վերջանում է խուլ բաղաձայն հնչյունով, ապա ներգոյական և բացառական հոլովի ածանցները համապատասխանաբար ստանում են - ta, te - և - tan, ten - ձևերը:

բ. Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով.

Ուղղական	Սեռական	Հայցական	Տրական	Ներգոյակ.	Բացառակ.
masa	masanın	masayı	masaya	masada	masadan
halı	halının	halıyı	halıya	halıda	halıdan
tepe	tepenin	tepeyi	tepeye	tepede	tepeden
gemi	geminin	gemiği	gemiye	gemide	gemiden
depo	deponun	depoğu	depoya	depoda	depodan
kuzu	kuzunun	kuzuyu	kuzuya	kuzuda	kuzudan
köprü	köprünün	köprüyü	köprüye	köprüde	köprüden
ütü	ütünün	ütüyü	ütüye	ütüde	ütüden

§ 37 Անձնական և ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակներ

Անձնական դերանունների հոլովման աղյուսակ.

Ուղղ.	ben	sen	o	biz	siz	onlar
Հայց.	beni	seni	onu	bizi	sizi	onları
Տր.	bana	sana	ona	bize	size	onlara
Ներգոյ.	bende	sende	onda	bizde	sizde	onlarda
Բացառ.	benden	senden	ondan	bizden	sizden	onlardan

Ինչպես երևում է, - ben - և - sen - դերանունները տրական հոլովում ունենում են - bana, sana - ձևերը: Երրորդ դեմքի անձնական դերանվան և հոլովական ածանցի միջև բոլոր թեք հոլովներում դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը: Ըստ էության, անձնական դերանունների սեռական հոլովածևի դերը թուրքերենում կատարում են ստացական դերանունները՝ ցույց տալով պատկանելիություն (տե՛ս § 10 - 11):

Ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակ.

Ուղղական	bu	şu	o
Սեռական	bunun	şunun	onun
Հայցական	bunu	şunu	onu
Տրական	buna	şuna	ona
Ներգոյական	bunda	şunda	onda
Բացառական	bundan	şundan	ondan

Բոլոր թեք հոլովներում ցուցական դերանունների և հոլովական ածանցների միջև դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը:

§38 Պատկանելիության ածանց ունեցող գոյականների հոլովման աղյուսակներ

Առաջին և երկրորդ դեմքերի պատկանելիության ածանց ստացած գոյականները հոլովվում են այնպես, ինչպես բաղաձայն հնչյունով վերջացող գոյական անունները: Երրորդ դեմքում պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունների հոլովման ժամանակ պատկանելիության ածանցի և հոլովական ածանցի միջև դրվում է - n - բաղաձայն հնչյունը: Գոյական անվանը նախ կցվում է պատկանելիության, այնուհետև՝ հոլովական ածանցը:

ա. Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով.

Ուղղական	annem	annen	annesi
Սեռական	annemin	annenin	annesinin
Հայցական	annemi	anneni	annesini
Տրական	anneme	annene	annesine
Ներգոյական	annemde	annende	annesinde
Բացառական	annemden	annenden	annesinden

Ուղղական	annemiz	anneniz	anneleri
Սեռական	annemizin	annenizin	annelerinin
Հայցական	annemizi	annenizi	annelerini
Տրական	annemize	annenize	annelerine
Ներգոյական	annemizde	annenizde	annelerinde
Բացառական	annemizden	annenizden	annelerinden

բ. Գոյական անուններ, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով.

Ուղղական	yolum	yolun	yolu
Սեռական	yolumun	yolunun	yolunun
Հայցական	yolumu	yolunu	yolunu
Տրական	yoluma	yoluna	yoluna
Ներգոյական	yolumda	yolunda	yolunda
Բացառական	yolumdan	yolundan	yolundan

Ուղղական	yolumuz	yolunuz	yolları
Սեռական	yolumuzun	yolunuzun	yollarının
Հայցական	yolumuzu	yolunuzu	yollarını
Տրական	yolumuza	yolunuza	yollarına
Ներգոյական	yolumuzda	yolunuzda	yollarında
Բացառական	yolumuzdan	yolunuzdan	yollarından

գ. Հոգնակի թվով գոյականների հոլովունը.

Ուղղական	komşularım	komşuların	komşuları
Սեռական	komşularımın	komşularının	komşularının
Հայցական	komşularımı	komşularınızı	komşularını
Տրական	komşularıma	komşularına	komşularına
Ներգոյական	komşularımda	komşularında	komşularında
Բացառական	komşularımdan	komşularından	komşularından

Ուղղական	komşularımız	komşularınız	komşuları
Սեռական	komşularımızın	komşularınızın	komşularının
Հայցական	komşularımızı	komşularınızı	komşularını
Տրական	komşularımıza	komşularınıza	komşularına
Ներգոյական	komşularımızda	komşularınızda	komşularında
Բացառական	komşularımızdan	komşularınızdan	komşularından

Հոլովական ածանցները, կցվելով պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անուններին, կարող են ստեղծել խառնաշփոթ: Գոյական անունները, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով, ստանալով երկրորդ և երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանցներ, բոլոր թեք հոլովներում ունենում են հնչյունների միևնույն համակցությունը:

Ուղղական	yolun – քո ճանապարհը	yolu – նրա ճանապարհը
Սեռական	yolunun – (yolun + un)	yolunun – (yolu + n + un)
Հայցական	yolunu – (yolun + u)	yolunu – (yolu + n + u)
Տրական	yoluna – (yolun + a)	yoluna – (yolu + n + a)
Ներգոյական	yolunda – (yolun + da)	yolunda – (yolu + n + da)
Բացառական	yolundan – (yolun + dan)	yolundan – (yolu + n + dan)

Ստացական դերանուն – հատկացուցչի առկայությունը կանխում է հնարավոր խառնաշփոթը:

Օր.

- Senin elinde – Քո ձեռքում
- Onun elinde – Նրա ձեռքում
- Senin kitabım – Քո գիրքը (հայց. հոլ.)
- Onun kitabım – Նրա գիրքը (հայց. հոլ.)

§ 39 Ածականի համեմատական և գերադրական աստիճանների արտահայտումը

Թուրքերենում ածականի համեմատական աստիճանն արտահայտվում է - daha - բառի միջոցով:

Օր.

- geniş – լայն
- daha geniş - ավելի լայն

Եթե համեմատվում է երկու առարկայի հատկանիշ կամ որակ, ապա - daha - բառը կարող է չգործածվել: Առարկայի անվանումը, որի հետ համեմատություն է կատարվում, դրվում է բացառական հոլովով:

Օր.

- İstanbul, İzmir'den (daha) büyüktür.
- Ստամբուլը Իզմիրից (ավելի) մեծ է:
- Yunanistan, Türkiye'den (daha) küçüktür.
- Հունաստանը Թուրքիայից (ավելի) փոքր է:
- İlhan, Coşkun'dan (daha) gençtir.
- Իլհանը Չոշքունից (ավելի) երիտասարդ է:

Հավասարությունը կամ նմանությունը արտահայտվում է - kadar - և - gibi - հետադրությունների միջոցով: - kadar – բառի միջոցով արտահայտվում է հավասարությունը, իսկ – gibi - բառի միջոցով՝ նմանությունը: Գոյական անունը, որի որակը, հատկանիշը կամ հատկությունն են համեմատվում, դրվում է այն առարկայի անվանից առաջ, որի հետ կատարվում է համեմատությունը:

Օր.

- Sen, kardeşin kadar kuvvetli değilsin.
- Դու եղբորդ չափ ուժեղ չես:
- Ahmet, Kahraman kadar çalışkan değildir.
- Ահմեդը Քահրամանի չափ աշխատասեր չէ:
- Bu kabak bal gibi tatlıdır.
- Այս դդումը մեղրի նման քաղցր է:
- Çocuğun elleri buz gibi soğuktur.
- Երեխայի ձեռքերը սառույցի նման սառն են:

Անձնական և ցուցական դերանունները – kadar - և - gibi – հետադրություններից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց:

Օր.

Fabri, senin kadar yorgun değildir. - Ֆահրին քո չափ հոգնած չէ:
Nevzat, onun gibi yaramazdır. - Նևզաթը նրա պես չարածնի է:

Գերադրական աստիճանն արտահայտվում է - en - մասնիկի միջոցով,
որը դրվում է ածականից առաջ:

Օր.

En iyi - ամենալավ
En kısa - ամենակարճ
En çetin - ամենադժվար

Erivan, memleketimizin en büyük şehridir.
Երևանը մեր երկրի ամենամեծ քաղաքն է:

§ 40 Kadar, dek (değın), gibi - հետադրությունների կիրառությունը

- Kadar - հետադրությունը և տրական հոլովով դրված գոյականը ցույց են տալիս տարածքային կամ ժամանակային վերջնակետ:

Օր.

İstasyona kadar beraber gittik.
Մինչև կայարան միասին գնացինք:
Çocuklar, ormana kadar arabayla gittiler.
Երեխաները մինչև անտառ ավտոմեքենայով գնացին:
Dün biz akşama kadar çalıştık.
Երեկ մենք աշխատեցինք մինչև երեկո:
Bugün saat altıya kadar serbestim.
Այսօր մինչև ժամը վեցն ազատ եմ:

- Dek, değın - հետադրությունները - kadar - հետադրության հոմանիշն են:
Այս հետադրությունները ցույց են տալիս տարածության և ժամանակի վերջնակետ:

Օր.

Okula dek (kadar) yaya gitti. - Մինչև դպրոց գնաց ուրբով:
Saat dokuzda değın (kadar) çalıştım. - Ես աշխատեցի մինչև ժամը ինը:
Şimdiye dek - Մինչև այժմ
Bugüne dek - Մինչև այսօր
Yarına dek - Մինչև վաղը

- Gibi - հետադրությունը արտահայտում է նմանություն.

Օր.

Okulumuzun laboratuvarı küçük bir fabrika gibidir.
Մեր դպրոցի լաբորատորիան փոքրիկ գործարանի նման է:
Elin buz gibi soğuktur.
Քո ձեռքը սառույցի նման սառն է:
Erlerimiz düşmanla aslan gibi çarpıştılar.
Մեր զինվորները առյուծի նման մարտնչեցին քջանմու դեմ:

§ 41 Ժամանակի որոշումը ըստ ժամերի և րոպեների

Ժամանակը բուրբերենում արտահայտվում է այնպիսի նախադասության օգնությամբ, որի ենթական է - saat - (ժամ, ժամը) բառը, իսկ ստորոգյալն՝ այն քանակական քվականը, որը ցույց է տալիս անցած ժամերի թիվը: Թվական անվանը միանում է ստորոգման ածանցը:

Օր.

Şimdi saat sekizdir. - Այժմ ժամը ութն է:

Saat on birdir. - Ժամը տասնմեկն է:

Saat on idi (ondu). - Ժամը տասն էր:

Լրիվ ժամից հետո անցած կես ժամը արտահայտվում է - buçuk - բառի օգնությամբ:

Օր.

Saat beş buçuktur. - Ժամը հինգն անց կես է:

Saat on buçuktur. - Ժամը տասն անց կես է:

Saat buçuktur. - Ժամը տասներկուսն անց կես է:

Եթե րոպե ցույց տվող սլաքը չի հատել 30 րոպե ցույց տվող նիշը, ապա ժամը դրվում է հայցական հոլովով, իսկ ստորոգյալն արտահայտվում է - geçmek - (անցնել) բայի միջոցով: Խոսակցական լեզվում սովորաբար - saat - (ժամ) և - dakika - (րոպե) բառերը կարող են բաց թողնվել:

Օր.

Saat sekizi yirmi beş dakika geçiyor. - Ժամը ութն անց է քսանհինգ րոպե:

Saat beşi çeyrek geçiyor. - Ժամը հինգն անց է տասնհինգ րոպե (քառորդ):

Biri yedi geçiyor. - Մեկն անց է յոթ րոպե:

İkiyi çeyrek geçiyor. - Երկուսն անց է տասնհինգ րոպե (քառորդ):

Եթե րոպե ցույց տվող սլաքն անցել է 30 րոպեի նիշը, ապա նախադասությունը կազմվում է հետևյալ կերպ. Այն թիվը (անուղղակի խնդիրը), որին մոտենում է սլաքը, դրվում է տրական հոլովով, իսկ ստորոգյալն արտահայտվում է - var - բառով: Խոսակցական լեզվում - saat - և - dakika - բառերը կարող են բաց թողնվել:

Օր.

Saat on ikiye on dakika var. - Ժամը տասներկուսից տաս է պակաս:

Saat beşe on yedi dakika var. - Ժամը հինգից տասնյոթ րոպե է պակաս:

Yediye on var. - Յոթից տաս է պակաս:

- Geçmek, kalmak - բայերի հիմքերից կազմվում են - geçe, kala - ձևերը:

Օր.

Babam dokuzu çeyrek geçe evden çıkıyor.

Հայրս ինն անց տասնհինգ (քառորդ) տնից դուրս է գալիս:

Süleyman, beşe on (dakika) kala telefon etti.

Սուլեյմանը հինգից տասը (րոպե) պակաս զանգահարեց:

Բառարան - Sözlük

- abla** - ավագ քույր
ağa - 1. պարոն
 2. հարուստ, սեփականատեր գյուղացի
ağabey (abi) - ավագ եղբայր
- akraba** - ազգական(ներ), հարազատ(ներ)
akraba diller - ազգակից լեզուներ
akrabalık (-ği) - ազգակցություն
amca - հորեղբայր
amcaoğlu (amcazade) - հորեղբոր որդի
apartman - 1. բնակարան
 2. բազմաբնակարան շենք
- ara (arası)** - միջև
aramak - փնտրել
aydınlık (-ğı) - լուսավորություն
bağ - այգի (խաղողի)
başarı - հաջողություն
beğenmek - հավանել
bırakmak - թողնել
bile - նույնիսկ
bilgi - տեղեկություն
birader (kardeş) - եղբայր
buz - սառույց
cetvel - աղյուսակ, քանոն
çadır - վրան
çetin - 1. խրթին, դժվարին, քարդ
 2. կոշտ, պինդ, կարծր
- çeyrek (-ği)** - քառորդ
çiftçi - հողագործ
çilingir - փականագործ
davet etmek - հրավիրել
dayı - մորեղբայր, քեռի
dayıoğlu (dayızade) - մորեղբոր որդի, քեռու որդի
- delikanlı** - երիտասարդ
doğmak - ծնվել
düşman - թշնամի
eğitim (terbiye) - 1. կրթություն, ուսուցում
 2. դաստիարակություն
- en** - ամենա ~
enişte - փեսա (քրոջ ամուսինը)
gelin - 1. հարս 2. հարսնացու
görev - պարտականություն
gürültü - աղմուկ
- hala** - հորաքույր
hareket etmek - շարժվել, մեկնել
indirim - զեղչ
işlek - աշխույժ, կենսալի
kabak (-ğı) - դդում
- kadar (dek, değin)** - 1. մինչև
 2. չափ, նման, պես
 (o kadar - այն աստիճան, այնքան)
- karı** - կին (կնիկ)
kasaba - գյուղաքաղաք
Kiev (Kiyef) - Կիև
kilometre - կիլոմետր
koca - ամուսին
kocaman - մեծ, հսկայական
koyun - ոչխար
kuvvet - ուժ
kuzu - գառ
laboratuvar - լաբորատորիա
memleket (-ti) - երկիր
merak etmek - հետաքրքրվել
nişanlı - նշանած
not (-tu) - 1. գրառում 2. գնահատական
- opera** - օպերա
ölmek - մահանալ
öz - 1. սեփական 2. հարազատ
refika - կին, ամուսին
saç (-çı) - մազ
serbest - ազատ
sevmek - սիրել
silgi - ջնջոց
silmek - ջնջել
suç (-çu) - մեղք
- teyze** - մորաքույր
tifo - տիֆ (հիվանդություն)
tuhaf - տարօրինակ, անսովոր
usta - վարպետ
ünlü - 1. հայտնի 2. ճայնավոր
yalan - սուտ
yalancı - ստախոս
yalnız - միայն
yaramaz - անպիտան, չարաճճի
Yunanistan - Հունաստան

Վարժուրդունք – Ալիստրմալար

1. Վարդալ և քարզմանէլ հայերն:

Bizim Kaan usta tecrübeli bir demircidir. Kaan usta ve eşi Gül Hanım, Şişli'nin gürültülü bir sokağında, üç odalı bir apartman dairesinde oturuyorlar. Daireleri eski ve küçük bir apartmanın ikinci katındadır. Onların beş çocuğundan biri maalesef tifodan öldü ve yalnız dördü kaldı. İki erkek iki kız. Oğullarının adları Şükrü ve Ergün'dür, kızlarının ise Şule ve Ayşe. En büyükleri Şükrü, en küçükleri ise Ayşe'dir. Kaan usta orta yaşlardadır, bu yıl 54 yaşına girdi. Eşi Gül Hanım ise kocasından daha gençtir. Şule, Ergün'den büyüktür, onun ablasıdır. Ergün, büyük ağabeyi Şükrü'den 8 yaş küçüktür. Ağabeyi Şükrü 24 yaşındadır ve üç yıl önce komşusunun kızı ile evlendi. Annesi Gül Hanım gelininden çok memnun, çünkü gelini çok terbiyeli, çalışkan ve ciddi bir kızdır. Şükrü de babası gibi demircilik mesleğini seçti. Şule, 18 yaşında, kahverengi gözlü, siyah saçlı ve orta boylu bir kızdır. En küçükleri olan Ayşe ise 6 yaşındadır ve daha okula gitmiyor. Şule ona evde ders veriyor fakat, Ayşe tembellik yapıyor ve ablasını dikkatle dinlemiyor. Şimdilik onun bu tembelliğine göz yumuyorlar, çünkü o daha çocuk.

* * *

Barış Bey işine her sabah 8 de gidiyor. O, bir okulda öğretmendir. Barış Bey, öğle yemeğini okulda yiyor. Evine saat 18 de geliyor. Evde hiç bir şey yapmıyor. Çünkü çok yorgundur. Yalnız gazete okuyor, radyo dinliyor. Barış Bey, cumartesi ve pazar günleri okula gitmiyor. Çünkü okul kapalıdır. Cumartesi ve pazar günleri evde oturuyor, kitap okuyor, resim yapıyor.

2. Պատասխանէլ հարցերին:

Beni kim aradı? – Sizi Cengiz Bey aradı.

Bana kim not bıraktı? Bende suç var mı? Benden ne istiyorsunuz? Benim arabam nerede? Sizce bu nasıl?

Hangisini istiyorsunuz? - Şunu istiyorum.

Hangisine bakıyorsunuz? Hangisinde kalem var? Hangisinden alıyorsunuz?

Hangisinin kapısı açık? Hangisinde sakınca yok? Hangisini getireyim?

Hangilerini alıyorsunuz? Hangilerini almıyorsunuz? Hangilerinden istiyorsunuz?

Hangilerini beğendiniz? Hangilerinin çocuğu var? Hangileri daha güzel?

Neleri okudun? Nelere baktın? Hangilerinden aldın? Nelerin biçimi güzel?

Kimi arıyorsunuz? Kime bakıyorsunuz? Kimde kahıyorsunuz? Kimden geliyorsunuz?

Kimin evinde oturuyorsunuz? Kimlere para verdin? Kimlerde kalem var? Kimlerin babası memur? Kimleri davet ettin?

3. Տեղադրել ըստ անհրաժեշտության (daha, gibi, kadar, en):

O cetvel ... kısadır. İstanbul, İzmir'den ... büyüktür. Recep arkadaşları arasında ... görgülü. Ermeni dili Türkçe'den ... güçtür. Bu iş ... az güç değildir. Şehrinizin ... güzel caddesi bu mu? Evet, caddelerin ... güzeli budur. Erivan, Ermenistan'ın şehirlerinin ... büyüğüdür. O Ahmet'ten ... tembel. Sen ablan ... görgülü değilsin. Neden benim ... yapmıyorsunuz? Geç vakte ... çalıştım. Ta nehre ... yaya gittik. Sokağımız bu cadde

... işlek değildir. Sen de şu oğlan ... yalan söylüyorsun. Ahabın ... meraklı ol. Müdürümüz şu profesör ... ünlü bir bilim adamı değildir. Saat altıya ... okulda kaldı. Oğlumun boyu sizin ... değil, şu delikanlı kadardır. Geçen ay tiyatro, müze, sinema ... yerlere gitmedim. Yol uzun değil, bir kilometre

4. Վերլուծել և քարզմանել հետևյալ նախադասությունները:

O, yazıyı sizin kadar iyi çevirdi. Bu kız babası kadar çalışkandır. Odam şu oda kadar büyük değildi. Siz ahabınız kadar iyi çalışmıyorsunuz. Odası ambar kadar karanlıktı. 33 numaralı tramvayla Yedikule'ye dek gitti. Neden bizim gibi yazmıyorsunuz? Koridorda on kadar delikanlı duruyor. Kardeşi altı şene kadar okula devam etti. Sen de kardeşin gibi hiç bir zaman yalan söyleme. Ta geceye kadar konuştuk. Moskova, Erivan, Kiev gibi büyük kentleri haritada bulmak güç değil. Siz çok çalışkansınız, fakat biz de sizin gibiyiz. O zamana kadar kitap filan okumadım. Şimdiye dek iş tecrübesi yoktu. Saat kaçtır? Saat beşi on üç dakika geçiyor. Saat kaç? Dokuza yirmi altı dakika var. Saat kaçta işini bitirdin? Altıya beş dakika kala bitirdim. Saat kaçtır? Sekize on var. Yediyi yedi dakika geçiyor. Opera saat kaçta bitecek? Opera on bire beş kala bitecek. On biri on dakika geçe bitecek. Opera saat on buçukta bitecek.

5. Ինչպե՞ս է ժամանակն արտահայտվում քուրքերե՞նում:

10.20 ... , 12.15 ... , 9.30 ... , 12.00 ... , 5.30 ... , 0.04 ... , 1.20 ... , 7.30 ... ,
8.50 ... , 14.30 ... , 15.20 ... , 16.30 ... , 18.45 ... , 19.50 ... , 20.10 ... , 21.30 ... ,
22.15 ... , 24.00

6. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Boş yer var. Evliyim. İstanbul'a gidiyorum. İzmir'de oturuyorum. Trende rötar var. Armavir'de oturuyoruz. İzmir'e gidiyoruz. Yemek yiyorlar. Liseye gidiyor. Evden geliyor. Sen bekâr mısın? O nişanlı. Siz öğretmensiniz. Sen İstanbul'lu musun? Onlar çocuk mudurlar? Moskova yakın. Oda güzel. Sigara var. Tren istasyonda.

7. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Kaç yılında doğdunuz? O zaman babanız kaç yaşındaydı? Ağabeyiniz (ablanız) kaç yaşındaydı? Babanız necidir? O zaman neciydi? Bir teyze (hala, dayı, amca) oğlunuz var mı? Nerede okuyor (çalışıyor)? Ne olmak istiyor? Ayşe teyze Emine'yi niçin gözü gibi seviyor? Orhan kimin gibi çiftçi olmak istiyor? Babaanneniz mi çevirmendi, anneanneniz mi?

8. Ամբողջացնել նախադասությունները:

Eskişehir kenti İstanbul ... büyük Saat on ikiyi bekledim, fakat mağaza kapalı Çevirmen dün yerinde yok Şimdi ne ... ? Ben o yıllarda öğrenci Peki, ağabeyiniz ... ? Kaya amcası ... çiftçi olmak Arsen, babası ... tecrübeli bir demirci ... istiyor. Aram, Arsen ... dikkatli

9. Թարգմանել թուրքերեն:

Իմ եղբայրը Չեզ նման երիտասարդ է: Դուք այս նախադասությունը նրա նման լավ չթարգմանեցիք: Նա այս երիտասարդի նման լավ է սովորում: Մինչև ժամը ութը ես գիրք կարդացի: Ինչու՞ Դուք նրա նման չեք անում: Ես գնացի մինչև փողոցի վերջը: Նրանք սովորեցին մինչև չորրորդ դասարան: Նա Չեզ նման ջանասեր չէ: Գորիսի, Արտաշատի ու Ստեփանավանի նման փոքր քաղաքներում կան թատրոններ: Նա քեզ նման երիտասարդ չէ: Նրա հասակն իմ չափ է: Ու՞ր էիր մինչև այսօր: Միասին գնացինք մինչև Գյումրի:

* * *

Վարպետ Հակոբը ծնվել է 1945 թվականին: Նա հայտնի փականագործ է: Ունի երեք երեխա: Տասը տարի առաջ նա ուներ չորս երեխա, սակայն նրանցից մեկը հիվանդության պատճառով մահացավ: Վարպետ Հակոբը և իր ընտանիքը ապրում են մի աղմկոտ փողոցում գտնվող փոքրիկ տան մեջ: Նրանց հետ ապրում է նաև տատիկը՝ վարպետ Հակոբի մայրը՝ Հասմիկը: Նա արդեն 70 տարեկան է: Տատիկը հաճախակի մեկնում է մյուս հարազատների մոտ, հիմնականում՝ իր եղբոր մոտ: Հակոբի մորեղբայրը բավական հարուստ է: Նա գյուղի ամենամեծ հողատերն է: Մորեղբայրը Հակոբին առաջարկում է գյուղում ապրել, սակայն Հակոբը գյուղում ապրել չի ցանկանում. նա սիրում է քաղաքի աշխույժ կյանքը: Վարպետ Հակոբի կինը՝ Կարինեն, ամբողջ օրը զբաղվում է տնային գործերով և երեխաների դաստիարակությամբ: Տղան՝ Արմենը, արդեն մեծ է: Ցանկանում է աշխատել և ամուսնանալ: Նա սիրում է իրենց հարևանի դստերը՝ Արմինեին: Վարպետ Հակոբը ցանկանում է որդուն սովորեցնել իր մասնագիտությունը, սակայն Արմենը հոր մասնագիտությունը չի սիրում:

10. Փորձենք գրուցել:

İstanbul - Ankara treni

- İstanbul – Ankara arası kaç kilometredir?
- 598 kilometre.
- İstanbul – Ankara arası kaç saat?
- Yedi saat.
- Ankara'dan İstanbul'a ilk tren saat kaçta hareket ediyor?
- Sabahleyin saat 8.15 te.
- İstanbul - Ankara treninde rötör var mı?
- Hayır, yok.
- Tren biletlerinde öğrenciler için indirim var mı?
- Evet, % 50 (yüzde elli) indirim var.
- Başka kimlere indirim var?
- Çocuklara, askerlere de % 50 indirim var.
- Gidiş – dönüş biletlerinde de indirim var mı?
- Evet, % 10 indirim var.
- Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederiz.
- Bir şey değil, görevimiz.

Atasözleri

Herkes evinde ağadır.
Avcı avında, yolcu yolunda gerek.
Hasta ol benim için, öleyim senin için.
Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle.
Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Ne acıdır – ցավալի է
2. Bir şey değil – չարժե
3. O necidir? – Ի՞նչ մասնագիտություն ունի նա:
4. Çok defa – հաճախ, շատ անգամ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ – SEKİZİNCİ DERS

§ 42 Ապառնի ժամանակ - Gelecek zaman

Թուրքերենում բայի սահմանական եղանակի ապառնի ժամանակը կազմվում է ապառնի դերբային ստորոգման ածանցների կցմամբ: Ապառնի դերբայը կազմվում է բայահիմքի և - *acak, ecek* – ածանցների միջոցով: Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա բայահիմքի և դերբայի ածանցի միջև ի հայտ է գալիս - *y* – հնչյունը (*yacak, yecek*): Այս դեպքում բայահիմքի - *a - և - e* – լայն ձայնավորները համապատասխանաբար կարող են հնչյունափոխվել - *ı - և - i* – նեղ ձայնավորների:

Օր.

<i>kalmak</i> – մնալ	<i>kalacak</i> – մնալու
<i>durmak</i> – կանգնել	<i>duracak</i> – կանգնելու
<i>gelmek</i> – գալ	<i>gelecek</i> - գալու
<i>başlamak</i> – սկսել	<i>başlayacak</i> կամ <i>başlayacak</i> – սկսելու
<i>beklemek</i> – սպասել	<i>bekliyecek</i> կամ <i>bekleyecek</i> – սպասելու
<i>gülmek</i> – ծիծաղել	<i>gülecek</i> – ծիծաղելու

Ապառնի դերբայի ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքի, - *ma, me* – ժխտման ածանցի, - *y* – հնչյունի և - *acak, ecek* - դերբայական ածանցի միջոցով: Այս դեպքում էլ – *ma, me* – ժխտման ածանցի – *a, e* – լայն ձայնավորները կարող են հնչյունափոխվել համապատասխանաբար – *ı, i* – նեղ ձայնավորների (*mi*):

Օր.

<i>çalışmak</i> – աշխատել	<i>çalışmayacak</i> կամ <i>çalışmıyacak</i>
<i>gezmek</i> – զբոսնել	<i>gezmeyecek</i> կամ <i>gezmiyecek</i>

Ստորոգման ածանցները, որոնք միանում են ապառնի ժամանակի դերբային, ունենում են հնչյունական երկու տարբերակ.

Դեմք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- im, im	- ız, ız
Երկրորդ	- sin, sin	- ınız, ınız
Երրորդ	- ır, ır	- ırlar, ırlar

Խոնարհման ժամանակ եզակի և հոգնակի թվի առաջին դեմքում ածանցի – k – խուլ բաղաձայնը, հայտնվելով երկու ձայնավորների միջև, հնչյունափոխվում է - ğ - ի: Ստորոգման ածանցները շեշտ չեն կրում: Հոգնակի թվի երրորդ դեմքում շեշտը դրվում է թե՛ դերբայի և թե՛ - lar, ler – հոգնակերտ ածանցի վրա: Խոսակցական լեզվում երրորդ դեմքի եզակի թվի ստորոգման ածանցը կարող է չկիրառվել:

Ապառնի ժամակը ցույց է տալիս գործողություն, որը տեղի է ունենալու խոսակցության պահից հետո, ապագայում: Այս ժամանակաձևը կարող է արտահայտել հրաման, կարգադրություն: - olmak - բայի կիրառության դեպքում ապառնի ժամանակը կարող է արտահայտել ենթադրություն:

Օր.

Ben kalacağız. – Ես մնալու եմ: Biz kalacağız. – Մենք մնալու ենք:
 Sen kalacaksın. – Դու մնալու ես: Siz kalacaksınız. – Դուք մնալու եք:
 O kalacak (tır). – Նա մնալու է: Onlar kalacaklar(ırlar). – Նրանք մնալու են:

Ben geleceğim. – Ես գալու եմ: Biz bekleyeceğiz. – Մենք սպասելու ենք:
 Sen yazacaksın. – Դու գրելու ես: Siz güleceksiniz. – Դուք ծիծաղելու եք:
 O başlayacak. – Նա սկսելու է: Onlar okuyacaklar. – Նրանք կարդալու են:

Arkadaşım işlerini çok çabuk bitirecek ve köye gidecek, çünkü annesi hastadır.
 Ընկերս շատ շտապ ավարտելու է իր գործերը և մեկնելու է գյուղ,
 որովհետև մայրը հիվանդ է:
 Buraya bir kadın geliyor, annen olacak.
 Այստեղ մի կին է գալիս. կարծես մայրդ է:

Ապառնի ժամանակի ժխտական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի ժխտական ձևին ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտը դրվում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր.

Ben almayacağım (almıyacağım). – Ես չեմ վերցնելու:
 Sen almayacaksın (almıyacaksın). – Դու չես վերցնելու:
 O almayacak (almıyacak). – Նա չի վերցնելու:

Biz beklemeyeceğiz (beklemeyeceğiz). – Մենք չենք սպասելու:
 Siz beklemeyeceksiniz (beklemeyeceksiniz). – Դուք չեք սպասելու:
 Onlar beklemeyecekler (beklemeyecekler). – Նրանք չեն սպասելու:

Հարցական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի, հարցական – mi, mi – մասնիկների և ստորոգման ածանցների միջոցով: Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա:

Օր.

Ben okuyacak mıyım? – Ես կարդալու՞ եմ:
 Sen gelecek misin? – Դու գալու՞ ես:
 O çıkacak mı? – Նա դուրս գալու՞ է:

**Biz okuyacak mıyız? – Մենք կարդալու՞ ենք:
Siz gelecek misiniz? – Դուք գալու՞ եք:
Onlar çıkacaklar mı? – Նրանք դուրս գալու՞ են:**

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է ապառնի դերբայի ժխտական ձևի, - mi, mi – հարցական մասնիկների և նրանց կցվող ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

**Ben çıkmayacak mıyım? – Ես դուրս չե՞մ գալու:
Sen çıkmayacak mısın? – Դու դուրս չե՞ս գալու:
O çıkmayacak mı? – Նա դուրս չի՞ գալու:**

**Biz çıkmayacak mıyız? – Մենք դուրս չե՞նք գալու:
Siz çıkmayacak mısınız? – Դուք դուրս չե՞ք գալու:
Onlar çıkmayacaklar mı? – Նրանք դուրս չե՞ն գալու:**

acak (ecek) –ածանցով կազմվող ապառնի ժամանակի դերբայը որպես որոշիչ նախորդում է գոյական անուն որոշյալին: Այն ցույց է տալիս հատկանիշ, որի ի հայտ գալը դիտվում է որպես անհրաժեշտություն, պարտավորություն, անխուսափելի իրավիճակ:

Օր.

**Gelecek ay Ermenistan'a gideceğiz. - Գալիք ամիս Հայաստան ենք գնալու:
Şu an gidecek yerim yok. - Այս պահին գնալու տեղ չունեմ:
Yeni kitapları okuyacak adam yok.
Նոր գրքերը կարդացող (կարդալու համար) մարդ չկա:**

§ 43 Գոյական անունների կապակցություններ

Գոյական անունների կապակցության առաջին ձևից բացի, թուրքերենում գոյություն ունեն գոյական անունների կապակցության երկրորդ (İkinci Tamlama) և անվերջածանց (Eksiz Tamlama) ձևերը: Երկրորդ ձևով կապակցված գոյականները կարող են գտնվել ինչպես որոշիչ – որոշյալի, այնպես էլ հատկացուցիչ – հատկացյալի հարաբերության մեջ: Գոյականների կապակցության երկրորդ ձևում լրացում - գոյականը պատկանելիության ածանց չի ստանում, իսկ լրացյալ - գոյականը ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց:

Օր.

**Ziraat bankası – գյուղատնտեսական բանկ
Traktör fabrikası – տրակտորաշինական գործարան
Bayram günü – տոնական օր
Deniz harbi – ծովային պատերազմ
Kılıç balığı – թրածուկ
Elma ağacı – խնձորի ծառ (խնձորենի)
Doğum günü – ծննդյան օր**

Երբեմն երկու գոյական միանում են՝ կազմելով բառային նոր միավոր:

Օր.

**ayakkabı – կոշիկ (ոտնաման)
belkemiği – ողնաշար
boyunbağı - փողկապ**

Երրորդ ձևում ինչպես լրացյալը, այնպես էլ լրացումը ածանց չեն ստանում: Այս դեպքում ընդգծվում է առարկայի նյութական, որակական հատկանիշը:

Օր.

taş köprü – քարե կամուրջ

Գոյություն ունի որոշիչի հատուկ տեսակ, որը նշում է անձի սեռը, մասնագիտությունը, պաշտոնը, կոչումը, ազգային պատկանելությունը:

Օր.

kadın doktor – կին բժիշկ

Profesör Akdoğan – պրոֆեսոր Արդողան

Թուրքերենում գոյություն ունի նաև գոյականների կապակցության շղթայական տարբերակը:

Օր.

Dostumun kardeşinin kol saati. – Ընկերոջս եղբոր ձեռքի ժամացույցը:

Հատկացուցիչը կարող է կազմված լինել ոչ միայն մեկ կամ մի քանի գոյականներից, այլ երկու գոյականի կապակցությունից, որտեղ առաջինը երկրորդի լրացումն է: Գոյականական կապակցություն կարող է հանդիսանալ ոչ միայն լրացումը, այլև լրացյալը:

Օր.

Ermenistan Cumhuriyeti hükümeti.

Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն:

Türkiye Ermenileri Patriği. - Թուրքիայի (Կ.Պոլսի) Հայոց Պատրիարք:

İstanbul Üniversitesi rektörlüğü. - Ստամբուլի համալսարանի ռեկտորատ:

Ermenistan Cumhuriyeti Ekonomi bakanlığı.

Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարություն:

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi dekanlığı.

Անկարայի համալսարանի լեզվի և պատմա - աշխարհագրական

ֆակուլտետի ղեկանատ:

§ 44 Dık - ով բայանունը

Dık (տիկ) – մասնիկը, որը ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության կանոնին և քաղաձայնների առնմանությանը, ունի հնչյունական ութ տարբերակ (dık, dik, duk, dük, - tik, tük, tük, tük), կցվելով բայահիմքին կազմում է բայանուն, որը պահպանում է ժամանակային իմաստը: Դրվելով բացառական հոլովով և - sonra - հետադրության հետ՝ - dık - ով բայանունը, պահպանելով բայի բոլոր հատկանիշները, դառնում է ժամանակի պարագա:

Օր.

Kardeşim sinemaya gittikten sonra (ben) kitap okumaya oturdum.

Այն քանից հետո, երբ եղբայրս գնաց կինո (Եղբորս՝ կինո գնալուց հետո), ես նստեցի գիրք կարդալու:

Okul müdürü geldikten sonra toplantı başladı.

Այն քանից հետո, երբ դպրոցի տնօրենը եկավ, ժողովն սկսվեց:

Բացառական հոլովի և - sonra - հետադրության միջև կարող է դրվել արտահայտություն, որը մատնացույց է անում ժամանակահատվածը և առանձնացնում է առաջին գործողությունը երկրորդից:

Օր.

Toplantı, okul müdürü geldikten beş dakika sonra başladı.
Ժողովը սկսվեց դպրոցի տնօրենի գալուց հինգ րոպե հետո:

§ 45 Մակրայներ - Zarf / Belirteç

Իբրև առանձին խոսքի մաս՝ մակրայը թուրքերենում լայն տարածում չի ստացել: Մեծ չէ նաև այլ լեզուներից փոխառյալ մակրայների թիվը: Թուրքերենում մակրայների ձևաբանական հատկանիշները խիստ տարբեր են և ցրված: Ներկայումս մի շարք ածանցների միջոցով կազմվում են որոշ ժամանակի մակրայներ:

Օր.

ա. akşam – երեկո	akşamleyin - երեկոյան
sabah – առավոտ	sabahleyin - առավոտյան
gece – գիշեր	geceleyin - գիշերը
բ. kış – ձմեռ	kışın - ձմռանը
yaz – ամառ	yazın - ամռանը
güz – աշուն	güzün - աշնանը

Akşam, sabah, gece - գոյական անունները, ստանալով հոգնակերտ ածանց և երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանցներ, կազմում են մակրայական ձևեր:

Օր.

akşamları - երեկոները
sabahları - առավոտները
geceleri - գիշերները

Անունները, ստանալով հոլովական ածանցներ և նախադասության մեջ կատարելով պարագայի շարահյուսական դեր, կարող են անցնել մակրայների խումբը, կամ գտնվել նման անցման գործընթացում:

Օր.

bir - birden (միանգամից)
yeni - yeniden (նորից)
eski - eskiden (հնուց)
çok - çoktan (վաղուց)
yakın - yakınlarda (մոտակայքում)

ca, ce (ça, çe) ածանցները, կցվելով անունների, կարող են կազմել մակրայներ:

Օր.

kahraman – kahramanca (հերոսաբար)
hain – haince – (նենգորեն, դավաճանաբար)
kardeş – kardeşçe (եղբայրաբար)

Մակրայը՝ որպես նախադասության պարագայական անդամ, բնութագրում է գործողությունը կամ վիճակը տարածական, ժամանակային, քանակական և որակական հարաբերություններում: Մակրայն իբրև պարագա դրվում է նախադասության սկզբում կամ անմիջապես բայից առաջ:

Օր.

Burada beş, altı çocuk oynuyor. - Այստեղ հինգ - վեց երեխա է խաղում:

Aşağıda sizi bir adam bekliyor. - Ներքևում ձեզ մի մարդ է սպասում:
 Şimdi dershanede kimse yoktur. - Այժմ դասարանում ոչ ոք չկա:
 Biz yarın kütüphaneye gideceğiz. - Մենք վաղը գնալու ենք գրադարան:
 Çocuklar çoktan döndüler. - Երեխաները վաղուց են վերադարձել:
 Dün biz çok çalıştık ve çok yorulduk.
 Երեկ մենք շատ աշխատեցինք և շատ հոգնեցինք:
 Hasan, fikrini açıkça anlattı.
 Հասանն իր միտքը հստակ (բացեփրաց) բացատրեց:
 Hamza, yemeğini çok tatlı pişirdi.
 Համզան իր կերակուրը շատ համեղ պատրաստեց:

Ածական անունները բայից առաջ կատարում են պարագայի շարահյուսական դեր՝ որակական առումով բնութագրելով գործողությունը (օգտագործվում են մակբայաբար):

Օր.

Kerime, güzel konuşuyor. – Քերիմեն լավ է խոսում:
 Tramvay hızlı gidiyor. – Տրամվայն արագ է ընթանում:

§ 46 Նպատակի պարագա

Նպատակի պարագան շատ հաճախ (հատկապես խոսակցական լեզվում) արտահայտվում է - mak, mek - ով գործողության անվան (ինֆինիտիվի) տրական հոլովածով: Տվյալ դեպքում գործողության անվան - k - խոլ բաղաձայնը, հայտնվելով երկու ձայնավորների միջև, հնչյունափոխվում է - ğ - ի: Շեշտն ընկնում է հոլովական ածանցի վրա:

Օր.

Semih, ekmeğe almağa gitti. – Սեմիհը գնաց հաց գնելու:
 Talebeler konferansı dinlemeğe geldiler.
 Ուսանողները եկան գիտաժողովը (զեկուցումը) լսելու:

Նպատակի պարագան թուրքերենում արտահայտվում է նաև գործողության անվան և - için – հետադրության միջոցով:

Օր.

Ahmet, annesini görmek için mağazaya gitti.
 Ահմեդը մորը տեսնելու համար գնաց խանութ:
 Ben buraya boş durmak için gelmedim.
 Ես այստեղ պարապ կանգնելու համար չեմ եկել:

§ 47 Բառակազմական վերջածանցներ

Sız (siz, suz, süz) մասնիկները, կցվելով գոյական անուններիին, կազմում են ժխտական իմաստ արտահայտող ածականներ:

Օր.

iş - գործ	işsiz – անգործ, գործազուրկ
cam – ապակի	camsız - առանց ապակի
camsız pencere - առանց ապակու պատուհան	

Cı (ci, cu, cü) մասնիկները, կցվելով գոյական անվանը, ցույց են տալիս գործող անձ, որը տիրապետում է ինչ-որ մասնագիտության կամ օժտված է

որոշակի հատկանիշներով: Խուլ բաղաձայնով վերջացող գոյականից հետո - **ci** - մասնիկի - **c** - հնչյունը փոխվում է - **ç** - **h** (**çi**): - **ci** - մասնիկը, կցվելով որոշ գոյականների, կազմում է նաև ածականներ:

Օր.

demir - երկաթ	demirci - դարբին
yalan - սուտ	yalancı - ստախոս
kayık - նավակ, մակույկ	kayıkçı - նավակավար, մակույկավար
bilet - տոմս	biletçi - տոմսավաճառ
tarak - սանր	tarakçı - սանր պատրաստող (վաճառող)
dolap - պահարան	dolapçı - պահարան պատրաստող (վաճառող)

Ծանոթություն. Այսպիսի ծագում ունեն հայկական Դեմիրճյան, Դոլափչյան, Արաբաջյան, Բարդաքչյան, Թարախչյան, Ղազանչյան, Չիբուխչյան, Բոյաջյան, Սեմերջյան, Էքմեքչյան, Չորեքչյան և այլ ազգանուններ:

- **ki, kü** - մասնիկները կազմում են ածականներ՝ արտահայտելով ժամանակային իմաստ:

Օր.

sabah - առավոտ	sabahki - առավոտվա
dün - երեկ	dünkü - երեկվա
sonra - հետո	sonraki - հետագայի)

- **ıntı (ıntı)** - մասնիկները կազմում են բայածանցյալ գոյականներ:

Օր.

Gezinti - զբոսանք
Çıkıntı - ելուստ

§ 48 Բառերի շարադասությունը նախադասության մեջ

Թուրքերեն նախադասության մեջ սովորաբար ենթական դրվում է սկզբում, իսկ ստորոգյալը՝ վերջում: Խնդիրը դրվում է ստորոգյալից առաջ: Բացառական հոլովով դրված խնդիրը նախորդում է տրական հոլովով դրված խնդրին: Ուղիղ խնդիրը հաջորդում է անուղղակի խնդրին: Ժամանակի պարագան և տեղի պարագան դրվում են նախադասության սկզբում՝ ենթակայից առաջ կամ անմիջապես նրանից հետո: Բառերի սովորական կայուն շարադասությունը խախտվում է, եթե տրամաբանական շեշտն ընկնելով նախադասության որևէ անդամի վրա, անհրաժեշտություն է առաջացնում այն դնել ստորոգյալից առաջ: Գոյականական անդամի լրացումները նախորդում են գոյականին: Ենթակայի լրացումները դրվում են ենթակայից առաջ, խնդրի լրացումները՝ խնդրից առաջ: - **Bir** - թվական անունն ածական անուն որոշյալից առաջ կարող է լինել քանակի ցուցիչ կամ անորոշության ցուցիչ:

Օր.

Bir küçük çocuk buraya geliyor. - Մի փոքրիկ երեխա այստեղ է գալիս:

Մակբայները և ածականները՝ որպես նախադասության պարագայական անդամներ, դրվում են ստորոգյալից առաջ:

Օր.

Bu sabah geç uyandım. - Այս առավոտ ուշ արթնացա:
Kardeşim Ermenice'yi güzel konuşuyor. - Եղբայրս հայերեն լավ է խոսում:

Ben mektubuna hemen cevap verdim.

Ես քո նամակին իսկույն պատասխանեցի:

Թուրքերեն նախադասության մեջ բառերի ավանդական շարադասությունը կարող է փոխվել, և նախադասության անդամները կարող են դասավորվել այլ հերթականությամբ՝ կախված տրամաբանական շեշտից: Նախադասության այն անդամը, որի վրա դրվում է շեշտը, նախորդում է ստորոգյալին:

Օր.

Aram, dün sinemaya otomobille geldi.

Արամը երեկ կինոթատրոն ավտոմեքենայով եկավ:

Aram, dün otomobille sinemaya geldi.

Արամը երեկ ավտոմեքենայով կինոթատրոն եկավ:

Aram, otomobille sinemaya dün geldi.

Արամն ավտոմեքենայով կինոթատրոն երեկ եկավ:

Dün otomobille sinemaya Aram geldi.

Երեկ ավտոմեքենայով կինոթատրոն Արամը եկավ:

Նախադասության մեջ ստորոգյալի տեղը սովորաբար կայուն է: Սակայն առավել մեծ արտահայտչականության նպատակով ստորոգյալը կարող է դրվել ենթակայից կամ խնդիր լրացումից առաջ:

Օր.

Sen işittin mi bu sözleri? - Դու լսեցի՞ր այս խոսքերը:

Ergün telefon etti ona. - Էրգյունը զանգահարեց նրան:

Որոշի և որոշյալի շարադասությունը նախադասության մեջ հիմնականում փոփոխության չի ենթարկվում, սակայն բացառություն կարող է կազմել քանաստեղծական խոսքը:

Օր.

Fakat nabızları biçarenin nasıl vuruyor (Tevfik Fikret).

Սակայն ինչպես են խփում խեղճի (անճարի) զարկերակները:

Բառարան – Sözlük

acıkmak - սովածանալ, քաղցել

aç - քաղցած, սոված

altın - ոսկի

anlamak - հասկանալ

arzu - ցանկություն

aşağı - ներքև

ayakkabı (-yı) - կոշիկ

bakır - պղինձ

bakkal - նպարավաճառ

bal - մեղր

banka - բանկ

bardak (-ğı) - բաժակ

bayram - տոն

belkemiği (-ni) - ողնաշար

biçare - անճար, խեղճ,

դժբախտ (մարդ)

bisiklet (-ti) - հեծանիվ

boyunbağı (-nı) - վզկապ, փողկապ

börek (-ği) - կարկանդակ

Bükrüş - Բուխարեստ

camı (-ii, -si) - մզկիթ

can - հոգի, կյանք, սիրտ

coğrafya - աշխարհագրություն

çare - ճար

çay - թեյ

çıkıntı - ելուստ

çilek (-ği) - ելակ

çoktan - վարդուց
dana - հորթ
dekan - ղեկան
dekanlık (-ğı) - ղեկանատ
deniz - ծով
diken - փուշ
duymak - 1. լսել 2. զգալ
elbise - հագուստ
eşek (-ği) - ապանակ
futbol - ֆուտբոլ
genellikle - ընդհանրապես
gümüş - արծաթ
hain - դավաճան
halazade - հորաբորոջ որդի
hayvan - կենդանի
hazır - պատրաստ
hız - արագություն
hızlı - արագ
hokey - հոկեյ
ikram etmek - հյուրասիրել
ilâç (-cı) - դեղ
inek (-ği) - կով
istirahat etmek - հանգստանալ
kabahat (-ti) - մեղք, հանցանք
kabul etmek - ընդունել
kaçmak - փախչել
kahraman - հերոս
kahve - սուրճ
kayak (-ği) (ski) - դահուկ
kemik (-ği) - ոսկոր
kılıç (-cı) - թուր
konuk (-ğu) (misafir) - հյուր
korkmak - վախենալ
kuş - թռչուն
Londra - Լոնդոն
maç (-çı) - մրցախաղ
mobilya - կահույք
mutlaka - անպայման
mühendis - ինժեներ, ճարտարագետ
mümkün - հնարավոր
nabız (-bızı) - զարկերակ
nevi - տեսակ
olanak (-ğı) - հնարավորություն
orta - 1. կենտրոն, մեջտեղ 2. միջին
önceki - նախորդ
öneri - առաջարկ

özellikle (bilhassa) - հատկապես
özür - ներողություն
özür dilemek - ներողություն խնդրել
paha - գին, արժեք
pişirmek - պատրաստել, եփել
piyes - պիես
plan - ծրագիր
rast gelmek - հանդիպել
razi - համաձայն
razi olmak - համաձայն լինել
sahne - բեմ
sahnelemek - բեմադրել
sahnelenmek - բեմադրվել
satın almak - գնել
satmak - վաճառել
satranç (-cı) - շախմատ
seyretmek - դիտել
sofra - ճաշասեղան
sofra başına geçmek - սեղան նստել
sofra kurmak - սեղան զգել
stadyum - մարզադաշտ
süt (-tü, -dü) - կաթ
şapka - գլխարկ
şaşmak - զարմանալ, ապշել
şişe - շիշ (ապակե տարա)
tabak (-ğı) - ափսե
taş - քար
telefon etmek - զանգահարել
televizyon - հեռուստատեսություն
traktör - տրակտոր
tutmak - պահել, բռնել
uyku - քուն
uykusuz - անքուն
üstat (-dı) - վարպետ, մաստրո
üvey (-i, -si) - խորթ
üvey ana - խորթ մայր
vişne - բալ
vurmak - խփել, հարվածել
yastık (-ğı) - բարձ
yavaş - կամաց, դանդաղ
yönetmek - ղեկավարել
yukarı - 1. վերև(ը) 2. վերին, վերևի
yumurta - ձու
zafer - հաղթանակ
zarar - վնաս
zarf - 1. պատյան 2. ծրար
zeytin - ձիթապտուղ
ziraat (-tı) - գյուղատնտեսություն

Վարժություններ – Աلیստրմալար

1. Վարդալ և քարզմաննէ հայերնէ:

Օնեկի գն cumaydı. Ակşam saat yedide halaoğlu bize geldi.

- Biz, öbür gün ava gideceğiz, - dedi. Bizimle gelmek istiyor musun? Seni özellikle davet etmek istiyorum.

Ben genellikle av meraklısı değilim, fakat bu sefer merak ettim.

- Ne avlayacaksınız?

- Şimdi kuş ve hayvan avı yasak, onun için biz de balık avlayacağız. Sen de gel. Vallahi, bu davetim son davet, sonra söylemedin deme.

- Peki, kabulüm.

Pazar günü erkenden uyandım. Yatağımı topladım, kahvaltı ettim ve giyindim. Saat yediyi yirmi beş geçe evden çıktım. Otobüsle halamın oğluna gittim. Abovyan caddesinde otobüsten indim. Halamla oğlu beş katlı taş bir binanın, üç odalı bir dairesinde oturuyorlar. Halaoğlumun küçük, fakat aydınlık bir odası var. Bu odada mobilya olarak bir dolap, bir televizyon, küçük bir masa ve bir de demir karyola var. Masa odanın ortasında duruyor. Yemek masası ve diğer eşyalar ise öteki (diğer) odadalar.

- Ne o? Hâla yatakta mısın, - dedim.

- Aksi gibi hastalandım, - dedi.

- Geçmiş olsun, - dedim, - demek ki bu iş bugün olmayacak. Doğrusu ben de pek o kadar hazır değilim. Bak, kıyafetim bile bir balıkçıya göre değil.

- Öyle şey yok. Önümüzdeki cumartesi günü mutlaka balığa gideceğiz. Vazgeçmek yok.

Böylece, o günkü planımız suya düştü. Halam bana bir bardak çay ikram etti. Üçümüz biraz daha sohbet ettik, sonra da kalktım ve gittim.

Daha sabahın erken saatiydi. Kol saatime baktım, sekize on vardı. Yavaş yavaş yürüdüm. Daha sonra bir arkadaşşıma rastladım. Birlikte parka gittik. Arkadaşım iyi bir sporcudur. Ben de sporu çok seviyorum. Arkadaşşımla bütün parkı baştan başa dolaştık. Nihayet acıktık ve lokantaya gittik, iyi bir öğle yemeği yedik. Arkadaşşımlı evime davet ettim. Burada üç parti satranç oynadık, sonra arkadaşşımlı gitti. Ben de baktım ki televizyonda iyi bir film oynuyor, açtım televizyonumu, filmi seyrettim. Sonra televizyonu kapattım. Tiyatroda "Namus" piyesi sahneleniyor. Aksi gibi biletim de yok. Üstelik bilet de bulunmuyor. Baktım çare yok, yeni spor sarayına gittim. Spor sarayı evime çok yakın. Bir futbol maçı seyrettim. Dokuzu çeyrek geçe evime döndüm. Bir buçuk saat Türkçe çalıştım.

2. Հետևյալ բառերը գրել գոյականների կապակցման առաջին ձևով:

Օգրետմեն – palto.

Տնիվ – pencere.

Օկուլ – kapı.

Օգրենցի – bisiklet.

Աննեմիզ – elbise.

Յուսուֆ – baba.

3. Հետևյալ բառերը գրել գոյականների կապակցման երկրորդ ձևով:

Çilek – reçel. _____

Ortaokul – öğretmen. _____

Üniversite – öğrenci. _____

Yazı – makina. _____

Çiftlik – bal. _____

Bükreş – uçak. _____

Yatak – oda. _____

Londra – yolcu. _____

4. Նախադասությունները գրել ապառնի ժամանակով:

Tamay çay hazırlıyor. _____

Deniz süpermarkete gidiyor. _____

Aram traş oluyor. _____

Aram duş alıyor. _____

Arsen paketi açıyor. _____

Tevan eve geliyor. _____

Aram odada uyuyor. _____

Aram mektup yazıyor. _____

5. Կազմել նախադասություն ապառնի ժամանակով՝ օգտագործելով հետևյալ բառերը:

Aram – Bükreş – gelmek. _____

Aram – yarın – Bükreş – gelmek. _____

Aram – sabah – yarın – Bükreş – gelmek. _____

Aram – sabah – yarın – tren – Bükreş – gelmek. _____

Biz - Ermenice – öğrenmek. _____

Biz – Ermenice – Yerevan – öğrenmek. _____

6. Հետևյալ բայերը խոնարհել ներկա - շարունակական, անցյալ - կատարյալ և ապառնի ժամանակների հաստատական, ժխտական, հարցական և հարցական - ժխտական ձևերով:

Oynamak, söylemek, yardım etmek, bulmak, kaçmak, doğmak, yönetmek, anlamak, konuşmak, bilmek.

7. Վերլուծել և քարզմանել նախադասությունները:

Az ötede taş bir bina gördük. Baş mühendis nerede? Demir kapıyı çaldım, kimse açmadı. Demirci Suren 1946 yılında doğdu. Halaoglu, Sundukyan tiyatrosu müdürünün oğlunun can dostudur. Büyük opera binasına yakın oturuyoruz. Erivan'ın en büyük ve güzel parkı "Hağtanak" (zafer) parkıdır. Hasta annesine bir kadın doktor bakıyor. Odanın ortasında büyük bir tahta masa var. Çevirmen Altun'dan çok ilginç bir mektup aldım. Bu çocuk senin mi? Hayır, kızkardeşimin oğludur. O ağanın kaç baş hayvanı var? Bu sporu hiç sevmiyor musunuz? Lütfen bize birkaç şarap bardağı gösteriniz. Çocuklar biraz dinlendikten sonra yolumuza devam ettik. Gazeteyi gözden geçirdikten sonra kahvaltı etmeğe başladım. Biz dershaneye girdikten beş dakika sonra zil çaldı. Sınavlar bittikten sonra Gümrü kentine gidecek. Derse iki saat kadar çalıştıktan sonra sokağa çıktık. Ablam tiyatrodan döndükten bir saat sonra yatağa girdi. Ağabeyim geldikten çeyrek saat sonra ben yatağa girdim. Dersleriniz bittikten sonra lokantaya mı gidiyorsun? Maro dayısının evinden üniversiteye gidecek.

8. Թարգմանել քուրքերեն:

Իմ քույրիկի փոքրիկ ոսկյա ժամացույցը: Մենյակի փայտե մեծ դուռը: Եղբորս ընկերոջ մորաքույրը: Երևանի ժամացույցի գործարանի բանվոր: Երկաթուղի: Այշեյի քույրիկը: Իմ բարեկամը երկու ժամ առաջ գնաց հացի գործարան: Առաջին կուրսի ուսանողներն այստեղ են: Այստեղ Անկարայի Միջին Արևելքի տեխնիկական համալսարանի ^{հեկտորի} աշխատատեղյակն է: Մեր դասախոսն ասում է. «Ես ձեզանից գոհ եմ»: Այս տեսակի մեքենաներ մեր գործարանը չի արտադրում: Խնդրում եմ մեզ համար մի քանի գավաթ թեյ բերեք: *getirin / bize*

* * *

Անդաստիարակ երիտասարդ, առանց գլխարկի կին, մնալ առանց ջրի, դուրս գալ առանց վերարկուի, անվտանգ մարդ, անկոչ հյուր, առանց կահույքի սենյակ, այսօրվա թերթ, նախորդ օրվա խաղը, առանց ապակու լուսամուտ, անգործ, անհարմար աթոռ, ապրել առանց հացի, անսխալ պատասխան, անընդհատ աշխատել:

* * *

Երեկ հանգստյան օր էր: Ես արթնացա ուրից տասը պակաս: Թարմ թերթերը նայելուց հետո ես նախաճաշեցի և որդուս հետ դուրս եկա փողոց: Որդիս տասներկու տարեկան է: Նա սովորում է վեցերորդ դասարանում: Հինգ օր առաջ սկսվեց ամառային արձակուրդը: Որդիս ամեն օր գնում է ֆուտբոլ խաղալու: Մարզադաշտը մեր տանը շատ մոտ է: Բայց այդ օրը մենք նստեցինք ավտոբուս և գնացինք զբոսայգի: Եղանակը շատ լավն էր: Այգում ես հանդիպեցի մեր քարզմանիչներից մեկին: Նա իմ լավ բարեկամն է: Երեքից քսան պակաս մենք դուրս եկանք այգուց և ոտքով գնացինք տուն: Ուղիղ մեկ ժամ հետո մենք հասանք այնտեղ: Ճաշից առաջ մենք որդուս հետ մի քանի պարտիա շախմատ խաղացինք: Որդիս հետագայում կդառնա լավ շախմատիստ: Նա հիմա էլ ինձնից լավ է շախմատ խաղում: Կինս նույնպես սիրում է շախմատ խաղալ: Նա Երևանի պետական համալսարանի չորրորդ կուրսի ուսանողուհի է: Հինգ օր հետո նա կհանձնի առաջին քննությունը: Նա նվազում է դաշնամուր: Ցավոք, ես չեմ նվազում դաշնամուր: Ժամը յոթին հայրս մեզ հրավիրեց ընթրիքի: Սակայն մենք չգնացինք, քանի որ շատ հոգնած էինք:

9. Փորձենք գրուել:

9.1. Նախաճաշից առաջ

- Kahvaltı yapacaksın değil mi?
- Hayır, yapmayacağım. Aç değilim. Çok yorgun ve uykusuzum. Şimdi hemen uyuyacağım.
- Çay hazır. Bir duş al. Yorgunluğun çıksın. Kahvaltıda bir şeyler ye, sonra da uyu.
- Kahvaltıda neler var?
- Sen ne istiyorsun? Ben şimdi bakkala gideceğim. Yumurta, bal, zeytin alacağım.
- Şu paketi açın. İçinde börek ve reçel var. Annem koydu.
- Hem de vişne ve çilek reçeli var.
- Börekler de çok güzel.
- Annem güzel börek yapar.
- Haydi, sen duş al.
- Acele etmeyin, duş alacağım.
- Ama kahvaltı hazır, bizi bekletme.
- Armen bakkala gidecek. Bal, yumurta, zeytin alacak.
- Tamam, ben bakkala gidiyorum. Sen de duş al, tıraş ol.
- Ben beş dakikada hazır olacağım.
- Ben de kahvaltı sofrasını hazırlıyacağım.
- Bir tabağa vişne reçeli koy.
- Olur. Kahvaltıda süt mü, çay mı içeceksin?
- Siz ne içeceksiniz?
- Biz çay içeceğiz.
- Ben de çay içeceğim. Yorgunluğa iyi gelir.
- İyi bir kahvaltı yorgunluğun en iyi ilâcıdır.
- Bu sözün doğru. Haydi sen kahvaltıyı hazırla. Ben de hemen geleceğim. Bir dakika. Sormayı unuttum. Mektup kâğıdı ve zarf var mı?
- Var, kime yazacaksın?
- Maro'ya yazacağım. Söz verdim.

9.2. Խաղնորսում

- Buyurun efendim.
- Beyaz peynir var mı?
- Var. Ne kadar istiyorsunuz?
- Kilosu kaç lira?
- Kilosu 2.300.000 lira.
- Lütfen yarım kilo beyaz peynir.
- Başka arzunuz?
- Bir yumurta kaç lira?
- Bir yumurta 50.000 lira.
- Lütfen beş yumurta.
- Evet, başka arzunuz?
- Bir şişe bal, üç yüz gram zeytin.
- Bir şişe bal 1.200.000 lira. Zeytin kilosu 1.000.000 lira. 300 gramı 300.000 lira.
- Hepsi toplam ne kadar yapıyor?
- 1.150.000 lira peynir, 250.000 lira yumurta, 1.200.000 lira bal, 300.000 lira da zeytin, hepsi toplam 2.900.000 lira yapıyor.
- Teşekkür ederim. Hayırlı işler.
- Biz de teşekkür ederiz. İyi günler.

Atasözleri

Dikensiz gül olmaz.
Çoğu gitti, azı kaldı.
Para ile değil, sıra ile.
Kusursuz güzel olmaz.
Hem suçlu, hem güçlü.
Yemek emeksiz olmaz.
Yükte hafif pahada ağır.
Özürü kabahatinden büyük.
Dinsizin hakkında imansız gelir.
Oynaşına inanan avrat, ersiz kalır.
Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Halk namına – ժողովրդի անունից
2. Öbür gün – վաղը չէ, մյուս օրը
3. Ne o ? – ի՞նչ է սա, ի՞նչ է պատահել
4. Zaman zaman – երբեմն - երբեմն, ժամանակ առ ժամանակ
5. Baştan başa – սկզբից մինչև վերջ, ծայրից ծայր
6. Hayırlı işler - գործերին հաջողություն
7. Suyu düşmek - ջուրն ընկնել, ձախողվել

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ – DOKUZUNCU DERS

§ 49 Ընդարձակ - ներկա ժամանակ - Geniş Zaman

Սահմանական եղանակի ընդարձակ – ներկա ժամանակը կազմվում է համապատասխան դերբային ստորոգման ածանցի կցման միջոցով:

Ընդարձակ - ներկա դերբայը կազմվում է.

ա) Չայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքին – r – ածանցի կցմամբ (başlamak – başlar):

բ) Բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքերին – ır, ir, ur, ür – ածանցների կցմամբ (sevinmek – sevinir):

գ) Բաղաձայն հնչյունով վերջացող միավանկ բայահիմքերին – ar, er – ածանցների կցմամբ (yazmak – yazar):

դ) Բաղաձայն հնչյունով վերջացող հետևյալ 16 միավանկ բայահիմքերին – ır, ir, ur, ür – ածանցների կցմամբ.

almak – alır
bilmek – bilir

bulmak – bulur
denmek – denir

durmak – durur
 gelmek – gelir
 görmek – görür
 kalmak – kalır
 konmak – konur
 olmak – olur

ölmek – ölür
 sanmak – sanır
 varmak – varır
 vermek – verir
 vurmak – vurur
 yenmek – yenir

Ստորոգման ածանցները դերբային կցվելիս ունենում են հնչյունական չորս տարբերակ.

Դերք	Եզակի թիվ	Հոգնակի թիվ
Առաջին	- ım, im, um, üm	- ız, iz, uz, üz
Երկրորդ	- sın, sin, sun, sün	- sınız, siniz, sunuz, sünüz
Երրորդ	- --	- lar, ler

ա) Երկվանկ և բազմավանկ բայափյունքեր, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով:

Ben çalışırım. – Ես աշխատում եմ (կաշխատեմ):
 Sen çalışırsın. – Դու աշխատում ես (կաշխատես):
 O çalışır. – Նա աշխատում է (կաշխատի):
 Biz çalışırız. – Մենք աշխատում ենք (կաշխատենք):
 Siz çalışırsınız. – Դուք աշխատում եք (կաշխատեք):
 Onlar çalışırlar. – Նրանք աշխատում են (կաշխատեն):

Ben konuşurum. – Ես խոսում եմ (կխոսեմ):
 Sen konuşursun. – Դու խոսում ես (կխոսես):
 O konuşur. – Նա խոսում է (կխոսի):
 Biz konuşuruz. – Մենք խոսում ենք (կխոսենք):
 Siz konuşursunuz. – Դուք խոսում եք (կխոսեք):
 Onlar konuşurlar. – Նրանք խոսում են (կխոսեն):

բ) Բայափյունքեր, որոնք վերջանում են ձայնավոր հնչյունով.

Ben okurum. – Ես կարդում եմ (կկարդամ):
 Sen okursun. – Դու կարդում ես (կկարդաս):
 O okur. – Նա կարդում է (կկարդա):
 Biz okuruz. – Մենք կարդում ենք (կկարդանք):
 Siz okursunuz. – Դուք կարդում եք (կկարդաք):
 Onlar okurlar. – Նրանք կարդում են (կկարդան):

գ) Միավանկ բայափյունքեր, որոնք վերջանում են բաղաձայն հնչյունով

Ben yazarım. – Ես գրում եմ (կգրեմ):
 Sen yazarsın. – Դու գրում ես (կգրես):
 O yazar. – Նա գրում է (կգրի):
 Biz yazalım. – Մենք գրում ենք (կգրենք):
 Siz yazarsınız. – Դուք գրում եք (կգրեք):
 Onlar yazarlarm. – Նրանք գրում են (կգրեն):

Ben gezerim. – Ես զբոսնում եմ (կզբոսնեմ):
Sen gezersin. – Դու զբոսնում ես (կզբոսնես):
O gezer. – Նա զբոսնում է (կզբոսնի):

Biz güleriz. – Մենք ծիծաղում ենք (կծիծաղենք):
Siz gülersiniz. – Դուք ծիծաղում եք (կծիծաղեք):
Onlar gülerler. – Նրանք ծիծաղում են (կծիծաղեն):

դ) 16 միավանկ բայեր, որոնք վերջանում են բաղաձայնով.

Ben alırım. – Ես վերցնում եմ (կվերցնեմ):
Sen alırsın. – Դու վերցնում ես (կվերցնես):
O alır. – Նա վերցնում է (կվերցնի):

Biz dururuz. – Մենք կանգնում ենք (կկանգնենք):
Siz görürsünüz. – Դուք տեսնում եք (կտեսնեք):
Onlar gelirler. – Նրանք գալիս են (կգան):

Ben veririm. – Ես տալիս եմ (կտամ):
Sen verirsin. – Դու տալիս ես (կտաս):
O verir. – Նա տալիս է (կտա):

Biz vururuz. – Մենք խփում ենք (կխփենք):
Siz vurursunuz. – Դուք խփում եք (կխփեք):
Onlar vururlar. – Նրանք խփում են (կխփեն):

Ընդարձակ – ներկա ժամանակածևն արտահայտում է.

ա) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար՝ իբրև օրինաչափություն:
Օր.

Kışın kar yağar. – Չմռանը ձյուն է գալիս (մաղում):
Kuş uçar, balık suda yaşar. – Թռչունը թռչում է, ձուկն ապրում է ջրում:

բ) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար՝ ըստ սահմանված կարգի.
Օր.

Amele günde sekiz saat çalışır. – Բանվորն օրական աշխատում է ութ ժամ:
Mağazalar saat on sekizde kapanır. – Խանութները ժամը տասնութին են փակվում:

գ) Գործողություն, որ կատարվում է պարբերաբար սովորույթի համաձայն.
Օր.

Armen. meyve çok sever. – Արմենը միրգ շատ է սիրում:
O, sabah saat sekizde uyanır. – Նա արթնանում է առավոտյան ժամը ութին:

Ընդարձակ - ներկա ժամանակն արտահայտում է գործողությունն նաև ապառնի ժամանակում, երբ խոսքը վերաբերում է այնպիսի գործողության, որը կախված է որևէ այլ գործողությունից:

Օր.

Yarın evimize gel, beraber tiyatroya gideriz. – Վաղը ե՛կ մեր տուն, միասին քատրոն կզնանք:

§ 50 Ընդարձակ - ներկա ժամանակի ժխտական, հարցական և հարցական - ժխտական ձևերը

Ընդարձակ ներկա ժամանակի ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ – ներկա ժամանակի դերբայի ժխտական ձևի և ստորոգման ածանցների օգնությամբ:

Եզակի և հոգնակի թվերի առաջին դեմքում դերբայական – r – ածանցը դուրս է ընկնում: Եզակի թվի առաջին դեմքի ստորոգման ածանցը, կորցնելով իր նեղ ձայնավոր հնչյունը, անմիջականորեն կցվում է - ma, me – ժխտման ածանցին:

Օր.

almam – չեմ վերցնում (չեմ վերցնի)

bilmem – չգիտեմ (չեմ իմանա)

Հոգնակի թվի առաջին դեմքում ժխտման ածանցի և ստորոգման ածանցի միջև դրվում է - y - հնչյունը:

Օր.

almayız – չենք վերցնում (չենք վերցնի)

bilmeyiz – չգիտենք (չենք իմանա)

Հոգնակի և եզակի թվերի երրորդ և երկրորդ դեմքերում դերբայական - r – ածանցը փոխվում է - z - ի, և այսպիսով երրորդ դեմքում – almar, gelmer – ձևերի փոխարեն կիրառվում են - almaz, gelmez -, իսկ երկրորդ դեմքի եզակի թվում - almazsın, gelmezsın -, հոգնակի թվում՝ - almazsınız, gelmezsınız - ձևերը: Շեշտն առաջին դեմքում ընկնում է ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, երկրորդ դեմքում՝ ժխտման ածանցի, իսկ երրորդ դեմքում՝ վերջին վանկի վրա (հոգնակի թվում՝ հոգնակերտ ածանցի վրա):

Օր.

Ben yazmam. - Ես չեմ գրում (չեմ գրի):

Sen yazmazsın. - Դու չես գրում (չես գրի):

O yazmaz. - Նա չի գրում (չի գրի):

Biz yazmayız. - Մենք չենք գրում (չենք գրի):

Siz yazmazsınız. - Դուք չեք գրում (չեք գրի):

Onlar yazmazlar. - Նրանք չեն գրում (չեն գրի):

Ben okumam. - Ես չեմ կարդում (չեմ կարդա):

Sen okumazsın. - Դու չես կարդում (չես կարդա):

O okumaz. - Նա չի կարդում (չի կարդա):

Biz okumayız. - Մենք չենք կարդում (չենք կարդա):

Siz okumazsınız. - Դուք չեք կարդում (չեք կարդա):

Onlar okumazlar. - Նրանք չեն կարդում (չեն կարդա):

Ben gülmem. – Ես չեմ ծիծաղում (չեմ ծիծաղի):
Sen gülmezsın. – Դու չես ծիծաղում (չես ծիծաղի):
O gülmez. – Նա չի ծիծաղում (չի ծիծաղի):

Biz gülmeyiz. – Մենք չենք ծիծաղում (չենք ծիծաղի):
Siz gülmezsınız. – Դուք չեք ծիծաղում (չեք ծիծաղի):
Onlar gülmezler. – Նրանք չեն ծիծաղում (չեն ծիծաղի):

Ընդարձակ - ներկա ժամանակի հարցական ձևը կազմվում է դերբայի, --
mi, mu, mü – հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցի միջոցով: Շեշտն
ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում – **lar**
(**ler**) – ածանցի վրա:

Օր.

Ben çalışır mıyım? – Ես աշխատում եմ (կաշխատե՞մ):
Sen gelir misin? – Դու գալի՞ս ես (կգա՞ս):
O gider mi? – Նա գնո՞ւմ է (կգնա՞):

Biz yazar mıyız? – Մենք գրո՞ւմ ենք (կգրե՞նք):
Siz konuşur musunuz? – Դուք խոսո՞ւմ եք (կխոսե՞ք):
Onlar yürürler mi? – Նրանք քայլո՞ւմ են (կքայլե՞ն):

Հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է համապատասխան դերբայի
ժխտական ձևի, – **mi, mi** – հարցական մասնիկների և դրանց կցվող ստորոգման
ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben konuşmaz mıyım? – Ես չե՞մ խոսում (չե՞մ խոսի):
Sen gezmey misin? – Դու չե՞ս զբոսնում (չե՞ս զբոսնի):
O gelmez mi? – Նա չի՞ գալիս (չի՞ գա):

Biz gitmez miyiz? – Մենք չե՞նք գնում (չե՞նք գնա):
Siz sormaz mısınız? – Դուք չե՞ք հարցնում (չե՞ք հարցնի):
Onlar çalışmazlar mı? – Նրանք չե՞ն աշխատում (չե՞ն աշխատի):

§ 51 Ըղձական եղանակ - İstek Kipi

Ըղձական եղանակն արտահայտում է իղձ, ցանկություն, ինչպես նաև
երկրորդանք և կասկած: Ըղձական դերբայը կազմվում է բաղաձայն հնչյունով
վերջացող բայախիմքին - **a, e** - և ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայախիմքին -
ya, ye - վերջածանցների կցմամբ: Ըղձական եղանակն ունի երկու
ժամանակաձև՝ ներկա - ապառնի և անցյալ:

Ըղձական ներկա - ապառնի ժամանակաձևը կազմվում է
համապատասխան դերբայի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

(Ben) alayım – վերցնեմ	(Biz) konuşalım – խոսենք
(Sen) gelesin – գաս	(Siz) okuyasınız – կարդաք
(O) gide – [գնա]	(Onlar) rica edeler – [խնդրեն]

Հարցական ձևը կազմվում է համապատասխան դերբայի, ստորոգման
ածանցների և - **mi, mu, mü** - հարցական մասնիկի միջոցով:

Օր.

Alayım mı? – Վերցնե՞մ **Okuyalım mı?** – Կարդա՞նք

Gidesin mi? – Գնա՞ս
Gele mi?- Գա՞ս

Yazasınız mı? – Գրե՞ք
Çalışalar mı? - Աշխատե՞ն

Այս ժամանակաձևի ժխտականը ժամանակակից թուրքերենում կիրառվում է միայն առաջին և երկրորդ դեմքերում:

Օր.

almayayım - almayıayım - չվերցնեն
görmeyeyim - görmiyeyim - չտեսնեն

§ 52 Ենթակայական դերբայ / - an_ekiyle kurulan ortaçlar

Ենթակայական դերբայը կազմվում է - an, en - ածանցների օգնությամբ (ծագել է gam, gem և kan, ken ձևերից), որը կցվում է բայափոխին: Երբ բայափոխը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա նրա և - an, en - ածանցների միջև դրվում է - y - հնչյունը: Շեշտն ընկնում է - an, en - ածանցի վրա:

Օր.

çalışan - աշխատող gelen - եկող okuyan – կարդացող

Դերբայով արտահայտված գործողության ժամանակը որոշվում է.

ա) Ըստ ժամանակի պարագայի.

Her gün size gelen adam nerededir? - Ամեն օր ձեզ մոտ եկող մարդը որտե՞ղ է:

բ) Ըստ ստորոգյալի.

Sokakta duran adam sizi çağırıyor. – Փողոցում կանգնած մարդը ձեզ է կանչում:

զ) Ըստ նախադասության ընդհանուր իմաստի.

Bu evde oturan adamı görmedim. - Այս տանն ապրող մարդուն չտեսա:

Այս դերբայի ժխտական ձևը կազմվում է բայափոխի, - ma, me - ժխտման ածանցների և - an, en - դերբայական ածանցների կցման միջոցով: Տվյալ դեպքում ժխտման ածանցի - a, e - լայն ձայնավորները համապատասխանաբար կարող են հնչյունափոխվել - ı, i - նեղ ձայնավորների:

Օր.

çalışmayan - çalışmıyan - չաշխատող
okumayan - okumıyan - չկարդացող
gelmeyen - gelmiyen - չեկող

§ 53 Մակբայական դերբայներ – Ulaç, Zarf – Fiil

Թուրքերենում կան մեծ թվով մակբայական դերբայներ և մակբայական դերբայի նշանակություն ունեցող ձևեր:

- ip (ip, up, üp) - ածանցը, կցվելով բայափոխին, կազմում է մակբայական դերբայ և ցույց է տալիս գործողություն կամ վիճակ, որը նախորդում է գլխավոր

(բացատրվող) գործողությանը: Եթե բայափոխը վերջանում է ձայնավորով, ապա նրա **և - ւք (ւք, սք, նք) - ի միջև դրվում է - ց - հնչյունը (ցւք, ցւք, ցսք, ցնք):** Շեշտն ընկնում է մակբայական ածանցի վրա:
Օր.

Kadın pencereyi açıp çocuğu çağırdı.
Կինը, պատուհանը բացելով, երեխային կանչեց:
Orhan, eve dönüp parasını aldı.
Օրհանը, տուն վերադառնալով, փողը վերցրեց:
Erdem, bizi bekleyip gitti. – Էրդեմը, մեզ սպասելով, գնաց:

- **ւք - ով կառույցները կարող են ցույց տալ գործողություն բոլոր ժամանակներում: Ժամանակը որոշվում է.**
ա) Նախադասության ստորոգյալով.

Orhan, telefon edip beni tiyatroya çağırdı.
Օրհանը, զանգահարելով, ինձ կանչեց քատրոն:

բ) Ժամանակի պարագայով.

Yarın evde kalıp makaleyi yazacağım.
Վաղը, տանը մնալով, հոդվածն եմ գրելու:

Բայափոխը **և - ւնց (ince, unca, ünçe) - ածանցը կազմում են մակբայական դերբայ, որը արտահայտում է ժամանակի պարագա: Եթե բայափոխը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, ապա - ւնց - ածանցից առաջ դրվում է - ց - հնչյունը: Ժամանակահատվածը, որը բաժանում է գլխավոր գործողությունը երկրորդականից, սովորաբար կարճ է:**
Օր.

İyi haberini alınca, hepimiz çok sevindik.
Հենց (որ) լսեցինք լավ լուրը, բոլորս շատ ուրախացանք:
(Լավ լուրն առնելուն պես բոլորս շատ ուրախացանք):
Sabah olunca, yola çıktık.
Հենց որ լուսացավ, ճանապարհ ընկանք:
(Լուսանալուն պես ճանապարհ ընկանք):
Çocuk annesine görünce güldü. – Երեխան մորը տեսնելուն պես ծիծաղեց:
Namık, fikrini söyleyince hepimiz itiraz ettik.
Հենց (որ) Նամըքը հայտնեց իր միտքը, բոլորս առարկեցինք:

- **ւնց - ով կառույցները կարող են արտահայտել գործողություն անցյալ, ներկա և ապառնի ժամանակներում: Գործողության ժամանակը որոշվում է ստորոգյալով:**
Օր.

Harp bitince kardeşim eve döndü.
Երբ պատերազմը վերջացավ, եղբայրս վերադարձավ տուն:
Zil çalınca öğrenciler dershaneye giriyorlar.
Չանգը հնչելուն պես աշակերտները մտնում են դասարան:

- **ւնց - ածանցը, կցվելով - gelmek - բայի հիմքին, կարող է նշանակել նաև «ինչ վերաբերում է»:**
Օր.

Bana gelince – Ինչ վերաբերում է ինձ:

§ 54 Թերի օժանդակ բայից կազմված - İken - մակրայական դերբայը

- *iken (ken)* – ը, չենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, կցվում է ոչ թե բայահիմքին, այլ ժամանակային ածանցին՝ կազմելով մակրայական դերբայ: Այս միջոցով կազմված կառույցն արտահայտում է գործողության ժամանակը կամ հակադրում է մեկ գործողությունը մյուսին:

- *iken* - ը կցվում է ժամանակային բոլոր ածանցներին, բացառությամբ անցյալ ժամանակածևի: Ժամանակակից թուրքերենում ավելի հաճախ այն կիրառվում է ընդարձակ - ներկա ժամանակածևի հետ:

Օր.

alıyorken (alıyor iken) – վերցնելիս

alıırken (alıır iken) – վերցնելիս

almışken (almış iken) - վերցրած ժամանակ

alacakken (alacak iken) – վերցնելու ժամանակ

Ahmet, İstanbul'a giderken yanıma geldi.

Ահմեդը Ստամբուլ գնալիս եկավ ինձ մոտ:

Selim, yerken konuşmuyor. – Սելիմն ուտելիս չի խոսում:

§ 55 - başka, için - հետադրությունները - İlgeç / Sontakı

- *başka* - բառը ածականական կիրառությամբ նշանակում է «ուրիշ, այլ», որպես հետադրություն նշանակում է «բացի»: Հետադրությունից առաջ գոյականներն ու դերանունները (կապի խնդիրները) ստանում են բացառական հոլովի ածանց:

Օր.

Bu odada iki masadan başka bir şey yok.

Այս սենյակում, բացի երկու սեղանից, ոչինչ չկա:

Benden başka. – Ինձնից բացի:

Benden başka kimse gelmedi. – Ինձնից բացի ոչ ոք չեկավ:

Ekmekten başka peynir de alacağım. – Հացից բացի պանիր էլ եմ գնելու:

Öz kardeşimden başka, iki üvey kardeşim de var.

Հարազատ եղբորիցս բացի երկու խորթ եղբայր էլ ունեմ:

- *için* - հետդիրը արտահայտում է գործողության նպատակի իմաստ և համապատասխանում է հայերենի «համար, հանուն», երբեմն էլ «պատճառով» ձևերին:

Օր.

Süleyman için oyuncak aldım. – Սուլեյմանի համար խաղալիք գնեցի:

Kimin için? – Ու՞մ համար:

Sen de dinle, bunu senin için söylüyorum.

Դու էլ լսիր, սա քեզ համար եմ ասում:

Kitabınızı iki gün için verir misiniz? – Չեր գիրքը երկու օրով կտա՞ք:

§ 56 - ara, uğur, üst, alt, yan, doğru, karşı - անունների կապական կիրառությունը

- *ara*- գոյական անունը (մեջտեղ) կապական կիրառության դեպքում դրվում է հոգնակերտ ածանց ստացած գոյականներից հետո՝ մատնացույց անելով տարածություն, ժամանակահատված կամ որոշակի միջավայր:

Գոյականը թվական որոշիչ ունենալու դեպքում - ara - ից առաջ դրվում է եզակի թվով: - ara - բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանց և ներգոյական հոլովի ածանց՝ հոլովվելով պատկանելիության ածանց ստացած մյուս գոյականների նման (ara + sı + n + da = arasında):

Օր.

Bu köyler arasında beş kilometrelik bir mesafe var.

Այս գյուղերի միջև հինգ կիլոմետրանոց մի տարածություն կա:

Bu büyük olaylar arasında on yıl geçmiştir.

Այդ մեծ իրադարձությունների միջև անցել է տասը տարի:

İki köy arasında bir koruluk var. - Երկու գյուղի միջև մի պուրակ կա:

Հոգնակիի (հավաքական) իմաստ ունեցող գոյականները - arasında - ձևից առաջ նույնպես դրվում են եզակի թվով:

Օր.

Eskiden köylüler arasında okumuşlar pek azdı.

Նախկինում գյուղացիների մեջ կրթվածները շատ քիչ էին:

Անձնական դերանունը - ara - ից առաջ ստանում է սեռական հոլովի ածանց՝ վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ - ara - բառը ստանում է համապատասխան պատկանելիության ածանց: Խոսակցական լեզվում դերանունը կարող է զեղչվել:

Օր.

Armen ile benim aramda. - Արմենի և իմ միջև:

Ali ile onun arasında. - Ալիի և նրա միջև:

Aramızda hasta yok. - Մեր մեջ հիվանդ չկա:

Եթե ստացական դերանունը բաց է թողնվում, - ara - կապական բառը ստանում է հոգնակի թվի ածանց:

Օր.

Talebeler bu meseleyi kendi aralarında hallettiler.

Ուսանողներն այս հարցը իրենք իրենց մեջ լուծեցին:

- uğur (-ğru) - (երջանկություն, բախտ) բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է պատկանելիության ածանց, ներգոյական կամ տրական հոլովի ածանց (uğur + u + n + a = uğruna; uğur + u + n + da = uğrunda) և նշանակում է «հանուն, համար»:

Օր.

Onlar memleketin hürriyeti uğrunda savaşıyorlar.

Նրանք պատերազմում են հանուն երկրի ազատության:

- üst - (վերև, վերին) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «վրա» կամ «վրայից» (բացառական հոլովի դեպքում): - üst - բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է հոգնակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և տրական, ներգոյական կամ բացառական հոլովի ածանցներ (üst + ü + n + e = üstüne, üst + ü + n + de = üstünde, üst + ü + n + den = üstünden):

Օր.

Masanın üstünde bir şey yok. - Սեղանի վրա ոչինչ չկա:

Lambayı masanın üstüne koy. - Լամպը դիր սեղանի վրա:

Kitabımı masanın üstünden kim aldı? - Գիրքս սեղանի վրայից ո՞վ վերցրեց:

Վերացական գոյական անունը - üst - բառից առաջ հոլովական ածանց կարող է չստանալ:

Օր.

Suç üstünde (suçüstü) yakalamak - Հանցանքի վրա բռնել

- alt - (ներքև, ներքևի, ստորին) բառը կապական կիրառությամբ նշանակում է «ներքևում, տակը»: Գոյական անունները և դերանունները որպես կապի խնդիր ստանում են սեռական հոլովի ածանց: Կապական կիրառության ժամանակ - alt - բառը ստանում է եզակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական կամ բացառական հոլովի ածանց:

Օր.

Masanın altında bir kutu var. – Սեղանի տակ մի տուփ կա:

Karyolanın altına koyma. – Մահճակալի տակ մի՛ դիր:

Armerfin kitabını dolabın altından çıkarmak istiyorum.

Արմենի գիրքը պահարանի տակից ուզում եմ հանել:

- yan - (կողք, կողմ) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «մոտ, կողքին»: - yan - բառը կապական կիրառության դեպքում ստանում է եզակի թվի երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական, բացառական հոլովների ածանցներ ($yan + i + n + da = yanında$, $yan + i + n + a = yanına$, $yan + i + n + dan = yanından$): Գոյական անունները և դերանունները - yan - բառից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց:

Օր.

Evin yanında büyük bir mağaza var. - Տան մոտ մի մեծ խանութ կա:

Orhan, yarın babasının yanına gidecek. - Օրհանը վաղը գնալու է հոր մոտ:

İbrahim, annesinin yanından döndü.

Իբրահիմը վերադարձավ իր մայրիկի մոտից:

Անճնական դերանունը - yan - ից առաջ ստանում է սեռական հոլովի ածանց՝ վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ - yan - բառը ստանում է համապատասխան պատկանելիության ածանց:

Օր.

Benim yanımızda – Ինձ մոտ Bizim yanımızda – Մեզ մոտ

Senin yanında – Քեզ մոտ Sizin yanınızda – Չեզ մոտ

Onun yanında – Նրա մոտ Onların yanında(yanlarında) – Նրանց մոտ

- karşı - «դիմացի, հակառակ» բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «դեմ, առջևում, ընդդեմ»: Գոյական անունները և դերանունները որպես կապի խնդիր ստանում են սեռական հոլովի ածանց: - karşı - բառը ստանում է պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ ($karşı + sı + n + da = karşılarında$, $karşı + sı + n + a = karşılarına$, $karşı + sı + n + dan = karşılarından$):

Օր.

Öğretmen öğrencilerin karşısında oturuyor.

Ուսուցիչը նստում է աշակերտների դիմաց:

Անճնական դերանունը կարող է ստանալ սեռական հոլովի ածանց վերածվելով ստացական դերանվան, իսկ - karşı - բառը ստանում է համապատասխան պատկանելիության ածանց:

Օր.

Benim karşımda.- Իմ առջև, իմ դիմաց:

- karşı - բառը «ընդդեմ» իմաստով կիրառվելիս պահանջում է գոյականների և դերանունների տրական հոլովով կիրառություն:
Օր.

Sana karşı değilim. - Ես քեզ դեմ չեմ:
Toplantıda teklifime karşı kimse bir şey söylemedi.
Ժողովում ընդդեմ իմ առաջարկի ոչ ոք ոչինչ չասաց:

- doğru - բառը (ուղիղ, ճիշտ, ճշմարիտ) կապական կիրառությամբ նշանակում է «ղեպի, ուղղությամբ»: Գոյական անունը և դերանունը - doğru - բառից առաջ ստանում են տրական հոլովի ածանց:
Օր.

Biz ormana doğru gittik. - Մենք զննացինք դեպի անտառ:
Görüşmede anlaşmaya doğru bir adım atıldı.
Հանդիպման ժամանակ համաձայնագրի ուղղությամբ մի քայլ կատարվեց:

§ 57 Որոշիչների շարադասությունը

Թուրքերեն նախադասության մեջ տարբեր խոսքի մասերով արտահայտված մի քանի որոշիչ առկայության դեպքում որոշյալին անմիջապես նախորդում է գոյական անուն - որոշիչը, այնուհետև ածականը, թվականը և դերբայը:

Օր.

Ormanın öte tarafında bulunan iki yeni istirahat evi var. - Անտառի մյուս կողմում գտնվող երկու նոր հանգստյան տուն կա:

Որոշիչների վերոհիշյալ շարադասությունը խախտվում է, և անմիջականորեն որոշյալից առաջ դրվում են ածականը կամ դերբայը, եթե իրենց վրա են կրում տրամաբանական շեշտը:

Բառարան – Sözlük

boş etmek - շտապել	— beyhude (boşuna, nafile) - անտեղի,
âdet (-ti)-սովորույթ, սովորություն (աղաք)	իզուր, անհետևանք, ապարդյուն
âdeta - 1. գրեթե, հազիվ, համարյա (թե)	biluz - վերնաշապիկ (կանացի)
2. սովորաբար	buhran - ճգնաժամ
adım - քայլ	buz tutmak - սառցակալել
akarsu (-yu) - գետ, գետակ, առու	— derin - խոր
anlaşma (antlaşma) - համաձայնագիր	dert (-di) - տառապանք, ցավ,
aydınlatmak - լուսավորել	վիշտ, դարդ
batmak - 1. խորտակվել,	dinmek - վերջանալ, դադարել
սուզվել (ջրասույգ լինել) 2. մխրճվել	doğa (tabiat) - բնություն
belki - գուցե, թերևս	dolu - I լի, լիքը
beslemek - սնուցել, կերակրել,	dolu - II կարկուտ
սնունդ տալ	düşünmek - մտածել
beslenmek - կերակրվել, սնվել	— eğri - ծուռ, կոր
	erimek - հալվել
	fiş - 1. քարտ, կտրոն
	2. մետաղանիշ, ժետոն

- gerçek (-ği) - 1. իրական, ճիշտ
2. ճշմարտություն, իսկություն, իրականություն
- gerçekten - իսկապես, եիրավի, իրոք
- görüşme - բանակցություն, հանդիպում
- hak (-kkl) - իրավունք
- halletmek - որոշել, վճռել, լուծել
- hüriyet (-ti) - ազատություն
- ılık - զով
- ısıtmak - 1. տաքացնել 2. ջեռուցել
- iade etmek - վերադարձնել
- idare etmek - ղեկավարել
- ihtiraz etmek (sakınmak) - զգուշանալ
- ileri - առաջ
- ilkbahar - գարուն
- ise - իսկ
- işitmek - լսել
- iştirak - մասնակցություն
- iştirak etmek - մասնակցել՝
մասնակցություն ունենալ
- itiraz etmek - առարկել
- kadir (-dri) - արժեք (ղաղբ)
- kalp (-bi) (gönül, yürek) - սիրտ
- kardan adam - ճնեմարդ
- kartopu (-nu) - ձնագնդիկ, ձնագունդ
- katlamak - 1. ծալել
2. բազմապատկել
- keman - ջութակ
- kez (kere, defa) - անգամ
- kır - դաշտ, մարգագետին
- kırılmak - կտրվել
- kıymet (-ti) - արժեք
- koli - փաթեթ
- konmak (konar) - թառել
- konmak (konur) - koymak բայի կրավորական սեռը
- kontrol etmek - ստուգել
- koru - պուրակ, անտառակ
- kusur - թերություն
- lamba - լամպ
- makale - հոդված
- mesafe - տարածություն
- mesele (sorun) - հարց, խնդիր
- mevsim - տարվա եղանակ
- meyve (meyva) - միրգ
- müsait (elverişli) - ձեռնտու, հարմար
- okuma salonu - ընթերցասրահ
- olgunlaşmak - հասունանալ
- ortalık (-ğı) - շրջապատ, տեղանք
- oyuncak (-ğı) - խաղալիք
- örtülmek - ծածկվել
- özel - հատուկ
- özlemek - կարոտել, նեղվել
- sahiden - իսկապես, իրոք
- sanmak - կարծել
- savaş - պատերազմ
- savaşmak - պատերազմել
- sebze - 1. բանջարեղեն
2. կանաչեղեն, կանաչի
- sebze bahçesi (bostan) - բանջարանոց
- sert (-ti) - պինդ, ամուր, կարծր
- sevinmek - ուրախանալ
- seyrek - ծանծաղ, ցանցառ (նոսր)
- su (-yu) - ջուր
- şiddetli - ուժեղ, սաստիկ
- taahhüt (-dü) - պարտավորություն
- taahhütlü - պատվիրված
- tahrip (-bi) - կործանում, ավերում
- tahrip etmek - քանդել, կործանել, ոչնչացնել, ջախջախել
- takvim - օրացույց
- tanımak - ճանաչել
- tanınmış - ճանաչված
- teklif - առաջարկություն
- telgraf - հեռագիր
- tür - տեսակ
- ufak tefek - մանր - մունր
- ulak (-ğı) - քղթատար, ցրիչ
- yahut - կամ
- yakalamak - ձերբակալել, բռնել
- yanılmak - սխալվել
- yaratmak - ստեղծել, ստեղծագործել, արարել
- yasak (-ğı) - 1. արգելք 2. արգելված
- yaşamak - ապրել
- yeryüzü (-nü) - երկրագունդ,
երկրի մակերևույթ (երկրի երես)
- yetişkin - հասուն, չափահաս, հասունացած

Վարժարանների - Աղփրումալ

1. Վարժարան և քարոզմանն էլ հայերեն:

Bu yıl yaz sanki hiç gelmeyecek gibi. Haziranın yirmisi oldu, hâla yağmur fırtına dinmiyor. Nitekim bu sabah balkon kapısının çarpmasıyla yatağımdan fırladım. Sabaha karşı fırtına çıktı. Burhan odama geldi.

- Şu hale bak, - dedi. - Sanki kış geri geldi.

Ermenistan'da yaz genellikle âniden bastırır. İlkbahar mevsimi daha başlamadan biter. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. Kışın her taraf kalın bir kar tabakasıyla örtülür. İlkbahar ve sonbaharda yağın dolu, her yıl ürünün büyük bir kısmını tahrip eder. Ermenistan'ın kayısı, dutu, elması çok tanınmıştır. Herkes dört gözle eylülü bekler, çünkü o ay üzüm olgunlaşır.

Kış burada çok soğuk geçer. Kasım o kadar soğuk olur ki, sabahları sokaklar buz tutar. Kış mevsimi yetişkinler için dert yaratır, fakat çocuklar kışı sever. Kartopu oynar ve kardan adam yaparlar.

Bazı insanlar yazı sever, bazıları ise kışı. Ermenistan'da deniz yoktur, bundan dolayı insanlar yüzmek için Sevan gölüne giderler. Sevan'da yüzmek kolay değildir. Soğuk dağ akarsularıyla beslenen bir göl olan Sevan, yılda ancak iki ay boyunca, temmuz ve ağustos aylarında yüzmeğe uygundur. Kışları ise gölün büyük bir bölümü buz tutar.

* * *

Okulumuz

Sabahleyin erkenden,
Kahvaltımı yapınca
Koşarım okula ben.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

Okumayı, yazmayı,
Düzgün konuşmayı biz
Okulda öğreniriz.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

Kardeşlik sevgisini,
Hayatın kendisini,
O öğretir bizlere.

Okul bizim evimiz,
Onu pek çok severiz.

/Göktürk Mehmet Uytun/

2. Պատասխանել հետևյալ հարցերին:

Postaneye kimler gidiyor? Postanede araba park yeri var mı? Kim paket bölümüne gidiyor? Pakette kırılacak bir şey var mı? Armen,annesine telgraf çekiyor mu? Kim annesine telefon ediyor?

3. Կազմել նախադասություն:

Kahve – içmek – gelmek. - Kahve içip geleceğim.

Haber – vermek – gelmek.

Mektup – yazmak – gitmek.

Ders – çalışmak – uyumak.

Biraz-dinlenmek – çıkmak.

Araba – park etmek – gelmek.

Paket – göndermek – gelmek.

4. Նախադասության ստորոգյալը գրել ընդարձակ - ներկա ժամանակով:

Aram,kitap okuyor.

Arsen,Şam'a gidiyor.

Arman,annesine telefon etti.

Aram,fakülteye gitti.

Tren saat onda hareket etti.

Bugün Yerevan'da gezeceğim.

Otobüs bu akşam geliyor.

Hangisini alıyorsunuz?

Paketi açıp kontrol edecekler.

Eşyalara bakıp verecekler.

Arabaya binip eve gidecekler.

5. Նախադասությունները վերլուծել և բարգձանել հայերեն:

Ayda bir iki kez tiyatroya giderim. Ahbabım dedi: «Bu akşam bana gel. Bunu da konuşuruz». Ablanız gelir mi? – Kim bilir, belki gelir. Pazar günleri çalışmayız, istirahat ederiz. Lütfen şu kalemi bana verir misiniz? Siz çay sevmez misiniz? – Hiç sevmiyorum. Ben kahve severim. Biraz bekle, ben yarım saat sonra gelirim. Benim de portremi yapar mısınız? – Bizim işimiz bu. Tabii yaparım. Ben piyano çalmam, ama keman çalırım. Bu kitap sana çok lâzımdır. Yarın gider, bulursun. Kardeşin var mı? – Bir kardeşim var. Benden büyük. – Ne iş yapar? - İşçidir, fabrikada çalışır. Ne? Yatmak mı dedin? E, bunu unut, kardeşim. Önce akşam yemeği yeriz, sonra satranç oynarız, eh ondan sonra da yatarız. Sigara içmez misiniz? – Hiç içmem. O adamı beğenirim. Buna ne dersiniz?

6. Հետևյալ բայերը խոնարհել ընդարձակ - ներկա ժամանակի հաստատական, հարցական, ժխտական և հարցական - ժխտական ձևերով:

Almak, bilmek, bitirmek, bakmak, başlamak, bulunmak, kalmak, bekleme, çıkarmak, satmak, idare etmek, doğmak, ölmek, binmek, dinlemek, devam etmek, gelmek, gitmek, kalkmak.

7. Հետևյալ բայերը գրել ընդարձակ - ներկա ժամանակաձևով:

Görüyorsun, görmüyorsun, bakıyorsun, bakıyor musunuz? bakmıyorum, bakıyor musun? oynuyor, oynamıyor, oynamıyorlar mı? oturuyor muyuz? yanılıyorlar, yanılmıyorlar mı? öğreniyorsunuz, öğreniyor musunuz? koşmuyorum, tekrar etmiyoruz, tekrar ediyor muyuz? tekrar etmiyor muyuz? kapıyorsun, kapamıyor musun? kapıyorum, kapamıyorum, beğenmiyor musunuz? gülmüyorum, ikram etmiyoruz, şaşıyorlar, yürüyorsun, iniyor, inmiyor, çekmiyorum, çekiyor musunuz?

8. Բացել փակագծերը և նախորդող անունը դնել անհրաժեշտ հոլովով:

Bu (için) ben de gelmedim.

Bu (sonra) o (ile) konuşmam.

Kalem (ile) ne yaparlar?

Dershanede üçüncü grup talebeleri (başka) kimse yok.

Kardeşim (için) bir şey söylemedi mi?

Sen (ile) beraber kim vardır?

Ne (için) buraya uğradım?

Ben (önce) işe başlamayın.

Bunu kim (için) yaptınız?

Spor (başka) kitap okumayı sever.

Üç saat (sonra) sizi bulur, alırım.

Bileti hangi film (için) satın aldınız?

Ders on üç dakika (önce) başladı.

Bütün bunları biz (için) mi yaptınız?

9. Նախադասությունները գրել համաձայն օրինակի:

Babam yatağa yattı. – Yatağa yatan babam.

Kızım radyoyu açtı. _____

Amcaoglum her gün jimnastik yapar. _____

Arkadaşımız okuma salonundadır. _____

Oğlum beni kolumdan tutuyor. _____

Küçük Orhan dersine çalışmayı sevmiyor. _____

Anne, kızın elinden çekiyor. _____

Adam bu sabah tıraş olmayı unuttu. _____

Çilingir bu işi yapmaya razı olmadı. _____

10. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Հավանաբար աշխարհում չկա այնպիսի մի մարդ, որը չսիրի զարուհը: Իհարկե ոմանք նախընտրում են ամառը, աշունը և նույնիսկ ձմեռը (օրինակ դահուկորդները): Բայց մարդկանց մեծ մասը սիրում է զարուհը: Գարնանը քնությունն արթնանում է ձմռան խորը քնից: Արևը ծագում է շուտ և մայր է մտնում ուշ: Օրերը երկարում և տաքանում են: Օդի ջերմաստիճանը միշտ բարձր է լինում գրոհից: Մարտի վերջին երբեմն ձյուն է տեղում, իսկ ապրիլին կանաչում են դաշտերը, ավելի ուշ՝ ծառերը: Մայիսը անշուշտ զարնան ամիսներից ամենագեղեցիկն է: Շուրջն ամենուր կանաչ և լուսավոր է: Նույնիսկ ամառոպն ու անձրևը հաճելի են շատերի համար: Հանգստանալու և մաքուր օդ շնչելու նպատակով հաճախ մեկնում ենք քաղաքից դուրս: Գարնանը մենք նշում ենք մի քանի տոներ: Դրանցից է մայրության և գեղեցկության տոներ, որը նշվում է ապրիլի 7- ին:

11. Փորձենք գրուցել:

11.1 Փոստատանը:

- İşte postaneye geldik. Şurada bir yere park edelim.
- Postanenin önünde park yeri yok. Arabayı nereye park edeceksin?
- Yüz metre kadar ileride park yeri var. Sen burada in, ben gelir, seni bulurum.
- Ben paket bölümüne gidiyorum. Oraya gel. Biliyorsun paket bölümü alt katta. Orada işim biraz uzun sürer. Paketi açıp kontrol edecekler, sonra tekrar sarıp tartacaklar.
- Pakette kırılacak bir şey yok ya?

- Yok. Anneme bir bluz aldım. Biliyorsun gelecek pazar anneler günü. Sahi sen annene hediye almadın mı?
- Almadım, vaktim yok. Ama bu mektubu ona yazdım, buraya davet ettim.
- Biraz geç kalmadın mı? Mektubu alacak, karar verecek, hazırlanacak, yola çıkacak... pazar günü burada olabilir mi?
- Pazara daha dört gün var. Mektup en geç iki gün sonra eline geçer.
- Sen mektubu bana ver. Benim de bir mektubum var. İkisini de postaya veririm. Memurla konuşur, taahhütlü veya özel ulakla gönderirim. O zaman daha erken alır. Ama en iyisi arabayı park edip gel, annene bir telgraf çekelim.
- Hem mektup, hem telgraf mı?
- Telgrafi şöyle çekeriz: „ Pazar günü burada ol. Mektup postada. Bülent. „
- Kalpten ölür. En iyisi telefon edeyim. „ Ben gelmiyorum, sen gel. Seni çok özledim „ derim.
- Haklısın. Telefon et daha iyi.
- Oldu. Ben telefona gidiyorum.
- Ben de paketi koliye vereyim.

11.2 Uşajlırılı orp:

- Taahhütlü mektup kaç lira?
- Yurt içi mi, yurt dışı mı?
- Yurt içi.
- Yirmi lira.
- İadeli taahhütlü mektup ne kadar?
- Kırk lira.
- Mektup iki günde İstanbula varır mı?
- İki günde İstanbula yetişir. Ama özel ulak çok daha hızlı. Yirmi dört saat içinde istediğiniz yere varır.
- Öyleyse özel ulak olsun.
- Lütfen şu fişi doldurun. Adınız, adresiniz, gideceği yeri yazın.
- Bir de ufak paketim var.
- Paketle ne yollayacaksınız?
- Anneme bir bluz yollayacağım. Biliyorsunuz, önümüzdeki pazar anneler günü.
- Haklısınız. Paketi lütfen alt kattaki koli servisine götürünüz.
- Teşekkür ederim.

Atasözleri

Çok bilen çok yanılır.
 Veren eli herkes öper.
 Akan su yosun tutmaz.
 Kaçan balık büyük olur.
 Rüzgâr eken fırtına biçer.
 Sakınılan göze çöp batar.
 İşleyen demir pas tutmaz.
 Bakan göze yasak olmaz.
 Kesilen baş yerine konmaz.
 Oynamayan kız yer dardır der.
 Gözümüzü açalım yoksa açarlar.
 Uyuyan yılanın kuyruğuna basma.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Temiz hava almak - մաքուր օդ շնչել
2. Noel ağacı - եղևնի, տոնածառ (ամանորյա)
3. Elinden geleni yapmak - անել հնարավոր ամեն ինչ, ձեռքից եկածն անել
4. Atasözü - սուած (հայրերի խոսք)
5. Kimi insanlar (bazı insanlar) - որոշ մարդիկ
6. Üstün tutmak - նախընտրել
7. Gece gündüz - գիշեր - ցերեկ
8. Bundan dolayı - այս պատճառով
9. Dert yaratmak - հոգս ստեղծել
10. Dört gözle - անհամբերությամբ

ՏԱՄՆԵՐՈՐԳ ԴԱՍ - ONUNCU DERS

§ 58 Բայի սեռը - Eylemde Çatı

1. Բայի կրավորական սեռը – Edilgen Çatı / Edilgen eylem

Կրավորական սեռը ցույց է տալիս, որ տրամաբանական սուբյեկտը ենթարկվում է ստորոգյալով արտահայտված գործողության ազդեցությանը: Բաղաձայն հնչյունով (քացառությամբ - 1 - հնչյունի) վերջացող բայափոխքերին կցվում է կրավորական սեռի – օլ (օլ, սլ, սլ) – ածանցը:

Օր.

birakmak – թողնել	birakılmak – թողնվել
seçmek – ընտրել	seçilmek – ընտրվել
ölçmek – չափել	ölçülmek – չափվել
vermek – տալ	verilmek – տրվել

Երկվանկ բայափոխքերին վերոհիշյալ – օլ (օլ, սլ, սլ) – ածանցի կցման դեպքում բայափոխքի երկրորդ ձայնավորն ընկնում է:

Օր.

çagırmak – կանչել	çagırılmak – կանչվել
kavurmak – տապակել	kavurulmak – տապակվել
devirmek – շրջել	devrilmek – շրջվել
süpürmek – ավել	süpürülmek – ավել (նաև süpürülmek)

- 1 - բաղաձայնով վերջացող բայափոխքից կրավորական սեռը կազմվում է - օն (օն, սո, սո) - ածանցների կցմամբ:

Օր.

almak - գնել	alınmak - գնվել
delmek - ծակել	delinmek - ծակվել
yolmak - պոկել	yolunmak - պոկվել
bölmek - բաժանել	bölünmek - բաժանվել

Չայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքերի դեպքում կրավորական սեռը կազմվում է - n - կամ – nil (nil, nul, nül) - ածանցների միջոցով:

Օր.

boyamak - ներկել	boyanmak - ներկվել
demek - ասել	denmek - ասվել
okumak - կարդալ	okunmak - կարդացվել
yemek - ուտել	yenilmek - ուտվել

Անանցողական (չեզոք) բայերի կրավորական սեռի կազմության դեպքում բայահիմքին նախ կցվում են – d (t) կամ – dir – ածանցը, ապա կրավորական սեռի ածանցը:

Օր.

uyanmak - արթնանալ	kurumak - չորանալ
uyandırmak - արթնացնել	kurutmak - չորացնել
uyandırılmak - արթնացվել	kurutulmak - չորացվել

2. Բայի անդրադարձ սեռը – Dönüşlü Çatı

Բայի անդրադարձ սեռը ցույց է տալիս, որ գործողությունն անմիջականորեն ազդում է գործողության սուբյեկտի վրա: Անդրադարձ սեռի գործողության ոլորտը զգալիորեն նեղ է, քան կրավորական սեռինը: Անդրադարձ սեռը չի կարող կրավորական սեռի նման կազմվել ցանկացած բայից:

Անդրադարձ սեռը կազմվում է բայահիմքին – n – ածանցի կցմամբ, եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, և - in (in, un, ün) - ածանցի կցմամբ, եթե բայահիմքը վերջանում է բաղաձայն հնչյունով:

Օր.

yıkamak - լվանալ	yıkanmak - լվացվել
giymek - հագնել	giyinmek - հագնվել

Selin güzel giyinir. – Սելինը գեղեցիկ է հագնվում:

Անդրադարձ սեռի ցուցիչով բայը կարող է մնալ անցողական: Տվյալ դեպքում – in – ցուցիչն ունի «իր վրա, իր համար, իրեն» իմաստները:

Օր.

Palto(yu) giyindi – Վերարկու(ն) [իր վրա] հագավ: Կամ ավելի պարզ՝
Paltoyu giydi – Վերարկու(ն) հագավ:

Միևնույն բայահիմքին կարող են կցվել երկու կամ երեք սեռի ածանց, ընդ որում կրավորական սեռի ածանցը միշտ դրվում է վերջում:

Օր.

Böyle (giy + in + il + ir) giyinilir mi? - Այսպես հագնվում են:

- ուլ (n + ıl) - կապակցության առաջին և երկրորդ բաղադրիչները կարող են ունենալ նույն նշանակությունը (yenmek – ուտվել = yenilmek – ուտվել):

Երբեմն – in – մասնիկի կցմամբ կազմվում է մի նոր, սովորաբար անանցողական բայ:

Օր.

sevmek – սիրել	sevinmek – ուրախանալ
----------------	----------------------

Կրավորական սեռի ցուցիչով բայերը կարող են ունենալ անդրադարձ իմաստ. **katılmak** – միանալ, մասնակցել:

3. Բայի պատճառական սեռը – **Ettirgen Çatı / Ettirgen Eylem**

Թուրքերենում բայի պատճառական սեռը ցույց է տալիս մեկի (մի սուբյեկտի) կողմից մյուսին (այլ սուբյեկտի) պարտադրվող գործողություն: Պատճառական սեռը կազմվում է բայի հաստատական ձևին - **t, dir (dir, dur, dür), ir (ir, ur, ür)** - ածանցների կցմամբ:

Օր.

- uyumak** – **uyutmak** – քնեցնել (պարտադրել քնել)
- okumak** – **okutmak** – կարդալ տալ (պարտադրել կարդալ)
- beklemek** – **bekletmek** – սպասեցնել (պարտադրել սպասել)
- yüzmek** – **yüzdürmek** – լողացնել (պարտադրել լողանալ)
- konuşmak** – **konuşturmak** – խոսեցնել (պարտադրել խոսել)
- kaçmak** – **kaçırmak** – ստիպել փախչել (պարտադրել փախչել), փախցնել
- içmek** – **içirmek** – խմեցնել (պարտադրել խմել)
- bitmek** – **bitirmek** – վերջացնել, ավարտել

4. Բայի փոխադարձ - համատեղ սեռը - **İsteş çatı / İsteş Eylem**

Փոխադարձ – համատեղ սեռը ցույց է տալիս մեկից ավելի սուբյեկտների կողմից կատարվող գործողություն, որը համատեղ կամ փոխադարձաբար տարածվում է նրանցից յուրաքանչյուրի վրա: Փոխադարձ – համատեղ սեռը կազմվում է ձայնավոր հնչյունով վերջացող բայահիմքին – **ş** – ածանցի, իսկ բաղաձայն հնչյունով վերջացող բայահիմքին՝ – **ış (ış, uş, üş)** – ածանցների կցմամբ: Փոխադարձ – համատեղ սեռի ածանցը կարող է կցվել սահմանափակ թվով բայերի:

Օր.

- | | |
|--------------------------|---|
| beklemek – սպասել | bekleşmek – իրար սպասել |
| bakmak – նայել | bakışmak – իրար նայել |
| tanımak – ճանաչել | tanışmak – իրար ճանաչել, ծանոթանալ |
| görmek – տեսնել | görüşmek – իրար հանդիպել, տեսակցել |

- **Tanışınız!** – Ծանոթացե՛ք (ճանաչե՛ք իրար):

- **Tanışıyoruz** – Ծանոթ ենք (Իրար ճանաչում ենք):

Որոշ բայեր, որոնք կազմվում են – **ış** – ածանցի միջոցով, կորցնում են սեռի իմաստն անբողջությամբ (**çal + ış + mak = çalışmak** - աշխատել) կամ իմաստներից մեկը (**gör + üş + mek = görüşmek** - 1. տեսակցել 2. քննարկել (ինչ – որ բան):

§ 59 Բայի ըղձական - պայմանական խոնարհում - **Dilek - Koşul / Şart Kipi**

Թուրքերենում բայի ըղձական–պայմանական խոնարհումն արտահայտում է պայման, ցանկություն, թեականություն և կազմվում է բայահիմքին – **sa (se)** – ածանցի և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների կցմամբ (**yap + sa + m, yap + sa + n...**):

Օր.

- | | |
|-------------------------------------|--|
| Ben alsam. - Եթե ես վերցնեմ: | Biz konuşsak. - Եթե մենք խոսենք: |
| Sen gelsen. - Եթե դու գաս: | Siz okusanız. - Եթե դուք կարդաք: |
| O gitse. - Եթե նա գնա: | Onlar rica etseler. - Եթե նրանք խնդրեն: |

Ah, biraz yağmur yağsa. - Ա՛խ, (եթե) մի քիչ անձրև գա:
İçeri girsem, olur mu? - Կլի՞նի՞ք ներս մտնեմ:

Ժխտական ձևը կազմվում է - ma, me - ածանցների միջոցով:
Օր.
Ben almasam. - Եթե ես չվերցնեմ: Biz konuşmasak. - Եթե մենք չխոսենք:
Sen gelmesen. - Եթե դու չգաս: Siz okumasanız. - Եթե դուք չկարդաք:
O rica etmese. - Եթե նա չխնդրի: Onlar gitmeseler. - Եթե նրանք չգնան:

Հարցական ձևը կազմվում է - mi, mi - մասնիկների միջոցով:
Օր.
Ben konuşsam mı? - Եթե ես խոսե՞մ (Արդյոք խոսե՞մ):
Sen gelsen mi? - Եթե դու գա՞ս:
O gelse mi? - Եթե նա գա՞:

Biz konuşsak mı? - Եթե մենք խոսե՞նք:
Siz konuşsanız mı? - Եթե դուք խոսե՞ք:
Onlar gelseler mi? - Եթե նրանք գա՞ն:

Ըղծական – պայմանական խոնարհումով բայը բարդ - ստորադասական նախադասության կազմում սովորաբար ձևավորում է երկրորդական նախադասություն, սակայն այս խոնարհմամբ հնարավոր է նաև կազմել առանձին նախադասություն:

Օր.
Birazcık uyusam, dinlensem. - [Եթե] մի քիչ քնեմ, հանգստանամ:

§ 60 Պայմանական եղանակի ցուցիչով կազմված բաղադրյալ ժամանակածևեր

Պայմանական - բաղադրյալ ժամանակածևեր կարող են կազմվել բոլոր պարզ ժամանակածևերից՝ հետևյալ կերպով. բայահիմք + ժամանակային ածանց + sa (se) + երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանց:

Օր.
Alıyorsam - Եթե վերցնում եմ
Aldıysam (aldımsa) - Եթե վերցրի
Alacaksam - Եթե վերցնելու եմ
Alırsam - Եթե վերցնեմ
Almıssam - Եթե վերցրել եմ

Բաղադրյալ – պայմանական խոնարհման ժխտական ձևերը կազմվում են համապատասխան պարզ ժամանակածևերի ժխտական տարբերակներով:

Օր.
Almıyorsan - Եթե չես վերցնում
Almadıysan - Եթե չվերցրիր
Almayacaksan - Եթե չես վերցնելու
Almazsan - Եթե չես վերցնի
Almamıssan - Եթե չես վերցրել

§ 61 - beri, dolayı, itibaren, fazla - հետադրությունները

- beri, dolayı, itibaren, fazla - հետադրությունները կիրառվում են բացառական հոլովով դրված անուններից կամ դերանուններից (կապի խնդիրներից) հետո:

-beri – և կապական կիրառությամբ նշանակում է «սկսած, ի վեր»:

Օր.

Sabahtan beri sizi bekliyorum. - Առավոտից (ի վեր) ձեզ եմ սպասում:
Üç gündən beri buradayız. - Երեք օր է, (օրից ի վեր) այստեղ ենք:

- dolayı – և կապական կիրառությամբ նշանակում է «ելնելով, պատճառով»:

Օր.

Bundan dolayı. - Սրանից ելնելով:
Hastalığımdan dolayı evde kaldım.
Իմ հիվանդության պատճառով մնացի տանը:

- itibaren - բառը նշանակում է «սկսած»:

Օր.

O gündən itibaren hər gün geliyor. - Այն օրից սկսած՝ նա ամեն օր գալիս է:
Yarımdan itibaren bu işe başlayacağız.
Վաղվանից (սկսած) սկսելու ենք այս աշխատանքը:

- fazla - բառը նշանակում է «ավելի, շատ»:

Օր.

Yüzden fazla – Հարյուրից ավելի
On kilometreden fazla yol aldık.
Անցանք տասը կիլոմետրից ավելի ճանապարհ:

§ 62 Շրջուն շարադասություն

Թուրքերենում հաճախ նախադասության մեջ հանդիպում է բառերի շարադասության ընդունված կարգի խախտում, որը հիմնականում կապված է տրամաբանական շեշտի հետ: Շրջուն շարադասություն կիրառվում է մակ բանավոր խոսքում, երբ շեշտակիր բառը ստորոգյալի հետ դրվում է նախադասության սկզբում, իսկ շեշտ չկրող բառն անցնում է հետ:

Օր.

Nerede oturuyor bu memur? - Որտե՞ղ է մտնում այս պաշտոնյան:
Nasıl yazalım ona? - Նրան ինչպե՞ս գրենք:
Adı nedir o profesörün? - Անունն ի՞նչ է այն պրոֆեսորի:

§ 63 Բառակազմական վերջածանցներ

- ma, me - ածանցները, կցվելով բայափոխին, կազմում են այնպիսի բայանուն գոյականներ, որոնք ցույց են տալիս գործողություն կամ իրավիճակ:

Օր.

ağlamak – լացել	ağlama – լաց
beklemek – սպասել	bekleme – սպասում

Բայանուն գոյականներն ընդունում են պատկանելիության և հոլովական ածանցներ:

Օր.

Benim gelmem - Իմ գալը (գալս)	Bizim görüşmemiz - Մեր հանդիպումը
Senin gitmen - Բո գնալը (գնալը)	Sizin çalışmanız - Ձեր աշխատանքը
Onun okuması - Նրա կարդալը	Onların gülmeleri - Նրանց ծիծաղը

Boş oturmayı sevmem. – Պարապ նստել չեմ սիրում:

- **lik** (lik, luk, lük) - մասնիկները, կցվելով անուններին, կազմում են գոյական անուններ և ածականներ: Հայերենում այս մասնիկին համապատասխանում են «ություն, ոց, ացու, ոտ, ային» ածանցները:

- **lik** (lik, luk, lük) - մասնիկները, կցվելով ածական անուններին, կազմում են վերացական իմաստով գոյական անուններ:

Օր.

kurnaz – խորամանկ	kurnazlık – խորամանկություն
temiz – մաքուր	temizlik – մաքրություն
büyük – մեծ	büyüklük – մեծություն

- **lik** – մասնիկը, կցվելով գոյական անուններին, արտահայտում է հետևյալ իմաստները:

ա. Վերացական հասկացություն.

Օր. düşman - թշնամի	düşmanlık - թշնամություն
dost - բարեկամ	dostluk - բարեկամություն

բ. Ղեկավարման մարմին.

Օր. bakan - նախարար	bakanlık - նախարարություն
müdür - տնօրեն	müdürlük - տնօրինություն

գ. Ծառայողական նշանակության իրեր.

Օր. ağız - բերան	ağızlık - ծխամորճ
göz - աչք	gözlük - ակնոց

դ. Տեղի իմաստ.

Օր. mezar - գերեզման	mezarlık - գերեզմանոց
çöp - աղբ	çöplük - աղբանոց

- **lik** - մասնիկը, կցվելով որոշ գոյականների, կազմում է ածականներ:

Օր.

dağ - լեռ	dağlık muntaka - լեռնային շրջան
tohum - սերմ	tohumluk arpa - սերմացու գարի

- **lik** - մասնիկը, կցվելով թվական անուններին, կազմում է ածականներ, որոնք արտահայտում են մարդու տարիքը կամ գոմարի չափը: Նման արտահայտությունները կարելի է հասկանալ՝ ելնելով նախադասության իմաստից:

Օր.

doksanlık - իննսուն տարեկան
yüzlük - հարյուրանոց (դրամ)

- ağlamak - լաց լինել
 ağrımak - ցավել, ցավ զգալ
 aktarmak - տեղափոխել, տեղաշարժել,
 փոխադրել, այլ տեղ դնել
 Anadolu - Անատոլիա
 anormal - անբնական, ոչ նորմալ
 arpa - գարի
 batı (garp) - արևմուտք
 belli - հայտնի
 biçmek - 1. կտրել 2. ձևել
 3. հնձել, քաղել
 boyamak - ներկել
 buğday - ցորեն
 canlı - 1. կենդանի, շնչավոր
 2. աշխույժ ֆարտահայտիչ, վառ
 canlı yayın - ուղիղ եթեր
 ceket (ti) - բաճկոն
 cephe - ռազմաճակատ
 çavdar - աշորա, տարեկան
 çizgi - գիծ, զծապատկեր
 darı - կորեկ
 değişik - 1. փոփոխված
 2. տարբեր, զանազան
 değişken - փոփոխական
 değişmek - փոխվել, փոփոխվել
 desen - զարդանախշ, նախշ
 devirmek - շրջել, տապալել
 dış - ատամ
 dışı - ատամնաբույժ
 doğu (şark) - արևելք
 eksik (-ği) - պակաս
 emek (-ği) - աշխատանք (չարչարանք)
 etek (-ği) - փեշ, քղանցք
 ezberlemek - անգիր անել
 fermuar - ճարմանդ
 gayet - շատ, բավականին
 giyim - հագուստ
 giymek - հագնել
 gri - մոխրագույն
 grip - գրիպ
 güney (cenup) - հարավ
 hububat (-tı) - հացահատիկ
 imtihan - քննություն
 izin (-zini) - թույլտվություն
 kare - քառակուսի
 katılmak - մասնակցել
 kavurmak - տապակել
 kazak - սվիտեր, ֆուֆայկա
 Kazak - դազախ
 Kazakça - դազախերեն
 kazanmak - 1. վաստակել,
 շահույթ ստանալ 2. հաղթել,
 շահել, տանել 3. ստանալ,
 արժանանալ, ձեռք բերել
 kelime (sözcük) - բառ
 kesmek - կտրել
 kilo almak - զհրանալ
 kilo vermek (kaybetmek) - նիհարել
 koşul (şart) - պայման
 kullanmak - օգտագործել
 kurnaz - խորամանկ
 kurukahveci - (հատիկավոր կամ
 աղացած) սուրճ վաճառող
 kurumak - չորանալ
 kuşku - 1. երկյուղ 2. կասկած(անք)
 kuzey (şimal) - հյուսիս
 lâcivert - կապույտ, լաջվարդ
 maddi - նյութական
 (իրեղեն, դրամական)
 mezar - գերեզման
 mezun - շրջանավարտ
 mezun olmak - ավարտել
 (ուսումնական հաստատություն),
 շրջանավարտ դառնալ
 mntaka (mıntika) - շրջան, տարածք
 model - տեսակ
 müddet (-ti) - որոշ ժամանակ,
 ժամանակամիջոց
 nezaket (-ti) - քաղաքավարություն
 nezaketli - քաղաքավարի, նրբանկատ
 olanaksız - անհնարին
 oldukça (epeyce) - բավականին
 ölçmek - չափել
 ruble - ռուբլի (ռուսական արժույթ)
 seçmek - ընտրել
 sedir - օթոց, գահավորակ
 setretmek - ծածկել, փակել
 sık - 1. հաճախ 2. նեղ
 sıkıntı - 1. նեղություն 2. կարիք
 silâh - զենք
 sonuç (-cu) - արդյունք
 susmak - լոռել, ձայն չհանել
 süpürmek - ավլել, մաքրել
 süre - ժամանակահատված
 tahsil - կրթություն
 tartışma - 1. քննարկում 2. վեճ
 taşımak - տեղափոխել
 ters - հակառակ, սխալ
 tersine - հակառակը,
 ընդհակառակը

tohum - սերմ
uygun - հարմար, համապատասխան
üzülmek - 1. տխրել, վշտանալ,
տանջվել 2. անհանգստանալ
vitrin - ցուցափեղկ

yazılı - գրավոր, գրված
yorulmak – հոգնել
yulaf - վարսակ
yürümek – քայլել
yüzmek - լողալ
zeki - խելացի, խելամիտ, ուշիմ

Վարժություններ - Աلیստրմալ

1. Վարդալ և քարգմանել հայերեն:

Yetmişlik büyük babamın çetin bir hayat hikâyesi var. Geçen hafta bana biraz hayatını anlattı. “Bir posta memuru olan babamı pek te hatırlamıyorum. Ben 1935’te doğdum, yedi yıl sonra da askere çağrılan babam ikinci dünya savaşına katılmak için trenle cepheye hareket etti. O günden sonra da babamı bir daha görmedik, ülkemiz için canını verdi. Çok aradık fakat hiç bir sonuç çıkmadı. Ben, bugünkü Bağımsız Devletler Topluluğu’nun güney-batısında bulunan Ermenistan’ın başkenti Yerevan’da doğdum. Çocukluğum da, bu bir buçuk milyonluk nüfusu olan şehirde geçti. Yerevan, zengin bir tarım bölgesinde bulunmasıyla birlikte, aynı zamanda çok önemli bir sanayi ve kültür merkezidir. Yerevan büyük, güzel parkları ve bahçeleri bulunan bol yeşilli bir şehirdir. Şehrin merkezinden ise Hrazdan ve Getar nehirleri geçer. On iki yaşına dek Yerevan’da kaldık, sonra da Eçmiadzin kentine taşındık. Babam aslen Yerevan’lı, annemse Eçmiadzin’lidir. O zamanlar büyükannem de daha sağdı, fakat geçinmek oldukça zordu, babamız da yoktu bu yüzden de orta okulun sekizinci sınıfından ayrıldım, o zamandan beri elimin emeğiyle yaşıyorum. Eçmiadzin’deki yüksek teknoloji üreten bir fabrikaya girdim, burada değişik görevler aldım, bundan dolayı da askere gitmedim. Daha sonra tahsilimi tamamlamak için mesleki gece kurslarına yazıldım ve tanrının izniyle de mezun oldum. İyi tecrübe kazandım. Bir müddet ustabaşılık yaptım, sonra da yeni açılan bölümde atelye şefi oldum. Yakında emekliye ayrılacağım. Yeterince çalıştım, ben görevimi tamamladım, artık fabrikayı gençlere emanet etmek lâzım”. İşte ana hatlarıyla büyükbabamın hayatı.

* * *

Benim iki candan dostum var. Hrant’la Yervant. Üçümüz de Yerevan devlet üniversitesinde yabancı diller öğreniyoruz. Benim evim okula yakındır, bu yüzden de dersleri birlikte yapmak için arada bir bana uğrarlar. Dün de birlikte geldik. Annem konuklarımı “Hoş geldiniz çocuklar” diyerek karşıladı. Onlar da nezaketle “Hoş bulduk” diye yanıtladılar. Hoşbeşten sonra odama geçip sedire oturduk. Tabii ki hemen çalışmaya başlamadık. Önce biraz sohbet ettik. Masamda bugünün gazetesi vardı. Şöyle bir gözden geçirdim. Dikkate değer bir iki haberi arkadaşlarıma da aktardım. Kaç zamandan beri yakın doğuda durum iyi değil, herkes üzülyüyor buna. Kuşkusuz, durumu bir parça kontrol altına almak, az çok iyileştirmek tamamıyla olanaksız değil, ama herkes durum hemen yarından itibaren iyileşsin istiyor, bu da olmuyor tabii. Ancak biz bu tartışmayı kısa kestik, çünkü asıl isteğimiz Türkçe çalışmaktı.

Önce verilen metni okumaya karar verdik. Ben okumak istedim, fakat Hrant “Aman, önce Yervant okusun – dedi – su gibi okur o, sonra da biz okuruz, haydi oku Yervant”.

Sırayla metni yüksek sesle okuduk, sonra da grameri tekrarlamaya başladık.

Bunu da daha çok Hrant için yaptık. Yervant ile ben gramerde oldukça iyiyiz, Hrant ise tembelliğinden öğrenmiyor. Hiç bir kuralı doğru dürüst bilmiyor, bu yüzden de öğretmenimiz ikide bir kızıyor ona.

Ardından kelimelere geçtik. Yirmiden fazla sözcüğü ezberlemek lâzımdı. Yervant son derece zeki. Beş altı dakika geçmeden yanıtlamaya hazır idi. Sıkı bir kontrolden geçirdik, fakat sözcüklerin hemen – hemen hepsini bildi.

“Sizi bilmiyorum, fakat ben epeyce yorulduğum, - dedim – bir kahve içer misiniz?”

Kahveden sonra “Şimdi de biraz Türkçe konuşalım” dedim. Hrant itiraz etti, “Hayır, gerekmez, herşeyden önce yazılıyı yapalım, gerisi kolay” dedi.

* * *

Ben yürürüm yana yana,
Aşk boyadı beni kana,
Ne akilim, ne divane,
Gel gör beni aşk neyledi.

Gâh eserim yeller gibi,
Gâh tozarım yollar gibi,
Gâh çağlarım seller gibi,
Gel gör beni aşk neyledi.

Ben yürürüm ilden ile,
Dost ararım dilden dile.
Gurbette halim(i) kim bile?
Gel gör beni aşk neyledi.

Ben Yunus-u biçareyim,
Aşk elinden avareyim,
Baştan ayağa yareyim,
Gel gör beni aşk neyledi.

/Yunus Emre/

2. Հետևյալ բայերը գրել կրավորական սեռով:

Tutacaksınız, yürüdük, dolaşmasın, yer, inmem, seviyorsun, düşmez miyim?
ölecekler, unutmayız, satıyor, tuttu, veriyor.

3. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Yemek yersem, kilo alırım. Ders çalışırsam, evde kalırım. Uçağa binersen, bir şey görmezsin. İstanbul'a gidersen, müzeye uğrarsın. Çok uyursan, işe geç kalırsın. Az yersen, kilo verirsin. Adam su içerse, ölmeyecek.

4. Տեղադրել համապատասխան ածականները:

Hava yağmurlu olur..... , sinemaya gitmeyiz. Parası yok..... , borç alsın. Erken yatar..... , erken kalkarsın. O konuşur..... , ben dinlerim. Sen onu görür..... , bana haber ver. Dışın ağrır..... , dışıye git. Canın ister..... , sinemaya gidelim.

5. Նախադասության մեջ տեղադրել համապատասխան հետադրությունը և թարգմանել;

Bu sebeplerden geri döndük. Bu günden imtihana hazırlansınlar. Yanımda yüz rubleden para var. Sabahtan bir şey yemedim. Çalışkanlığından onu bütün öğretmenler severler. Gardırobunuzda kaç kostüm var? – Beşten Dünden sorunu düşünüyorum. Arkadaşımdan iki kitap okudum.

6. Թարգմանել հետևյալ բառերը:

Analık, babalık, darlık, memurluk, siyahlık, uzunluk, temizlik, yokluk, varlık, beyazlık, fenalık, mavilik, kalınlık, kitapçılık, kardeşlik, kapıcılık, kadınlık, askerlik, dostluk, güzellik, gazetecilik, yükseklik, genişlik, kötülük, sarılık, küçüklük, hastalık, ihtiyarlık, güçlük, ustalık, aylık, sözlük, sözlükçülük, başlık, tembellik, işçilik, taşlık, solculuk, sağlık, emeklilik.

7. Հայերեն թարգմանել հետևյալ բառակապակցություններն ու նախադասությունները:

Çocukluk arkadaşı, beş dakikalık yol, gözlüklü adam, hastalıklı genç, öğretmenlik yapmak, askerlik yapmak, odanın büyüklüğü, salonun genişliği, şu kâğıdın beyazlığı, grip hastalığı, bir hastalık geçirmek, fenalık geçirmek, haftalık gazete, bir aylık iş, mühendisin aylığı, babamın yıllığı, dostluğun yokluğu, sözlüğün eksikliği, şu ağaçlığın (kumaşın) yeşilliğine bak, şu yeşillığın güzelliğine bak, sözlüksüz çevirmeğe bak.

* * *

Selami, Ramazan ve Orhan üç candan arkadaşlırlar. Selami Bursa'lıdır, Ramazan Mersin'li, Orhan ise İzmir'li. Bursa, Türkiye'nin kuzeybatısında, ülkenin en tanınmış kayak merkezi olan Uludağ'ın eteklerindedir. Mersin ise Anadolu'nun Akdeniz kıyılarının doğu bölümündedir. Üç arkadaş da duvarcı ustalarıdır. Kurtuluş'ta bir inşaatta çalışıyorlar. Dün, üçü birlikte Adana'ya gittiler. Gerçi ben de onlarla gitmek istedim, fakat daha sonra vazgeçtim. Biraz maddi sıkıntım var. Kazandığım para geçinmemeye yetmiyor. Babam da bana yardım edecek durumda değil. Önceleri bir dokuma fabrikasında amele idi, fakat rahatsızlığından dolayı işini bırakmaya mecbur oldu. Önümüzdeki haftadan itibaren bir kurukahvecide çalışacak.

8. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Տո՛ւր ձեռքդ: Դու ինձ դա ասել ես: Այս երեխան մայր չունի: Նրա հա՞յրը այստեղ եկավ, թե՞ մորեղբայրը: Ինձ նույնպես երկու տեսրակ տվեք: Իսկ ձեր եղբոր ընտանիքը որտե՞ղ է: Բե՛ր այստեղ այդ մրգերը: Ինչու՞ է նա գնացել այդքան հեռու տեղեր:

* * *

Ըանի՞ տոն է նշվում ձեր երկրում: «Հինգից ավելի». պատասխանեցի ես: Կեցցե՛ք: Բարի գալուստ: Ուրախ եմ ձեզ տեսնելու համար: Ի՞նչ նորություն կա: Ամեն ինչ հիանալի է: Փոխադարձ ողջույնից հետո մենք ստեցինք շախմատ խաղալու: Դու ճիշտ ես: Իրոք, այստեղ ավելի լավ եմ աշխատում:

Ես նախընտրում եմ խմել քաղցր սուրճ: Սիրելի՛ս, այս ի՞նչ է: Դուք ինչ է, կրթություն չե՞ք ստացել: Հսկի՛չ, նայի՛ր երկու մեքենան այստեղ չի բավարարում: Ընդմիջենք, ես շատ եմ հոգնել: Ես այցելում եմ այս ակումբ, սակայն հավաքույթներին չեմ մասնակցում: Դուք հիանալի գիտեք այս քաղաքը: Ո՛չ, սա շատ մեծ քաղաք է: Այս քաղաքի հյուսիսային մասերում ես չեմ եղել: Ի՞նչ լավ (հիանալի) անճնավորություն է: Իրո՞ք: Իսկ ես երբեմն այլ կերպ եմ մտածում: Ես նույնպես առաջին շարքում տեղ կգրադեցնեմ: Ժամը քանի՞սն է: Մեկն անց կես:

9. Փորձենք զրուցել:

9.1. Խաճուճում:

- Ceketini hangi mağazadan almak istiyorsun?
- Bilmem, henüz karar vermedim. Sen eteği nereden alacaksın?
- Ben de henüz karar vermedim. Şöyle vitrinlere bakarak gidelim.
- Hoşumuza giden bir şey olursa, alırsınız. Bugün Deniz gelecek mi?
- Vakti olursa gelecek. Saat beş otuzda Kızılay'da postanenin önünde olacak.
- „ Gelemezsem, beni fazla beklemeyin, en çok beş dakika bekleyin,, dedi. Fırsat bulursa, Günel de gelecek. Elbisesi çok eskiydi. Yeni bir elbise almak istiyor.
- Desene bugün epey alışveriş yapacağız.
- Evet, gelirlerse öyle olacak. Biz önce postaneye doğru yürüyalım. Sonra da mağazaya gideriz.
- Buyurun efendim, hoş geldiniz. Ne arzu edersiniz?
- Kendimize bir şeyler almak istiyoruz. İzin verirseniz, önce şöyle bir bakacağız.
- Tabii, istediğiniz gibi bakabilirsiniz.
- Esen, bu ceketini nasıl buluyorsun?
- Bence güzel.
- Bence de güzel. Beğendiysen, alalım.
- Beğendim, çok güzel oldu.
- Bu etek bana nasıl oldu? Kazağın rengine uydu mu?
- Kahverengi renk kazağına güzel uydu. Ama bu etekte bir tuhaflık var.
- Boyu biraz uzun, galiba biraz da geniş.
- Efendim, siz eteği ters giymişsiniz. Bu modelde fermuar arkada değil, önde olacak.
- Benim elbiseyi nasıl buldun?
- Sen de mi kahverengi seçtin? Sen henüz gençsin. Şöyle güzel, canlı renkler seç.
- Kemerlere de bir bakalım.
- Biraz acele etseniz, ben de bir elbise almak istiyorum. Hanımların işi amma da uzun sürüyor.

9.2 Պարոն Գյուլալը հարցում է զնում:

- Nasıl bir elbise düşünüyorsunuz, efendim?
- Kareli ya da çizgili. Bu defa şöyle değişik bir şey olsun.
- Renk olarak ne düşünüyorsunuz?
- Mavi ya da lacivert, gri de olabilir.
- Şu kareli elbiseye ne dersiniz? Çok güzel bir deseni var. Mavi, gri ve lacivert karışımı. Bir denemek ister misiniz?
- Olur, bir deneyeyim.
- Kaç numara giyiyorsunuz?
- Ölçüm, 52 numara, ama genellikle bir numara büyük alıyorum.
- Niçin?
- Ceketin kolları kısa geliyor.

- Siz 52 numarayı bir deneyin. Küçük gelirse, değişiriz.
- Elbise güzel oldu, ama kolları gene kısa.
- Ceketin kolları kısa değil, normal. Kollarınız uzun.
- Yani, Günel Beyin kolları anormal mı, demek istiyorsunuz?
- Hayır, anormal değil, ama normalden uzun.
- Yani anormal.
- Hayır, efendim, kollarınız gayet normal. Boyunuz uzun. Bu nedenle kollarınız da uzun. Bu elbiseyi beğendiyseniz, ceketin kollarını biraz uzatırız. Size tam gelir.
- Beğendim. Kollarını ne zaman uzatırsınız?
- Yarına hazır olur. Geçerken alırsınız.

Atasözleri

Ne yer ne yedirir.
 Her işin başı sağlık.
 Bekârlık sultanlıktır.
 Akıl para ile satılmaz.
 İyilik eden iyilik bulur.
 Para adama akıl öğretir.
 Aşık ağlatır dert söyler.
 Bir günlük beylik beyliktir.
 Sağlık, hastalık hepimiz için (dir).
 Bugünkü işini yarına bırakma.
 Dost ağlatır düşman güldürür.
 Gönül kimi severse güzel odur.
 Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.
 Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Elinin emeğiyle yaşamak. - սեփական քրտինքով ապրել
2. O sırada - այդ միջոցին, այդ պահին
3. Hoşbeşten sonra - միմյանց ողջունելուց հետո
4. Su gibi okur - զրի նման կարդում է
5. İkide bir - 1. մեկ երկրորդը 2. անընդհատ, մշտապես, շարունակ
6. Olur mu? - հնարավո՞ր է
7. Hep birden - բոլորը միասին
8. Müsaadenizle - Ձեր թույլտվությամբ
9. Can vermek - զոհվել, կյանքը տալ
10. Güzellik sağlık! (hayırlar!) - ամենայն բարիք

§ 64 *miş* – ով անվանական ստորոգյալը

Կազմվում է անվան, օժանդակ բայի - *i* - հիմքի, - *miş* (*miş*, *muş*, *müş*) - ածանցի և ստորոգման ածանցի միջոցով: - *miş* - ով անվանական ստորոգյալը կարող է արտահայտել վիճակ, դրություն ինչպես անցյալ, այնպես էլ ներկա ժամանակում: Այս ձևը կիրառվում է այն դեպքերում, երբ խոսողը անձամբ ականատես չի եղել, վստահ չէ, կասկածում է և երևույթի մասին խոսում է՝ տեղեկություն ստանալով ուրիշից, կամ եթե տվյալ երևույթը խոսողի համար անսպասելի է կամ կապված նրա ենթադրության, վարկածի հետ:

Օժանդակ բայի - *i* - հիմքը և նրան կցվող ածանցները ստորոգյալի անվանական մասի հետ կարող են գրվել և արտաբերվել թե՛ առանձին և թե՛ միասին: Առանձին գրության դեպքում շեշտն ընկնում է - *miş* - ածանցի, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում՝ - *lar* - ածանցի վրա: Միասին գրության դեպքում բաղաձայն հնչյունով վերջացող անվան դեպքում օժանդակ բայի - *i* - հիմքը սղվում է, իսկ երբ անունը վերջանում է ձայնավոր հնչյունով, թերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքը հնչյունափոխվում է - *y* - ի:

Հայերեն քարգմանելիս՝ օգտագործվում է «լինել» բայի վաղակատար ներկա ժամանակաձևը (եղել եմ, եղել ես ...) և եղանակավորող ձևեր (ասում ենք թե, կարծես թե ...):

Օր.

Ben hasta imişim (hastaymışım). – Ես հիվանդ եմ եղել:

Sen yorgun imişsin (yorgunmuşsun). – Դու հոգնած ես եղել:

O çalışkan imiş (çalışkanmış). – Նա աշխատասեր է եղել:

Biz yabancı imişiz (yabancıymışız). – Մենք օտար ենք եղել:

Siz davacı imişsiniz (davacıymışsınız). – Դուք հայցվոր եք եղել:

Onlar öğretmen imişler (öğretmenmişler). – Նրանք ուսուցիչ են եղել:

- *miş* - ով անվանական ստորոգյալի ժխտական ձևը կազմվում է անվան, - *değil* - բառի, - *miş* - ածանցի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben hasta değilmişim. – Ես հիվանդ չեմ եղել:

Sen hâkim değilmişsin. – Դու դատավոր չես եղել:

O talebe değilmiş. – Նա ուսանող չի եղել:

Biz yorgun değilmişiz. – Մենք հոգնած չենք եղել:

Siz öğretmen değilmişsiniz. – Դուք ուսուցիչ չեք եղել:

Onlar memur değilmişler. – Նրանք ծառայող չեն եղել:

Հարցական ձևը կազմվում է անվան, - *mi* (*mi*, *mu*, *mü*) - հարցական մասնիկի, թերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Առաջին և երկրորդ դեմքերում այս ձևը կիրառվում է հազվադեպ:

Օր.

Ben hasta mıymışım? – Ես հիվանդ եմ եղել:

Sen talebe miymişsin? – Դու ուսանող ես եղել:

O evde miymiş? – Նա տա՞նն է եղել:

Biz yorgun muymuşuz? – Մենք հոգնա՞ծ ենք եղել:
Siz müdür müymüşsünüz? – Դուք տնօրե՞ն եք եղել:
Onlar trende miymişler? – Նրանք գնացրո՞ւմ են եղել:

- ու՛յ - ով անվանական ստորոգյալ կազմվում է նաև var և yok անունների միջոցով:

Օր.

Bu sokakta çok ağaç varmış. - Այս փողոցում շատ ծառ է եղել:
Tiyatroda kimse yokmuş. - Թատրոնում ոչ ոք չի եղել:

Ժամանակը որոշվում է.

ա. Ըստ ժամանակի պարագայի.
Օր. Dün akşam hava çok soğukmuş.
Երեկ երեկոյան եղանակը շատ ցուրտ է եղել:

բ. Ըստ իմաստի.
Օր. Ali niye derslerine devam etmiyor? - Hastaymış.
Ինչո՞ւ Ալին չի շարունակում դասերը: - Հիվանդ է եղել (Ասում են, հիվանդացել է):

§ 65 Անորոշ անցյալ ժամանակ - Belirsiz geçmiş zaman

Թուրքերենի սահմանական եղանակի անորոշ-անցյալ ժամանակը կազմվում է բայահիմքին - ու՛յ - ածանցի կցմամբ կազմվող դերբայի (eylemsi) և առաջին խմբի ստորոգման ածանցների միջոցով: Հայերեն է թարգմանվում վաղակատար ներկա ժամանակի միջոցով:

Օր.

Ben almışım. – Ես վերցրել եմ(ասում են):
Sen gelmişsin. – Դու եկել ես:
O bulmuş. – Նա գտել է:

Biz beklemişiz. – Մենք սպասել ենք:
Siz okumuşsunuz. – Դուք կարդացել եք:
Onlar görmüşler. – Նրանք տեսել են:

Ժխտականը կազմվում է դերբայի ժխտական ձևին ստորոգման ածանցի կցմամբ: Եեշտն ընկնում է - ma, me - ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա, իսկ երրորդ դեմքի հոգնակի թվում՝ նաև - lar, ler – հոգնակերտ ածանցի վրա:

Օր.

Ben ka lmamışım. – Ես չեմ մնացել:
Sen ge lmemişsin. – Դու չես եկել:
O gö rmemiş. – Նա չի տեսել:

Biz ka lmamışız. – Մենք չենք մնացել:
Siz ge lmemişsiniz. – Դուք չեք եկել:
Onlar gö rmemişler. – Նրանք չեն տեսել:

Հարցական ձևը կազմվում է դերբայի, - ու (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben almış mıyım? – Ես վերցրե՞լ եմ:

Sen gelmiş misin? – Դու եկե՞լ ես:

O okumuş mu? – Նա կարդացե՞լ է:

Biz bulmuş muyuz? – Մենք գտե՞լ ենք:

Siz görmüş müsünüz? – Դուք տեսե՞լ եք:

Onlar beklemişler mi? – Նրանք սպասե՞լ են:

Հարցական – Ժխտականը կազմվում է դերբայի ժխտական ձևի, հարցական մասնիկի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben kalmamış mıyım? – Ես չե՞մ մնացել:

Sen okumamış mısın? – Դու չե՞ս կարդացել:

O gelmemiş mi? – Նա չի՞ եկել:

Biz gezmemiş miyiz? – Մենք չե՞նք գրոսնել:

Siz gitmemiş misiniz? – Դուք չե՞ք գնացել:

Onlar almamışlar mı? – Նրանք չե՞ն վերցրել:

Եթե գործողության կատարումը գրանցել հնարավոր չէ, սակայն խոսողը ենթադրում կամ նույնիսկ համոզված է, որ այդ գործողությունը կատարվել է, ապա նման երանգները արտահայտվում են հաստատականության իմաստ կրող - dir - ածանցի (- mışım, - mışsın, - mıştır) և her halde (ամեն դեպքում), mutlaka (անպայման), belki (հնարավոր է, գուցե, թերևս) եղանակավորող բառերի միջոցով (Çok kızdım. Belki sertçe konuşmuşumdur. - Խիստ բարկացա: Թերևս կոպիտ խոսեցի (կոպիտ եմ խոսել):

§ 66 Ki – ստորադասական շաղկապը - Bağlaç

Խոսակցական թուրքերենում - ki - շաղկապը կիրառվում է շատ հաճախ: Այդ շաղկապի միջոցով գլխավոր նախադասությանը կապակցվում է ստորադասական նախադասությունը: - ki - շաղկապը համապատասխանում է հայերենի - որ - շաղկապին:

Օր.

Ben biliyorum ki onun kardeşi hastadır.

Ես գիտեմ, որ նրա եղբայրը հիվանդ է:

Ne yapalım ki benim başka arkadaşım yok.

Ի՞նչ անենք, որ ես ուրիշ ընկեր չունեմ:

O henüz bir şey demedi ki itiraz edelim.

Նա դեռ ոչինչ չի ասել, որ մենք առարկենք:

Ahbabınız çocuk değil ki basit şeyleri anlamasın.

Ձեր բարեկամը երեխա չէ, որ հասարակ բաները չհասկանա:

§ 67 - al, at, iyet, ca, lan, laş - բառակազմական ածանցները

- al - ածանցը, կցվելով հիմնականում ածականներին, կազմում է անանցողական բայեր:

Օր.

çok - շատ

çoğalmak - շատանալ

boş - դատարկ

boşalmak - դատարկվել

- at, et, iyet - արաբական ծագում ունեցող ածանցները, կցվելով արաբական ծագում ունեցող գոյականներին և ածականներին, կազմում են գոյական անուններ:

Օր.

hüküm - օրինականություն (օրինական) ուժ, իշխանություն, վճիռ, որոշում
hükümet - կառավարություն
memnun - զոհ
memnuniyet - զոհունակություն

Ժամանակակից բուրբերենում ավելի գործածական է - luk - բուրբական ածանցով կազմված - memnurluk - (զոհունակություն) բառը:

- ca, ce (ça, çe) - ածանցները, կցվելով ածականներին, քուլացնում կամ ուժեղացնում են նրանց որակական հատկանիշը: Երբեմն միանալով ածականներին՝ նրանք կարող են կազմել որակական մակբայներ:

Օր.

uzun - երկար uzunca - բավական երկար
güzel - գեղեցիկ güzelce - բավական գեղեցիկ

O güzelce yazdı. – Նա բավական լավ գրեց:

Açıkça söyledi. – (Նա) անկեղծորեն (բացեփրաց, պարզորոշ կերպով) ասաց:

- ca - ածանցը, կցվելով դերանունների և որոշ գոյականների, արտահայտում է մակբայի իմաստ:

Օր.

bence – ըստ իս, իմ կարծիքով
hükümetçe – կառավարության կողմից (կառավարության տեսակետի համաձայն)

- lan (la + n) - ածանցը, կցվելով անունների, կազմում է բայեր՝ կրավորական կամ անդրադարձ իմաստով:

Օր.

hazır – պատրաստ baş - գլուխ, սկիզբ
hazırlamak – պատրաստել başlamak – սկսել
hazırlanmak – պատրաստվել başlanmak – սկսվել

- laş (leş) - ածանցը, կցվելով անունների, կազմում է անանցողական իմաստով բայահիմքեր:

Օր.

bir – մեկ birleşmek – միանալ, միավորվել
yakın – մոտ(իկ) yakın + laş + mak – մոտենալ (իրար)

§ 68 Բաշխական թվականներ - Üleştirme / Dağıtma Sayısı

Բաշխական թվականները կազմվում են բաղաձայն հնչյունով վերջացող քանակական թվականներին - ar, er - և ձայնավորով վերջացող թվականներին՝ - şar, şer - ածանցների կցմամբ:

Օր.

bir - մեկ birer - մեկական
iki - երկու ikiser - երկուական

üç - երեք	üçer - երեքական
dört - չորս	dörder - չորսական
beş - հինգ	beşer - հինգական
altı - վեց	altışar - վեցական
yedi - յոթ	yedişer - յոթական
sekiz - ութ	sekizer - ութական
dokuz - ինը	dokuzar - իննական
on - տաս	onar - տասական
yirmi - քսան	yirmişer - քսանական
otuz - երեսուն	otuzar - երեսունական
elli - հիսուն	ellişer - հիսունական
bin - հազար	biner - հազարական

Եթե թվականների վերջին բաղադրիչը նշում է ամբողջ - 100 - ական, - 1000 - ական, ապա բաշխական թվականի ածանցը կցվում է թվականի առաջին բաղադրիչին:

Օր.

üçer yüz - երեք հարյուրական
yedişer bin - յոթ հազարական

Բաշխական թվականները կրկնակի կիրառությամբ, արտահայտում են գործողության կատարման ձև:

Օր.

Birer birer eve geçin. - Մեկական (մեկ-մեկ) անցե՛ք տուն:

§ 69 Կոտորակային թվականներ – Kesir Sayı / Kesir Sayı Önadı

Կոտորակային թվականներն արտահայտվում են երկու թվականներից կազմված այնպիսի կազմությամբ, որտեղ առաջին թվականը (դրված ներգոյական հոլովով) կոտորակի հայտարարն է, իսկ երկրորդը, որը հոլովական վերջավորություն չի ստանում, համարիչն է: Երբ հարյուր թվականը կիրառվում է հայտարարի հետ, համարիչը ցույց է տալիս տոկոսի չափը:

Օր.

ikide bir - մեկ երկրորդ
beşte üç - երեք հինգերորդ
yüzde beş - հինգ հարյուրերորդ կամ հինգ տոկոս
Ermenistan nüfusunun yüzde doksan beşi Ermenidir.
Հայաստանի բնակչության իննսունհինգ տոկոսը հայ է:

Տասնորդական կոտորակներն արտահայտվում են -- virgül – (ստորակետ) բառի միջոցով (5,8 կարդացվում է - beş virgül sekiz, կամ էլ հետևյալ կերպ. “beş onda sekiz”):

§ 70 Õn, arka, iç, dış, hak - անունների կապական կիրառությունը

- Õn - գոյականը (առջև) կատարում է կապական բառի գործառույթ՝ ունենալով «առաջ, առջևում, մոտ» իմաստները: Գոյականները - õn - կապական բառից առաջ ստանում են սեռական հոլովի ածանց, անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի, իսկ - õn -ը կարող է ստանալ երրորդ դեմքի պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր.

Dün sizi tiyatronun önünde yarım saat bekledik.

Երեկ ձեզ քատրոնի առաջ կես ժամ սպասեցինք:

Bu sabah evinizin önünden geçtim. - Այս առավոտ անցա ձեր տան առջևից:

Benim önümde - Իմ առջևում

Senin önünden - Քո առջևից

Bizim önümüzde - Մեր առջևում

- arka - բառը (մեջք, հետև) կապական կիրառությամբ նշանակում է «հետևում»: Գոյականներն - arka -ից առաջ ստանում են - ım (ում) - սեռական հոլովի ածանցներ, անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի, իսկ - arka -ն ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց, ինչպես նաև ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր.

Evin arkasında büyük bir bahçe var. - Տան հետևում մի մեծ այգի կա:

Çocuk ağacın arkasına saklanan annesini arıyor.

Երեխան ծառի հետևում քարնված մորն է փնտրում:

Arkamda kimse yok. - Իմ հետևում ոչ ոք չկա:

- İç - (ներս) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «ներսում, միջև, ընթացքում, մեջ»: Այն ստանում է երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց և ներգոյական, տրական, բացառական հոլովի ածանցներ:

Օր.

Çantanın içinden kalemimi çıkardım. - Պայուսակի միջից մատիստ հանեցի:

Düğmeler çekmecenin içindedir. - Կոճակները դարակի մեջ են:

Öğrenciler içinde çok akıllı çocuklar var.

Աշակերտների մեջ շատ խելացի երեխաներ կան:

Ստացական դերանունների հետ կիրառվելիս՝ - iç - ը ստանում է համապատասխան դեմքի պատկանելիության ածանց:

Օր.

Benim içimde - Իմ մեջ

Bizim içimizde - Մեր մեջ

Senin içinde - Քո մեջ

Sizin içinizde - Ձեր մեջ

Onun içinde - Նրա մեջ

Onların içinde(İçlerinde) - Նրանց մեջ

- dış - (դուրս, արտաքին) բառը կապական կիրառության դեպքում նշանակում է «դրսում, դեպի դուրս»: - dış - բառը ստանում է պատկանելիության, ինչպես նաև ներգոյական, բացառական, տրական հոլովի ածանցներ:

Օր.

Memleketin dışında mühim hadiseler oldu.

Երկրից դուրս կարևոր իրադարձություններ են տեղի ունեցել:

Dairenin dışında çok insan vardı. - Հիմնարկից դուրս շատ մարդիկ կային:

- hak(-kku) - (իրավունք) բառը, ստանալով պատկանելիության և ներգոյական հոլովի ածանցներ (hakkında) նշանակում է «մասին, վերաբերյալ»:

- hakkında -ից առաջ գոյականը հոլովական ածանց չի ստանում, իսկ անձնական դերանունները վերածվում են ստացականի: - kim - դերանունը, - hak - բառի հետ կիրառվելիս ստանում է սեռական հոլովի ածանց, իսկ - ne -ն հոլովական ածանց չի ստանում:

Օր.

Ben bu problemler hakkında bir şey sormadım.

Ես այս խնդիրների վերաբերյալ ոչինչ չհարցրի:

Benim hakkımda haberi var. - Նա իմ մասին տեղեկություն ունի:

Senin hakkında bilmiyorlar. - Քո մասին չգիտեն:

Kimin hakkında konuşuyorsun? - Ու՞մ մասին ես խոսում:

Ne hakkında konuşuyorsun? - Ինչի՞ մասին ես խոսում:

§ 71 Վերջածանցներում ձայնավորների փափկացումը

Արաբական մի շարք փոխառություններում, երբ բառը վերջանում է - l, p, t - բաղաձայններով, բառավերջում կցվող ածանցների - a, ı, u - ձայնավորները, փափկանալով, կարող են հնչյունափոխվել - e, i, ü - ձայնավորների:

Օր.

istikbâl - ապագա

istikbâli - նրա ապագան

mahsul - բերք

mahsulün - բերքի

harp - պատերազմ

harpten sonra - պատերազմից հետո

saat - ժամ

saati - ժամը

§ 72 Բառավերջի կրկնակի բաղաձայնների վերականգնումը

Մի շարք արաբական փոխառություններում կարող է վերականգնվել թուրքերենում անհետացած բառավերջի կրկնվող բաղաձայնը, եթե բառին կցվում է ձայնավոր հնչյունով սկսվող ածանց: Նման բառերը բառարաններում ներկայացվում են հետևյալ կերպ.

Օր.

hak (-kkı) - իրավունք

hat (-ttı) - զիծ

üs (-ssü) - բազա, ռազմակայան, հենակետ

Բառարան - Sözlük

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) -

ԱՄՆ (Ամերիկայի Միացյալ

Նահանգներ)

acı - 1. ցավ 2. տառապանք, կսկիծ

3. դառը 4. կծու

ada - կղզի

akıllı - խելացի

alet (ti) - գործիք

antik - անտիկ, հին

araştırma - ուսումնասիրություն

armut (-du) - տանձ

art düşünce - հետին միտք

asmak - կախել

asrî (çağdaş, modern) - ժամանակակից

atıştırmak - բերանը մի բան զցել,

հապշտապ մի բան ծամել

կամ խմել (ուտքի վրա)

Avrupa - Եվրոպա

ayırmak - բաժանել

bataklık (-ğrı) - 1. ճահիճ

2. ճահճուտ

boğa - ցուլ

bol - լայն, ազատ, լի

cehennem - դժոխք

cennet (-ti) - դրախտ

çayır - մարգագետին

çekmece - դարակ

çeşit (-di) - տեսակ

çoban - հովիվ

çorba - ապուր

dağıtmak - բաժանել

տարածել, ցրել

deprem - երկրաշարժ

dergi - ամսագիր, հանդես

doymak - կշտանալ
 durak (-ği) - կանգառ
 düğme - կոճակ
 esas - հիմք
 et (eti) - միս
 gelişmek - զարգանալ
 gömülmek - թաղվել
 hakim - իմաստուն
 hâkim - 1. իշխանավոր 2. դատավոր
 hal (-li) - վիճակ
 hat (-tti) - զիծ
 hesap (-bi) - հաշիվ
 hüküm (-kmü) - 1. օրինականություն,
 (օրինական) ուժ 2. վճիռ, որոշում
 3. իշխանություն, տիրապետություն
 içki - խմիչք
 iklim - կլիմա
 inanmak - հավատալ
 istatistik (-ği) - վիճակագրություն
 istikbâl (-li) - ապագա, գալիք
 kaba - կոպիտ, պրիմիտիվ
 kale - ամրոց
 kanun - օրենք
 Karadeniz - Սև ծով
 karanfil - մեխակ
 karın (-rı) - փոր, որովայն
 karpuz - ձմերուկ
 kasap (-bi) - մսավաճառ
 kaza - վթար
 kısım (-smı) - մաս, հատված
 kıt olmak - չբավարարել, չհերիքել
 kilise - եկեղեցի
 koku - հոտ
 konservatuar - կոնսերվատորիա
 kural (-lı) - կանոն
 kural olarak - որպես կանոն
 kurtulmak - ազատվել, փրկվել
 labit (-hti) - դամբարան, գերեզման
 mahsul (-lü) - բերք
 mal - ապրանք
 malum - հայտնի (հմմտ. belli)
 manav - բանջարավաճառ
 memnuniyet (-ti) - գոհունակություն
 meşgul olmak - զբաղված լինել
 Mısır - Եգիպտոս
 mısır - եգիպտացորեն
 miktar - քանակ

muhtaç (-cı) - կարիքավոր
 muz - բանան
 mühim - կարևոր
 nebat (-ti) - բուսականություն *nah*
 nergis - նարգես, նարգիկ
 nitekim - այսպես օրինակ
 niyet (-ti) - նպատակ, մտադրություն
 nüfus - բնակչություն
 öküz - եզ
 pahalı - քանկ
 pastırma - բաստուրմա
 problem - խնդիր, պրոբլեմ
 rol (-lü) - դեր
 sağlam - 1. առողջ 2. ամուր
 3. անվնաս (ամբողջական)
 sahil - ափ
 sahip (-bi) - տեր, տանուտեր
 salata - սալաթ
 sanayi (-ii) - արդյունաբերություն
 seher - արշալույս, լուսաբաց
 sır (-rı) - գաղտնիք
 sırf - զուտ, մաքուր
 sual (-li) - հարց (հմմտ. soru)
 sualı (-tı) - ստորջրյա
 tahmin - կարծիք, ենթադրություն
 tarım - գյուղատնտեսություն
 tekne - նավ
 teknik (-ği) - տեխնիկա
 teşkil etmek - 1. կազմել,
 կազմավորել, ձևավորել
 2. զբաղեցնել (տարածք)
 tok - կուշտ
 trafik (-ği) - երթևեկություն
 ucuz - էժան
 uç (ucu) - ծայր
 uzman - մասնագետ
 ürün - 1. արտադրանք 2. բերք
 üs (-ssü) - բազա, հենակետ
 vatandaş - հայրենակից
 virgül - ստորակետ
 yarımada - թերակղզի
 yasemin - հասմիկ
 yeğlemek - գերադասել
 yemek listesi (menü) - ճաշացուցակ
 yetiştirmek - աճեցնել, պահել
 yoksun (mahrum) - զրկված, աղքատ
 yumurta - ձու
 zambak (-ğı) - շուշան
 ziyaret etmek - այցելել

- Kahvaltıyı ne zaman yapacağız?
- Tamam bu adamın aklı fikri hep yemekte. Kardeşim sen yolda kahvaltını yapmadın mı? Ben seni bir şeyler atıştırırken gördüm.
- Siz kahvaltıyı burada yapacağınızı söylemediniz mi? Ben de çok az yedim. Şimdi karnım zil çalıyor.
- Biz henüz hiç bir şey yemedik. Çaylarımız bitti. Kekova Restorana gidelim. Orada güzel bir kahvaltı yapalım. Sonra da Kekova'yı gezelim.
- Kekova'da ne kadar kalacağız?
- Ne kadar isterseniz. Ama buraya en az iki gün ayırmak gerek.
- Kekova'dan sonra nereye gideceğiz?
- Demre'de St. Nikolas Kilisesine gidip Noel Baba'yı ziyaret edeceğiz.

* * *

Serenad

Yeşil pencereden bir gül at bana
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına,
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak
Ben aşkımla bahar getirdim sana.
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimden şarkılar getirdim sana.

Şeffaf damlalarla titreyen ağır
Goncanın altında bükülmüş her sak;
Senin için dallardan süzülen ıtır,
Senin için yasemin, karanfil, zambak...

Bir kuş sesi gelir dudaklarından
Gözlerin gönlümde açar nergisler,
Düşen bir öpüştür yanaklarından
Mor akasyalarla ürperen seher.

Pencereden bir gül attığın zaman
Işıklarla dolacak kalbimin içi.
Geçiyorum mevsim gibi kapından
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ.

/Ahmet Muhip Dranas/

2. Նախադասությունը գրել անորոշ անցյալ ժամանակաձևով:

Sezai dün okula gelmedi. Öğrenci bakkala gitti. Aram bakkala borcunu sordu. Selin pastırma aldı. Manavda muz iki milyon lira oldu. Kasap kaba konuştu. Pazarda meyve daha ucuz. Manavda meyve daha pahalı. Pazarda sebze daha bol. Süpermarket eve daha yakın. Vakit geç oldu. Esen Hanım pazara gitmiş. Esen Hanım'ın işi geç bitti. Esen Hanım çok çalışmış. Aram dün okuldaydı. Babam geçen yıl Ankara'daydı. Kitap dolabım içindeydi.

3. Նախադասությունը դարձնել հարցական:

Dört yaşında konuşmuş. Geçen yıl İngiltere'ye gitmiş. Uçak kazasından kurtulmuş. Kasaptan et almış. Eve vaktinde gelmiş. Trene zamanında yetişmiş. İzmir'de iki gün kalmış. Tatilde yüzme öğrenmiş. Ona yardım etmiş. Bursa'ya gitmiş. Herkese haber vermiş. Acı haberi duymuş. Bu habere sevinmiş.

4. Կազմել նախադասություն անորոշ անցյալ ժամանակաձևով:

Okul – dün – öğretmen – gelmek.

Meyve – manav – sebze – ve – daha – ucuz – pazar.

Tatil – Marmaris – öğrenmek – Maro – yüzme.

Eşyalar – ev – çalmak – hırsız – bütün.

Dün – bir – gece – kaza – trafik – olmak – Edirne.

Dün – gece – Aram – ders – sabaha kadar – çalışmak.

5. Վերլուծել և քարզմանել հետևյալ նախադասությունները:

Harutyun bana dün birkaç defa uğramış. Kevork çok yakın bir dostumdur, bana çok yardım etmiştir. Paraya ihtiyacım olursa ondan hep borç alırım. İnsanlar genellikle kendilerine benzemeyenleri sevmezler. Ben onlara kötü bir şey söylemedim ki bana darılsınlar. Çocuk muyum ki beni kandırsınlar? Sebepsiz yere gülene deli derler. Baktım ki işi çok, rahatsız etmedim. Ne yazık ki arkadaşımız Ermenice bilmiyor. Sizce ahbabınız haklı mıydı? Yarın ailece bir kır gezintisine gideceğiz. Çocukça sualler soruyorsunuz. O benden yaşça büyüktür. Bu gerçek herkesçe malumdur. Size açıkça söylüyorum. Bence bu yeni dergi bu konuda önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye topraklarının bir kısmı Avrupa'da, bir kısmı ise Asya'dadır. Ashında, onun sözünde bir art düşünce yok. O adanın yüzölçümü üç kilometre karedir.

6. Թարգմանել թուրքերեն:

4/7; 5/18; 4/5; 9/10; 67%; 382,33; 0,008; 17,1:

* * *

Այս հոդի մեկ հիմնգերորդը: Թուրքիայի բնակչության տասնհինգ տոկոսը: Բանվորներից ամեն մեկը մի քանի ժամվա բնագրքում տեղափոխելից հարյուրական քար: Ամեն երեկո նա խմում է երկու - երեք բաժակ թեյ: Նրանցից ամեն մեկը ստացել է երկուական ավտոմեքենա: Նա ամեն օր լվանում է հարյուրական վերնաշապիկ, գուլպա և անդրավարտիք: Մեր համայնքի մեկ երրորդը կոնսերվատորիան ավարտել է անցած տարի:

* * *

Թուրքիան ճախկինում գյուղատնտեսական երկիր էր: Այստեղ ավելի քան 26 միլիոն մարդ զբաղվում էր հողագործությամբ և անասնապահությամբ:

Մշակվող հողերի զգալի մասը տրված էր հարուստ գյուղացիներին: Հողագործների հիմնական մասը քիչ հող ունեցող կամ ընդհանրապես հող չունեցող գյուղացիներն էին: Աղքատ գյուղացիները մեքենաներ չունեին: Թուրքիայում լավ են աճում գարին, ցորենը, եգիպտացորենը և այլ հացահատիկային կուլտուրաներ: Այգիներում աճեցվում են խաղող, խնձոր, տանձ և այլ մրգեր:

* * *

Մենք հանդիպեցինք քաղաքի կենտրոնում և իմ ընկերն ինձ ծանոթացրեց Արմենի հետ: Ես ցանկացա, որ Արմենն ինձ պատմի տասը տարի առաջ մահացած իր հոր մասին: Փողոցում խոսելն իհարկե հարմար չէր: Ես ընկերներիս հրավիրեցի Աբովյան փողոցում գտնվող Մոսկվա ռեստորան: Կեսօրին այստեղ շատ մարդ չի լինում: Մենք նստեցինք այն սեղանի շուրջ, որը գտնվում էր սրահի վերջում: Քիչ անց մեզ մոտեցավ մատուցողը և սվեց ճաշացուցակը: Այնտեղ ամեն ինչ կար՝ տարբեր ապուրներ, ձկներ, կարկանդակներ, սալաթներ և խմիչքներ: Մենք պատվիրեցինք և մատուցողին խնդրեցինք անմիջապես բերել խնձորի սառը հյութ, քանի որ շատ շոգ էր: Երբ Արմենը վերջացրեց իր պատմությունը, ես վճարեցի հաշիվը, և մենք դուրս եկանք ռեստորանից:

Atasözleri

Utananın oğlu, kızı olmamış.
 Kırk hırsız bir çıplağı soyamamış.
 Baba oğluna bağ bağışlamış,
 oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş.
 Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.
 Yılan sokan uyumuş, aç kalan uyumamış.
 Eşeğe ,, cilve yap ,, demişler, tekme atmış.
 Kartala bir ok değmiş, yine kendi yeleğinden.
 Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış.
 Sabahdan karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış.
 Karga yavrusuna bakmış: ,, Benim ak pak evladım ,, demiş.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Bununla beraber - դրանով հանդերձ
2. (benim için) hepsi bir - (ինձ համար) միևնույն է
3. Yerine getirmek - կատարել, իրագործել, իրականացնել
4. Yola koyulmak - ճանապարհ ընկնել
5. Çok hallerde - շատ դեպքերում, հաճախ
6. Her zamanki gibi - ինչպես միշտ
7. İki gözüm - սիրելիս, թանկագինս
8. Ne yazık - ափսոս
9. Binaenaleyh - այս պատճառով, այնուամենայնիվ, հետևաբար
10. Akli fikri - խելքն ու միտքը

§ 73 Անկատար - անցյալ ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Թուրքերենի սահմանական եղանակի անկատար - անցյալ բաղադրյալ ժամանակաձևը ծագել է - i (yor) - ածանցի և - i (mek) - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի (- i + di) միավորման արդյունքում: Խոնարհումը կատարվում է երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով (բայափոխ + (i) yor + du + դիմորոշ ածանց):

Օր.

Ben çalışıyordum. – Ես աշխատում էի:
 Sen geliyordun. – Դու գալիս էիր:
 O konuşuyordu. – Նա խոսում էր:
 Biz yazıyorduk. – Մենք գրում էինք:
 Siz okuyordunuz. – Դուք կարդում էիք:
 Onlar gülüyorlardı. – Նրանք ծիծաղում էին:

Dün lokantada yemek yiyordum. - Երեկ ճաշում էի ռեստորանում:
 Vapurumuz Kıbrıs adasına yaklaşıyordu.
 Մեր շոգենավը մոտենում էր Կիպրոս կղզուն:

Անկատար - անցյալի հարցականը կազմվում է բայափոխին - (i) yor - ածանցի, - mu - հարցական մասնիկի, - i (mek) - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի - (- idi) - և դիմորոշ ածանցների կցման միջոցով: Հարցական մասնիկի հետ արտաբերվելով և գրվելով՝ թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի - i - հիմքը փոխվում է - y -ի, իսկ - di - ածանցի « i » ձայնավորը, ենթարկվելով ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, հնչյունափոխվում է « u » ձայնավորի (mu + y (du) + m, mu + y (du) + n, mu + y (du), mu + y (du) + k, mu + y (du) + nuz, mu + y (du) + lar).

Օր.

Ben okuyor muydum? – Ես կարդում էի:
 Sen uyuyor muydun? – Դու քնում էիր:
 O yazıyor muydu? – Նա գրում էր:
 Biz gidiyor muyduk? – Մենք գնում էինք:
 Siz yaklaşıyor muydunuz? – Դուք մոտենում էիք:
 Onlar uyanıyor muydular? – Նրանք արթնանում էին:

Անկատար - անցյալ ժամանակի ժխտականը կազմվում է հետևյալ կաղապարով՝ բայափոխ + ժխտման ածանց + yor + du + երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանց (al + mı + yor + du (m)):

Օր.

Ben almiyordum. – Ես չէի վերցնում:
 Sen almiyordun. – Դու չէիր վերցնում:
 O almiyordu. – Նա չէր վերցնում:
 Biz almiyorduk. – Մենք չէինք վերցնում:
 Siz almiyordunuz. – Դուք չէիք վերցնում:
 Onlar almiyorlardı. – Նրանք չէին վերցնում:

Հարցական – ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքին ժխտման և - yor - ածանցների կցման, - mu - հարցական մասնիկի, նրան կցվող թերի օժանդակ բայի հնչյունափոխված հիմքի, - di - ածանցի և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով (al + mı + yor + / mu + y + du + m?):

Օր.

Ben gelmiyor muydum? – Ես չէի՞ գալիս:

Sen gelmiyor muydun? – Դու չէի՞ր գալիս:

O gelmiyor muydu? – Նա չէ՞ր գալիս:

Biz gelmiyor muyduk? – Մենք չէի՞նք գալիս:

Siz gelmiyor muydunuz? – Դուք չէի՞ք գալիս:

Onlar gelmiyorlar muydu? – Նրանք չէի՞ն գալիս:

§ 74 - ki - վերջածանցը

- ki - ածանցը, կցվելով ներգոյական հոլովով դրված անուններին, կապական կիրառություն ունեցող բառերին, տեղի մակբայներին կազմում է հիմնականում նախադասության որոշիչ անդամ հանդիսացող կառույցներ, որոնք նշում են որոշյալի գտնվելու տեղը: - ki - ածանցը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին և իր վրա է կրում շեշտը:

Օր.

Bahçedeki çocuklar kitap okuyorlar.

Այգում գտնվող երեխաները գիրք են կարդում:

Buradaki masaları kim getirdi?

Այստեղի սեղանները ո՞վ բերեց:

Սակայն « անուն + daki (deki) » կառույցը կարող է առարկայանալ (գոյականանալ) և գտնվել շարահյուսական անկախ դիրքում (մասնավորապես դառնալ ենթակա):

Օր. Evdekiler Armen'e darılmadı mı? -- Տենցիները Արմենի վրա չգայրացա՞ն:

- ki - ածանցն անմիջականորեն (առանց ներգոյական հոլովի ածանցի) կցվում է գոյական անունների, որոնք ցույց են տալիս ժամանակ և կազմում ածական անուններ: Այս դեպքում էլ - ki - ածանցը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ կցվում է - dün, gün - բառերին:

Օր.

o zamanki - այն ժամանակվա

dünkü - երեկվա

bugünkü - այսօրվա

- ki - ածանցը, կցվելով ստացական դերանունների, նրանց վրա է տեղափոխում գոյականի առարկայական իմաստը: - ki - ածանց ստացած գոյականը նախադասության մեջ միաժամանակ մատնացույց է անում և՛ առարկան, և՛ այն դեմքը, որին այդ առարկան պատկանում է:

Օր.

Benim bisikletim eskidir, onunki yenidir. – Իմ հեծանիվը հին է, նրանը՝ նոր:

Benim kitaplarım burada, sizinkiler dershanededir.

Իմ գրքերն այստեղ են, (իսկ) ձերը՝ դասարանում (են):

Benim saatim çok güzel çalışıyor. – Benimki de güzel çalışıyor.

Իմ ժամացույցը շատ լավ է աշխատում: - Իմն էլ է լավ աշխատում:

- Benimki, bizimki, seninki, sizinki - ձերը կարող են օգտագործվել «իմ կինը, իմ երեխան, իմ ամուսինը, քո կինը, քո ամուսինը, մերոնք, ձերոնք» և այլ իմաստներով:

- ki - ածանցը, կցվելով սեռական հոլովի ածանց ստացած գոյականի (գոյական + (n) m + ki...), մեկ բառով ցույց է տալիս թե՛ ենթատեքստից ընկալվող առարկան և թե՛ այդ առարկայի տիրոջը:

Օր.

Armenin kitabı bendedir, Arseninki masanın üstünde kaldı.

Արմենի գիրքն ինձ մոտ է, իսկ Արսենինը մնաց սեղանի վրա:

Otomobilim tamirdedir, müdürüinki tamirden çıktı.

Իմ ավտոմեքենան վերանորոգվում է, իսկ տնօրենինը վերոնորոգումից դուրս եկավ:

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյականներին կարող են կցվել սեռական հոլովի ածանց, - ki - ածանց և այլ հոլովական ածանց (այս դեպքում ki - ածանցի և երկրորդ հոլովական ածանցի միջև հայտնվում է - n - հնչյունը):

Օր.

Sizin görgünüz profesörümüzünkünden (profesör + ümüz + ün + ki + n + den) az(dır).

Ձեր փորձը մեր պրոֆեսորինից (մեր պրոֆեսորի փորձից) ավելի քիչ է:

§ 75 - arak (erek) -ով մակբայական դերբայներ

- arak (erek) - ածանցը, կցվելով բայահիմքին, կազմում է մակբայական դերբայներ (atmak - զգել, նետել, at + arak - զգելով, նետելով, gülmek - ծիծաղել, gül + erak - ծիծաղելով): Եթե բայահիմքը վերջանում է ձայնավորով, ապա նրա և - arak (erek) - ածանցի միջև առաջանում է - y - հնչյունը. (okumak – կարդալ, oku + (y) arak – կարդալով, կարդալիս): Եեջտն ընկնում է - arak (erek) - ածանցի վրա: arak (erek) -ով կազմվող մակբայական դերբայները ցույց են տալիս երկրորդական գործողություն, որը կարող է նախորդել կամ համընթաց լինել գլխավոր գործողությանը՝ ծավալվելով անցյալում, ներկայում և ապագայում:

Օր.

Doktor hastayı muayene ederek reçete yazdı.

Բժիշկը, հիվանդին զննելով, դեղատոմս գրեց:

Osman buraya her gün sabah saat 11 de gelerek akşama kadar çalışır.

Օսմանն, ամեն օր՝ առավոտյան ժամը 11-ին, գալով այստեղ, աշխատում է մինչ երեկո:

Ağacın altında uzanarak iki üç saat uyur.

Մտնի տակ մեկնվելով՝ (նա) քնում է երկու - երեք ժամ:

Ժխտական ձևը, որ կազմվում է ժխտման ածանցի և (y) arak – (y) erek ածանցների կցմամբ, ավելի քիչ գործածական է: Եեջտն ընկնում է ժխտական ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր.

Sözlerini anlamayarak (anla + ma + y (arak) yüzüne baktım.

Խոսքերը չհասկանալով՝ (նրա) դեմքին նայեցի:

Համապատասխան լրացումը և լրացման լրացումը նախորդում են մակբայական դերբային:

Օր.

Aşot bu kitapları getirerek burada bıraktı.

Աշոտը, այս գրքերը բերելով, այստեղ բողեց:

- arak -ով ձևին կարող է կցվել բացառական հոլովի ածանց. Bunu iste (y) erek + ten yaptı. – Սա ուզելով (իր կամքով) արեց:

- Olmak - (լինել, հանդիսանալ) բայի հիմքից - arak -ով կազմված ձևը կարող է օգտագործվել «որպես» իմաստով. (Müdür olarak – որպես տնօրեն, Buraya şef olarak değil, konuk olarak geldim. - Այստեղ եկա ոչ որպես պետ, այլ որպես հյուր):

§ 76 Ընդարձակ – ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը

Ընդարձակ – ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը ցույց է տալիս գործողություն, որն անմիջականորեն նախորդում է ստորոգյալով արտահայտված գործողությանը: Այն իմաստով մոտ է - inca -ով մակրայական դերբայի միջոցով կազմված ձևերին:

Օր.

Arsen beni görür görmez nereye tayin edildiğimi sordu.

Արսենն ինձ տեսնելուն պես (տեսած - չտեսած) հարցրեց, թե ուր եմ նշանակվել: (Կամ՝ Arsen beni görünce nereye tayin edildiğimi sordu).

Yağmur kesilir kesilmez çocuklar yeniden oynamaya başladılar.

Անձրևը դեռ չկտրված՝ երեխաները սկսեցին նորից խաղալ:

§ 77 Ուղղակի խոսք - Araçsız Söz

Թուրքերենում ուղղակի խոսքը կազմվում է - demek - (ասել) բայի կամ նրա հիմքից կազմված - diye - (ասելով) մակրայական դերբայի և - sormak - (հարցնել), - cevap vermek - (պատասխան տալ) բայերի համատեղ կիրառության միջոցով:

Օր.

Dostum dedi: «Cafer, gel parka gidelim».

Ընկերս ասաց. «Չաֆե՛ր, եկ գնանք պարտեզ»:

Dostum: «Cafer, dedi, gel parka gidelim».

«Չաֆե՛ր, - ասաց ընկերս, - եկ գնանք պարտեզ»:

Dostum: «Cafer, gel parka gidelim», - dedi.

Ընկերս. « Չաֆե՛ր, եկ գնանք պարտեզ», - ասաց:

Dostum sordu: «Cafer, benimle gelir misin?».

Ընկերս հարցրեց. «Չաֆե՛ր, դու կգա՞ս ինձ հետ»:

Cafer: «Ben gelmem» diye cevap verdi.

Չաֆե՛րը պատասխանեց. «Ես չեմ գա»:

§ 78 Թվական անունների առարկայացում - գոյականացումը
պատկանելիության ածանցների միջոցով

Թվական անունները, ստանալով առաջին և երկրորդ դեմքի հոգնակի թվի, երրորդ դեմքի եզակի թվի պատկանելիության ածանցներ և առարկայանալով - նյութականանալով, արտահայտում են որևէ ընդհանրության որոշակի մաս (խումբ, հատված) կամ էլ ամբողջություն, ընդհանրություն:

Օր.

Gruptan üçümüz ayırdık. – Խմբից երեքս առանձնացանք:

Թվականը, ստանալով պատկանելիության ածանց և օգտագործվելով - da, de - շաղկապների (bağlaç) հետ, արտահայտում է ընդհանրություն, ամբողջություն:

Օր.

Dördümüz de geldik. – Չորսս էլ եկանք:

Beşi de odadadır. – Հինգն էլ սենյակում են:

- hep, çok, az - մակրայները, ստանալով պատկանելիության ածանց, նույնպես առարկայանում, նյութականանում են:

Օր.

Çoğu gitti, azı kaldı. – Եատր գնաց քիչը մնաց:

§ 79 - kendi - բառը

- kendi - բառը նախադասության մեջ կատարում է անձնական, ստացական և անդրադարձ դերանվան գործառույթ:

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունների հետ կիրառվելիս - kendi - բառը կատարում է ստացական դերանվան գործառույթ:

Օր.

Kendi çantam – Իմ (անձնական, սեփական) պայուսակը

Kendi kitabım – Քո (անձնական, սեփական) գիրքը

Kendi paltosu – Նրա (անձնական, սեփական) վերարկուն

Kendi kitabımız – Մեր (անձնական, սեփական) գիրքը

Kendi çakınız – Չեր (անձնական, սեփական) դանակը

Kendi bisikletleri – Նրանց (անձնական, ...) հեծանիվը

(կամ հեծանիվները)

Պատկանելիության ածանց ստացած գոյական անունները - kendi - բառի հետ կիրառվելիս կարող են դրվել նաև հոգնակի թվով:

Օր.

Kendi kitaplarım – Իմ (անձնական, սեփական) գրքերը

Kendi görüşleri – Նրանց (սեփական) հայացքները

- kendi - բառը, ստանալով պատկանելիության ածանց, կատարում է անձնական դերանվան գործառույթ:

Օր.

kendim - ես ինքս

kendimiz - մենք ինքներս

kendin - դու ինքդ

kendiniz - դուք ինքներդ

kendi - նա ինքը

kendileri - նրանք (իրենք)

- kendi -ն, ստանալով պատկանելիության և հոլովական ածանցներ, կատարում է անդրադարձ դերանվան գործառույթ:

Օր.

Sen kendini üzme. - Դու մի՛ վշտացրու ինքդ քեզ:

O yalnız kendini seviyor. - Նա միայն իրեն է սիրում

Onlar kendilerinden emindirler. - Նրանք վստահ են իրենց վրա:

§ 80 - madan (meden) -ով մակրայական դերբայը

- madan (meden) - ածանցով կազմված մակրայական դերբայն արտահայտում է «առանց» իմաստը: - madan (meden) - ածանցը շեշտ չի կրում:

Օր.

almak – almadan (a1 + madan) - առանց վերցնելու

okumak – okumadan (oku' + madan) - առանց կարդալու

Ben paltomu almadan gittim. - Ես առանց վերարկուս վերցնելու գնացի:

O kitabı okumadan geri verdi. – Նա առանց գիրքը կարդալու վերադարձրեց:

Ծանոթագրություն. - madan (meden) - ածանցը - evvel, önce - (առաջ) բառերի հետ կիրառվելիս արտահայտում է «մինչև» իմաստը:

Օր.

Ben para almadan evvel (önce) babama sordum.

Ես մինչև փող վերցնելը հարցրի հայրիկիս:

Karen, bize gelmeden önce (evvel) telefon etti.

Կարենը մինչև մեզ մոտ գալը զանգահարեց:

Բառարան - Sözlük

adres - հասցե

alıcı - գնորդ

aşık (-ğı) - 1. սիրահար 2. աշուղ

atmak - 1. զգեյ, նետել 2. կրակել

avrat (-dı) - կնիկ /գոհ./

ayakkabı (iskarpin) - կոշիկ

bağırmaq - բղավել

bakla - փոճոկ (լոբազգի)

banyo almak - լոզանք ընդունել

banyo - 1. լոզարան 2. լոզանք

banyo odası - լոզասենյակ

bari - առնվազն, զոնե

birdenbire - հանկարծ

bit (-ti) - ոջիլ

bozmak - փչացնել

bozulmak - փչանալ

bulvar - ծառուղի

buzdolabı - սառնարան

çakı - դանակ /գրպանի/

çakmak - 1. հրահան 2. ներզամել

çamaşır - սպիտակեղեն, լվացք

çamaşır makinesi (makinası) -

լվացքի մեքենա

çevre - շրջակայք

dalmak - սուզվել

darılmak - նեղանալ /ինչ-որ մեկից/

demir atmak - խարխիս զգել

durgun - հանդարտ

ecinni (cin) - չար ոգի, դև

emin olmak - վստահ լինել

emir (emri) - հրաման

emretmek - հրամայել

engin - լայնարձակ

er - 1. տղամարդ 2. զինվոր

ertesi - հաջորդ

gaz - գազ	oğuşturmak - շփել, մերսել
gaz ocağı - գազօջախ	okşamak - շոյել
gömlek (-ği) - վերնաշապիկ	olta - կարթ /ձկան/
görüş - հայացք	oynaş - սիրեկան
güverte - տախտակամած	öksürmek - հազալ
hoşlanmak - դուր գալ	pantolon - տարաւո
ısrar - պնդում, համառ պահանջ	paralel - զուգահեռ
ısrar etmek - պնդել, համատել	pırıl pırıl - վառ, պայծառ
ışık (-ığı) - լույս	rüya - 1. երազ 2. երազանք
kalabalık - բազմություն	sabun - օճառ
kamara - նավախցիկ	sanki - կարծես
kanarya - դեղձանիկ	servis - սպասարկում
kap kakak-խոհանոցի սպասք, ամանեղեն	sıkma - սեղմել
kaptan - կապիտան	sohbet (-ti) - զրույց, խոսակցություն
keyif (-yfi) (heves) - տրամադրություն	suvare - 1. երեկո
kıyı - ափ	2. երեկույթ /ներկայացման/
kızmak - բարկանալ	şef - ղեկավար
koltuk (-ğu) - 1. աճուր, թևատակ	takip etmek - հետևել
2. բազկաթոռ	tamir - վերանորոգում
köpük (-ğü) - փրփուր	taşınmak - տեղափոխվել
kör - կույր	tayin - նշանակում
köşe - անկյուն	tayin edilmek - նշանակվել
küre - գունդ	tayin etmek - նշանակել
maalesef - ցավոք	terbiyeli - դաստիարակված
macun - մածուկ	üstelemek - պնդել, համատել
maksat (-dı) - նպատակ, մտադրություն	üzmek - վշտացնել
manzara - տեսարան	yaklaşmak - մոտենալ
muhakkak - անկասկած	yarış - մրցամարտ
musluk (-ğu) - ծորակ	yeter - բավական (է)
mutfak (-ğı) - խոհանոց	yıkanmak - լվացվել
münasebet (-ti) - կապ, հարաբերություն	yunus (balığı) - դելֆին
neşe - ուրախություն	zaten (zati) - արդեն,
	առանց այդ էլ՝ այն էլ

Վարժություններ - Alıştırmalar

I. Կարդալ և թարգմանել հայերեն:

Mavi Yolculuk

Sabahın erken saatiydi. Güneş yeni doğuyordu. Teknedeki herkes uyuyordu. Yalnız Esen Hanım uyanmış, çevredeki doyumsuz güzelliği seyrediyordu. Güneş, denizde yıkanıp çıkan altın bir küre gibiydi. Pırıl pırıl ışıklarıyla gecenin karanlığını

yok etmişti. Altın bir gün başlıyordu. Sular masmaviydi. Tekne, arkasında bembeyaz köpükler bırakarak ilerliyordu. Tatlı bir rüzgâr Esen Hanımın saçlarını okşuyordu. Balıklar da güneşin ilk ışıklarıyla uyanmış, tekneyle yarış yapıyordu. Bu sırada Esen Hanım teknenin sağ yanında iki büyük yunus balığı gördü. Gözlerine inanmadı. Yunuslar teknenin peşine takılmış, suya bir dalıp bir çıkarak onları takip ediyorlardı. Esen Hanım manzaranın güzelliğinden sanki büyülenmiş, kendini tatlı bir rüyada sanıyordu. Yunuslar az sonra teknenin peşini bıraktılar. Engin, uçsuz bucaksız sularda kayboldular.

Teknede Esen Hanımdan sonra ilk uyanan Emin Bey oldu. Daha sonra Kemal Bey, Rail Hanım, Tekin Bey ve Gülay Hanım uyandılar. Tekin Bey uyanır uyanmaz „ Çay hazır mı? „ diye sordu. Emin Bey ona kızdı. „ Yahu yemekten içmekten başka bir şey düşünmüyorsun. Hele gel de şu manzaranın güzelliğine bir bak. „ dedi. Tekin Bey uykulu uykulu gözlerini oğuşturdu. Çevresine bir bakındı, sonra hemen kahvaltı hazırlamaya koyuldu. Kemal Bey teknenin çevresinde dolaşan balıkları gördü. Balıkları yakalamak için hemen oltalarını hazırladı.

Güneş iyice yükselmişti. Tekne açık denizde hızla yol alıyordu. Herkes uyandığı için kaptan motor gürültüsüne bakmadan tam yol ilerliyordu. Kemal Bey kaptanın hızlı gitmesinden hoşlanmadı. Teknenin kıyıya paralel, yavaş yavaş hareket etmesini istiyordu. Kaptana niçin hızlı gittiğini sordu. Kaptan „ Deniz insanlara benzer. Genellikle geceleri uyur, sabahları durgun olur. Ama biraz sonra uyanırsa dalga çıkar. Açık denizde perişan oluruz. Bir an önce Kekova'ya varmak istiyorum. „ dedi. Kemal Bey, kaptana hak verdi.

Esen Hanım ile Gülay Hanım kahvaltı hazırlamakta Tekin Beye yardımcı olmak istediler. Kemal Bey „ Kahvaltıyı Kekova'da yapacağız. Siz şimdilik sıcak bir çay hazırlayın yeter. „ dedi. Esen Hanım ve Gülay Hanım aşağıdaki kamaraya indiler. Mutfakta çay pişirdiler. Sonra güverteye servis yaptılar. Bu sırada tekne de Kekova'ya gelmişti. Kaptan sahile demir attı. Hepsi neşe içinde çaylarını içerken Kekova'da gezecekleri yerler üzerine sohbetle başladılar.

* * *

Arkadaşım Sarkis bu günlerde yeni bir apartıman dairesine taşındı. Eski dairesi de pek fena değildi, fakat dört kişi iki odada biraz darlık çekiyorlardı. Taşındıktan sonra arkadaşım bu münasebetle bir parti vermek istedi. Babası bu gibi şeylerden pek hoşlanmaz, fakat Sarkis üstelemiş.

Geçen gün evde oturuyordum. Birden telefon çaldı. Açtım. Uzaklardan gelen gür bir ses “Harutyun, sen misin? - diye sordu, - Nasılsın bakalım?”. “Eh, şöyle böyle... Ne iyi ne de fena. İkisinin ortası. Sizde ne var ne yok?”. “Dün sabah yeni eve taşındık, sana da onun için telefon ediyorum. Hem bu haberi sana vermek, hem de seni davet etmek için”. “Nereye?”. “Nereye olacak, yarın akşamki partiye”. O gün keyfim pek yerinde değildi, gelmeyeceğimi bildirdim, fakat Sarkis itirazımı dinlemedi. “Muhakkak geleceksin, yoksa darılırım, - dedi”. “Peki, - dedim, - mademki bu kadar ısrar ediyorsun, fakat çok kalmam, çünkü gerçekten rahatsızım”. Arkadaşım bana yeni adresini bildirdi ve ben de dün akşam trolleybüse binerek gittim ve evi elimle koymuş gibi buldum. İkinci kata çıkıp kapıyı vurdum (kapının üzerindeki zil nedense işlemiyordu). Sarkis kapıyı açıp elimi sıktı. “Tam vaktinde geldin, - diye beni selâmladı. - Henüz başka konuk yok, gel sana dairemizi göstereyim”.

Geniş bir holde bulunuyorduk. Paltomu çıkarıp astım. Sağ taraftaki kapıdan mutfaka girdik. Mutfakta buzdolabı, fırın, gazocağı, masa ve mutfak dolapları vardı. Mutfaktan banyoya geçtik. Orada çamaşır makinesinden başka hemen hemen hiç bir

şey yok gibi. Aynalı küçük dolapta ise sabun, diş macunu ve diş fırçaları gibi ufak - tefek şeyler bulunuyordu.

Dört odadan ibaret olan dairenin iki odasını gezdim. Yatak odasındaki elbise dolabını açıp şöyle bir baktım. Sarkis genellikle güzel giyinir, üstü başı daima düzgündür. Nitekim gardırobu yeni model pantolonlar, ceketler, gömlekler, çoraplar ve ayakkabılarla doluydu.

Oradan da yemek odasına geçip koltuklardan birine oturarak elime bir dergi aldım. Diğer misafirler gelene kadar canım biraz okumak istedi.

* * *

Çocuk Duası

Her sabah erken
Uyanırım ben,
Derin gönülden
Elhamdülillah.

Bülbüller sazda,
Güller niyazda,
Derim namazda,
Elhamdülillah.

Şimdi gün doğar,
Der hep insanlar,
Vazifemiz var:
Elhamdülillah.

Buyurur hünkâr,
Altun anahtar,
Mektebi açar,
Elhamdülillah.

Her sabah erken,
Düdük ötmeden
Sınıftayım ben;
Elhamdülillah.

/Ziya Gökalp/

2. Բազմակիտերի փոխարեն տեղադրել ածանցներ:

Her sabah erken kalkı..., bu sabah yine saatin sesiyle erken kalk... . Balkona çık Derin derin nefes al Bahçedeki kuşlar ötüyor... . Karısı uyan... . Gözlüğünü arı... .

3. Թարգմանել հետևյալ նախադասությունները:

Oğlanın boyu babasınınkini geçti. Şu odadakileri de çağırırlar. Sizinkilere söyle: bizi rahat bıraksınlar. Ben evliyim, İzmir'deki ablam ise hâla bekârdır. Ben bunu tercih ettim, itirazın yoksa alayım. Sense öbür masanın üstündekini al da birbirimize darılmayalım. Köyümüzün nüfusu onlarınki kadardır. Gerçi mıntakamızdaki hastanelerden birkaçı fena bir haldedir. Bir ev hanımının hizmetçisiyle böyle konuşmaya hakkı yoktur, çünkü nihayet hizmetçi de bir insan. Aram bu yerdekilerin hepsini de ayrı ayrı pek iyi tanıyor.

4. Կազմել նախադասություններ՝ հետևելով օրինակին:

4.1 Çocuk ağlıyor. - Çocuk bana bakıyor.
Çocuk ağlayarak bana bakıyor.

Ağzını kapa. - Öksür. Planlı çalıştı. - İyi not aldı. Koştu. - Gitti. Yazınız. - Çalışınız. Bağırды. - İçeri girdi. Güldü. - Geçti.

4.2 Berna Hanım uyanır uyanmaz hemen kahvaltayı hazırladı.
Berna Hanım uyanınca hemen kahvaltayı hazırladı.

Esen Hanım mektubu yazar yazmaz hemen postaya attı. Lütfi Bey araba bozulur bozulmaz hemen aşağı indi. Araba yapılır yapılmaz hemen yola koyuldular. Benzin biter bitmez araba hemen durdu. Çocuklar yatağa girer girmez hemen uyudular.

4.3 Çantasını almadı. - Okula gitti.
Çantasını almadan okula gitti.

Arabaya binmedim. - Çarşıya gittim. Kahvaltımı yapmadım. - Evden çıktım. Ahmed'i görmedim. - Yanına gittim. Sormam. - Öğrenirim. Ahmet bize haber vermedi. - Gitti. Baban bu evi görmedi. - Aldı. Hiç durmuyor. - Ders çalışıyor. Oğlum banyo yapmadı. - Kahvaltı yaptı.

5. Նախադասությունները գրել ուրիշի ուղղակի խոսքով:

Benimle gelir misin? - Hayır, gelmem.
„ Benimle gelir misin? „ diye sordum. - „, Hayır, gelmem „, diye cevap verdi.

Ne yapıyorsun? – Eve gidiyorum. O okula gidecek mi? – Evet gidecek. Ne istiyorsunuz? – Kahve istiyoruz. Beni çok beklediniz mi? – Bir saat kadar. Postaneye kimler gidiyor? – Postaneye biz gidiyoruz. Kim paket bölümüne gidiyor? – Ben paket bölümüne gidiyorum. Armen ile gelir misin? – Hayır gelmem.

6. Նախադասությունը գրել անկատար - անցյալ ժամանակաձևով:

Teknedeki herkes uyuyor. Esen Hanım güneşi seyrediyor. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Tekne hızlı ilerliyor. Aram hâlâ uyuyor. Gülay Hanım çay pişiriyor. Nerses balık yakalıyor. Rail Hanım güneşleniyor.

7. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

- Selin Hanım geliyordu. _____
- Tekne Antalya'ya doğru gidiyordu. _____
- Kemal Bey balık tutuyordu. _____
- Emin Bey erken kalkardı. _____
- Tekne hızlı gidiyordu. _____
- Ergün Bey İzmir'e gidecek. _____
- Biz Mavi Yolculuğa çıkmamışız. _____
- Kaptan sualtı şehrinin görmüş. _____
- Emin Bey kaleye çıkacak. _____
- Gülşay Hanım güneşlenmiş. _____

8. Հետևյալ նախադասությունները քարզմանել թուրքերեն:

Արձակուրդներին ի՞նչ էիր անում: Հանգստանում էի, թենիս էի խաղում և գրքեր կարդում: Վերջին օրերին սկսել եմ գիրք գրել: Արմենն այն ժամանակ ապրում էր այս փոքրիկ տանը: Հիմա որտե՞ղ է նա ապրում: Ես թակեցի դուռը և մտա ներս: Ինչ - որ տարեց մարդ կանգնել էր սենյակի մոտ և գիրք էր կարդում: Նա, շեղվելով ընթերցանությունից, նայեց ինձ և հարցրեց. «Ի՞նչ եք ուզում»: Մի՞թե դուք երեկ սահմակ չէիք քշում: Ո՛չ, չէիք քշում: Երեկ շատ ցուրտ էր: Նա 1954 թվականին ապրում էր Երևան քաղաքում: Մեկ տարի հետո ես նույնպես եկա այնտեղ, սակայն նա արդեն գնացել էր: Ես ոմանց հարցրի նրա մասին, սակայն ոչ ոք ոչինչ չգիտեր: Նա ինչ - որ քան ասաց, սակայն նրա խոսքերը հասկանալ հնարավոր չէր, քանի որ խոսում էր ցածրաձայն: Չեզնից ո՞վ էր ավելի լավ սովորում: Ես ավելի աշխատասեր էի, քան նա: Երեկ առավոտյան մենք գնացինք գրախանութ և անձամբ մեզ և մեր ընկերների համար գնեցինք անհրաժեշտ գրքեր: Ժամը չորսին մենք վերջացրինք այդ գործը և գնացինք կին:

Atasözleri

- Çok gülen çok ağlar.
Bana göre hava hoş.
Para veren altın bulsun.
Ali için Veliyi asmazlar.
Armut ağacı elma vermez.
Her çiçeğin bir kokusu var.
Arslan yatağından belli olur.
Bitli baklanın kör alıcısı olur.
Armut ağacından uzak düşmez.
Dinini pula satan, dinden de olur, puldan da.
Yemeğini komşudan bekleyen çok vakit aç kalır.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Hiç değilse (olmazsa) - ծայրահեղ դեպքում, գոնե
2. Şöyle böyle - հենց այնպես, այսպես-այնպես
3. Ufak tefek - մանրմունք
4. Üst baş - արտաքին տեսք
5. Yedisinden yetmişine kadar - մեծից փոքր
6. Dolup boşalmak - լցվել (անընդհատ), լցվել դատարկվել
7. Kimin nesi? - ո՞վ է սա
8. İster gelir, ister gider - կուզի կգա, կուզի կգնա
9. Uçsuz bucaksız - անծայրածիր
10. Mademki - կարծում եմ, որ..., քանի որ
11. Peş peşe - իրար հետևից
12. Peşinden gitmek - (մեկի) հետևից գնալ
13. Peşine düşmek - (մեկին) շարունակ հետևել, պոկ չգալ
14. Peşini bırakmamak - մեկին կրնկակոխ հետևել (փեշը բաց չթողնել)

ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ – ON ÜÇÜNCÜ DERS

§ 81 - dik և acak - ով գործողության անունները

- dik և acak - ածանցներով կազմվող գործողության անունները ունեն սահմանական եղանակի ժամանակային հատկություններ: - dik - ով կազմվող ձևն արտահայտում է գործողություն, որը տեղի է ունեցել անցյալում կամ տեղի է ունենում ներկայում: - acak - ով կազմվող ձևն արտահայտում է գործողություն, որը պետք է տեղի ունենա ապագայում: - dik և acak - ով կազմվող գործողության անուններով ձևավորվող կառույցները հայերեն են թարգմանվում դերբայական դարձվածների կամ բարդ ստորադասական նախադասության միջոցով:

- dik և acak - ով գործողության անուններին կցվում են պատկանելիության ածանցներ (al + dik + im = aldiğim - վերցրածս): - dik և acak - ածանցներով կազմված և պատկանելիության ածանցներ ստացած գործողության անուններին կարող են կցվել նաև հոլովական ածանցներ (al + dik + im + ı = aldiğımı, al + dik + im + a = aldiğima, al + dik + ı + n + dan = aldiğından...):

Գործողության կատարողն արտահայտվում է դերանվան կամ սեռական հոլովով դրված գոյականի միջոցով:

Եթե բայահիմքը վերջանում է խուլ բաղաձայնով, - dik - ածանցի - d - հնչյունը փոխվում է - t -ի. (yaptığım, yaptığın, yaptığı, yaptığımız, yaptığınız, yaptıkları):

Եթե բայահիմքը վերջանում է - e, i, ö, ü - հնչյուններով, ձայնավորների ներդաշնակության օրենքի համաձայն - dik - ածանցի - ı - ձայնավորը հնչյունափոխվում է - i -ի (dik → dik), իսկ - acak - ածանցի - a - ձայնավորները հնչյունափոխվում են - e -ի (acak → ecek):

Օր.

(benim) geldiğim	gelmediğim	geleceğim	gelmeyeceğim
(senin) geldiğin	gelmediğin	geleceğin	gelmeyeceğin
(onun) geldiği	gelmediği	geleceği	gelmeyeceği

(bizim) geldiğimiz	gelmediğimiz	geleceğimiz	gelmeyeceğimiz
(sizin) geldiğiniz	gelmediğiniz	geleceğiniz	gelmeyeceğiniz
(onların) geldikleri	gelmedikleri	gelecekleri	gelmeyecekleri

Benim aldığı́m kitap – իմ վերցրած գիրքը
Senin almadığı́n defter – քո չվերցրած տետրը
Onun alacağı́ defter – նրա գնելու տետրը

Bizim almayacađımız ev - մեր չգնելու տունը (տունը, որ մենք չենք գնելու)
Sizin almadığı́mız saati - ձեր չվերցրած ժամացույցը
Onların alacakları́ parayı - նրանց վերցնելու փողը (հայց. հոլ.)

Aldığı́ mektubu okudum. - Ստացած նամակը կարդացի:
Ođlunuzun devam ettiđi okulda bir zamanlar ben de okudum.
Չեր որդու դպրոցում (ուր այժմ շարունակում է հաճախել ձեր որդին),
Ժամանակին ես նույնպես սովորել եմ:
Ali benim kalacağı́mı söyledi. - Ալին ասաց, որ ես մնալու եմ:
Ali kaldığı́mı söyledi. - Ալին ասաց, որ ես մնում եմ (մնացել եմ):

- dik - ածանց և համապատասխան պատկանելիության ածանց ստացած բայահիմքի և ներգոյական հոլովով դրված - hal (վիճակ) - բառի միջոցով կազմվում է ընդարձակ զիջման պարագայով նախադասություն: Նախադասության ընդարձակ զիջման պարագան դրվում է նախադասության սկզբում:

Օր.

Ben üşüdüđüm halde içeri girmiyorum.
Չնայած ես մրսում եմ, այնուամենայնիվ ներս չեմ մտնում:
Çok çalıştıđım halde yorulmadım. – Թեև շատ աշխատեցի, (բայց) չհոգնեցի:

- dik և acak -ով գործողության անունները, - zaman - (ժամանակ) բառի հետ կիրառվելիս նախադասության մեջ ժամանակային առումով մտցնում են հստակություն: Ժամանակային առումով հստակություն է մտցվում, երբ - dik - ածանցին կցվում է ներգոյական հոլովի ածանց (gel + dik + im + de = geldiđimde...):

Օր.

Dün akşam odaya girdiđim zaman sen uyuyordun.
Երեկ երեկոյան, երբ ես սենյակ մտա, դու քնած էիր:
Ders çalıştıđı zaman iyi not alıyor.
Դասը սովորած ժամանակ լավ գնահատական է ստանում:
Dün okula geldiđimde, sen yoktun. - Երեկ, երբ ես եկա դպրոց, դու չկայիր:

- dik - acak - ածանցներով կազմված գործողության անունները - için - հետադրության հետ նախադասությանը հաղորդում են պատճառային իմաստ:

Օր.

Ben kaldığı́m için – այն պատճառով, որ ես մնացել եմ (մնալուս պատճառով)

Sen kalacağın için – այն պատճառով, որ դու մնալու ես
Babam dün geldiği için ben evden çıkmadım.

Քանի որ երեկ հայրս եկավ, ես տնից դուրս չեկա (Երեկ հորս գալու
պատճառով ես տնից դուրս չեկա):

- **dik** -ով գործողության անունը - **göre** և **gibi** - հետադրությունների հետ
կազմում է ընդարձակ միջանկյալ նախադասություն: Նման
նախադասությունները հիմնականում կազմվում են - **bildirnek, haber vermek,**
söylemek, zannetmek, düşünmek, işitmek, hissetmek, duymak - բայերի միջոցով:

- **dik** -ով գործողության անունը - **göre** - ձևի հետ կիրառվելիս ստանում է
տրական հոլովի ածանց, իսկ – **gibi** - հետադրության հետ կիրառվելիս
հոլովական ածանց չի ստանում:

Օր.

Benim söylediğime göre - ինչպես ես ասացի (ասածիս համաձայն)

Senin dediğin gibi - ինչպես դու ասացիր (ասածիդ պես)

- **dik** - ածանցով գործողության անունը - **olmak** (լինել) - և - **bulunmak**
(գտնվել) - բայերի հետ կիրառվելիս կազմում է նախադասության ծավալուն
լրացում:

Օր.

Dershanede altı masa olduğunu bilmiyor musun?

Դու չգիտե՞ս, որ դասարանում կա վեց սեղան:

Biz Nerses'in iki kardeşi olduğunu işitmemişiz.

Մենք չենք լսել, որ Ներսեսն ունի երկու եղբայր:

Ben onun bulunduğu yeri bilmiyorum.

Ես չգիտեմ, թե նա որտեղ է գտնվում:

§ 82 Կարելիության և անկարելիության ձևերը - Yeterlik Bildiren Bileşik Eylemler

Կարելիության ասպեկտը, որն արտահայտում է գործողության
կատարման հնարավորություն, կազմվում է բայահիմքին - **a, e (ya, ye)** -
ածանցների և - **bilmek** (կարողանալ) - բայի կցման միջոցով:

Օր.

almak **al - a - bilmek** **alabilmek** - կարողանալ վերցնել

gelmek **gel - e - bilmek** **gelebilmek** - կարողանալ գալ

okumak **oku - ya - bilmek** **okuyabilmek** - կարողանալ կարդալ

Բաղադրյալ բայերի դեպքում կարելիության ձևը կազմվում է օժանդակ
բայի հիմքի հետ:

Օր.

hasta olmak

hasta ol - a - bilmek **hasta olabilmek** - կարողանալ հիվանդանալ

rica etmek

rica ed - e - bilmek **rica edebilmek** - կարողանալ խնդրել

Կարելիության ձևը կարող է կազմվել ոչ միայն հաստատական, այլ նաև
ժխտական ձևում:

Օր.

almak - almamak - almayabilmek - կարողանալ չվերցնել

gelmek - gelmemek - gelmeyebilmek - կարողանալ չգալ

Անկարելիությունը, որն արտահայտում է գործողության կատարման հնարավորության բացակայությունը, կազմվում է բայահիմքին - ama, eme (yama, yeme (ձայնավորներից հետո) մասնիկների կցման միջոցով:
Օր.

almak
al – ama – mak alamamak – չկարողանալ վերցնել
gelmek
gel – eme · mek gelememek – չկարողանալ գալ
okumak
oku – yama – mak okuyamamak – չկարողանալ կարդալ

Բաղադրյալ բայերի դեպքում անկարելիության ձևը կազմվում է օժանդակ բայի հիմքից:

Օր.

hasta olmak - hasta olamamak - չկարողանալ հիվանդանալ
rica etmek - rica edememek - չկարողանալ խնդրել

Ըստ էության, կարելիություն արտահայտող բաղադրյալ բայերը կարող են խոնարհվել տարբեր եղանակներով և ժամանակներով:

Օր.

Ben bu kitabı okuyabilirim. - Ես այս գիրքը կարող եմ կարդալ:
Sevebileceğim kadın yok (S.K. Aksal).
Չկա կին, որին կարողանալու եմ սիրել:
Gelebilesem önceden telefon ederim.
Եթե կարողանամ գալ, նախօրոք կզանգահարեմ:

§ 83 - rağmen, doğru, göre, karşı - հետադրությունները

- rağmen (karşın) - հակառակ, չնայած, - doğru - ղեպի, - göre - ըստ, համաձայն, - karşı - դեմ, դիմաց, ընդդեմ - հետադրություններից առաջ գոյականներն ու դերանունները ստանում են տրական հոլովի ածանց:

Օր.

Verdiği söze rağmen gelmedi.
Չնայած խոստացել էր, այնուամենայնիվ չեկավ:
(Հակառակ տված խոստմանը չեկավ):
Eve doğru gidiyoruz. - Մենք գնում ենք ղեպի տուն:
Saat beşe doğru hava açıldı. - Ժամը հինգի մոտ եղանակը բացվեց:
Onun söylediğine göre her şey iyi olacak.
Նրա ասածի համաձայն ամեն ինչ լավ է լինելու:
Size karşı konuştum. - Նա խոսեց ձեր դեմ:
Bahçeye karşı oturuyoruz. - Մենք ապրում ենք այգու դիմաց:

§ 84 - zarf և üzer(i) - բառերի կապական կիրառությունը

- zarf - (ծրար, տուփ) գոյական անունը կապական կիրառության դեպքում, զուգակցելով այնպիսի գոյականների հետ, որոնք արտահայտում են ժամանակային իմաստ, նշանակում է «ընթացքում, ժամանակում»:

Օր.

Ben bu işi iki saat zarfında yaptım.
Ես այս գործը կատարեցի երկու ժամվա ընթացքում:

- **üzer(i)** – (վրա, մակերես) բառը, գոյականների և դերանունների հետ կիրառվելիս, կատարում է կապական դեր և նշանակում է «վրա»: - **üzeri** - բառի - **i** - հնչյունը հանդիսանում է երրորդ դեմքի եզակի թվի ածանց: Հանդիսանալով - **üst** - բառի հոմանիշը՝ կիրառվում է այն դեպքում, երբ կապն անմիջականորեն չի բխում երկու առարկայի շփումից: - **üzeri** -ն ստանում է հոլովական ածանց (**üzeri + n + de = üzerinde, üzeri + n + den = üzerinden...**):

Օր.

Uçak şehrin üzerinde yarım saat dolaştı.

Ինքնաթիռը կես ժամ պտտվեց քաղաքի վրա:

Üzerinize düşen mesuliyet büyüktür.

Չեզ վրա ընկած պատասխանատվությունը մեծ է:

Bu hadisenin üzerinden çok zaman geçti.

Այդ իրադարձությունից հետո անցել է բավական շատ ժամանակ:

§ 85 - ken - մակրայական դերբայի ածանցը

- **ken** - մակրայական դերբայի ածանցը կարող է կցվել թերի օժանդակ բայի - **i** - հիմքին և գոյական կամ ածական անունների հետ արտահայտել ժամանակի պարագա:

- **iken** -ով մակրայական դերբայի արտահայտած գործողության ժամանակը համաժամանակյա է ստորոգյալով արտահայտված գործողությանը: Ներգոյական հոլովով դրված գոյականների հետ կիրառվելիս միասին գրության և արտաբերության դեպքում, թերի օժանդակ բայի - **i** - հիմքը հնչյունափոխվում է - **y** -ի:

Օր.

Ben hasta iken (hastayken) arkadaşım evimize geldi.

Երբ ես հիվանդ էի, ընկերս եկավ մեր տուն:

Sen daha sokaktayken, Mehmet telefon etti.

Երբ դու դեռ փողոցում էիր, Մեհմեդը զանգահարեց:

Biz yoldayken şiddetli bir yağmur başladı.

Երբ մենք ճանապարհին էինք, հորդ անձրև սկսվեց:

- **iken** - մակրայական դերբայով կազմվում են զիջական իմաստով կառույցներ, որևէ երևույթ կամ վիճակ մեկ այլ երևույթի կամ վիճակի հետ համադրելու, ինչպես նաև հակադրելու նպատակով:

Օր.

Samsun bundan kırk yıl evvel küçük kasabayken, şimdi Türkiye'nin büyük ve güzel şehirlerden biri olmuştur.

Թեև սրանից քառասուն տարի առաջ Սամսունը փոքրիկ մի

գյուղաքաղաք էր, սակայն այժմ դարձել է Թուրքիայի մեծ և գեղեցիկ

քաղաքներից մեկը:

- **ken** - ածանցը կարող է կցվել նաև տարբեր բայերի խոնարհված ձևերին. (**yapar + ken = yaparken, veriyor + ken = veriyorken, gitmiş + ken = gitmişken, konuşacak + ken = konuşacakken**):

§ 86 Անցյալ ժամանակի դերբայ - Geçmiş Zaman Ortacı

Անցյալ ժամանակի դերբայը, պահպանելով իր բայական հատկանիշները, իբրև համառոտ որոշիչ սովորաբար արտահայտում է անփոփոխ մշտական հատկանիշ:

Օր.

ağarmak - ճերմակել	ağarmış saçlar - ճերմակած մազեր
eskimek - հնանալ	eskimiş palto - հնացած վերարկու
çürümek - նեխել	çürümüş meyva - նեխած միրգ

Անցյալ ժամանակի դերբայը, ստանալով լրացումներ, կարող է կազմել նաև ընդարձակ որոշիչ:

Օր.

Hücum esnasında yaralanmış askerler -
Հարձակման ընթացքում վիրավորված զինվորներ
Mısır unundan yapılmış ekmek -
Եգիպտացորենի ալյուրից պատրաստված հաց

Դերբայ - որոշիչ և գոյական անուն - որոշյալի միջև կարող է դրվել – bir - թվականը՝ արտահայտելով տարբեր իմաստներ:

Օր.

Dairemizde yüksek tahsil görmüş bir uzman çalışıyor.
Մեր հիմնարկում բարձրագույն կրթությամբ մեկ մասնագետ է աշխատում:
Raflar arasında el yazılı bir kitap vardı.
Դարակների մեջ ձեռագիր մի գիրք կար:
Midhat Paşa'nın babası okumuş bir adamdı.
Միդհատ փաշայի հայրը ուսյալ (մի) մարդ էր:

§ 87 Թուրքերենը՝ կցական լեզու

Թուրքերենը (ինչպես և թյուրքական լեզվաընտանիքի մյուս լեզուները) կառուցվածքային տիպով կցական է: Կցական լեզուներում բառի քերականական ձևերը կազմվում են մեկական քերականական կարգ արտահայտող առանձին մասնիկներով (թուրքերենում՝ վերջածանցներով): Այս պատճառով թուրքերենի՝ քերականական մեծ թվով կարգեր արտահայտող բառաձևերում վերջածանցների քանակը կարող է բավական մեծ լինել:

Օր.

Köle (ստրուկ) + leş + tir + e + me + dik + leri + nden + sizin =

Köleleştiremediklerindensiniz. - Դուք մեկն եք նրանցից, ում (նրանք) չեն կարողացել (չկարողացան) ստրկացնել:

Բառարան - Sözlük

- ağarmak - ճերմակել
ağır - ծանր
Akdeniz - Միջերկրական ծով
akmak - հոսել
alan - 1. հրապարակ 2. քնազավառ
aşmak - անցնել
ateş - կրակ
bitki - բույս
Bulgaristan - Բուլղարիա
cesaret etmek - խիզախել
çarpmak - խփել
çimen - խոտ, մարգագետին
çöl - անապատ
çürümek - նեխել
değerlendirmek - գնահատել,
արժեքավորել
Dicle - Տիգրիս
düzlük (-ğü) - հարթավայր
Ege Denizi - Էգեյան ծով
ekseriyet (-ti) - մեծամասնություն
eskimek - հնանալ
etraf - շրջակայք
ferah - 1. ընդարձակ, լայն
2. առատ 3. ուրախ
4. ուրախություն
Fırat - Եփրատ
geç kalmak - ուշանալ
girinti - խոռոչ
gümrük (-ğü) - մաքսատուն
Gürcistan - Վրաստան
hakiki - իրական
hücum (saldırı) - հարձակում
irmek (-ği) - զետ
ısınmak - տաքանալ
ip - պարան
İstanbul ve Çanakkale boğazları -
Բոսֆորի ու Դարդանելի
նեղուցները
izah etmek - պարզաբանել
kamyon - քեռնատար
Kanada - Կանադա
kara - ցամաք
kenar - եզր
kıta - մայրցամաք
korku - վախ
korkunç - սարսափելի
körfez - ծովածոց
kurak - չոր, անջրդի
kuraklık (-ğı) - երաշտ
kütle - զանգված
Marmara Denizi - Մարմարա ծով
masa örtüsü - սեղանի սփռոց
mecbur olmak - ստիպված լինել
mesuliyet (-ti) - պատասխանատվություն
müşteri - հաճախորդ
okyanus - օվկիանոս
ova - դաշտավայր, հարթավայր, հովիտ
örtü - ծածկոց, ծածկ
parça - մաս, կտոր
piknik - զբոսախնջույք, պիկնիկ
sallamak - տատանել
sıçramak - բռչել, բռչկոտել, ցատկոտել
sığ - ծանծաղ
sistem - համակարգ
soda - սոդա
Suriye - Սիրիա
şarkı söylemek - երգել
şekil - ձև, կերպ
tahsil görmek - կրթություն ստանալ
termometre - ջերմաչափ
ticaret - առևտուր
Toros Dağları - Տավրոսի լեռներ
tuz - աղ
Tuz Gölü - Թուզ (Աղի) լիճ
umumiyet (-ti) - ընդհանրություն
un - ալյուր
Van Gölü - Վանա լիճ
vasıta - միջոց
yakmak - վառել
yara - վերք
yaralanmak - վիրավորվել
yayla - 1. բարձրավանդակ, սարահարթ
2. յայլա, ամառային արոտավայր
սարերում
yürüyüş - արշավ
yüzölçümü - մակերես, տարածք
yüzsüz - աներես, անամոք

Rüzgâr eser bir o yana,
Bir bu yana; hep beraber
Dalga dalga eğilirler,
Ferah verirler insana
Güler yüzlü papatyalar,
Altın gözlü papatyalar...

* * *

2. Փորձենք զրուցել:

2.1. Ավտոբուսի կանգառում

- Eviniz fakülteye oldukça uzak.
- Evet, oldukça... Ama Ahmed'e göre hiç de uzak değil. Sabahları evden biraz erkence çıkıyor, okula yaya gidiyor. Ben otobüsle gidiyorum.
- Bazen fakülteye senden önce geliyorum değil mi?
- Doğru. Ben durakta çok bekliyorum.
- Neden?
- Sabahları duraklar çok kalabalık oluyor. Bu yüzden otobüsler dolu geliyor, bizim durakta durmadan geçiyor. O zaman başka bir otobüs bekliyorum.
- Okula geç kalmıyor musun?
- Bazen kalıyorum, birinci derse giremiyorum.
- Sabahları Ahmet'le birlikte sen de yürü.
- Çok istiyorum ama vaktim yok.
- Cumartesi günü anneni nasıl ziyaret edeceğiz? Polatlı'ya otobüsle mi gideceğiz?
- Hayır, trenle gideceğiz.
- Evet, trenle gidelim. Otobüsler çok kaza yapıyor.
- Haklısın. Geçen hafta Polatlı yolunda korkunç bir kaza olmuş. Bir kamyon, bir otobüse çarpmış. Beş ölü, on yaralı varmış. Yaralılardan üçünün durumu ağırmış.
- Kaza neden olmuş?
- Neden olacak, hızdan. Kamyon şoförleri çok hızlı sürüyorlar.

2.2. Չքուսախնջույքի (սիկնիկի) ընթացքում

- Burası çok güzel bir yer.
- Evet, çok güzel.
- Kim güzel kahve pişirebilir?
- Ben pişirebilirim.
- Şurada odunlar var, ateş yakabiliriz.
- Ben uzun eşek oynamak istiyorum. İster misin?
- İsterim, ama sen beni taşıyabilir misin?
- Elbette taşırım, ağırlığın ne kadar ki. Haydi arkadaşları topla, ikişer ikişer sıraya girelim.
- Çocuklar, bakın şurada hakiki bir eşek var. Gelin, biz de eşeğe binelim.
- Eşeğe binebilir misin?
- Binerim, gel sen biraz yardım et. Ben de üstüne bineyim.
- İp atlamak isteyen var mı?
- Hepimiz isteriz. Hani ip nerede?
- Burada, hızlı sallayacağım. İkişer ikişer atlayabilir misiniz?

- Երեսը երեսը երեսը. Հայտնի երեսը.
- Կերակուրը պատրաստե՛լ, այստեղ. Ես կերակուր եմ պատրաստում.
- Կերակուրը ժամանակ չկա՞նք?
- Կերակուրը պատրաստե՛լ. Երեսը պատրաստե՛լ, հետո մենք էլ կերակուր կունենանք.
- Ես կերակուր եմ պատրաստում. Ես կերակուր եմ պատրաստում.
- Կերակուրը պատրաստե՛լ, այստեղ?
- Կերակուրը պատրաստե՛լ. Երեսը պատրաստե՛լ, հետո մենք էլ կերակուր կունենանք?
- Կերակուրը պատրաստե՛լ.
- Կերակուրը պատրաստե՛լ. Երեսը պատրաստե՛լ, հետո մենք էլ կերակուր կունենանք.

* * *

3. Կարգավիճակը պատրաստե՛լ հետևյալ օրինակին:

3.1 Երեսը կարգավիճակում. - Կարգավիճակում եմ.

Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում.

3.2 Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. - Կարգավիճակում եմ.

Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում. Երեսը կարգավիճակում.

4. Հետևյալ բայերը գրել կարգավիճակում և անկարգավիճակում ասվելով:

Կարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում, անկարգավիճակում.

5. Կարգավիճակը պատրաստե՛լ հաստատական:

Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում.

Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում.

6. Հետևյալ անկարգավիճակները թարգմանել թուրքերեն:

Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում. Կարգավիճակում, անկարգավիճակում.

Ինժեները, որին դուք փնտրում եք, երկու օր առաջ մեկնել է Բուրսա: Ու՞ր է այն գրիչը, որով ես գրեցի: Տեղանքը, որով մենք կանցնենք, շատ գեղեցիկ է. այնտեղ կան անտառներ, լճեր և գետակներ: Երջանը, ուր տեղափոխվել է նրա ընտանիքը, կոչվում է Խարբերդ: Այս փողոցում գտնվող շենքերը շատ գեղեցիկ են: Երևանում թանգարան չկա, որում ես չեմ եղել: Թերթը, որ դուք կատանաք, տպագրվում է շաբաթը երեք անգամ:

* * *

Այնտեղ մենք կարող ենք տեսնել մեր ընկերներին: Կարո՞ղ եմ ձեզ մեկ հարց ուղղել: Ես կարող եմ ինստիտուտ գնալ կամ տրամվայով, կամ էլ ավտոբուսով: Թողե՛ք, դուք դա չեք կարող բարձրացնել: Այսօր ես չեմ կարող Չեզ հետ շախմատ խաղալ, քանի որ պետք է գնամ քաղաքային գրադարան: Անշուշտ, դուք կարող եք ընտրել ճաշատեսակը: Դու չե՞ս կարողանում թենիս խաղալ: Ես երեկ չկարողացա գալ, որովհետև շատ գործեր ունեի: Մենք կարո՞ղ ենք դուրս գալ: Կարող ես ինձ չպատմել այդ մասին, ես ամեն ինչ գիտեմ:

* * *

Ուսումնասիրե՛ք կառավարության վարած քաղաքականությունը: Մեր հանրապետության նախագահը մի շարք պաշտոնական հանդիպումներ ունեցավ օտարերկրյա դեսպանների հետ: Ուշադրություն, մենք մոտենում ենք սահմանին: Ես այդ մասին դատողություններ չեմ կարող անել: Ես այնտեղ չեմ եղել: Դուք կարող եք հրաժարվել: Ընդհակառակը, ես ստիպված եմ ընդունել այդ առաջարկը: Ես երբեք չեմ միջամտի նրանց գործերին: Կարող եք նշել այս խոսքը: Այս լեռնաշթան ուղղվում է դեպի արևելք: Միայն թե նրանք գային: Այդ դեպքում մեր ուժերը կկրկնապատկվեին: Լավ կլիներ, եթե ծովը հանդարտ լիներ: Կարող ես նստել այս ծառի տակ: Կեցցե՛ս, դու նաև լողալ գիտես: Ծովն ալիքոտ է: Կաթը թափվեց սփռոցի վրա, այժմ էլ հոսում է հատակին: Ցանկանում եմ ուղևորություն կատարել շոգենավով, սակայն առաջին կարգի տոմսերը շատ թանկ են: Մենք կրկին կտեսնենք անապատային բնապատկերներ:

Atasözleri

Kendi düşen ağlamaz.
Taş düştüğü yerde kalır.
Mal müşteriye göre satılır.
Akacak kan damarda durmaz.
Bir düştüğün yerde bir daha düşme.
İstedğini söyleyen, istemediğini işitir.
İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.
Herkesin geçtiği köprüden sen de geçersin.
Dişi aslan tek doğurur ama aslan doğurur.
Her zaman gemicinin istediği rüzgâr esmez.
Deli dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.
Hizmet etmesini öğrenmeyen efendilik edemez.
Bilmediğin işe karışma, bilmediğin yola gitme.
Yüzmek bilmezsin, deniz kenarında ne işin var?
Göz iki, kulak iki, ağız tek – çok görüp, çok dinleyip, az söylemek gerek.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Bu yüzden - այդ պատճառով
2. İster istemez - ուզած - չուզած
3. Yeter ki - բավական է, որ
4. Süt liman - խաղաղ
5. Neme gerek? - ինչի՞ս է պետք
6. Hesaba katmak - ուշադրություն դարձնել, հաշվի առնել
7. Hemen hemen - գրեթե, համարյա
8. Genel olarak - ընդհանուր առմամբ

ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԳ ԴԱՍ - ON DÖRDÜNCÜ DERS

§ 88 Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալը

Թուրքերենում ստորոգյալի շարահյուսական դեր կարող են կատարել ոչ միայն ներգոյական հոլովի ածանց ստացած գոյականներն ու դերանունները (տես § 16, 31), այլև - mak (mek) - ածանցով կազմված գործողության անունները (al + mak + ta + y + im, gel + mek + te + y + im): Նման կառույցը որոշ լեզվաբաններ դիտում են որպես սահմանական եղանակի ժամանակածև (Ի. Կոնոնով և ուրիշներ): Միաժամանակ ակնհայտ է, որ վերոհիշյալ կառույցը նման է անվանական ստորոգյալին: Գործողության անվան, ներգոյական հոլովի ածանցի և ստորոգման ածանցի միջոցով կազմված ստորոգյալը ցույց է տալիս անընդհատ շարունակվող գործողություն ներկա ժամանակում: Շեշտն ընկնում է ներգոյական հոլովի ածանցի, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում՝ նաև հոգնակերտ ածանցի վրա: Այս ձևը հիմնականում կիրառվում է գրավոր լեզվում և գրեթե բացառապես երրորդ դեմքում:

Օր.

Ben çalışmaktayım. – Ես աշխատում եմ (աշխատելու գործընթացում եմ):

Sen gezmektesin. – Դու զբոսնում ես:

O konuşmaktadır. – Նա խոսում է:

Biz gitmekteyiz. – Մենք գնում ենք:

Siz okumaktasınız. – Դուք կարդում եք:

Onlar sormaktadırlar. – Նրանք հարցնում են:

Toprağımızda çok iyi cins üzüm yetiştirilmektedir.

Մեր հողի վրա շատ լավ տեսակի խաղող է աճեցվում:

Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալի ժխտականը կազմվում է գործողության անվան ժխտական ձևին ներգոյական հոլովի ածանցի և ստորոգման ածանցների կցմամբ:

Օր.

Ben yazmamaktayım. – Ես չեմ գրում:
Sen çalışmamaktasın. – Դու չես աշխատում:
O konuşmamaktadır. – Նա չի խոսում:
Biz gitmemekteyiz. – Մենք չենք գնում:
Siz okumamaktasınız. – Դուք չեք կարդում:
Onlar sormamaktadırlar. – Նրանք չեն հարցնում:

Հարցական ձևը կազմվում է - *mi, mi* - մասնիկների միջոցով, որոնց կցվում են ստորոգման ածանցները:

Օր.

Ben yazmakta mıyım? – Ես գրո՞ւմ եմ:
Sen okumakta mısın? – Դու կարդո՞ւմ ես:
O gezmekte midir? – Նա գրոսնո՞ւմ է:
Biz gitmekte miyiz? – Մենք գնո՞ւմ ենք:
Siz dinlemekte misiniz? – Դուք լսո՞ւմ եք:
Onlar uyumakta mıdırlar? – Նրանք քնո՞ւմ են:

- *mak (mek)* -ով գործողության անվան, ներգոյական հոլովի ածանցի, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի (*idi*) և ստորոգման ածանցի միջոցով կազմվող ստորոգյալը ցույց է տալիս անընդհատ - շարունակական գործընթաց՝ անցյալ ժամանակում: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքը հնչյունափոխվում է - *y* -ի. (*al + mak + ta + y + di + m...*):

Օր.

Ben yazmaktaydım. – Ես գրում էի (գրելու գործընթացում էի):
Sen gitmekteydin. – Դու գնում էիր:
O konuşmaktaydı. – Նա խոսում էր:
Biz okumaktaydık. – Մենք կարդում էինք:
Siz gezmekteydiniz. – Դուք գրոսնում էիք:
Onlar uyumaktaydılar. – Նրանք քնում էին:

Ժխտականը կազմվում է գործողության անվան ժխտական ձևի, ներգոյական հոլովի ածանցի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակի միջոցով:

Օր.

Ben yazmamaktaydım. – Ես չէի գրում:
Sen okumamaktaydın. – Դու չէիր կարդում:
O gezmemekteydi. – Նա չէր գրոսնում:
Biz gitmemekteydik. – Մենք չէինք գնում:
Siz dinlememekteydiniz. – Դուք չէիք լսում:
Onlar yazmamaktaydılar. – Նրանք չէին գրում:

Ժխտական ձևը կարող է կազմվել նաև - *değil* - բառի միջոցով:

Օր.

Onlar yazmakta değildi(ler). – Նրանք չէին գրում:

Հարցականը կազմվում է - *mi, mi* - մասնիկների միջոցով, որոնք զրկվում են թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակի հետ միասին:

Օր.

Ben çalışmakta mıydım? – Ես աշխատո՞ւմ էի:
Sen uyumakta mıydın? – Դու քնո՞ւմ էիր:
O gezmekte miydi? – Նա գրոսնո՞ւմ էր:

**Biz beklemekte miydik? – Մենք սպասու՞մ էինք:
Siz gezmekte miydiniz? – Դուք զբոսնու՞մ էիք:
Onlar çalışmakta mıydılar? – Նրանք աշխատու՞մ էին:**

§ 89 Հարկադրական եղանակ – Gereklik Kipi

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևը կազմվում է բայահիմքին - **malı, meli** - ածանցների և ստորոգման ածանցների կցմամբ: Հարկադրական եղանակի հետ կիրառվելիս ստորոգման ածանցներն ունեն հնչյունական երկու տարբերակ՝ - **ı** և **i** - ձայնավորներով: Եզակի և հոգնակի թվերի առաջին դեմքում ստորոգման ածանցի և եղանակային ածանցի միջև ի հայտ է գալիս - **y** - հնչյունը (**al + malı + y + ım**): Անձնական դերանունները կարող են չգործածվել: Շեշտն ընկնում է եղանակային ածանցի վրա:

Օր.

**Ben kalmalıyım. – Ես պետք է մնամ:
Sen kalmalısın. – Դու պետք է մնաս:
O kalmalı. – Նա պետք է մնա:
Biz gitmeliyiz. – Մենք պետք է գնանք:
Siz gitmelisiniz. – Դուք պետք է գնաք:
Onlar gitmelidirler. – Նրանք պետք է գնան:**

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևի ժխտականը կազմվում է բայահիմքին - **ma, me** - ժխտման, հարկադրական եղանակի և ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտն ընկնում է ժխտական մասնիկի ձայնավորի վրա:

Օր.

**Ben kalmamalıyım. – Ես չպետք է մնամ:
Sen gitmemelisin. – Դու չպետք է գնաս:
O görmemeli. – Նա չպետք է տեսնի:
Biz bakmamalıyız. – Մենք չպետք է նայենք:
Siz almamalısınız. – Դուք չպետք է վերցնեք:
Onlar işitmemelidirler. – Նրանք չպետք է լսեն:**

Հարկադրական եղանակի ներկա ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է - **mi, mi** - հարցական մասնիկների և նրանց կցվող ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

**Ben gitmeli miyim? - Ես պետք է գնա՞մ:
Sen kalmalı mısın? - Դու պետք է մնա՞ս:
O dinlemeli midir? - Նա պետք է լսի՞:
Biz kalmalı mıyız? - Մենք պետք է մնա՞նք:
Siz almalı mısınız? - Դուք պետք է վերցնե՞ք:
Onlar beklemeli midirler? – Նրանք պետք է սպասե՞ն:**

Հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևը կազմվում է բայահիմքին - **malı, meli** - ածանցների, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Թերի օժանդակ բայի հիմքի - **i** - հնչյունը փոխվում է - **y** -ի:

Օր.

**Ben yazmalıydım. – Ես պետք է գրեի:
Sen gelmeliydin. – Դու պետք է գայիր:**

O gitmeliydi. – Նա պետք է գնար:
Biz bakmalıydık. – Մենք պետք է նայեինք:
Siz kalmalıydınız. – Դուք պետք է մնայիք:
Onlar konuşmalıydılar. – Նրանք պետք է խոսեին:

Հարկադրական անցյալի ժխտական ձևը կազմվում է բայահիմքի, - ma (me) - ժխտման ածանցի, - mali (meli) - հարկադրական եղանակի ածանցի, թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով: Միասին գրության դեպքում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի (al + ma + mali + y + di + m...):

Օր.

Ben kalmamalıydım. – Ես չպետք է մնայի:
Sen gitmemeliydin. – Դու չպետք է գնայիր:
O durmamalıydı. – Նա չպետք է կանգներ:
Biz yazmamalıydık. – Մենք չպետք է գրեինք:
Siz beklememeliydiniz. – Դուք չպետք է սպասեիք:
Onlar gitmemeliydiler. – Նրանք չպետք է գնային:

Հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևի հարցականը կազմվում է բայահիմքի, - mali (meli) - եղանակային ածանցների, - mi, mi - հարցական մասնիկների, անցյալ ժամանակաձևի և ստորոգման ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben kalmalı mıydım? – Ես պետք է մնայի՞:
Sen gitmeli miydin? – Դու պետք է գնայի՞ր:
O yazmalı mıydı? – Նա պետք է գրե՞ր:
Biz yazmalı mıydık? – Մենք պետք է գրեի՞նք:
Siz gitmeli miydiniz? – Դուք պետք է գնայի՞ք:
Onlar kalmalı mıydılar? – Նրանք պետք է մնայի՞ն:

§ 90 - dikça, alı - ածանցներով կազմվող մակբայական դերբայները

Բայահիմքին - dikça (dikçe, dukça, dükkçe, tukça, ükçe, tukça, tükçe) - ածանցների կցմամբ կազմվող մակբայական դերբայներն արտահայտում են համընթաց գործողություն, որի զարգացմանը և աճին զուգահեռ զարգանում է ստորոգյալի գործողությունը: - dikça -ով մակբայական դերբայը կարող է արտահայտել նաև բազմակի գործողություն, հատկապես, երբ մասնիկից առաջ դրվում է - her - (ամեն) բառը:

Օր.

Memur dosyaları karıştırdıkça yeni yeni vesikalar meydana çıkıyordu.
Ինչքան պաշտոնյան քրքրում էր գործերը, ի հայտ էին գալիս նորանոր փաստաթղթեր:
Bu saati elime aldıkça kardeşim hatırıma gelir.
Ամեն անգամ այս ժամացույցը ձեռքս վերցնելով՝ հիշում եմ եղբորս:
Pencereden baktıkça aynı şeyler gözlerime ilişir.
Պատուհանից նայելիս միևնույն բաներն են աչքիս ընկնում:

- dikça -ով մակբայական դերբայը, նախորդելով միևնույն բայով արտահայտված ստորոգյալին, ցույց է տալիս գործողության ինտենսիվ ծավալում:

Օր.

Rüzgâr şiddetlendikçe şiddetleniyordu. - Զամին զնալով ուժեղանում էր:

Yağmur yağdıkaça yağıyordu. - Անձրևը տեղում ու տեղում էր:

- dikça - ածանցով կազմված մակբայական դերբայի ժխտական ձևն ունի ժամանակավոր իմաստ և արտահայտում է գործողություն , որի ավարտվելուց առաջ չի ավարտվում ստորոգյալի գործողությունը:

Օր.

Ahmed'in mektubunu görmedikçe bu habere inanmam.

Քանի դեռ չեմ տեսել Ահմեդի նամակը, այդ տեղեկությանը չեմ հավատա:

- dikça - ածանցը, կցվելով - olmak, gitmek - բայերին, արտահայտում է մակբայի իմաստ. (oldukça - բավականին, gittikçe - աստիճանաբար, գնալով):

Օր.

Hava oldukça sıcak(tır). - Եղանակը բավական տաք է:

Günler gittikçe kısalıyor. - Օրերն աստիճանաբար (գնալով) կարճանում են:

Բայափնիքի և - alı (eli) - ածանցի միջոցով կազմված մակբայական դերբայը ցույց է տալիս բայով արտահայտված գործողության նախնական պահը, որին նախորդում է մակբայական դերբայը: Եթե բայափնիքը վերջանում է ձայնավորով, ապա - alı (eli) - ածանցից առաջ դրվում է - y - հնչյունը (yalı, yeli): Շեշտն ընկնում է մակբայական դերբայի վերջին վանկի վրա:

Օր.

Biz Bursa'ya döneli iki ay geçti.

Երկու ամիս է անցել, ինչ մենք վերադարձել ենք Բուրսա:

Ders başlıyalı ancak beş dakika oldu.

Անցել է ընդամենը հինգ րոպե, ինչ սկսվել է դասը:

Ergün iki dönüm toprağını kaybedeli Mersin civarındaki çiftliklerden birinde çobanlık ediyor.

Էրգյունն իր երկու դյունյում հողը կորցնելուց ի վեր Մերսինի շրջաններից մեկում աշխատում է որպես հովիվ:

- alı (eli) -ով մակբայական դերբայ երբեմն կազմվում է նաև բայի ժխական ձևից:

Օր.

Sizinle görüşmeyeli yıllar var.

Անցել են տարիներ, ինչ ձեզ հետ չենք հանդիպել:

§ 91 Տրոհական հարաբերությունը

Գոյական անունները, ստանալով հոգնակի թվի և բացառական հոլովի ածանցներ, եզակի թվի 3-րդ դեմքի պատկանելիության ածանց ստացած թվական անունների հետ զուգակցվելիս, արտահայտում են տրոհական (մասի և ամբողջի) հարաբերություն:

Օր.

Yolculardan biri yanımıza geldi.

Ճանապարհորդներից մեկը եկավ մեզ մոտ:

Dershanedeki masalardan üçünü başka bir odaya götürdüler.

Դասարանում գտնվող սեղաններից երեքը ուրիշ սենյակ տարան:

Տրոհական հարաբերություն կարող է արտահայտվել նաև բացառական հոլովով դրված և երրորդ դեմքի պատկանելիության ածանց ստացած գոյական և ածական անունների միջոցով:

Օր.

Kardeşim dolaptaki kitaplardan bazılarını raflara yerleştirdi.
Եղբայրս պահարանի գրքերի մի մասը դրեց դարակներում:

Տրոհական հարաբերություն կարող է արտահայտվել նաև հոգնակի թվով դրված անձնական դերանունների, թվականների և ածականների միջոցով:

Օր.

Bizden biri yarın gelmeyecek. – Մեզնից մեկը վաղը չի գալու:
Sizden ikisi burada kalsın. – Չեզնից երկուսը թող մնան այստեղ:

Հաճախ տրոհումն արտահայտվում է - iç - (ներս) և - ara - (միջև) բառերի միջոցով:

Օր.

İçimizden biri burada kalsın. - Մեզնից (մեր միջից) մեկը թող մնա այստեղ:
Aramızdan ikisi köye gidecek.
Մեզնից (մեր միջից) երկուսը գնալու են գյուղ:

§ 92 - daş (deş) - sal (sel) - բառակազմական ածանցները

- daş (deş) - taş (teş) - ածանցները, կցվելով գոյական անուններին, կազմում են գոյական անուններ, որոնք արտահայտում են զբաղմունքի, տարիքի, ծագման ընդհանրություն:

Օր.

vatan - հայրենիք	vatandaş - հայրենակից, քաղաքացի
yol - ճանապարհ	yoldaş - ընկեր
meslek - մասնագիտություն	meslektaş - գործընկեր

- daş - ածանցով - ad - անունից կազմվել է - adaş - (նշ. անվանակից) բառը:

- kardeş (եղբայր) - բառը կազմվել է - karın (որովայն) - բառի և - daş - ածանցի միավորմամբ` - karındaş - հետագայում` - kardeş -: Անատոլիայում ավելի հաճախ կիրառվում է - kardaş - ձևը:

- sal, sel - ածանցները, կցվելով գոյականներին, դրանք դարձնում են ածականներ: - sal, sel - ածանցների փոխարեն նախկինում գործածվել է արաբական ծագում ունեցող - i (i)- վերջածանցը:

Օր.

tarih – պատմություն tarihsel – պատմական tarihi(i) – պատմական

§ 93 Նախադասության ծավալումն որոշիչ անդամը

Եթե նախադասության ծավալումն որոշիչ անդամի կազմում գտնվող դերբայը ցույց է տալիս ապագայում տեղի ունեցող գործողություն, օգտագործվում է ապառնի դերբայը: Դերբայի - k - խուլ բաղաձայնը ձայնեղանում է, բացառությամբ հոգնակի թվի երրորդ դեմքի:

Նման կառույցները, ըստ նպատակահարմարության, կարող են հայերեն թարգմանվել ինչպես դերբայական դարձվածների, այնպես էլ երկրորդական նախադասությունների միջոցով: Շեշտն ընկնում է պատկանելիության մասնիկի վրա:

Օր.

Öğretmen talebelerin okuyacakları kitapların listesini hazırladı.

Ուսուցիչը պատրաստեց այն գրքերի ցուցակը, որոնք կարդալու են աշակերտները:

Heyetin gideceği uçak hazırdir.

Ինքնաթիռը, որով մեկնելու է պատվիրակությունը, պատրաստ է:

Benim okuyacağım kitap. - Գիրքը, որ ես կարդալու եմ:

(Իմ կարդալու(իք) գիրքը):

Senin okuyacağın kitap. - Գիրքը, որ դու կարդալու ես:

(Ըն կարդալու գիրքը):

Onun okuyacağı kitap. - Գիրքը, որ նա կարդալու է:

(Նրա կարդալու գիրքը):

Bizim okuyacağımız kitap. - Գիրքը, որ մենք կարդալու ենք:

(Մեր կարդալու գիրքը):

Sizin okuyacağınız kitap. - Գիրքը, որ դուք կարդալու եք:

(Ձեր կարդալու գիրքը):

Onların okuyacakları kitap. - Գիրքը, որ նրանք կարդալու են:

(Նրանց կարդալու գիրքը):

Öğretmen geleceği zaman - ուսուցչի գալու ժամանակ

Armen geleceği zaman - Արմենի գալու ժամանակ

Բառարան - Sözlük

- | | |
|--|------------------------------------|
| • acente - գործակալություն | kulak (-ği) - ականջ |
| • ağız (-ğı) - բերան | kusmak - փսխել |
| • aspirin - ասպիրին (դեղամիջոց) | liste - ցուցակ |
| • ayna - հայելի | matematik (-ği) - մաթեմատիկա |
| • bacak (-ğı) - ազդր | Mavi Yolculuk - Ծովային |
| • bedava - ձրի, անվճար | (երկնագույն) ճանապարհորդություն |
| • billür (billur) - բյուրեղ | mide - ստամոքս |
| • boğaz - 1. կոկորդ 2. նեղուց | muayene olmak - զննվել |
| • borç (-cu) - պարտք | Musul - Մոսուլ |
| • bulantı - սրտխառնոց | nefes - շունչ |
| • bulaşıcı - վարակիչ | nezle - հարրուխ |
| • but (-du) - ազդր, զիստ | ördek (-ği) - քաղ |
| • cins - տեսակ | randevu - հանդիպում, ժամադրություն |
| • davranmak - 1. գործել 2. վերաբերվել | röntgen - ռենտգեն |
| • dosya - անձնական գործ, քրթապանակ | salgın -1. հարձակվող 2. տարափոխիկ, |
| • dönüm - դյույում՝ հողի չափման միավոր
(40x40 արշին, $\approx 1000\text{մ}^2$) | վարակիչ 3. համաճարակ |
| • fayda - օգուտ | sekreter - քարտուղար |
| • film - կինոնկար, ժապավեն, ֆիլմ | sirt (-tı) - մեջք |
| • göğüs (-ğüsü) - կուրծք | suçlamak - մեղադրել |
| • halsizlik (-ği) - թուլություն | şemsiye - անձրևանոց |
| • hatıra - հիշողություն, հուշ | tahlil - հետազոտում, անալիզ |
| • ıssız - անալի, անմարդաբնակ | (kan tahlili - արյան անալիզ) |
| • idrar - մեզ | tansiyon - արյան ճնշում |
| • kan - արյուն | tavsiye - խորհուրդ |
| • kir - կեղտ | tedavi - բուժում |
| • korumak - պահպանել, պաշտպանել | tekrar - կրկին |
| | vesika - փաստաթուղթ |
| | yat (-tı) - զրոսանավ |

Վարժություններ - Աղիւրմալա

1. Վարժալ և թարգմանել հայերէն:

Esen Hanım, kışın Uludağ'da güzel bir tatil yapmıştı. Yazın da aynı şekilde iyi bir tatil yapmak istiyordu. Erksin Hanım ve Cengiz Beyle konuştu. Nerede tatil yapacaklarına bir türlü karar veremediler. Cengiz Bey, Antalya'ya gitmekte ısrar ediyordu. „ Antalya'ya gidersek hem güzel bir tatil yapar, hem de çevrede bulunan tarihi eserleri görürüz,, diyordu. Esen Hanım ise tatil için Marmaris'i düşünüyordu. Marmaris'te birkaç gün kalıp Bodrum, Köyceğiz, Fethiye gibi yakın yerleri de gezmek istiyordu. Aralarında uzun uzadıya tartışılar, sonunda bir turizm acentesine gidip sormaya karar verdiler.

Turizm acentesinin genç müdürü onları dikkatle dinledi. Sonra gülerək „ Ben size Mavi Yolculuğa çıkmanızı tavsiye edeceğim „ dedi. Mavi yolculuğa çıkarsanız hepinizin istediği olur. Güzel bir yata binersiniz, Marmaris, Bodrum, Fethiye, Antalya gibi yerleri dilediğiniz gibi gezersiniz. Üstelik sahil boyunca antik kentleri görür, ormanları gezer, masmavi, billur gibi tertemiz denizlerde yüzersiniz. Yolunuzun üzerinde rastlayacağınız ıssız adalara uğrar, Robinson gibi yaşarsınız. Şehrin kalabalık gürültüsünden, radyo, televizyon, gazeteden uzak gerçek bir tatil yapar, kafanızı dinlersiniz.

Esen Hanım sevinçle „ Tam benim istediğim tatil „ dedi. Ama, Cengiz Bey mutlaka Antalya'ya gitmek istiyordu. Bu sebeple bir türlü anlaşamadılar. Cengiz Bey ve Erksin Hanım Antalya'ya gitti. Esen Hanım da Emin Bey ve Kemal beylerle Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdi.

* * *

Genellikle kış günleri üşütür, soğuk alırız. Bu sebeple soğuğa karşı kendimizi korumalı, kalın giyinmeliyiz. Deniz, sağlığına dikkat etmiyor ve üşütüyor.

Kış günleri özellikle nezle ve grip salgın halindedir. Kış hastalıklarına karşı korunabilmek için aşağıdaki kurallara dikkat etmeliyiz:

- Kışın daha kalın elbiseler giymeliyiz.
- Yağmurlu ve karlı havalarda şemsiye kullanmalıyız.
- Sıcaktan soğuğa hemen çıkmamalıyız.
- Bol C vitamini almalıyız.
- Hastalanınca hemen doktora gitmeliyiz.
- Doktorun tavsiyelerine uymalı, verdiği ilaçları kullanmalıyız.
- Grip ve nezle bulaşıcı hastalıktır. Grip ve nezle olan hastalardan uzak durmalıyız.

Bütün bunlara rağmen hasta olur, grip ve nezleye yakalanırsak, şunu unutmamalıyız. Gribin en iyi tedavisi dinlenmektir. Gripe ilaç pek fayda etmez. Bu yüzden halk arasında grip için söylenen bir söz vardır. „ İlaç kullanmazsak, grip yedi gün sürer. İlaç kullanırsak, bir haftada geçer,, .

2. Նախադասությունները դարձնել ժխտական:

Yarın sabah geç gelmelisin. Bugün acele yazmalısın. Akşam muhakkak gitmeliyiz. Salı günü işe başlamalıyız. Akşam erkenden uyumalıyız. Bu sabah geç kalkmalıyım. Hemen telefon etmeli. Saat beşte evde olmalı. Dört gün içinde geri dönmeli. Bu ay bana borcunu vermelisin.

3. Կազմել նախադասություններ ըստ օրինակի:

3.1. Bu akşam eve erken dönmem gerek. – Bu akşam eve erken dönmeliyim.

Bu kapıyı açmam gerek. Biraz daha beklemem gerek. Doktora gitmem gerek. Yalnız Ermenice konuşmanız gerek. Goris'e gitmeleri gerek. Müzeyi görmeleri gerek. Saat beşte evde olmamız gerek. Yarın okulda olmam gerek. Yarın mektubu yazmaları gerek. Bugün paketi göndermemiz gerek.

3.2. Tren saat 8.00 de kalkacak. - Onunla Tiflis'e gidebilirsin.
Saat 8.00 de kalkacak trenle Tiflis'e gidebilirsin.

Uçak saat 7.00 de havalanacak. - Acele yetişmelisin.
Kitaplar yarına kadar okunacak. - Yanına almalısın.
Kirlili çamaşırlar yıkanacak. - Banyoya bırak.
Eski gazeteler atılacak. - Çöpcüye ver.
Mobilyalar eve taşınacak. – Kamyona yerleştirin.

4. Նախադասությունների ստորոգյալները դնել հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Kıyıda fazla açılmamalıyız. Güneşte az kalmalıyız. Musul'a mutlaka uğramalıyız. Musul'da bir hafta kalmalısınız. Arkadaşlarına iyi davranmalısın. Bu kadar geç uyanmamalısn. Güneşin doğuşunu seyretmelisin. Kendini suçlamamalısın. Bu yaz iyi bir tatil yapmalıyım.

5. Նախադասությունները գրել հարկադրական եղանակով:

Dün sinemaya gidildi. _____

Senin ev çok pahalıya satıldı. _____

Bu gece erkenden yatıldı. _____

Armen de aramıza katıldı. _____

En iyi arabalar alındı. _____

Matematik kitabına başlandı. _____

Kaybolan bavul bulundu. _____

6. Կազմել նախադասություններ՝ օգտագործելով հետևյալ բառերը:

Hastane – olmak – muayene - gidip – istiyorum – yarın – onda – saat – annemle.

Edip – sekreterine – telefon – doktorum – istedim – için – randevu – saat – üç.
Sonra – atışım – yemekten – birdenbire – yükseldi.

Birkaç – niçin – edip – gün - önce – telefon – almadınız – randevu – doktordan.

İçip – yemek – ilâcını – yemeden – uyudu – gitti.

7. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Մեզնից երկուսը պետք է մնան այստեղ: Մեր հայրենակիցները վճռական պահերին իրենց շատ լավ են դրսևորում: Անձրևը գնալով ուժեղանում էր: Ուր ամիս է անցել, ինչ մենք եկել ենք Երևան: Մեզնից ոմանք կմնան քաղաքում: Սարը, որ ես պետք է բարձրանամ մեր գյուղից շատ հեռու է: Տնօրենի գալու ժամանակ մենք բոլորս ոտքի ենք կանգնում: Մեր հարևաններից չորսն անցած շաբաթ գնացին հանգստանալու: Օրերը գնալով երկարում են: Իմ գործընկերները հաճախակի բացակայում են աշխատանքից:

8. Փորձենք գրուցել:

8.1. Բժշկի մոտ:

- Buyurun efendim.
- Muayene olmak istiyorum.
- Randevunuz var mı?
- Evet, saat 11.00 için randevu aldım.
- Adınız, soyadınız?
- Aram Aramyan.
- Haklısınız. Saat 11.00 için randevunuz var. Buyurun içeri.
- Teşekkür ederim.
- Geçmiş olsun. Şikayetiniz nedir?
- Üç dört gündür üzerimde bir halsizlik vardı. Dün birdenbire ateşim yükseldi. Boğazım, başım, kulaklarım, sırtım, bacaklarım kısacası her tarafım ağrıyor.
- Ağzınızı açın. Dilinizi çıkarın. Gözlerime bakın. Şimdi sağa bakın. Şimdi de sola. Teşekkür ederim. Mideniz bulanıyor mu?
- Evet iki kere kustum. Yemek yiyemiyorum.
- Tansiyonunuzu ölçeyim. Bir de göğsünüzü, sırtınızı dinleyeyim. Derin nefes alın. Nefesinizi tutun. Bırakın. Tekrar derin nefes alın. Bırakın, kalkabilirsiniz.
- Neyim var Doktor?
- Kesin bir şey söyleyemem. Kan ve idrar tahlili yaptırmamız gerekiyor. Bir de röntgen isteyeceğim. Göğüs röntgeni. Niçin daha önce gelmediniz?
- Önem vermedim. Aspirinle geçer sandım. Önemli mi Doktor Bey?
- Sanmıyorum. Ama emin olmak için tahlillerin sonucunu beklemek gerekir. İnşallah önemli bir şey çıkmaz. Siz tahlillerinizi yaptırın. Röntgen filminizi çektirin. Yeniden bir kontrol edelim.
- Teşekkür ederim Doktor Bey.
- Bir şey değil. Geçmiş olsun.

Atasözleri

Dost acı söyler.
El elden üstündür.
Balık baştan kokar.
Her çok, azdan olur.
Evvelâ düşün, sonra söyle.
Arkadaşla Bağdad'a gidilir.
Adam iş başında belli olur.
İyi dost kara günde belli olur.
Nerede börek, ben orada gerek.
Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Gereği gibi - ինչպես հարկն է
2. Eskisi gibi - նախկինի պես
3. Meydana getirmek - ստեղծել, ի հայտ բերել, կազմավորել
4. Geçmiş olsun - անցած լինի, ցավում եմ
5. Baş sağlığı – ցավակցություն, (Baş sağlığı dilemek – ցավակցել (մերձավորի մահվան կապակցությամբ), Başımız sağ olsun - դուր ողջ լինեք (մաղթանք՝ հարազատին կորցրածին)):
6. Kolay gelsin - գործերին հաջողություն

SUUSZİNEFİRİFTİ TÜS - ON BEŞİNCİ DERS

§ 94 Անորոշ իմպերֆեկտ - Geniş Zamanın Hikâyesi

Թուրքերենում անորոշ իմպերֆեկտը կազմվում է ընդարձակ - ներկա ժամանակածևի դերբայի և թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակածևի միջոցով: Ընդարձակ ժամանակի դերբայը և թերի օժանդակ բայն արտասանվում ու գրվում են միասին, օժանդակ բայի - i - հիմքն ընկնում է, իսկ ժամանակային ածանցն ունենում է հնչյունական 4 տարբերակ՝ - di, di, du, dü :- Դեմք և ժամանակ ցույց տվող ածանցները միաձուլվում են (dim, dim, dum, düm և այլն): Երրորդ դեմքը դիմորոշ ցուցիչ չի ստանում (yaz + ar + dı = yazardı):
Օր.

Ben yazardım. – Ես գրում էի (կգրեի, սովորաբար):

Sen yazardın. – Դու գրում էիր:

O yazardı. – Նա գրում էր:

Biz yürürdük. – Մենք քայլում էինք:

Siz gezerdiniz. – Դուք զբոսնում էիք:

Onlar okurlardı. – Նրանք կարդում էին:

Այս բաղադրյալ ժամանակածևը ցույց է տալիս գործողությունն ընթացքի մեջ, առանց սահմանները և արդյունքը նշելու: Եթե անկատար անցյալ

Ժամանակը (տես՝ § 73) սովորաբար ցույց է տալիս մեկ անգամ կատարվող գործողություն՝ տևականության երանգով, ապա անորոշ իմպերֆեկտը կրում է բնության և հասարակության օրենքներով պայմանավորված կրկնության երանգ:

Օր.

Ahmet, herkesin mutlu olmasını isterdi.

Ահմեդն ամենքին երջանկություն էր ցանկանում (Ահմեդն ամենքի երջանիկ լինելն էր ցանկանում):

O, her şeyi milletin yararına yapardı.

Նա ամեն ինչ ազգի բարօրության համար էր անում:

Անորոշ իմպերֆեկտի ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ - ներկա ժամանակի դերբայի ժխտական ձևի և անցյալ ժամանակով դրված օժանդակ բայի միջոցով (yap + maz + dım, yap + maz + dın, yap + maz + dı...):

Օր.

Ben yazmazdım. – Ես չէի գրում (չէի գրի, սովորաբար):

Sen gezmezdin. – Դու չէիր զբոսնում:

O okumazdı. – Նա չէր կարդում:

Biz gülmezdik. – Մենք չէինք ծիծաղում:

Siz yorulmazdınız. – Դուք չէիք հոգնում:

Onlar kalmazlardı. – Նրանք չէին մնում:

On onbeş yıl evvel insan Anadolu’da Avrupa kıyafetli kadınlara bile rastlamazdı.

Տասը - տասնհինգ տարի առաջ մարդը Անատոլիայում նույնիսկ եվրոպական հագուստով կանանց չէր հանդիպում:

Անորոշ իմպերֆեկտի հարցական ձևը կազմվում է ընդարձակ - ներկա դերբայի - ու (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկների և անցյալ ժամանակով դրված օժանդակ բայի միջոցով: Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին ձայնավորի վրա:

Օր.

Ben alır mıydım? – Ես վերցնում էի (կվերցնեի):

Sen gider miydin? – Դու գնում էիր (կգնայիր):

O getirir miydi? – Նա բերում էր (կբերե):

Biz konuşur muyduk? – Մենք խոսում էինք (կխոսեի):

Siz görür müydünüz? – Դուք տեսնում էիք (կտեսնեի):

Onlar bakar mıydılar? – Նրանք նայում էին (կնայեի):

Անորոշ իմպերֆեկտի հարցական - ժխտական ձևը կազմվում է ընդարձակ - ներկա դերբայի ժխտական ձևի, հարցական մասնիկի, օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով (օժանդակ բայի - i - հիմքը փոխվում է - y -ի՝ yap + maz mı + y + dım?...):

Օր.

Ben yorulmaz mıydım? – Ես չէի՞ հոգնում (չէի՞ հոգնի):

Sen gülmez miydin? – Դու չէիր՞ ծիծաղում (չէիր՞ ծիծաղի):

O durmaz mıydı? – Նա չէ՞ր կանգնում (չէ՞ր կանգնի):

Biz beklemez miydik? – Մենք չէինք սպասում (չէինք սպասի):

Siz kalmaz mıydınız? – Դուք չէիք՞ մնում (չէիք՞ մնա):

Onlar girmez miydiler? – Նրանք չէին՞ մտնում (չէին՞ մտնի):

§ 95 Բաղադրյալ բայեր - Bileşik Eylemler

Թուրքերենում բաղադրյալ բայեր կարող են կազմվել ներգոյական հոլովով դրված գոյականի և օժանդակ բայի դերով հանդես եկող - *bulunmak* (գտնվել) - բայի միջոցով:

Օր.

teklifte bulunmak - առաջարկություն անել
ricada bulunmak - դիմել խնդրանքով

Teşekkür etmek, tebrik etmek, niyet etmek - անցողական բայերի հետ չի կիրառվում ուղիղ խնդիրը, արտահայտության միտքը մնում է անավարտ, իսկ - *bulunmak* - թերի օժանդակ բայով կազմված բաղադրյալ բայերը առանց ուղիղ խնդրի էլ կրում են ավարտուն բնույթ:

Օր.

İçimizden hiç kimse böyle bir niyette bulunmamıştı.

Մեզնից ոչ ոք այսպիսի մտադրություն չուներ:

Babam bize iyi bir tavsiyede bulundu. - Հայրս մեզ մի լավ խորհուրդ տվեց:

Բայափոխների - *ı, i, u, ü* - մասնիկների և - *vermek* - բայի կցմամբ կազմվում է բաղադրյալ բայեր, որոնք արտահայտում են արագ կատարվող գործողություն (*yap + ı + vermek...*):

Օր.

yapmak - անել

yapıvermek - արագ անել

okumak - կարդալ

okuyuvermek - շտապ կարդալ

gelmek - գալ

gelivermek - անմիջապես գալ

görmek - տեսնել

görüvermek - իսկույն տեսնել

§ 96 Ապառնի - անցյալ ժամանակ – Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Սահմանական եղանակի ապառնի - անցյալ ժամանակը կազմվում է ապառնի դերբայի (տե՛ս § 42) և - *imek* - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակածևի միջոցով (*al + acak + idim = alacaktım...*): Միասին արտասանության և գրության արդյունքում թերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքն ընկնում է, իսկ ժամանակ և դեմք ցույց տվող ածանցների - *d* - ձայնն էլ բաղաձայնը, խլանալով, հնչյունափոխվում է - *t* -ի (*tim, tim, tun, tin, ti, ti, tik, tik, tınız, tınız, tılar, tiler*):

Շեշտն ընկնում է դերբայի վերջին վանկի վրա, իսկ հոգնակի թվի երրորդ դեմքում - *lar (ler)* - հոգնակերտ ածանցի վրա, եթե այն անմիջականորեն կցվում է դերբային:

Օր.

Ben alacaktım. – Ես վերցնելու էի:

Biz soracaktık. – Մենք հարցնելու էինք:

Sen gidecektin. – Դու գնալու էիր:

Siz başlayacaktınız. – Դուք սկսելու էիք:

O konuşacaktı. – Նա խոսելու էր:

Onlar gelecekleirdi. – Նրանք գալու էին:
(*gelecektiler*)

İzmir'e gidecektim, işim vardı, gidemedim.

Իզմիր էի գնալու (պիտի գնալի), գործ ունեի, չկարողացա գնալ:

Թուրքերենի ապառնի - անցյալը հիմնականում համապատասխանում է հայերենի սահմանական եղանակի ապակատար անցյալին, երբեմն էլ

հարկադրական եղանակի անցյալին: Ապառնի - անցյալը ցույց է տալիս գործողություն (վիճակ), որը պետք է կատարվեր (ծրագրավորված էր) անցյալում:

Ապառնի անցյալով դրված բայը - *az(ıcık) daha, az kaldı* - ձևերի հետ միասին ցույց է տալիս նաև գործողություն, որը մոտ էր ավարտին:

Օր.

Selim, bunu görünce az daha aklını kaçıracaktı.

Սելիմը հենց որ սա տեսավ, ուր որ է խելագարվելու էր (քիչ մնաց խելագարվեր):

Ապառնի - անցյալ ժամանակով երկու ստորոգյալի առկայության դեպքում - *ti* - ածանցը կցվում է վերջինին:

Օր.

O, daha dün gelecek ve defterlerini alacaktı.

Նա դեռ երեկ էր գալու և վերցնելու իր տետրերը:

Ապառնի - անցյալով դրված - *olmak* - բայը, վաղակատար դերբայի հետ կիրառվելիս, ցույց է տալիս ենթադրություն, վարկած:

Օր.

Aram, saat ikiden sonra üniversiteye varmış olacaktı.

Արամը ժամը երկուսից հետո համալսարան էր հասնելու (հասած էր լինելու համալսարան):

Ապառնի - անցյալ ժամանակաձևի ժխտականը կազմվում է բայահիմքին - *ma, me* - ածանցների կցման միջոցով:

Օր.

gelmeyecektim - չէի գալու

gelmeyecektin - չէիր գալու

gelmeyecekti - չէր գալու

gelmeyecektik - չէինք գալու

gelmeyecektiniz - չէիք գալու

gelmeyeceklerdi - չէին գալու

§ 97 Անորոշ անցյալ ժամանակով կազմվող պատմողական բաղադրյալ ժամանակաձև - *Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı*

Այս ժամանակաձևը կազմվում է բայահիմքին - *miş* - ածանցի կցմամբ կազմվող դերբայի, քերի օժանդակ բայի - *i* - հիմքի, անցյալ ժամանակի - *di, du, dü* - ածանցների և երկրորդ խմբի դիմորոշ ածանցների միջոցով: Անցյալ ժամանակով դրված քերի օժանդակ բայը կարող է գրվել ինչպես առանձին, այնպես էլ միասին: Առանձին գրության դեպքում (կիրառվում է հազվադեպ) օժանդակ բայը չի ենթարկվում ձայնավորների ներդաշնակության օրենքին, իսկ միասին գրության դեպքում օժանդակ բայի - *i* - հիմքը սղվում է: Անցյալ ժամանակի ածանցի - *d* - հնչյունը խուլ բաղաձայնի ազդեցությամբ հնչյունափոխվում է - *t* -ի: Այս ժամանակն արտահայտում է գործողություն, որը տեղի է ունեցել մեկ այլ գործողությունից ավելի վաղ և հայերեն է թարգմանվում սահմանական եղանակի վաղակատար անցյալ ժամանակի միջոցով:

Օր.

Ben almıştım (almış idim). - Ես վերցրել էի:

Sen almıştın (almış idin). - Դու վերցրել էիր:
O gelmişti (gelmiş idi). - Նա եկել էր:
Biz konuşmuştuk (konuşmuş idik). - Մենք խոսել էինք:
Siz gitmiştiniz (gitmiş idiniz). - Դուք գնացել էիք:
Onlar okumuştular (okumuş idiler). - Նրանք կարդացել էին:

Ժխտական ձևը կազմվում է բայափոխից - ma, me - ժխտման ածանցների, - miş - ածանցով կազմվող դերբայի, թերի օժանդակ բայի - i - հիմքի, անցյալ ժամանակի - di (di, du, dü) - ածանցների և երկրորդ խմբի դիմորդ ածանցների միջոցով:

Օր.

Ben almamıştım. - Ես չէի վերցրել:
Sen rica etmemiştin. - Դու չէիր խնդրել:

Հարցական ձևը կազմվում է - mi (mi, mu, mü) - հարցական մասնիկների միջոցով, որոնց կցվում է - idi (di, di, du, dü) - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևը, ընդ որում թերի օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի:

Օր.

Ben almış mıydım? - Ես վերցրե՞լ էի:
Sen rica etmiş miydin? - Դու խնդրե՞լ էիր:

§ 98 Ընդական եղանակի պատմողական անցյալ բաղադրյալ ժամանակաձև - İstek Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı

Ընդական եղանակի անցյալ ժամանակաձևը կազմվում է բայի հիմքի, ընդական եղանակի - a, e - ածանցի և - imek - թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով, ընդ որում օժանդակ բայի - i - հիմքը հնչյունափոխվում է - y -ի (gel + e + idim – geleydim...):

Օր.

(Ben) alaydım – (Ես) վերցնեի
(Sen) geleydin – (Դու) գայիր
(O) rica edeydi – (Նա) խնդրեր
(Biz) alaydık – (Մենք) վերցնեինք
(Siz) gideydiniz – (Դուք) գնայիք
(Onlar) rica edeydiler – (Նրանք) խնդրեին

Şu mektubu postaya ataydım. - Այդ նամակը փոստ զցեիր:
Parayı ona verdim, keşke sana vereydim.
Փողը նրան տվեցի, երանի քեզ տայի:

Ժխտական ձևը կազմվում է հետևյալ կերպ.

gelmeye-y-di-m	gelmeye-y-di-k
gelmeye-y-di-n	gelmeye-y-di-niz
gelmeye-y-di	gelmeye-y-di-ler

§ 99 Բաղադրյալ պայմանական ժամանակաձևեր - Koşul (Şart) Bileşik Zamanı

Թուրքերենում բաղադրյալ պայմանական ժամանակաձևերը կազմվում են ներկա - շարունակական, անցյալ, ապառնի, ընդարձակ - ներկա, անորոշ - անցյալ ժամանակներին - sa, se - եղանակային ու ստորոգման ածանցների կցման միջոցով: Շեշտն ընկնում է վերջին վանկի վրա, իսկ ժխտական ձևում՝ ժխտման ածանցին նախորդող վանկի վրա:

Օր.

Ներկա - շարունակական ժամանակի պայմանականը. (Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

Ben yazıyorsam - Եթե ես գրում եմ
Sen geliyorsan - Եթե դու գալիս ես
O gidiyorsa - Եթե նա գնում է
Biz okuyorsak - Եթե մենք կարդում ենք
Siz gülüyorsunuz - Եթե դուք ծիծաղում եք
Onlar duruyorsalar - Եթե նրանք կանգնում են

Անցյալ կատարյալ ժամանակի պայմանականը. (Belirli Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

Ben yazdıysam (yazdımsa) - Եթե ես գրեցի
Sen geldiysen (geldinse) - Եթե դու եկար
O gittiyse - Եթե նա գնաց
Biz okuduysak (okuduksa) - Եթե մենք կարդացինք
Siz güldüyseniz (güldünüzse) - Եթե դուք ծիծաղեցիք
Onlar durduysalar (durdularsa) - Եթե նրանք կանգնեցին

Ապառնի ժամանակի պայմանականը. (Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

Ben yazacaksam - Եթե ես գրելու եմ
Sen geleceksen - Եթե դու գալու ես
O gidecekse - Եթե նա գնալու է
Biz okuyacaksak - Եթե մենք կարդալու ենք
Siz gülecekseniz - Եթե դուք ծիծաղելու եք
Onlar duracaksalar - Եթե նրանք կանգնելու են

Ընդարձակ – ներկա ժամանակի պայմանականը. (Geniş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

Ben yazarsam - Եթե ես գրում եմ (գրեմ)
Sen gelirsen - Եթե դու գալիս ես (գաս)
O giderse - Եթե նա գնում է (գնա)
Biz okursak - Եթե մենք կարդում ենք (կարդանք)
Siz gülerseniz - Եթե դուք ծիծաղում եք (ծիծաղեք)
Onlar durursalar - Եթե նրանք կանգնում են (կանգնեն)

Անորոշ - անցյալ ժամանակի պայմանականը. (Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Koşul Bileşik Zamanı)

Ben yazmışsam - Եթե ես գրել եմ
Sen gelmişsen - Եթե դու եկել ես
O gitmişse - Եթե նա գնացել է
Biz okumuşsak. - Եթե մենք կարդացել ենք
Siz gülmüşseniz - Եթե դուք ծիծաղել եք
Onlar durmuşsalar - Եթե նրանք կանգնել են

§ 100 Սուրբելտիվ եղանակավորություն - Rivayet Bileşik Zamanı

Անցյալ - անորոշ ժամանակաձևը, որը կազմվում է - imek - imiş (miş, miş, muş, müş) - ածանցների միջոցով, կարող է կցվել սահմանական եղանակի պարզ ժամանակաձևերի հիմքերին (բացառությամբ անցյալ կատարյալի), ինչպես նաև հարկադրական, ըղձական և պայմանական եղանակների հիմքերին:

Օր.

Ներկա - շարունակական ժամանակաձևի հետ. (Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Geliyormuşum	gelmiyormuşum
geliyormuşsun	gelmiyormuşsun
geliyormuş	gelmiyormuş
geliyormuşuz	gelmiyormuşuz
geliyormuşsunuz	gelmiyormuşsunuz
geliyorlarmış	gelmiyorlarmış

Ընդարձակ – ներկա ժամանակաձևի հետ. (Geniş zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Gelirmişim	gelmezmişim
gelirmişsin	gelmezmişsin
gelirmiş	gelmezmiş
gelirmişiz	gelmezmişiz
gelirmişsiniz	gelmezmişsiniz
gelirlermiş	gelmezlermiş

Ապագի ժամանակաձևի հետ. (Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Gelecekmişim	gelmeyecekmişim
gelecekmişsin	gelmeyecekmişsin
gelecekmiş	gelmeyecekmiş
gelecekmişiz	gelmeyecekmişiz
gelecekmişsiniz	gelmeyecekmişsiniz
geleceklermiş	gelmeyeceklermiş

Վաղակատար ժամանակածևի հետ. (Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Gelmişmişim	gelmemişmişim
gelmişmişsin	gelmemişmişsin
gelmişmiş	gelmemişmiş
gelmişmişiz	gelmemişmişiz
gelmişmişsiniz	gelmemişmişsiniz
gelmişlermiş	gelmemişlermiş

Պայմանական եղանակի հետ. (Dilek – Koşul Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Gelseymişim	gelmeseymişim
gelseymişsin	gelmeseymişsin
gelseymiş	gelmeseymiş
gelseymişiz	gelmeseymişiz
gelseymişsiniz	gelmeseymişsiniz
gelselermiş	gelmeselermiş

Հարկադրական եղանակի հետ. (Gereklik Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Gelmeliymişim	gelmemeliymişim
gelmeliymişsin	gelmemeliymişsin
gelmeliymiş	gelmemeliymiş
gelmeliymişiz	gelmemeliymişiz
gelmeliymişsiniz	gelmemeliymişsiniz
gelmelilermiş	gelmemelilermiş

Ընծական եղանակի հետ. (İstek Kipiyle Yapılan Rivayet Bileşik Zamanı)

Geleymişim	gelmeyeymişim
geleymişsin	gelmeyeymişsin
geleymiş	gelmeyeymiş
geleymişiz	gelmeyeymişiz
geleymişsiniz	gelmeyeymişsiniz
gelelermiş	gelmeyelermiş

Բառարան - Sözlük

- akbaba - 1. ավետեր ծերունի 2. անգղ
3. գրիֆ /ղից. արծվակերպ հրեշ/
akın - հարձակում
akü (akümülatör) - ակումուլյատոր,
էլեկտրակուտակիչ, մարտկոց
alev - կրակ, բոց
anı - հիշողություն, հուշ
âni - ակնթարթային
arıza - անսարքություն
arş - «յոթերորդ երկինք»
Athena - Աթենաս
bot (-tu) - փոքր նավ, նավակ /ռետինե/
bujı - կայծամոմ /ավտոմեքենայի/
cip - ջիփ /ավտոմեքենա/
cisim (-smi) - մարմին, իր, նյութ
çap (-rı) - 1. չափս 2. տրամագիծ
dalga - ալիք
derhal - իսկույն, անմիջապես
dik - ուղղածիկ
donakalmak - թմրել, ընդարմանալ
dürbün - հեռադիտակ
düşünce - մտադրություն
ebed (ebediyet, sonsuzluk) - հավերժություն
ebedî - հավերժ, հավերժական
efsane - լեգենդ, առասպել,
ավանդազրույց
esirgemek - 1. պաշտպանել 2. խնայել
3. զլանալ
esrarengiz - խորհրդավոր
ezmek - 1. ճգնել, ծեծել 2. ճնշել,
կոտրել դիմադրությունը /թշնամու/
far - լուսարձակ
farketmek - տարբերել, նկատել
felâket (-ti) - արհավիրք, աղետ,
դժբախտություն
garson - մատուցող
harabe - ավերակ
havaalanı - օդանավակայան
hayli - շատ, բավական
helikopter - ուղղափոխ
Herakles (Hercules, Herkül) - Հերակլես
heykel - արձան
huzur - 1. հանդարտություն
2. ներկայություն
inşa - կառուցում
itmek - բռնել, հրել
kablo - էլեկտրալար
kapak (-ğı) - 1. կափարիչ 2. կազմ /գրքի/
karakol - ոստիկանական տեղամաս
karşılık - 1. փոխադարձ
2. իրար դեմ, դեմ դիմաց
keşke - երանի (թե)
kılavuz - 1. ուղեկցող 2. տեղեկատու
kıvılcım - կայծ
kıyafet - հագուստ, զգեստ
kimlik (-ği) - 1. ինքնություն, անձ
/ով լինելը/ 2. վկայական
kiralamak - վարձել, վարձակալել
kurban - զոհ, մատաղ
levha - 1. ցուցատախտակ,
հուշատախտակ
2. քարի կամ մետաղի բարակ շերտ
Marmaris - Մարմարիս
mayo - լողազգեստ
metan - /քիմ./ մեթան
Mevlâna - Ջելալեդդին Ռումիի
պատվանունը (տիտղոսը)
mitoloji - դիցաբանություն
motel - մոթել, հյուրանոց
muhabbet - սեր, բարեկամություն
muhtesem - ճոխ, շքեղ, փառահեղ
müjdelemek - ուրախալի լուր
հաղորդել, ավետել
mürî (-di) - սուֆ. մյուրիդ
/շեյխի հետևորդ/
müthiş - 1. սարսափելի 2. սաստիկ
3. զարմանալի, ապշեցուցիչ
neşe - ուրախություն
nice - քանր
niyet etmek - մտադրվել
Olimpus - Օլիմպոս
öldürmek - սպանել
özellik (-ği) - յուրահատկություն
panik (-ği) - խուճապ
pansiyon - պանսիոն
parlak - փայլուն
piskopos - եպիսկոպոս
Prometheus - Պրոմեթևս
radyatör - ռադիատոր
rampa - զանիվեր
rastlamak (tesadüf etmek) - հանդիպել
resepsiyon - հյուրերի ընդունարան
sed (-ddi), set - 1. արգելք 2. պարիսպ
sehpa - փոքր սեղան /եռոտանի/
sembolize etmek - խորհրդանշել
sıklamak - նեղվել
sırılsıklam - անբողջովին քաց
sinirlenmek - նյարդայնանալ

sinyal - նշան, ազդանշան
sunak (-ğı) - զոհարան
şaka - կատակ
şüphe - կասկած
taç (-cı) - 1. թագ
2. սուֆիական շեյխի գլխածածկոց
tavsiye etmek - խորհուրդ տալ
tebrik etmek - շնորհավորել
telsiz - առանց հաղորդալարի,
անլար կապի միջոց, ռազիա
tencere - կաթսա
tercih etmek - նախընտրել
terk etmek - թողնել հեռանալ

tırmanış - մագլցում
ürperti - սարսափ, սարսուռ
yanardağ - հրաբուխ
yansıtma - անդրադարձնել,
արտացոլել, արտահայտել
yazık (-ğı) - ափսոս
yokluk (-ğı) - 1. չգոյություն,
բացակայություն
2. չբավորություն, աղքատություն
yüzbaşı - կապիտան
zaptetmek - գրավել, զավթել
Zeus - Չևս
zevk (-ki) - ճաշակ, հաճույք
zulmet (-ti) - խավար, մութ

Վարժություններ - Աلیստրմալ

1. Վարդալ և թարգմանել հայերեն:

Lütfi Bey usta şofördü. Bir gün Berna Hanımı ve çocukları gezmeye götürmek istedi. Cuma akşamı eve gelince düşüncesini Berna Hanıma ve çocuklara açtı. Çocuklar haberi duyar duymaz sevinçle babalarının boynuna sarıldılar. Berna Hanım mutfaktaydı. Elinde tencere heyecanla koşa koşa Lütfi Beyin yanına geldi. Gezi için nereye gideceklerini sordu. Lütfi Bey „ söylemem „ dedi. „ Sürpriz olacak. Mutlaka çok beğeneceksiniz. Sizi çok güzel bir yere götüreceğim „ .

Berna Hanım sofrayı hazırladı. Çocuklar yemeklerini yer yemez hemen uyudular. Sabahleyin erkenden kalkar kalkmaz elbiselerini giydiler. Lütfi Beyden önce koşa koşa arabaya gittiler. Berna Hanım akşam pişirdiği yemeklerden yol için bir paket yaptı. Lütfi Beyle arabanın yanına gittiler. Çocuklar sabırsızlıkla arabaya bindiler. Berna Hanım da tatil yapacağı için çok sevinçliydi. Lütfi Bey direksiyona geçti, motoru çalıştırdı ve hep birlikte yola koyuldular.

Güzel bir yaz günüydü. Lütfi Bey çevreyi seyredibilmek için oldukça yavaş gidiyordu. Yolun kenarında tarlalarda ve bahçelerde güzel kır çiçekleri vardı. Berna Hanım gezi için nereye gittiklerini sordu. Lütfi Bey „ Yedi Göllere gidiyoruz „ diye cevap verdi. Bu sürprize hepsi çok sevindi. Çünkü Yedi Göllet çok güzel bir yerdi. Bu sırada motor birden tekledi ve araba durdu. Lütfi Bey arabadan indi. Motorun her tarafını güzelce bir kontrol etti. Arabaya yeniden bindi. Motoru çalıştırmayı denedi. Fakat ne yaptıysa araba çalışmadı. Yeniden arabadan indi. Çocuklar arabada çok sıkıldıkları için yolun kenarındaki bahçelere gidip çiçek toplamaya başladılar. Berna Hanım da Lütfi Beye yardım etti. Arabanın yağını, bütün kablolarını, buji, akü ve radyatörün suyunu iyice kontrol ettiler. Lütfi Bey arabanın altına baktı. Defalarca denedi. Araba bir türlü çalışmadı. Yanlarından birçok kamyon, araba geldi geçti. Öğle sıcağı bastırdı. İki de sırl sıklam ter içinde kaldı. Berna Hanım başka arabaların şoförlerinden yardım istemeyi teklif etti. Lütfi Bey şiddetle karşı çıktı. „ Benim yapamadığım bir arızayı, başka şoförler nasıl yapabilir? „ dedi. Berna Hanım çok yoruldu. Arabaya bindi gözü benzin göstergesinin ibresine ilişti. İbre sıfırdıydı. „ Lütfi, sen bu motoru çalıştıramayacaksın „ dedi. Lütfi Bey sinirlendi. „ Hanım, beş dakika daha sabret, bak nasıl çalıştıracam „ dedi. Berna Hanım: „ Beş ay da geçse çalıştıramazsın. Çünkü motor sapasağlam. Sadece arabanın benzini bitmiş... “dedi.

Öğle sıcaklığı bastırmıştı. Esen Hanım, Emin Bey ve kılavuz üç saatten beri ormanda yürüyorlardı. Dağ oldukça dikti. Bu yüzden tırmanış çok zor oluyordu. Dağın tepesinde yüzyıllardan beri sönmeyen bir ateş vardı. Bu ateş yaz, kış hiç sönmemişti. Bugüne kadar sönmeyeğine göre bugünden sonra da mutlaka sönmeyecekti. Olimpus Dağı'nın tepesindeki bu ateş üzerine nice efsaneler söylenmiş, tanrılara kurbanlar kesilmişti. Neden bu ateş yüzyıllardır hiç sönmemişti? Emin Bey ve Esen Hanım da bunu çok merak ediyorlardı. Kılavuz dağın tepesine yaklaştıklarını söyledi. Esen Hanım heyecanla en önde gidiyor, bir an önce sönmeyen ateşi görmek istiyordu. Kıyıda aşağı yukarı on dört kilometrelik mesafeyi yürümüşlerdi. Kemal ve Tekin Beyler bu kadar yolu yürümeyi göze alamadıkları için sahilde güneşlenip denize girmeyi tercih etmişlerdi. Zaten onlar genellikle hep böyle yapıyorlardı.

“Tatilde insan yorulmayacak, denize girip çıkarak dinlenecek” diyorlardı. Esen Hanımla Emin Bey ise çevredeki tarihi, turistik yerleri gezip görmek istiyorlardı.

Kılavuz, dağın tepesindeki sönmeyen ateşe geldiklerini müjdeledi. Emin Bey ve Esen Hanım hemen ateşe doğru koşular. Gerçekten de dağdan alev çıkıyordu. Ama bu bir yanardağ değildi. Dağın çeşitli yerlerinde toprağın arasından alevler yükseliyordu. Esen Hanım alevlerin üzerine toprak attı. Ateş birkaç dakika söndü, sonra yeniden alev aldı. Esen Hanım hayretler içindeydi. Emin Bey gülerek bazı açıklamalar yaptı.

Dağdan metan gazının çıktığını, bu gazın normal hava sıcaklığında alev aldığını, böylece bu alevin yüzyıllardan beri hiç sönmeyeceğini söyledi. Esen Hanım derin hayallere dalmış düşünüyordu. Eline bir çöp alarak aleve tuttu. Çöp hemen yanıverdi. “Belki de dünyaya ilk ateş buradan yayılmıştır.” diye düşündü. Bu düşüncesini Emin Bey'e söyledi. Emin Bey “Olabilir” dedi. “Fakat Yunanistan'da da Olimpos Dağı var. Mitolojiye göre eskiden tanrılar bu dağda otururlarmış. Prometheus bir gün çamurdan bir insan yapmış. Athena bu çamurdan yapılan insanı beğenmiş ve Prometheus'u Olimpos Dağı'na davet etmiş. Prometheus orada ateşin her şeye hayat verdiğini görmüş. Bu ateşten bir kıvılcım çalarak kendi yaptığı heykele can vermiş. Ama Zeus bunu duyunca çok kızmış. Prometheus'u Kaf Dağı'nda bir kayaya astırmış ve oraya bir akbaba yollamış. Akbaba, senelerce Prometheus'un ciğerlerini parçalar, Prometheusun ciğerleri kalmayınca Zeus yerine bir yenisini koyarmış. Akbaba, bunları da parçalamış. Sonunda Herakles bu akbabayı öldürerek Prometheus'u kurtarmış.”

Esen Hanım, Emin Beyi merakla dinledi. “Ama, Yunanistandaki Olimpos Dağında ateş var mı?” dedi.

“Hayır, yok” dedi Emin Bey.

“Öyleyse mitolojideki dağ burası olabilir.” dedi. Esen Hanım “Bak hâla ateş bu dağda yanıyor. Üstelik şu tarihi harabelerde sunak taşları var. İnsanlar tanrılara burada pek çok kurbanlar kesmişler. Bence dünyaya ilk ateşin yayıldığı yer burasıdır.”

Emin Bey bu tartışmanın çok uzun süreceğini ve yata dönmeleri gerektiğini söyledi. İki de arkadaşlarını fazla bekletmemek için oradan ayrıldılar.

Mavi Yolculuk çok güzel geçmişti. Esen Hanım, Marmaris'te Almanya'dan gelecek arkadaşı Ulrike ile buluşacaktı. Uçak, Dalaman Havaalanına perşembe günü gelecekti. Ulrike bu uçakta olacak ve Esen Hanım onu havaalanında karşılayacaktı. Dalaman Havaalanı, Marmaris'ten sadece iki saatlik bir mesafedeydi. Oradan servis arabasına binip Marmaris'e gideceklerdi.

Ulrike, uçakla tam zamanında geldi. Esen Hanım daha önce güzel bir motelde iki kişilik yer ayırtmıştı. Hemen motele gittiler. Deniz tarafına bakan bir odaya yerleştiler. Motel, Marmaris'in on kilometre kadar uzağında sessiz sakin bir yerde bulunuyordu. Pencereden görülen manzara ise muhteşemdi. Burası Marmaris'in en güzel moteliydi. Esen Hanım ve Ulrike çevreye bir göz attıktan sonra odaya yeni bir şekil vermek istediler. Yatakların ve sehpaaların yerlerini değiştirdiler. Sonra balkona çıktılar. Karşılıklı oturarak, sohbete koyuldular.

Ulrike Almanya'dan, Esen Hanım da uzun uzadıya Mavi Yolculuktan söz ediyordu. Esen Hanım Fethiye, Kaş, Kekova, Finike, Antalya'yı ve bu çevrede gördüklerini anlata anlata bitiremiyordu. Sonunda Ulrike de Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdi. Esen Hanım „ Sakın ha „ dedi. „ Mavi yolculuk çok tehlikelidir. „

„ Neden? Diye sordu Ulrike.

„ Çünkü „ dedi Esen Hanım: „ Mavi Yolculuğa çıkan bir kimse, kolay kolay başka bir yeri beğenemez. Hep Mavi Yolculuğa çıkmak ister. Bu ise çok pahalıdır. „

„ Olsun „ dedi Ulrike: „ Bir ay tatil yapacağıma, on gün yaparım. Ama güzel bir tatil olur. Hem iyi dinlenirim, hem de anısı yıllarca benimle yaşar. „ İkisi de bir yıl sonrası için hemen tatil programı yapmaya başladılar. Bu defa Mavi Yolculuğa Bodrum'dan çıkacak ve Gökova Körfezi'ni gezeceklerdi. Bu sırada acıktıklarını farkettiler. Restorana inip bir şeyler yemek istediler.

Restoranda Murat Bey ve Zuhul Hanımla tanıştılar. Zuhul Hanım motelin resepsiyonunda çalışıyordu. Hep birlikte aynı masaya oturdular. Karınları acıkmıştı. Garsonun getirdiklerini atıştırarak, zil çalan midelerinin sesini susturdular. Tabii yemek sırasında gene bol bol Mavi Yolculuktan konuşuldu. Yemek sonrası bara gittiler. Barda yeni arkadaşlarla tanıştılar. Yarım saat kadar barda kaldıktan sonra izin isteyip ayrıldılar. Odalarına çıkıp, mayolarını giydiler. İskeleye indiler. Bir motor kiralayıp, Marmaris ve çevresini gezmek üzere plan yaptılar.

Esen Hanım, Ulrike'ye önce Marmaris'in çevresini göstermek istedi. Küçük bir deniz motoru kiralayıp sahilde bulunan evleri, motel ve pansiyonları gezdiler. Bir saat kadar süren geziden sonra tekrar motele döndüler. Motor gezintisi Ulrike'nin çok hoşuna gitmişti. Ertesi gün aynı motorla daha uzun bir gezinti yapmaya karar verdiler.

* * *

- Kaptana sordun mu, Kekova ile Myra arası ne kadar sürüyormuş?
- Sordum, normal hızla gidersek iki saat sonra orada olacaktık.
- Çok güzel, demek iki saat sonra Noel Babanın kilisesini ve onun yaşadığı yerleri görebileceğiz.
- Kaptanın söylediğine göre kıyıya yaklaşmamız zor olacakmış.
- Neden?
- Çünkü, kıyı çok sığmış. Yat kıyıya fazla yanaşamıyormuş. Bota binip kıyıya öyle çıkmamız gerekiyormuş. Tabii bu da bir hayli zaman alacak. Üstelik deniz dalgalı olursa botu batırabilirmiş.
- Aman Allah esirgesin. Deniz burada çok durgun. İnşallah Demre'de de durgun olur.
- Bizim arkadaşlarla konuştum. Onlar, Noel Babanın kilisesine gelmeyeceklermiş.
- Nasıl olur? Bütün dünya her yıl başında Noel Babayı kutluyor. İnsan nasıl olur da onun yaşadığı yerleri merak etmez?
- Kıyıya botla gitmekten korkuyorlarmış.
- Peki, biz gidince onlar ne yapacaklarmış?
- Kıyıya yakın bir yerde bir çay denize karıştıyormuş. Burada yüzmesi çok zevkli oluyormuş. Çünkü denizin üstü soğuk altı ılıkmiş. Kemal Bey balık tutacak, Tekin

Bey, Rail Hanım ve Gülay Hanım da burada yüzeceklermiş.

- Kendileri bilirler. Böyle bir fırsat her zaman ele geçmez. Myrada Likya'lılar zamanından kalma çok güzel bir antik tiyatro varmış. Gitmişken onu da görelim mi?
- Çok iyi olur. Bu tiyatronun yalnız Likya'da değil, bütün antik dünyada bir tane olduğunu söylüyorlar.

* * *

- Noel Babanın yanındaki bu çocuk kim?
- Oğlu.
- Noel Babanın oğlu var mı?
- Canım şaka yapıyorum. Noel Baba çocukları ve denizcileri çok severmiş. Bu sebeple de onları hep korumuş. İşte bu heykel Noel Babanın özelliğini sembolize ediyor.
- Şurada bir levha var. Noel Babanın hayatından söz ediyor. Birlikte bir okuyalım mı?
- Buradaki bilgiler çok kısa.
- Ama gene de bir fikir veriyor. Bir okuyalım: „ Aziz Nikolas M.S. IV. yüzyılın başlarında Likya bölgesinin bir kıyı kenti olan Patara'da doğmuş. Myra'da piskoposluk yapmış, denizcilerin ve çocukların koruyucusu olarak Noel Baba adı ile bugüne kadar yaşatılan efsaneleşmiş bir azizdir. „
- Noel Babanın kemiklerini kaçırmak istemişler, ama yanlışlıkla başka birinin kemiklerini kaçırmışlar.
- Bir azizin bile ölüsünü yerinde rahat bırakmıyorlar. Kemiklerini bile kaçırmaya kalkıyorlar. Biraz da kiliseyi gezelim mi?
- Küçük ve güzel bir kilise.
- Acaba buranın halkı nereye gitmiş?
- Bu bölgede eskiden birçok savaşlar oluyormuş.
- Kimlerle?
- 7 – nci yüzyılın ortasından 9 – uncu yüzyıla kadar Araplar buraya yoğun akınlar yapıyorlarmış. Halk bu yüzden bazı kentleri terk etmiş. 809 yılında da Harun el Reşit, Myra'yı zapt etmiş 1034 teki deniz saldırısında ise St. Nikola'nın kilisesi yıkılmış.
- Demek Arapların saldırısı yüzünden halk kenti terk etmiş.
- Yalnız Arap saldırısı değil, burada sık sık depremler de oluyormuş. Üstelik buradaki çay da sık sık taşıyormuş. Bu taşmalar sonucu da evleri sel basıyormuş. Halk bu felaketlere dayanamamış. Myra'dan ayrılmış.
- Çok yazık.
- Eee..., tarih bu. Bir daldın mı içine neler var neler...
- Bakıyorum, tarihi seviyorsun.
- Sevmez olur muyum? Tarih geçmişi yansıtan bir aynadır. Geçmişe bakarak geleceği daha iyi görürsün.
- Artık yılbaşını pek çok insan kutluyor. Fakat St. Nikola'nın Noel Baba olduğunu pek az insan biliyor.
- Evet öyle, herkes yılbaşı akşamı sabaha kadar eğleniyor.
- Ben eğlenmiyorum, daha çok üzülüyorum.
- Neden?
- Bir yıl daha yaşılanıyorum da ondan.

Günlerden pazartesi ve saat akşamın 7' siydi. Hava yeni kararıyordu. İnşa halinde olan Aksaray Motor Fabrikası çevresinde bulunanlar, birden çok parlak ve yeşil bir ışığın varlığını fark ettiler. Derhal merakla gökyüzüne baktılar. Bin metre kadar yükseklikte, ışıklı bir cisim duruyordu. Bu cisim, hareket etmiyordu ve üzerinde de herhangi bir hareket yoktu. Bu yüzden uçak ya da helikopter olamazdı. Bir anda görgü tanıkları arasında panik havası esmeye başladı. Kendini toparlayan birkaç kişi, güvenlik kuvvetlerine haber vermek üzere olay yerinden ayrıldı...

Jandarma Komutanı geliyor...

Jandarma Komutanı Yüzbaşı Orhan Çelen geldiğinde, cisim hala duruyordu. Yüzbaşı Çelen, durumu telsiz ile karakola haber vermek istedi. Fakat telsiz çalışmadı...

Cisim Konya'ya doğru gidiyor...

Bir süre sonra esrarengiz cisim, bir yıldızın kayması gibi aniden hareket etti. Konya yönüne doğru uzaklaştı. Niğde - Aksaray'lılar adeta dona kalmışlardı...

Yüzbaşı Çelen anlatıyor...

Jandarma Komutanı Yüzbaşı Orhan Çelen, iki gün sonra bir olay daha yaşadı: „ 18 Aralık gecesi, yine fabrika yakınında cismi gördük. Yanımda petrolcü Ali Özel vardı. Cisim, yol boyunca ağır ağır ilerliyordu. Uygun bir rampada durduk ve dakikalara sayarak cisme arabanın farlarıyla sinyal verdik. Önce bir top gibi gözüküyordu. Verdiğimiz sinyaller üzerine hızla büyüyerek bize doğru gelmeye başladı. Çok büyümüştü, çapı yüz metreye yakındı. Korktuk ve farları söndürerek uzaklaştık... „

Bahçeye inen helikopter...

Niğde - Aksaray uçandaire olaylarının başlıca kahramanlarından biri olan Yüzbaşı Çelen, anlatmaya devam ediyor: „ Bu olaydan sonra, gözüme uyku girmedim. Acaba hayal mı görüyordum, diye şüphe içindeydim... Ertesi gün cismi gördüğümüz yolun kenarındaki tarlanın sahibi karakola giderek, gündüz sürdüğü tarlasının gece ezilmiş olduğunu söyledi. Bunu yapanların yakalanmasını istiyordu... Aynı gece, merkez karakoluna bir kadın telefon etmiş. Evinin bahçesine bir helikopterin indiğini ve çocuklarıyla birlikte korkudan tir tir titrediklerini söylemiş. Görevli memur kadının dediklerine önem vermemiş ve olay yerine gitmemiş, hatta kimliğini bile öğrenmemiş. Sonradan araştırdık, o gün Aksaray'a hiç bir helikopter gelmemiş ve inmemişti...

Gününü veremem ama daha sonra , Vali, Kaymakam, Alay Komutanı ve Çiftlik Müdürü ile beraber yine gördük. Koçaş'taydık, bu defa cisimler birkaç taneydiler. İki saat kadar dürbünlerle izledik... „

Tarlada buluşma...

Yüzbaşı Çelen basında şimdiye kadar hiç yer almayan müthiş bir açıklama yapıyor: „ Çiftlikteki gözlemden sonra, ben ayrılarak Aksaray'a doğru yola çıktım. Topakkaya Kasabasına girerken, batıda, iki yüz metre kadar ilerideki bir tarlanın içinde bir ışık gördüm. Işık, trafik arabalarının üzerindeki ışıklara benziyordu. Ama onlardan on onbeş defa daha büyüktü ve renkli ışıklar saçıyordu. Gördüğümüz cisimlerden biri açıkça yere inmiş. Bundan hiç şüphem yoktu. Cipi durdurdum ve inerek ışığa doğru ilerlemeye başladım. Aramızda 100 metre kadar mesafe kaldı. İçimi bir ürperti kapladı. Devam etmek istedim ama gidemedim. Bir şey, nasıl demeli, bilinmedik bir güç beni geriye itiyordu. Geri döndüm, bu arada ışık azaldı ve kayboldu... „

Bursa

Bursa Anadolu'nun kuzeybatısında bulunmaktadır. Doğusunda Bilecik, batısında Balıkesir, kuzeydoğusunda İstanbul ve Kocaeli, güneyinde Kütahya ile sınır teşkil etmektedir. Kuzeyde Marmara Denizi, 135 km. uzunluğunda bir kıyı oluşturmaktadır. Kıyılar, batıda Bandırma ile sınırdır. Doğuya doğru ise, Bursa'nın en önemli denizyolu ulaşım bağlantıları olan Mudanya ve Gemlik kıyıları ile, kuzeyde Armutlu'nun 25 km. yukarısına doğru uzanarak Çınarcık'a bağlanmaktadır.

Bursa'da dağlar, genellikle doğu - batı istikametinde uzanan sıradağlar şeklindedir. Bölgenin en önemli yükseltisi olan Uludağ, Bursa sınırları içinde bulunmaktadır. Gemlik körfezinin kuzeyinden başlayan Samanlı Dağları, İznik Gölü'nün güneyinde Katırlı Dağları ile birleşir. Mudanya Dağları da denize paralel görünümüyle, Bursa Ovası'nı denizden ayırmaktadır. Ayrıca Karadağ, Asırcık, Sincan Dağları bölgenin diğer önemli yükseltileridir.

Bursa Ovaları geniş ve çok verimlidir. Bursa Ovası 39128, İznik Ovası 9000, Orhangazi Ovası 17000, Karacabey Ovası 18000, İnegöl Ovası 14832, M. Kemalpaşa Ovası 18000, Yenişehir Ovası 15478 hektarlık alanları ile bölgenin en önemli düzlüklerini oluşturmaktadır.

Marmara Bölgesinin en büyük gölleri olan Ulubat ve İznik gölleri de, Bursa il sınırları içindedir. Ayrıca Uludağ'da üç adet krater gölü ile şehrin doğu kısmında iki adet gölet bulunmaktadır. Orhaneli civarındaki Doğancı Baraj Gölü ile Demirtaş Nahiyesi'ndeki Demirtaş Baraj gölü de, şehrin diğer su alanlarını oluşturmaktadır.

Uludağ eteklerinden doğarak, Marmara Denizi'ne dökülen 87 km. uzunluğundaki Nilüfer Çayı ile, bir uzantısı olan Deliçay, Atranos, Susurluk Çayları ve Göksu Deresi, yörenin başlıca akarsularını oluşturmaktadır.

Bursa, genelde ılımlı bir iklime sahip olup, bölgelere göre iklim farklılıkları görülmektedir. Kuzeyde, Marmara Denizi'nin yumuşak ve ılık iklimine karşılık, güneyde Uludağ'ın sert iklimiyle karşılaşılır.

Genellikle en sıcak aylar Temmuz ve Eylül aylarını kapsayan 3 aylık süre ile, en soğuk aylar Şubat ve Marttır.

Bursa ikliminin bölgelere göre değişiklik arzemesi, tarım ürünlerinin çeşit ve kalite bakımından zenginlik göstermesine neden olmaktadır.

Kıyıdağları alçak yamaçları zeytinlik, dutluk ve bağlarla kaplıdır. İznik ve Gemlik Ovaları, Akdeniz bölgesine has bitkilerin yetiştirilmesi için ideal bir ortam teşkil etmektedir. Marmara Denizi kıyılarında, geniş bir şerit halinde zeytinlikler görülmektedir. Karacabey'in kuzeyinde narenciye, Karacabey'de ise soğan, en önemli ürünleri oluşturmaktadır. Sıcak ve uzun yazların hüküm sürdüğü ovalarda, tahıl tarımı, meyve ve sebzeçilik, daha sıcak bölgelerde pirinç, susam ve pamuk yetiştirilmektedir.

Kıyı dağlarının yamaçlarının üst kısımlarında meşe, karaağaç, gürgen, köknar, dişbudak, çam, ıblamur gibi ağaçlardan oluşan ormanlara rastlanır. Ayrıca, Uludağ ve yamaçları, zengin çam ormanlarıyla kaplıdır.

Bursa coğrafi konumu icabı, Avrupa'nın, İçbatı ve Güney Anadolu'ya aynı şekilde bu bölgelerin, dış ülkelere açılımlında bir kapı görevi üstlenmiş bulunmaktadır. Bu itibarla coğrafi açıdan merkezi bir görünüme sahiptir. Ayrıca Bursa; İstanbul ile Batı Anadolu arasındaki ulaşımın sağlanmasında da önemli bir fonksiyona sahip bulunmaktadır.

Uludağ bölge coğrafyasında önemli bir yere sahiptir. Yaz ve kış mevsimlerinde, her türlü dağ sporunun yapılmasına imkan sağlamaktadır.

* * *

Ermeni dini müziği

Putperestlik döneminde zaten gelişmiş bir seviyede bulunan Ermeni dini müziği, Hıristiyanlık döneminde yeni baştan yapılanarak ve daha da zenginleşerek günümüze kadar ulaştı. Başlangıçta, Katolik kilisesinde bugüne kadar kullanıldığı gibi, ayin, konuşmaya yakın bir şekilde, vurgu yerlerindeki çıkışlar ve finallerdeki belirli inişler harici tek bir nota üzerinden söylenerek ifa ediliyordu. Daha sonra bunlara melodiler uyarlanmaya başlandı. İlahiler sayı ve çeşit olarak çoğaldıktan sonra isimlendirilip, elenip, çeşitlerine göre ayrılıp sınıflandırıldılar. Başlıca törensel müzik kitapları „ Badarakamaduyts „ (ana ayin kitabı) „ Jamakirk „ (günün belli saatlerindeki ayinlerin kitabı) ve „ Maşdots „ dur (düğün, vaftiz ve cenaze gibi özel ayinlerin kitabı). Bunların haricinde tüm bu ayinlerin değişik zamanlarında ifa edilen ilahiler olan „ Şaragan „ „Kants“, „Dağ“, „Meğeti“, „Poğh“ ve „Hortorag“ gibi çeşitleri vardır. Bunlardan ilk üçü kendi adlarıyla anılan - Şaragnotz, Kantsaran, Dağaran - kitaplarında toplanmıştır. Bunlar Ortaçağ Ermeni ruhani müzik ve şiir sanatının temel çeşitleridir. En önemlisi ve tanınmış olan Şaragnotz, zamanın ünlü müzisyeni ve filozofu Parseğ Con tarafından düzene konduğu için „ Conındir „ (Con'dan seçilmiş) olarak da anılır. Bu seçim esnasında Şaragnots'a giremeyen bir kısım şaraganlar da „ Baraganon „ olarak anılırlar. Basılmış ilk Şaragnots, Vosgan Yerevantsi (Yerevan'lı Vosgan) tarafından 1664 te Amsterdam'da yayınlanmıştır.

Ermeni ruhani müzik ve edebiyatının en üst basamakları olan şaraganlar değişik özelliklere sahiptir. Meselâ bir kısmında satırların ilk harfleri alfabetik sıraya göre dizilmiştir, bir diğer kısmında ise, satırların ilk harfleri yukarıdan aşağıya okunduğunda bestecinin adı belirir. Şaraganlardaki diğer bir özellik ise Kutsal Üçlü ve Tek Tanrı görüşüne uygun olarak, üçer satır veya üçer mısra halinde aynı melodi ile okunmalarıdır. Ermeni notasyon sisteminin kullanılması, 8 - 9 şarkıdan meydana gelen „ kanon „ sisteminin kabulü ve şaraganlarda sekiz ses sisteminin düzenlenmesi ise, 8. yüzyılda yaşamış filozof, dilbilimci ve müzisyen Stepannos Sünetsi'ye bağlanır.

19. yüzyılın sonlarında Ermeni kilisesinin ana ayini olan „ Badarak „, ilk defa besteci Magar Yegmalyan tarafından çok seslendirildi. Bu ilk çok seslendirmeden sonra çeşitli zamanlarda ve çeşitli besteciler tarafından, kâh eski melodilere sadık kalınarak, kâh yepyeni melodilerle bugüne kadar birçok çoksesli badarak üretilmiştir. Tüm bunların içinde ise Gomidas'ın Badarak'ı tartışmasız üstünlüğü ve güzelliğiyle diğer bütün örneklerin arasında parlamaktadır.

“AGOS”

(Türkçe - Ermenice haftalık gazete, İstanbul)

* * *

İpekyolu Türkiye'den geçecek

Cumhurbaşkanı Ahmed Necdet Sezer, resmi bir ziyaret için Ankara'da bulunan Çin Dışişleri Bakanı ve beraberindeki heyeti kabul etti. Kabulde, Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Uğur Ziyaal da hazır bulundu. İki ülke ilişkilerinin çeşitli alanlarda geliştirilmesi amaçlı bir eylem planına

imza atan Çin'li bakan ve Cem, ortak basın toplantısı düzenledi. Çin Dışişleri Bakanı Tang, „ 21 - inci yüzyılın İpek Yolu, Türkiye ile Çin arasında inşa edilecek ve daha parlak olacak „ diye konuştu. Tang, Türkiye’de bulunmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirerek, iki ülke arasında ortak bir dil ve ortak çıkarlar bulunduğunu belirtti. Tang, yeni yüzyılda Türkiye ile Çin arasında ortaklık ilişkisi kurulması gerektiğini söyledi. Dışişleri Bakanı İsmail Cem de, Türkiye ile Çin’in karşılıklı saygı çerçevesinde kurduğu yakınlaşmanın, Çin Dışişleri Bakanı Tang Jiaxuan ile imzaladıkları eylem planı sayesinde daha somut bir noktaya geldiğini ifade etti. Çin’in dünyaya her yıl 180 milyon turist verdiğine dikkati çeken Cem, Çin turistlerinin Türkiye’ye yönelmesi için bazı değişiklikler yapılması ve adımlar atılmasını kararlaştırdıklarını belirtti. Çin tarafının da bu konuya olumlu yaklaştığı öğrenildi. Cem, Çin’in GAP bölgesinde yatırımlarda bulunmasının öngörüldüğünü de bildirdi. Çin GAP bölgesinde küçük ölçekli enerji yatırımları yapmakla yakından ilgileniyor.

“Akşam”

* * *

MEVLÂNA

Sararken alınımı yokluğun tacı,
Gönülden silindi neşeyle acı.
Kalbe muhabbette buldum ilâcı,
Ben de müridinim işte, Mevlâna.

Ebede sed çeken zulmeti deldim,
Aşkı içten duydum, arşa yükseldim,
Kalbten temizlendim, huzura geldim,
Ben de müridinim işte, Mevlâna.

/NAZİM HİKMET/

BAŞIMLA GÖNLÜM

Başım dedi: Dinlen! Gönlüm dedi: Coş!
Başım dedi: Durul! Gönlüm dedi: Koş!
Başım yüreksizdi, gönlüm başıboş,
Varlığım arada kaynadı, gitti...

Başımla gönlümü edemedim eş.
Biri yüz yaşında, biri yirmibeş.
En nihayet sardı saçağı ateş,
Varlığım arada kaynadı, gitti...

/CELAL SAHİR/

2. Նախադասությունները գրել անկատար - անցյալ ժամանակածևով:

Teknedeki herkes uyuyor. Lusine güneşi seyrediyor. Tatlı bir rüzgâr esiyor. Tekne hızla ilerliyor. Aşot hâlâ uyuyor. Karine çay pişiriyor. Armen balık yakalıyor. Maro güneşleniyor. Güneş yeni doğuyor. Öğretmen buraya geliyor.

3. Նախադասությունները գրել ըստ օրինակի:

3.1. Vaktim olsa, tatile çıkarım. - Vaktim olsaydı, tatile çıkardım.

Sansım olsa, balık tutarım.

Erken kalksan, çay içersin.

Hızlı gitsek, Goris'e varırız.

Güneşte kalsan, çok yanarsın.

3.2. Denizde yüzmek istedim. Su çok soğuktu, yüzemedim.
Denizde yüzecektim, su çok soğuktu yüzemedim.

Geçen hafta sinemaya gitmek istedim. Misafirler geldi, gidemedim.

Dün bir kitap almak istedim. Param yoktu, alamadım.

Öğretmene cevap vermek istedim. Zil çaldı veremedim.

Mavi Yolculuğa çıkmak istedim. Eşim razı olmadı, çıkamadım.

Ders çalışmak istedim. Uykum geldi çalışamadım.

3.3. Dün okula geldim. Sen yoktun. – Dün okula geldiydim, sen yoktun.

Kitabı sana verdim. Okudun mu? _____

Bileti aldım. Sonradan bulamadım. _____

Dün sana mektup yazdım. Aldın mı? _____

Anahtarını masaya bıraktım. Gördün mü? _____

Akşam geç geldim. Duydun mu? _____

Sana haber bıraktım. Aldın mı? _____

3.4. Mavi yolculuğa çıksam, iyi bir tatil yaparım.
Mavi yolculuğa çıksaydım, iyi bir tatil yapardım.

İyi yüzmeye bilsem, karşı adaya kadar yüzerim.

Aram bizimle gelse, daha iyi eğleniriz.

Gürültü olmazsa, yunuslar tekneyi takip edecek.

3.5. Birden gözlerim karardı. – Birden gözlerim karariverdi.

Birden başım döndü. _____

Karşıma âniden bir araba çıktı. _____

Telefon birden kapandı. _____

Arabanın lastiği âniden patladı. _____

Tren âniden durdu. _____

Armen evden çok acele çıktı. _____

Eski arkadaşına caddede rastladı. _____

Gazeteye hızlıca bir göz gezdirdi. _____

Kitabı heyecanla bir gecede okudu. _____

Bomba patlayınca herkes evine kaçtı. _____

4. Նախադասությունները գրել վաղակատար անորոշ ժամանակաձևով:

Armen çok balık tutmuş. _____

Ara Romanya'ya gitmiş. _____

Arsen çok uyumuş. _____

Aşot çay içmemiş. _____

Meri, Samsun'u görmemiş. _____

Vakit öğle olmuş. _____

Maro güneşte çok yanmış. _____

Yarbay çok hızlı gitmiş. _____

5. Նախադասությունները գրել պայմանական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Keşke sen de bizimle gelsen. _____

Keşke ben de sizinle gitsem. _____

Ben de güzel olsam. _____

Sen artist olsan. _____

Keşke bu yıl okulu bitirsem. _____

Ömür boyu beraber olsak. _____

İnsanlar birbirini sevse. _____

6. Նախադասությունները գրել ընթացական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Seninle birlikte yüzeyim. _____

Sabahleyin erken kalkayım. _____

Kahvaltayı Bolu'da yapalım. _____
Yazın Nevşehir'de kalalım. _____
Ben bugün gitmeyeyim. _____
Sen de bizimle gelesin. _____
O filmi ben de göreyim. _____

7. Նախադասությունները դարձնել հարցական:

Maro geliyordu. _____
Tekne Antalya'ya doğru gidiyordu. _____
Armen balık tutuyordu. _____
Arsen erken kalkardı. _____
Tekne hızlı gitmeliydi. _____
Sos Goris'e gidecekti. _____
Armen sualtı شهرini görmüştü. _____
Ergün'ler balık tutacaklardı. _____

8. Նախադասությունները գրել հարկադրական եղանակի անցյալ ժամանակաձևով:

Kıyıda fazla açılmamalıyız. _____
Güneşte az kalmalıyız. _____
Goris'e mutlaka uğramalıyız. _____
Romanya'da bir hafta kalmalısınız. _____
Arkadaşlarına iyi davranmalısın. _____
Bu kadar geç uyanmamalısın. _____
Güneşin doğuşunu seyretmelisin. _____
Kendini suçlamamalısın. _____
Bu yaz iyi bir tatil yapmalıyım. _____

9. Հետևյալ նախադասությունները թարգմանել թուրքերեն:

Եթե գայի Շիշլի, քեզ անշուշտ կհանդիպեի: Եթե գայիր ինձ մոտ, կինոքատրոն միասին կգնայինք: Եթե բենզինը չվերջանար, ճիշտ ժամանակին կհասնեինք Արտաշատ: Շատ լավ արձակուրդ անցկացրի, սակայն չկարողացա հանգատանալ: Երեկ մեզ մոտ հյուրեր էին եկել, այդ պատճառով էլ չկարողացա քեզ զանգահարել: Տիկին Անահիտը ձմռանը գնացել էր այնտեղ, իսկ ամռանը՝ ծովային ճանապարհորդության: Երեկ ձեզ մոտ էի եկել, սակայն դուք տանը չէիք: Նամակը երեկ երեկոյան էի գրել, սակայն չկարողացա հանձնել փոստատուն: Այսօր շատ ձուկ պետք է բռնեի: Առաջին օրը արևի տակ շատ չպետք է մնայիր: Սահակն այդ նամակը չափտի գրեր:

Atasözleri

Her arı bal yapmaz.
Belâ geliyorum demez.
Damlaya damlaya göl olur.
Kaya uçmazsa dere dolmaz.
Aç doymam, tok acıkmam sanır.
Sık gidersen dostuna, yatar arka üstüne.
Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
Hocanın yap dediğini yap, yaptığını yapma.
Allah gümüş kapıyı kaparsa, altın kapıyı açar.
Kedinin kanadı olsaydı, serçenin adı kalmazdı.

Կայուն բառակապակցություններ

1. Derin mi derin - շատ խորը
2. Afiyet olsun - բարի ախորժակ
3. Bir şey değil - չարժե
4. İnşallah - տա Աստված
5. Allah aşkına - Աստծու սիրուն
6. Allah belâsını versin - Աստված պատիժը տա
7. Allah acısın - Աստված՝ քեզ օգնական, Աստված ողորմա
8. Allaha (bin) şükür - (Հազար) Փառք Աստծո
9. Allah esirgesin - Աստված փրկի
10. Allah korusun - Աստված պահպան

Թուրքերեն - հայերեն լեզվաբանական գիտաբանների բառարան

A

ad - անուն
ad tamlaması - իզաֆեթ, գոյականի կապակցություն
adıl - դերանուն
ahenk (uyum) - ներդաշնակություն
anlam - նշանակություն
anlamdaş - հոմանիշ
aracsız söz - ուրիշի ուղղակի խոսք

B

bağfiil - մակբայական դերբայ
bağımh tümce - ստորադասական նախադասություն
bağlaç - շաղկապ
baş tümce (temel tümce) - գլխավոր նախադասություն
belirli geçmiş zaman - անցյալ կատարյալ ժամանակ
belirli geçmiş zamanın şartı - անցյալ կատարյալ ժամանակի պայմանականը
belirsiz geçmiş zaman - անորոշ անցյալ ժամանակ (muş)
belirsiz geçmiş zamanın şartı - անորոշ - անցյալ ժամանակի պայմանականը
belirteç (zarf) - 1. մակբայ 2. պարագա
belirtili ad tamlaması - ստացական իզաֆեթ
belirtili nesne - որոշյալ ուղիղ խնդիր
belirtisiz ad tamlaması - հարաբերական իզաֆեթ
belirtisiz nesne - անորոշ ուղիղ խնդիր
belirtme durumu (yükleme hali / i - hali) - հայցական հոլով
belirtme ortacı - գործողության անուն (dik / acak)
biçim - ձև
biçim bilgisi - ձևաբանություն
bildirme kip(ler)i - սահմանական եղանակ
bileşik ad - բարդ գոյական
bileşik tümce - բարդ նախադասություն
bileşik zaman kipi - բարդ (բաղադրյալ) ժամանակաձև
birinci tamlama - գոյականների կապակցման առաջին ձև
buyurma (emir) kipi - հրամայական եղանակ

C

cins - սեռ
cümle (tümce) - նախադասություն

Շ

çatı - բայի սեռը

çekim - քերում, խոնարհում, հոլովում

çekim eki - բառափոխական (վերջ)ածանց, խոնարհման (վերջ)ածանց, հոլովական (վերջ)ածանց, պրեդիկատիվ (վերջ)ածանց, ստորոգման ածանց, վերջավորություն

çekimli eylem - դիմավոր բայ

çıkma durumu (-den hali) - բացառական հոլով

çoğul (çoğluk) - հոգնակի թիվ

D

dağıtma sayısı - բաշխական թվական

dar ünlü - նեղ ձայնավոր

devrik tümece - շրջուն նախադասություն

deyim - խոսքի դարձվածք

dilbilgisi (gramer) - քերականություն

dilbilim (lengüistik, lengvistik, հնագ. lisaniyat) - լեզվաբանություն

dilbilimsel - լեզվաբանական

dilek - koşul kipi - բայի ըղձական - պայմանական խոնարհում

dönüşlü (çatı) - անդրադարձ (սեռ)

durak - դադար

durum - հոլով

durum belirteci (durum zarfı) - ձևի պարագա

düz ünlü - ոչ շրթնային ձայնավոր

E

edilgen (çatı) - կրավորական (սեռ)

ek - ածանց, վերջածանց, մասնիկ, վերջավորություն

eylem - թերի օժանդակ բայ (i - mek)

eksiz ad tamlaması - գոյականների անվերջածանց կապակցություն

emir kipi - հրամայական եղանակ

eşanlamlı - հոմանիշ

eşitlik derecesi - համեմատական աստիճան

eşsesli - համանուն, նույնանուն բառ, օմոնիմ

etimoloji (kökenbilgisi) - ստուգաբանություն

ettirgen (çatı) - հարկադրական (սեռ)

eylem (fiil) - բայ

eylem adı - բայանուն

eylem çekimi - բայի խոնարհում

eylemlik - անորոշ դերբայ

eylemsi (fiilimsi) - բայական ձևեր (բայանուն, դերբայ, մակբայական դերբայ)

F

fiil (eylem) - բայ

fonem - հնչույթ

fonetik - 1. հնչյունաբանություն 2. հնչյունաբանական

G

geçişli eylem - անցողական բայ

geçişsiz eylem - անանցողական բայ

geçmiş zaman - անցյալ ժամանակ

gelecek zaman - ապառնի ժամանակ

gelecek zamanın hikâyesi - ապառնի անցյալ ժամանակ

gelecek zamanın şartı - ապառնի ժամանակի պայմանականը

geniş ünlü - լայն ձայնավոր

geniş zaman - ընդարձակ - ներկա ժամանակ, ներկա - ապառնի ժամանակ

geniş zamanın hikâyesi - անորոշ իմպերֆեկտ, ընդարձակ ժամանակի բաղադրյալ պատմողականը

geniş zamanın şartı - ընդարձակ - ներկա ժամանակի բաղադրյալ պայմանականը

gereklik kipi - հարկադրական եղանակ

gösterme adlı - ցուցական դերանուն

gövde - հիմք

gramer - քերականություն

H

hal (durum) - հոլով

harf - տառ

hece (seslem) - վանկ

hikâye bileşik zamanı - բաղադրյալ (անցյալ պատմողական) ժամանակածև (i - di)

İ

ilgeç (sontakı) - հետադրություն

imla (yazım) - ուղղագրություն

ince ünlü - քիմքային ձայնավոր

isim (ad) - անուն

isim - fiil - ինֆինիտիվ

istek kipi - ըղձական եղանակ

istek kipinin hikâyesi - ըղձական եղանակի անցյալ (պատմողական) ժամանակը

işteş çatı - փոխադարձ - համատեղ (սեռ)

iyelik eki - 1. պատկանելիության վերջածանց 2. ստացական հոդ

iyelik zamiri (adlı) - ստացական դերանուն

K

kalın ünlü - ոչ քիմքային ձայնավոր, հետին շարքի ձայնավոր
kalma durumu - ներգոյական (տեղի) հոլով
karşit anlamlı (zıt anlamlı) - հականիշ
kati geçmiş zaman - անցյալ կատարյալ ժամանակ
kelime (sözcük) - բառ
kesik tümce - անավարտ նախադասություն
kesir sayısı (kesir sayı önad) - կոտորակային թվական
kip - եղանակ
kişi - դեմք
kişi adlı (zamiri) - անձնական դերանուն
kişi eki (yüklem eki) - դիմային (վերջ)ածանց, ստորոգման (վերջ)ածանց
koşul (şart) - 1. պայման 2. պայմանական
koşul (şart) bileşik zamanı - բաղադրյալ պայմանական ժամանակ
koşum (koşuntu) - բացահայտիչ
kök - արմատ
küçültme eki - նվազական վերջածանց

L

lehçe - դիալեկտ, բարբառ, խոսվածք, լեզու, բառարան (հն.)

M

mastar - ինֆինիտիվ
morfem - ձևույթ
morfoloji (yapıbilgisi) - ձևաբանություն

N

nahiv (-hvi) - հնաց. շարահյուսություն (տե՛ս sentaks, sözdizimi)
nesne - ուղիղ խնդիր
nida (ünlem) - բացականչություն
nida cümlesi (ünlem tümcesi) - բացականչական նախադասություն
nida işareti (ünlem işareti) - բացականչական նշան
noktalama - կետադրություն

O

olumlu eylem - բայի հաստատական ձևը
olumsuz eylem - բայի ժխտական ձևը
olumsuzluk eki - ժխտական (վերջ)ածանց
ortaç - դերբայ

Ö

ön ünü - առաջին շարքի ձայնավոր, առաջնալեզվային ձայնավոր
önad (sifat) - 1. ածական անուն 2. որոշիչ
özel ad (özel isim) - հատուկ անուն
özne - ենթակա

R

rivayet - պակասավոր բայի անցյալ սուբյեկտիվ ժամանակաձևը (i - miş), miş – ով մոդալություն

S

sarf (biçimbilim, dilbilgisi) - հնաց. 1. քերականություն 2. ձևաբանություն
sarfi - հնաց. ձևաբանական
sayı - քվական
sayı önadı - քվական անուն (որոշիչ պաշտոնում)
sentaks (sözdizimi, hնաց. nahiv) - շարահյուսություն
ses - 1. ձայն 2. հնչույթ
sesbilgisi (fonetik) - հնչյունաբանություն
seslem (hece) - վանկ
sesli (ünü) - ձայնավոր
sessiz (ünsüz) - բաղաձայն
sifat (önad) - 1. ածական անուն 2. որոշիչ
sıfatfiil (ortaç) - դերբայ (ածական դերբայ)
sıra önadı (sıra sayı sıfatı) - դասական քվական
siyga (kip) - եղանակ
somut ad - թանձրացական գոյական
sonek - վերջածանց
sontakı - հետադրություն, հետդիր
soru eki - հարցական մասնիկ
soru tümcesi (sorulu cümle) - հարցական նախադասություն
soru zamiri - հարցական դերանուն
soyut ad (isim) - վերացական գոյական
sözbölükleri (sözcük türleri) - խոսքի մասեր
sözcük (kelime) - բառ
sözcük türü (kelime çeşidi) - խոսքի մաս
sözdizimi (sentaks) - շարահյուսություն

Ş

şahıs (kişi) - դեմք
şahıs eki - ստորոգման (դիմային) վերջածանց

şahıs zamiri - անձնական դերանուն
şart kipi - պայմանական եղանակ
şart saygısı - պայմանական խոնարհում
şekil (biçim) - ձև
şimdiki zaman - ներկա - շարունակական ժամանակ
şimdiki zamanın hikâyesi - անցյալ անկատար ժամանակ
şimdiki zamanın şartı - ներկա - շարունակական ժամանակի պայմանականը

T

takı (ilgeç, ek) - 1. հետադրություն 2. վերջածանց
takısız tamlama - գոյականի անվերջածանց կապակցություն
tamlama öbeği - որոշիչ խումբ
tamlanan - 1. հատկացյալ 2. որոշյալ
tamlayan - 1. հատկացուցիչ 2. որոշիչ
tamlayan durumu - սեռական հոլով
tekil - եզակի թիվ
temel tümce - գլխավոր նախադասություն
tümce - նախադասություն
tümcenin ögeleri - նախադասության անդամներ
tümleç - խնդիր, բայական անդամի լրացում
tür adı (ismi) - հասարակ անուն
türemek - ածանցում
türemiş ad (isim) - ածանցավոր անուն
türemiş sözcük - ածանցավոր բառ
türetme eki - բառակազմական (վերջ)ածանց

U

ulaç - մակբայական դերբայ
uygunluk - համաձայնություն, ներդաշնակություն
uyum (ahenk) - ներդաշնակություն
uzun ünü - երկար ձայնավոր

Ü

üleştirme (dağıtma) sayısı - բաշխական թվական
ünlü - ձայնավոր
ünlü uyumu - ձայնավորների ներդաշնակություն
ünsüz - բաղաձայն
ünsüz uyumu - բաղաձայնների ներդաշնակություն
üstünlük derecesi - համեմատական աստիճան (en ~ derecesi - գերադրական աստիճան)

V

vurgu - շեշտ
vurgu almaz ek - շեշտ չկրող ածանց

Y

yalın durum (hal) - ուղղական հոլով
yalın tümce (basit cümle) - պարզ նախադասություն
yan tümce (bağimli cümle) - ստորադասական նախադասություն
yapıbilgisi (morfoloji) - ձևաբանություն
yapım eki (türetme eki) - բառակազմական (վերջ)ածանց
yazım (imla) - ուղղագրություն
yeterlik eylemi (fiili) - կարելիության ձևը
yetersizlik eylemi (fiili) - անկարելիության ձևը
yönelme durumu (hali) - տրական հոլով
yuvarlak ünlü - շրթնային ձայնավոր
yüklem - ստորոգյալ
yükleme hali (belirtme durumu) - հայցական հոլով

Z

zaman - ժամանակ
zaman belirteci - ժամանակի մակրայ
zamir (adıl) - դերանուն
zarf (belirteç) - մակրայ
zarf tümleci - պարագա
zarfi - մակրայական
zıt anlamlı (karşıt anlamlı) - հականիշ

Թուրքերեն - հայերեն ուսումնական բառարան

A

- a** - 1. բուրքական այբուբենի առաջին տառը 2. բացականչություն. ա՛, ո՛հ, ա՛յ
abajur - լուսամփոփ
abanmak - հենվել, կոթնել
abartmak - չափազանցնել, խիստ մեծացնել
ABD (Amerika Birleşik Devletleri) - ԱՄՆ (Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ)
Abhaz - արխազ
abihayat (-tı) - կենաց ջուր
abi - ավագ եղբայր (խսկց.)
âbide (anıt) - հուշարձան
abla - ավագ քույր
ablacığım - սիրելի քույրիկ
ablak - կլորադեմ
abluka - շրջափակում, պաշարում
abone - 1. բաժանորդագրություն 2. բաժանորդ
abone etmek - բաժանորդագրել
abone olmak - բաժանորդագրվել
abonman - բաժանորդագիր, արձանմանտ
abuk - ~ **sabuk** - անկապ, անխմաստ, անհեթեթ, ափեղգփեղ
acaba (aceba, асеп) - արդյոք (հետաքրքիր է իմանալ), մի՞թե
Acar - աջարացի, աջար
acayip - տարօրինակ, անսովոր
acele - շտապ, արագ, հապճեպ
acele etmek - շտապել, աճապարել
Acem - պարսիկ
Acemce - պարսկերեն
acemi - անփորձ
acemilik (-ği) - անփորձություն
acente - 1. գործակալություն 2. գործակալ
acı - 1. ցավ 2. վիշտ, կսկիծ 3. դառը 4. կծու 5. մոռու
acıbadem - 1. դառնամուշ (горький миндаль) 2. խորամանկ
acıklı - ցավալի, տխուր, վշտալի
acıkmak - քաղցել, սովածանալ
acılı - 1. ցավալի, տխուր 2. կծու 3. մոռու
acımak - խղճալ, գթալ, կարեկցել
acınacak - ցավալի, խղճալի
acınmak - խղճալ
acıtmak - ցավ պատճառել
âcil - 1. շուտափույթ, անհետաձգելի 2. արագ (ապարհնում)
aciz (-czi) - բուլություն, անկարողություն, տկարություն, անզորություն
âciz - բույլ, անկարող, տկար, անզոր
aç - քաղցած, սոված, անոթի
açacak (-ğı) - բացիչ

açgözlü - ծակաչք, անկուշտ, ազահ
açı - անկյուն /երկրաչափ./
açık (-ği) - 1. բաց 2. պարզ 3. պակասորդ, դեֆիցիտ (bütçe ~ ı - բյուջեի դեֆիցիտ)
açıkça - 1. անկեղծորեն, բացեիբաց 2. պարզ կերպով, պարզորոշ կերպով, հստակորեն
açık göz - հմուտ, ճարպիկ, խելամիտ, խորամանկ
açıklama - պարզաբանում, մեկնաբանում
açıklamak - պարզաբանել, մեկնաբանել
açıklık (-ğı) - 1. ազատ տարածություն 2. պարզություն, հստակություն, պարզորոշություն
 3. հրապարակայնություն
açılış - բացում
açılmak - բացվել
açlık (-ğı) - քաղց
açmak - բացել
ad (isim) - 1. անուն 2. գոյական
ada - կղզի
adak (-ğı) - 1. մատաղ 2. ուխտ 3. ձոն
Adalar (Prens Adaları) - Իշխանաց կղզիներ
Adalar denizi (Ege denizi) - Էգեյան ծով
adale - մկան
adalet - արդարություն
adaletli - արդար
adaletsiz - անարդար
adam (insan, kişi) - մարդ
adamakıllı - կատարելապես
adamcağız - խեղճ մարդ, մարդուկ
adaptasyon - ադապտացիա, հարմարում
adaş - անվանակից
aday - թեկնածու
adaylık (-ğı) - թեկնածություն
adçekme - վիճակահանություն
Âdem - Ադամ
adese (mercek) - ոսպնյակ
adet (-di) - 1. թիվ, քանակ, քանակություն (հմմտ. sayı) 2. հատ
âdet (-ti) - 1. սովորություն 2. ավանդույթ 3. բարք 4. դաշտան, ամսական (հմմտ. aybaşı)
âdeta - 1. գրեթե, համարյա (թե) 2. սովորաբար
adım - քայլ
adi - 1. հասարակ, սովորական 2. ստոր, գռեհիկ, վուլգար
âdil - արդար
adlandırmak - բնութագրել
adlı - դատական
adres - հասցե
af (affi) - ներում
afacan - 1. չարածճի 2. աշխույժ
aferin - կեցցեն՝ս, ապրեն՝ս
afet (-ti) I - աղետ, պատուհաս
afet (-ti) II - սիրտ գերող գեղեցկուհի, արտակարգ գեղեցիկ (կին)
affetmek (bağışlamak) - ներել

Afganistan - Աֆղանստան

Afganlı - 1. աֆղան, աֆղանստանցի 2. աֆղանական

afiş - հայտարարություն, աֆիշ, ազդագիր

afiyet (-ti) - առողջություն

afiyet olsun - բարի ախորժակ

Afrika - Աֆրիկա

Afrikalı - աֆրիկացի, Աֆրիկայի բնակիչ

afyon - ափիոն

agreman - ազրեման, համաձայնություն (այլ պետության ղիվանագիտական ներկայացուցչին ընդունելու)

ağ - ուռկան

ağa - 1. պարոն, աղա 2. տանուտեր, հարուստ, սեփականատեր գյուղացի

ağabey (abi) - ավագ եղբայր

ağaç (-cı) - ծառ (**ağaç dikmek** - ծառ տնկել)

ağaççileği (ahududu) - արքայամորի, ազնվամորի, մորի (**rubus idaeus**)

ağaçkakan - փայտփորիկ

ağarmak - 1. սպիտակել, ճերմակել 2. լուսանալ

ağartı - բաց սպիտակ /հազիվ նշմարվող/

ağı (ağıu) - թույն

ağır - ծանր

ağırbaşlı - լուրջ, ծանրակշիռ

ağırlamak - հյուրասիրել, պատվել (հմմտ. **ikram etmek, izaz etmek**)

ağırlaşmak - 1. ծանրանալ 2. դժվարանալ

ağırlık (-ğı) - ծանրություն, կշիռ, քաշ

ağıt (-dı) - 1. մահախոսական, դամբանական 2. ողբ, ողբածայն երգ (**ağıt yapmak** - ողբալ)

ağız (ağızı) - 1. բերան, երախ 2. բարբառ, խոսվածք, ժարգոն

ağlamak - լաց լինել, լացել

ağrı - ցավ

Ağrı - Աղրը (իլ, ք.)

Ağrı Dağı (Ararat) - Արարատ լեռ

ağrımak - ցավել, ցավ զգալ

ağrıtmak - ցավ պատճառել

ağtabaka - ցանցենի /աչքի/

ağustos - օգոստոս

ah - ա՛հ (հառաչանք)

ahali - ժողովուրդ, բնակչություն

Ahameniş (Akamenid) - Աքեմենյան

ahbap (-bı) - մտերիմ, ընկեր, ծանոթ

ahçı (aşçı) - խոհարար

ahenk (-gi) (uyum) - 1. ներդաշնակություն 2. համերաշխություն

ahenkli (uyumlu) - ներդաշնակ

ahır - ախոռ

ahit (ahdi) - 1. ուխտ 2. խոստում, պարտավորություն 3. համաձայնագիր

ahize - ընկալուչ, ընդունիչ, լսափող (հեռախոսային)

ahlâk (-kı) - բարոյականություն

ahlâksız - անբարոյական, անբարո, անպարկեշտ

ahmak - հիմար, տխմար, անմիտ, ապուշ, դմբո

ahşap (-bi) - 1. փայտ, փայտանյութ 2. փայտե, փայտյա
ahtapot (-tu) - ութնոցիկ (actopus, ռուս. спрут, осьминог)
ahu - վիթ, այծքաղ, անտիլոպ, ջեյրան
ahududu տե՛ս ağaççileği
ahval (-li) (durum) - վիճակ, դրություն, իրադրություն, իրավիճակ
aidat - 1. անդամավճար 2. ամսավճար
aile - ընտանիք
ait olmak - պատկանել
ajan - գործակալ
ajans - գործակալություն
ak (akı) - սպիտակ, ճերմակ
akademi - ակադեմիա
akarsu (-yu) - գետ, գետակ, առու
akaryakit (-ti) - հեղուկ վառելանյութ
akasya - ակացիա
akbaba - 1. ալեհեր ծերունի 2. անգղ 3. գրիֆ (դից. արծվակերպ հրեշ)
akciğer - բոք
akçe (akça) - 1. Օսմանյան արծաթե դրամ 2. մետաղադրամ
Akdeniz - Միջերկրական ծով
akıbet (-ti) - վերջ, վախճան
akıl (aklı) - խելք
akıllı - խելացի
akın - ասպատակություն, արշավանք, գրոհ, հարձակում, ներխուժում
akış - հոսք, ընթացք
akide - 1. հավատ, հավատամք 2. շարարեղենի տեսակ, վանաշաքար, սառնաշաքար
akis - արձագանք
akit (akdi) - եզրակացություն, ակտ
akkan (lenf) - ավիշ
aklamak - արդարացնել
aklanmak - արդարացվել
akmak - հոսել
akordeon - ակորդեոն
akort (-du) - ակորդ
akraba - հարազատ, ազգական
akraba diller - ազգակից լեզուներ, ցեղակից լեզուներ
akrabalık (-lığı) - ազգակցություն
akran - հասակակից
akrep (-bi) - կարիճ
akrobasi - ակրոբատիկա
aksamak - կաղալ
aksan - ակցենտ
aksetmek - արձագանքել
aksırmak - փոշտալ
aksine - հակառակի պես
akşam - երեկո
aktar - 1. մանր վաճառական, փերեզակ 2. խոտաբույսեր (դեղաբույսեր) վաճառող
aktarmak - տեղափոխել, տեղաշարժել, փոխադրել, այլ տեղ դնել

aktetmek (akdetmek) - կնքել (համաձայնագիր, պայմանագիր)
aktör - դերասան
aktris - դերասանուհի
akümülatör (akü) - էլեկտրակուտակիչ, ակումուլյատոր, մարտկոց, ուժակուտակիչ
akyucar (lökosit) - լեյկոցիտ (արյան սպիտակ գնդիկ), լսնագնդիկ
al (kırması) - կարմիր
ala - երփներանգ, քազմագույն
âlâ - 1. շատ լավ, սքանչելի, լավագույն 2. ավելի բարձր, բարձրագույն
alabalık (-ği) - կարմրախայտ (Trutta fario)
alabildiğine - որքան հնարավոր է
alaca - խայտաբղետ, երփներանգ
alacak (-ğı) - պահանջ, առնելիք, ստանալիք (պարտք)
alafranga - եվրոպական ոճով
alâka - 1. հետաքրքրություն 2. կապ, առնչություն /հմտ. ilgi/
alamet - 1. նշան 2. հետք
alan (meydan) - 1. հրապարակ 2. բնագավառ
alarm - տազնապ
alışım - ծուլվածք
aturka - թուրքական ոճով, թուրքական ձևով
alay - I ծաղր II զունդ (զորագունդ) III թափոք
alaycı - ծաղրասեր
albay - զնդապետ
albeni - գրավչություն
albüm - ալբոմ
alçak (-ğı) - 1. ցածր 2. ստոր 3. փխբ. սրիկա
alçakgönüllü - համեստ
alçalmak - 1. ցածրանալ (իջնել) 2. ցածրանալ, ստորանալ
alçı - գիպս, գաջ
aldanmak - մոլորության մեջ ընկնել, խաբնվել
aldatmak - 1. խաբել, ստել, մոլորության մեջ գցել 2. դավաճանել /ամուսինների մասին/
aldırmak - կարևորություն տալ, ուշադրություն դարձնել
âlem (dünya) - 1. աշխարհ 2. հասարակություն
alerji - ալերգիա
alet (-ti) - գործիք
alev - բոց, կրակ
alevlenmek - բոցավառվել
aleyh - հակառակ, դեմ
aleyküm selâm - բարև ձեզ, ողջույն (որպես պատասխան)
alfabe - 1. այբուբեն (alfabe) 2. այբբենարան
algı - ընկալում, ըմբռնում
algılamak - ընկալել, ըմբռնել
algoritma - ալգորիթմ
alıca - զնորդ
alık (-ğı) - անխելք, հիմար
alım - 1. զնում, առք 2. գրավում 3. գրավչություն
alımli - գրավիչ
alın - ճակատ (alın(ın) yazısı - ճակատագիր)

alınan - դյուրագգաց
alinyazısı (yazgı) - ճակատագիր
alışık - վարժ, սովոր
alışkanlık (-ği) - սովորություն, վարժվածություն
alışkın – ընտելացած, վարժ, սովոր
alıştırmak - ընտելացնել, վարժեցնել
alışveriş (ticaret) - առևտուր
alim (bilgin) - գիտուն, գիտնական
alkali - ալկալի
alkış - ծափահարություն
alkışlamak - ծափահարել
alkol (-lü) - ալկոհոլ (սպիրտ)
Allah - Ալլահ, Աստված
almak - վերցնել, գնել
Alman - գերմանացի
almanak - 1. արմանախ 2. օրացույց
Almanca - գերմաներեն
Almanya - Գերմանիա
alt (-tı) - 1. ներքևի 2. տակ (altında)
altbilinç - ենթագիտակցություն
altçene - ստորին ծնոտ
alternatif - այլընտրանք
altı - 1. վեց 2. տակը
altıgen - վեցանկյուն
altın (altın) - ոսկի
altıncı - վեցերորդ
altmış - վաթսուն
altüst etmek - քանդել, ավերել, տակնուվրա անել
alüminyum - ալյումին
alyuvar - էրիթրոցիտ (արյան կարմիր գնդիկներ)
am - /գոհի./ կանացի սեռական օրգան
ama - բայց, սակայն
âmâ (kör) - կույր
amaç (-cı) - 1. նպատակ 2. նշանակետ (askeri amaç - ռազմական օբյեկտ)
aman - վայ
amansız - անողոր
amatör - սիրող(ական), ոչ մասնագետ, ոչ արհեստավարժ
ambalaj - փաթեթավորում
ambar (depo) - պահեստ, շտեմարան
ambargo - բեռնարգելք, էմբարգո
amca - հորեղբայր
amcaoğlu (amcazade) - հորեղբոր որդի
amele (işçi) - բանվոր, աշխատավոր
ameliyat (-tı) - վիրահատություն
ameliyat etmek (yapmak) - վիրահատել
Amerikalı - ամերիկացի
Amerikan - ամերիկյան

ametist - մեղեսիկ, ամեթիստ
amil (etken) - գործոն, ֆակտոր
amiral - ծովակալ, ադմիրալ
amortisör - հարվածամեղմիչ
ampirik - էմպիրիկ, փորձառական
ampul - 1. լամպ (էլեկտրական) 2. սրվակ
an - պահ, ակնթարթ
ana - 1. մայր (anne) 2. հիմնական, գլխավոր
ana baba (ebeveyn) - ծնողներ
Anadolu - Անատոլիա
anahar - բանալի
analik (-ği) - 1. մայրություն 2. խորթ մայր
analiz - վերլուծություն
anane - ավանդույթ
anarşi - անարխիա, անիշխանություն, անկարգություն
anason - անիսոն
anatomi - անատոմիա
anayasa - սահմանադրություն (**Anayasa Mahkemesi** - Սահմանադրական դատարան)
anayurt (-du) - հայրենիք
ancak - միայն, հազիվ
andirmek (hatırlamak) - հիշեցնել
anemi - անեմիա, սակավարյունություն
anı - 1. հիշողություն, հուշ 2. հիշատակ
anık - 1. պատրաստի 2. (istidatlı) շնորհալի, ունակ, օժտված
anılmak - հիշվել
anımsamak - հիշել
anılmak - գոռալ
anıt (-tı) - հուշարձան, կոթող
Anıtkabir (-bri) - Աթաթուրքի դամբարանը (Անկարայում)
anıtkabir (-bri) (mozole) - դամբարան
anıtısal - կոթողային, մոնումենտալ
âni - հանկարծակի, անսպասելի, ակնթարթային
anjin - անգինա
Ankara - Անկարա
anket - անկետա
anlam (mana) - իմաստ
anlamak - հասկանալ
anlamdaş - հոմանիշ
anlamsız - անիմաստ
anlaşma (antlaşma) - համաձայնագիր
anlaşmak - իրար հասկանալ, համաձայնության գալ
anlaşmazlık (-lığı) - անհամաձայնություն
anlatım - բացատրություն
anlatmak - 1. բացատրել, հասկացնել 2. պատմել
anlayış - հասկացողություն
anlayışlı - գիտակից, հասկացող
anılmak (hatırlamak) - 1. հիշել, մտաբերել 2. ոգնկոչել

anne (ana, valide) - մայր
anneanne - տատիկ (մոր մայրը)
anomali - անոմալիա, անկանոնություն
anonim - անանուն
anormal - անբնական, անկանոն, ոչ նորմալ
ansızın - հանկարծակի
ansiklopedi - հանրագիտարան
ant (-dı) - երդում (ant içmek - երդվել)
Antalya - Անթալիա
anten - ալեհավաք, անտենա
antibiyotik (-ği) – հակաբիոտիկ, հակաբորբոքային
antik - հնադարյան, հին, անտիկ
antika - անտիկվար, հնություն (արհեստի կամ արվեստի գործ)
antilop - վիթ
antipati - հակակրանք
antlaşma – պայմանագիր
antlaşmak - դաշինք կնքել
antoloji - անթոլոգիա, գրական ժողովածու
antrenman - մարզում
antrenör - մարզիչ
antropoloji - մարդաբանություն
apandisit - բժշկ. ապենդիցիտ (կույր աղիքի որթնաձև հավելամասի բորբոքում)
apartman - 1. շենք (բազմաբնակարան) 2. հարկաբաժին, բնակարան
aptal - ապուշ, տխմար
aptes - լվացում աղոթքից առաջ (մուսուլմ.)
apteshane (ayakyolu) - զուգարան
ara - 1. միջև 2. միջոց, ընդմիջում 3. միջանկյալ
araba - կառք, սայլ, ավտոմեքենա
arabacı - կառապան, սայլապան, վարորդ
arabesk - արաբանախշ
Arabistan çölü - Արաբական անապատ
arabulucu - միջնորդ
aracı - միջնորդ
araç (-cı) (vasita) - միջոց
aracsız - անմիջական, ուղղակի
aralamak - անջատել, իրարից հեռացնել, կիսաբաց անել
aralık (-ğı) - 1. դեկտեմբեր 2. բացվածք
aralıksız - անընդհատ
arama - փնտրտուք, որոնում
aramak - որոնել, փնտրել
Arap (-bı) - արաբ
Aras - Արաքս (գետ)
arasıra - երբեմն, մեկ - մեկ, մերթ ընդ մերթ
araştırıcı - ուսումնասիրող, հետազոտող
araştırma - ուսումնասիրություն
araştırmak - ուսումնասիրել, հետազոտել
araşit (yerfistiği) - արախիս, գետնընկույզ

arazi - տարածություն, հողատարածք
ardiye - պահեստ
argın - հոգնած, ուժասպառ
argo - 1. ժարգոն 2. ծածկալեզու
arı - 1. մեղու 2. մաքուր, անխառն, զուտ
arıza - անսարքություն
arife - նախօրյակ
arka - մեջք, հետին մաս
arkadaş - բնկեր
arkasında - հետևում
arkeolog - հնագետ
arkeoloji - հնագիտություն
arma - զերթ, զինանշան
armagan (hediyeye) - նվեր
armut (-du) - տանձ
Arnavut - ալբանացի
Arnavutluk - Ալբանիա
arpa - գարի
ârza - շինարարության համար հատկացված հողատարածք
arsız - 1. անամոթ 2. անառակ
arş - 1. «յոթերորդ երկինք», մուսուլմ. երկնքի բարձրագույն (իններորդ) հարկը
 2. գահ (Աստծո)
arşiv - արխիվ
art (-dı) (arka) - հետ, հետև
art düşünce - հետին միտք
artı - գումարած (+)
artık - 1. արդեն, այլևս 2. մնացորդ, ավելցուկ
artırmak - ավելացնել
artist - արտիստ, արվեստագետ
artmak - ավելանալ, շատանալ
Artvin - Արդվին
aruz - /գրակ./ արուզ (տաղաչափական համակարգ)
arya - մեներգ, արիա
arzetmek - ներկայացնել, տեղեկացնել
arzu (istek) - ցանկություն, փափագ, իղձ, բաղձանք
asabi - ներվաշին
asalak (-ğı) - մակարոյծ, պարագիտ
asansör - վերելակ
asayiş - կարգ, կանոն
asbaşkan (astbaşkan) - փոխնախագահ, վիզե-պրեզիդենտ
aseton - ացետոն
asgari - նվազագույն
asıl (aslı) - 1. հիմք 2. ծագում
asılmak - կախվել
asılsız - անհիմն
asır - դար, հարյուրամյակ
âsi - 1. ապստամբ 2. խռովարար, քմբոստ

asil - 1. ազնվական, արհեստակրատական 2. ազնիվ, վեհանձն
asistan - ասիստենտ
asit (-di) - բթու /քիմ./
asker (er) - զինվոր
askeri - զինվորական
askı - կախիչ
asla - ոչ մի դեպքում, երբեք
aslan (arslan) - առյուծ
asma - I կախովի II վազ, որթատունկ, թարմա
asmak - 1. կախել 2. կախադան հանել
aspiratör - օդափոխիչ
aspirin - ասպիրին /դեղամիջոց/
asrı (çağcıl, çağdaş) - ժամանակակից
astegmen - կրտսեր լեյտենանտ
astsubay (assubay) - ենթասպա (yaster - օֆսեր)
Asya - Ասիա
Asyali - ասիացի
aş - ճաշ
aşığı - ներքև
aşığılamak - նվաստացնել, ստորացնել
aşığılayıcı - նվաստացուցիչ, ստորացուցիչ
aşama - 1. կաշում, տիտղոս, աստիճան, կարգ 2. փուլ, աստիճան
aşçı - խոհարար
aşçıbaşı - խոհարարապետ
aşı - պատվաստ
âşık (-kı, -ğı) - 1. սիրահար 2. աշուղ
aşılacak - պատվաստել
aşındırmak - մաշեցնել
aşınmak - մաշվել
aşın - 1. չափազանց շատ 2. ծայրահեղ
aşırnak - 1. անցկացնել 2. փախցնել, գողանալ
aşına (aşna) - ծանոթ
aşiret - ցեղ, ցեղախումբ
aşk (-kı) - սեր
aşmak - անցնել
at - ձի
ata - 1. հայր 2. պապ, նախապապ
ataklık (-ğı) (cüret) - հանդգնություն
atamak - նշանակել (ինչ - որ մեկին պաշտոնի)
atasözü (-nü) - առած
ataşe - կցորդ (դիվանագ.) (askeri ataşe - զինվորական կցորդ)
Atatürkçü - Աթաթուրքի հետևորդ, քեմալական
ateş - կրակ
ateşböceği - լուսատուիկ (*Lampyrus noctiluca*)
ateşkes - հրադադար, զինադադար
ateşlemek - կրակել
atesperest - կրակապաշտ

Atbena - Աթենաս
atılmak Վնետվել/հարձակվել
atışmak - 1. իրար վրա նետել, կրակել 2. վիճել, բանավիճել 3. լեզվակռիվ անել
atıştırmak - բերանը մի բան զգել, հապշտապ մի բան ծամել կամ խմել (նուրբ վրա)
Atina - Աթինք
atlamak - ցատկել
Atlas Okyanusu - Ատլանտյան օվկիանոս
atlıkarınca - կարուսել
atmak - 1. զգել, նետել 2. կրակել
atölye (atölye) - արհեստանոց, արվեստանոց
av - որս
ava - 1. նրաշիտք, նրաշիտվոր 2. խելագար, ապուշ
avam - ուսմիկ(ժողովուրդ)
Avam Kamarası - Անգլ. Համայնքների պալատը (the House of Commons)
avanak - հիմար, տխմար
avare - բախտաշքիկ
avcı - որսորդ
avlamak - որսալ
avlu - բակ
avrat (-dı) - /զոհկ./ կնիկ
Avrupa - Եվրոպա
Avrupalı - եվրոպացի
avuç (-cu) - ափ, բուռ
avukat - փաստաբան, դատապաշտպան
avunmak - սփռվել, մխիթարվել
Avustralya - Ավստրալիա
Avustralyalı - ավստրալացի
Avusturya - Ավստրիա
Avusturyalı - ավստրիացի
avutmak - սփռվել, մխիթարել
ay - 1. լուսին 2. ամիս
ayak (-ğı) - ոտք (ayağa kalkmak - ոտքի կանգնել)
ayakkabı (-yı) (kunda, iskarpio) - կոշիկ
ayaklanmak - ապստամբել
ayar - 1. համեմատում, ուղղում 2. հարգ (բանկարժեք մետաղի)
ayarlamak - ստուգել, ճշտել
ayaz - սառնամանիք, խիստ ցուրտ
ayçiçeği - արևածաղիկ
aydın - 1. լուսավոր 2. լուսամիտ, մտավորական
aydınlıtmak - լուսավորել
aydınlık (-ğı) - լուսավորություն, պայծառություն
avgır - հովառակ
avgıt - գործիք, սարք
ayı - սլոյ
ayıbalığı - փակ (չրային կենդանի)
ayık - զգաստ, սբափ, չհարբած
ayılmak - սրախվել

ayıp (-bı) - 1.ամոք 2. արատ
 ayıplamak - ամոքանք տալ
 ayırmak - բաժանել, անջատել
 ayin - 1. կրոնական արարողություն 2. ծես
 3. պատարագ (ayin-i ruhani – հոգևոր պատարագ)
 aykırı - հակասող
 aylak (-ğı) - անբան, անգործ
 aylık (-ğı) - աշխատավարձ
 ayna - հայելի
 aynen - նույնությամբ, անփոփոխ
 ayın (özdeş) - նույն
 ayran - թան
 ayri - առանձին, անջատ
 ayrıca - բացի այդ
 ayılmak - բաժանվել, անջատվել
 ayırım (fark) - տարբերություն
 ayırtı - մանրամասնություն
 ayırtısız - մանրամասն
 ayşekadın (fasulyesi) - կանաչ լոբու տեսակ
 ayva - սերկևիլ
 ayyaş - հարբեցող
 az - քիչ
 aza (üye) - անդամ
 Azak Denizi - Ազովի ծով
 azalmak - պակասել
 azaltmak - պակասեցնել
 azami - առավելագույն, մեծագույն
 azap (-bı) - տառապանք, տանջանք
 azar - կշտամբանք, վիրավորանք, անարգանք
 azarlamak - կշտամբել
 azatlı - ազատ արձակված աղախին կամ ստրուկ
 azdırmak - գրգռել
 Azerbaycan - Ադրբեյջան
 Azerbaycanlı - ադրբեյջանցի
 azıcık - շատ քիչ
 azınlık (-ğı) (ekalliyet) - փոքրամասնություն
 azim - վճռականություն
 aziz - 1. սուրբ 2. սիրելի 3. հարգելի, հարգարժան, թանկագին
 azletmek - ազատել, հեռացնել (աշխատանքից)
 azlık (-ğı) - քչություն
 azmak - հունից դուրս գալ, մոլեգնել, խելահեղություն անել
 azmetmek - մտադրվել
 azot - քիմ. ազոտ
 Azrail - հոգեառ հրեշտակ

B

- baba - հայրիկ, հայր
babaanne - տատիկ (հոր մայրը)
babacan – համակրելի, սրտամոտ
Babiâli - Բարձրագույն դուռ (կառույց ուր գտնվում էին ներքին և արտաքին գործերի նախարարությունները, պետական խորհուրդը, օսմանյան կառավարությունը)
baca - ծխնելույզ
bacak (-ğı) - սրունք
bacanak (-ğı) - քենակալ
bacı - քույր
badana - սպիտակեցում
badanacı - ներկարար
bade (şarap) - զինի, խմիչք
badem - նուշ
bagaj - 1. ուղեբեռ 2. ավտոմեքենայի բեռնախցիկ
bağ - 1. այգի (խաղողի) 2. կապ, հանգույց
bağcı - խաղողագործ
bağdaş - ծալապատիկ /նստել/
bağsız - անկախ
bağsızlık (-ğı) - անկախություն
bağıntı (görelilik, izafiyet, münasebet) - հարաբերություն, կապ
bağır (-ğı) (göğüs, sine) - կուրծք
bağırnak - քղավել
bağırnak - աղիք
bağış - պարգև, նվիրատվություն
bağışlamak - 1. ներել (հմմտ. affetmek)
2. նվիրաբերել, զոհել (հմմտ. hibe etmek, ihsan etmek, teberru etmek)
bağlaş - 1. ամրակ (հմմտ. atas, raptiye) 2. շաղկապ (հմմտ. edat)
bağlam - 1. խուրճ 2. ծրար (թղթի) 3. տրցակ 4. փունջ
bağlama - երեք զույգ լարանի ժողովրդական նվագարան
bağlamak - կապել
bağnaz (mutaasıp, fanatik) - մոլեռանդ
bahane - պատրվակ
bahar (ilkbahar) - I զարուն
bahar - II համեմունքի տեսակ
baharat - համեմունք
bahçe - այգի
bahis (-hsi) (konu) - 1. թեմա 2. խոսք
bahsetmek - զրուցել, խոսել ինչ – որ բանի մասին
bahşış - 1. ձեռադիր 2. նվեր (բախշիշ)
bahtiyar (mesut, mutlu) - երջանիկ, բախտավոր
bakan - նախարար
bakanlık (-ğı) - նախարարություն

bakım - խնամք
bakınmak - շուրջը նայել, զննել
bakır - պղինձ
bakış - 1. նայվածք 2. հայացք, տեսակետ
bakışmak - իրար նայել
bakir (eldeğmemiş) – կույս, մաքուր մնացած, անաղարտ, կուսական (օր. բնություն)
bakire - կույս (աղջիկ)
bakkal - նպարավաճառ
bakla - 1. փոճուկ, բակլա (լոբազգի) 2. շրթայի օղակ
baklava - թերթամուղ, փախլավա
bakmak - 1. նայել 2. խնամել
Bakü (Bakü) - Բաքու
bal - մեղր
balçık (-ğı) – ցեխ
balık (-ğı) - ձուկ
balıkçı - ձկնորս
balina - կետ (ծովային կենդանի)
balkabağı - մեղրադրում
Balkanlar - Բալկաններ (Balkan Yarımadası - Բալկանյան թերակղզի)
balon - 1. օդապարիկ 2. պղպջակ 3. փուչիկ
balta - կացին
bambaşka - բոլորովին այլ՝ տարբեր
banka - բանկ
bankacılık (-ğı) - բանկային գործ
banyo - 1. լոգարան 2. լոգանք (banyo olmak – լոգանք ընդունել, banyo odası – լոգասենյակ)
bardak (-ğı) - բաժակ
barış - խաղաղություն
barışmak - հաշտվել
barışsever - խաղաղասեր
bari - առնվազն, զոնե
basamak - 1. աստիճան /սանդուղքի/ 2. աստիճան (հմմտ. kademe, mertebe)
basım - տպագրություն (basım giderleri - տպագրական ծախսեր)
basın - մամուլ
basınç - ճնշում
basit - պարզ, հասարակ
baskı - 1. ճնշում 2. տպագրություն 3. տպաքանակ
baskın - անակնկալ հարձակում, ասպատակություն
baskül - կշեռք՝ ծանր և մեծ բեռներ կշռելու համար
basma - չիթ
basmak - 1. սեղմել, տրորել 2. սեղմելով տեղավորել 3. տպել, տպագրել
bastırmak - ճնշել, զսպել (ապստամբություն)
baston - գավազան, ձեռնափայտ
baş - 1. գլուխ 2. գլխավոր, մեծ, պետ 3. սկիզբ
başak (-ğı) - հասկ
başarı - հաջողություն
başbakan - վարչապետ

başbuğ - 1. գլխավոր, հրամանատար 2. առաջնորդ՝ քոչվոր ցեղերի
başiboş - 1. ինքնագլուխ (առանց հսկիչի կամ ղեկավարի) 2. անտեր
başiboşuk - անկարգ (ոչ կանոնավոր) զորք
başka (diğer) - ուրիշ, այլ, մյուս
başkan - նախագահ
başkanlık (-ğı) - նախագահություն
başkent (-ti) - մայրաքաղաք
başlamak - սկսել
başlangıç - սկիզբ, առաջաբան, նախաբան
başmüdür - գլխավոր տնօրեն
başvurmak - դիմել
bataklık (-ğı) - 1. ճահիճ 2. ճահճուտ
batı (garp) - արևմուտք
batmak - 1. սուզվել (ջրասույզ լինել), խորտակվել, ընկղմվել (ջրի մեջ) 2. սնանկանալ
 3. մխրճվել
bavul (-lu) - ճամպրուկ
bay - պարոն
bayan - տիկին
bayındır (mamur) - բարգավաճ, ծաղկուն, շեն (վայր)
bayındırlık (-ğı) (imar) - բարեշինություն
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı - Քաղաքաշինության և բնակեցման նախարարություն
bayır - զառիվեր, սարալանջ
bayrak (-ğı) - դրոշակ
bayram - տոն
bazen - երբեմն, մերթ ընդ մերթ
bazı - որոշ
bebek - 1. տիկնիկ 2. կաթնակեր երեխա (ծծկեր երեխա)
becerikli - ճարպիկ
becermek - հաջողացնել
bedava - անվճար, ձրի
bedel (karşılık, tutar) - արժեք, գին
bedelsiz (karşılıksız) - անվճար
bedesten - ծածկած շուկա (թանկարժեք իրերի)
beğenmek - հավանել
behey - ո՛վ (մարդ), ա՛յ (մարդ)
bekâr - ամուրի, չամուսնացած, ազապ
bekâret (-ti) - կուսություն
bekçi - պահակ
beklemek - սպասել
Bektaşî - Հաջի Բեքթեշ Վելիի՝ բեքթաշի աղանդին հետևող
bel - 1. բահ 2. մեջք, գոտկատեղ
bela - փորձանք
belediye - քաղաքապետարան
belge (vesika) - փաստաթուղթ, վկայական
belirmek - հայտնվել, ի հայտ գալ, երևալ
belirsiz - անորոշ, անհայտ
belirtmek - հայտնել, մատնանշել, շեշտել, նշել

belkemiği (-ni) (omurga) - ողնաշար
belki - գուցե, թերևս
belli - հայտնի, բացահայտ
belli olmak - հայտնի լինել
bembeyaz - շատ սպիտակ
ben - 1. խալ 2. /դեր./ ես
bence - ըստ իս, իմ կարծիքով
bende (kul, köle) - ստրուկ
bendeniz - նվաստս, ձեր խոնարհ ծառան
benzemek - նմանվել
beraber, beraberce - միասին, միասնաբար
berber - վարսավիր, սափրիչ
bere - I բերետ
bere - II վերք, սպի
bereket (bolluk, verim) - առատություն, լիություն
bereketli (verimli) - առատ, լի, բարեբեր
beri - սկսած, ի վեր
besi - սնուցում
besin - սնունդ
beslemek - սնուցել, կերակրել, սնունդ տալ
beslenmek - կերակրվել, սնվել
beş - հինգ
beşik (-ği) - օրորոց
beşinci - հինգերորդ
bet heniz - դեմքի գույնը
beter - վատ, վատթար
bevrap (-bi) (kapıcı) - դռնապան (հնգ.)
bey (bay, emir) - 1. պարոն 2. օսմանյան տիտղոս
beyan (bildirim) - հայտարարություն
beyanat (demeç) - պաշտոնական հայտարարություն
beyan etmek - հայտարարել
beyanname (bildirge) - 1. գրավոր հայտարարություն 2. հայտարարագիր
beyaz (ak) - սպիտակ, ճերմակ
beyaz ayı - սպիտակ աքոջ
beyefendi - պարոն (հարզանքի արտահայտության ձև)
beygir - բեռ կրող ձի, գրաստ (beygir gücü - ձիաուժ)
beyhude (boşuna, nafile) - իզուր, ապարդյուն, անտեղի անհետևանք
bez - կտավ, լաք
bezelye - ոլոռ, կանաչ ոլոռ, դոլ
bezenmek - զարդարվել
bezgin - 1. հոգնած 2. ձանձրացած
bıçak (-ğı) - դանակ
bildir (geçen yıl) - անցած տարի
bırakmak - թողնել
büyük (-ğü) - բեղ
biçare (zavallı) - խեղճ, անճար
biçim (şekil) - ձև

biçmek - 1. կտրել 2. ձևել 3. հնձել, քաղել
 biftek - բիֆշտեքս
 bihaber (habersiz, bilgisiz) - անտեղյակ
 bilakis (tersine) - ընդհակառակը
 bildirilmek - տեղեկացվել
 bildirmek (arzetmek, beyan etmek) - 1. տեղեկացնել, հաղորդել 2. հայտարարել, ծանոթացնել
 bile - նույնիսկ, անգամ
 bilek (-ği) - դաստակ
 bilet - տոմս
 biletçi - տոմսավաճառ
 bilezik (-ği) - ապարանջան
 bilgi (enformasyon) - գիտելիք, տեղեկություն
 bilgiç - 1. գիտակ 2. պարծենկոտ
 bilgili - տեղյակ, գիտակ
 bilgini (âlim) - գիտուն
 bilhassa (özellikle) - հատկապես
 bilim (ilim) - գիտություն, գիտական
 Bilimler Milli Akademisi - Գիտությունների Ազգային Ակադեմիա
 bilimsel - գիտական
 bilinç (şuur) - գիտակցություն
 bilinçaltı - ենթագիտակցություն
 bilinçsiz - անգիտակից
 bilhur - բյուրեղ
 bilmece - 1. հանելուկ 2. առեղծված
 bilmek - իմանալ
 bilirkişi (ekspert, uzman) - փորձագետ
 bin - հազար
 bina (yapı) - շենք
 binaenaleyh (bundan dolayı) - հետևաբար
 binmek - նստել (տրանսպորտ)
 bir - մեկ
 bira - գարեջուր
 birader (erkek kardeş) - եղբայր
 biraz - մի քիչ
 birçok - բավականին շատ
 birden - 1. միանգամից 2. միասին 3. հանկարծ
 birdenbire - հանկարծ, անակնկալորեն
 birer - մեկական
 birey - անհատ
 biricik - մինուճար
 birikmek - հավաքվել, կուտակվել
 birim (ünite) - միավոր
 birinci - առաջին
 birincilik (-ği) - առաջնություն
 birkaç - մի քանի
 Birleşik Arap Emirlikleri - Արաբական Միացյալ Էմիրություններ
 Birleşik Krallık (Büyük Britanya) - Միացյալ թագավորություն (Մեծ Բրիտանիա)

birleşmek - միանալ
 birlik (-ği) - 1. միություն 2. գործադրություն
 birlikte - միասին, միասնաբար
 bisiklet (-ti) - հեծանիվ
 bit (-ti) - ոջիլ
 bitirmek - վերջացնել, ավարտել
 bitişik - 1. կից 2. դրկից
 bitki - բույս
 bitkin (halsiz, bitap) - հոգնած, ուժասպառ, ընկճված
 bitmek - վերջանալ
 bittabi (bittabii, elbette, tabii, olağan, doğal olarak) - քնականաբար
 biz - մենք
 bizimki - 1. մերը 2. իմ կինը կամ իմ ամուսինը
 bizzat (şahsen) - անձամբ
 bluz - վերնաշապիկ (կանացի)
 bocalamak - տատանվել, չարչարվել
 boğa - ցուլ
 boğaz - 1. կոկորդ 2. նեղուց
 Boğaziçi (İstanbul Boğazi) - Բոսֆոր, Բոսֆորի նեղուց
 boğmak - խեղդել
 boğulmak - 1. խեղդվել 2. շնչահեղձ լինել
 bok - կղկղանք /գռեհկ./
 bol - 1. առատ, լի 2. լայն, ազատ
 bolluk (-ğu) - առատություն, լիություն
 bomba - ռումբ
 bombalamak - ռմբակոծել
 bomboş - բոլորովին դատարկ
 bono (senet) - մուրհակ
 bora - բորան, բուք, մրրիկ
 borç (-cu) - պարտք
 bornoz (bornuz) - երկար, թևավոր սրբիչ, լոզանքի խալաթ
 borsa - բորսա, սակարան
 boru - խողովակ, փող
 bostan - բանջարանոց
 boş - 1. դատարկ 2. ազատ, պարապ
 boşalmak - դատարկվել
 boşama - ամուսնալուծություն, ապահարգան
 boşluk (-ğu) - դատարկություն
 bot - 1. նավակ (ռեզինե) 2. ռազմական փոքր նավ (hücum botu) 3. երկարաճիտ կոշիկ
 boy - հասակ, չափս
 boya - ներկ
 boyacı - ներկարար (ayakkabı boyacısı - կոշիկ մաքրող)
 boyahane - ներկատուն
 boyalı - 1. ներկված 2. գունավոր (renkli)
 boyamak - ներկել
 boynuz - կոտոշ, եղջյուր
 boyun - վիզ

boyuna - I երկայնքով
 boyunca - II շարունակ, անդադար (durmaksızın, fasılasız)
 boyunbağı (-nı) (kravat) - փողկապ
 boyunca - 1. երկարությամբ, երկայնքով 2. ընթացքում
 bozkır - տափաստան
 bozmak - փչացնել, վնասել
 bozuk - փչացած
 bozulmak - փչանալ
 bōbürlenmek - հոխորտալ, մեծամտանալ, պարծենալ
 bōcek (-ği) - միջատ (ipek bōceği - մետաքսատրղ)
 bōceklenmek - որդնել
 bōğür (-ğrü) - կողք, կող
 bölge (havali, mıntaka, nahiye) - շրջան
 bölmek - բաժանել
 bölük - վաշտ
 bölüm - 1. բաժանում 2. բաժին 3. մաս, բաժին (գրքի)
 bölüşmek - իրար միջև բաժանել
 bōrek (-ği) - կարկանդակ
 böyle - այսպես
 böylece - այսպիսով
 böylelikle - այսպիսով, վերջապես
 bu - այս, սա
 buçuk (-ğu) - կես
 budala - հիմար, տխմար
 bugün - այսօր
 bugünkü - այսօրվա
 buğday - ցորեն
 buhran (bunalım) - ճգնաժամ, կրիզիս
 buji - կայծամոմ /ավտոմեքենայի/
 bulanmak - 1. խառնվել 2. պղտորվել
 bulantı (mide bulantısı) – սրտխառնոց
 bulaşıcı - վարակիչ
 Bulgaristan - Բուլղարիա
 bulgur - ձավար
 bulmak - գտնել
 bulunmak - գտնվել
 bulut (-tu) - ամպ
 bulvar - ծառուղի, զբոսարան, ճեմելիք, բուլվար
 bunalım (buhran, kriz) - ճգնաժամ, կրիզիս
 bunalmak - 1. դժվարությամբ շնչել, շնչահեղձ լինել 2. նեղվել
 burada (burası) - այստեղ
 burç (-cu) - 1. աշտարակ (ամրոցի, բերդի) 2. համաստեղություն
 burjuva - բուրժուա
 burmak - պարուրածն ոլորել, ծռել
 burmalı - պարուրածն, գալարածն, ոլորուն
 burun (-nu) - 1. քիթ 2. հրվանդան
 buse (öpücük, öpüş) - համբույր
 but (-du) - ազդր, զիստ
 buyurmak - 1. հրամայել, կարգադրել 2. հրամանել

buyurunuz - համեցեք, խնդրեմ
 buz - սառույց (buz tutmak - սառցակալել)
 buzdolabı (-nı) - սառնարան
 buzlu - 1. սառը, սառցակալած 2. ոչ քափանցիկ (ապակի)
 buzul - սառցադաշտ
 bükmek - ոլորել
 Bükreş - Բուխարեստ
 bükük - ոլորված, ծուռ, ծռած
 bükülmek - ոլորվել, ծռվել, բեկանվել
 bülbül - սոխակ
 bülden - պաշտոնական լուր, տեղեկագրություն
 büro (yazıhane) - գրասենյակ, բյուրո
 bürünmek - 1. պատվել 2. ծածկվել, փաթաթվել
 büsbütün - բոլորովին, ամբողջովին
 bütün - ամբողջ, բոլոր
 bütüncül (totaliter) - ամբողջատիրական
 bütünleme (ikmal) - վերաքննություն
 bütünlemek (tamamlamak) - լրացնել
 büyücü - վիռուկ, կախարդ
 büyük (-ğü) - մեծ
 büyükanne - մեծ մայրիկ, տատիկ
 büyükbaba - մեծ հայրիկ, պապիկ
 Büyükdere - Բյույուքդերե (թաղ, քաղամաս Բոսֆորի արևմտյան ափին)
 büyükelçi - արտակարգ և լիազոր դեսպան
 büyükelçilik (-ği) - 1. դեսպանություն 2. դեսպանատուն
 Büyük Okyanus (Pasifik Okyanusu) - Խաղաղ օվկիանոս
 büzmek - կծկել
 büzülmek - կծկվել

C

cadde - պողոտա
 cadı - վիռուկ
 cahil (bilgisiz) - տգետ, անգետ
 cam - ապակի
 cambaz - 1. լարախաղաց 2. խորամանկ անձ
 cambazhane (sirk) - կրկես
 cambazlık - լարախաղացություն
 camcı - 1. ապակեգործ 2. ապակի վաճառող
 camekân (vitrin) - ցուցափեղկ
 camız - գոմեշ
 cami (-ii, -si) - մզկիթ
 can - հոգի, սիրտ, կյանք
 canan (sevgili) 4սիրուհի2տարփածու3սիրելի
 canavar - 1. գազան 2. հրեշ
 candan - սիրելի, նվիրված, հարազատ

cani - 1. ոճրագործ 2. մարդասպան
cankurtaran - փրկարար (**cankurtaran arabası** - շտապ օգնության ավտոմեքենա)
canlı - 1. կենդանի, շնչավոր 2. աշխույժ, առույգ, կենսախիճ, կենսալի 3. արտահայտիչ, վառ
 4. կենդանի (քնական) (**canlı yayın** - ուղիղ եթեր)
cansız - անկենդան, անհոգի
cariye - 1. հարճ 2. ստրկուհի 3. նաժիշտ
casus - լրտես
cayır cayır - ճարճատելով, արագ արագ վառվել, այրվել
caymak (**vazgeçmek**) - միտքը փոխել, հրաժարվել
cazibe (**albeni, alım, çekicilik**) - հրապույր, հմայք
Cebelitarık - Ջիբրալթար
cefa - տառապանք, չարչարանք
cehalet (**bilgisizlik**) - տգիտություն
cehennem - դժոխք
ceket - քաճկոն
cellat - դահիճ
cemaat (-ti) (**kamu, günış, maşer**) - 1. համայնք 2. ժողովուրդ 3. հասարակություն, հանրություն
cemiyet (**dernek**) - միություն, ընկերություն, ասոցիացիա
cenabet - պիղծ
cenaze - 1. դիակ, մեռել 2. հուղարկավորություն
Ceneviz - Ջենովա
Cenevre - Ժնև
cenk (-gi) (**savaş, harp**) - պատերազմ, մարտ, կռիվ
cennet (-ti) - դրախտ
cenup (-bu) (**güney**) - հարավ
cep (-bi) - գրպան
cephane - զինամթերք
cephe - 1. ռազմաճակատ 2. ճակատ (ճարտարապետական)
cesaret - քաջություն, խիզախություն (**cesaret etmek** - խիզախել)
cesaretli (**yürekli**) - քաջ, խիզախ
ceset (-di) - դիակ
cesur - 1. քաջ, խիզախ 2. հանդուգն
cetvel - 1. աղյուսակ 2. քանոն
cevap (-bi) (**yanıt**) - պատասխան
cevap vermek - պատասխանել
cevher - 1. հանքաքար 2. գոհար 3. արժեքավոր (նյութ, իր)
ceviz - ընկույզ
ceylan (**ahı, maral**) - եղնիկ, ջեյրան, մարալ
ceza - 1. պատիժ 2. տուգանք
cezaevi (**hapishane**) - քանոն
Cezayir - Ալժիր (պետություն)
çigara (**sigara**) - ծխախոտ (սիգարետ) /ժող./
civiliz - քույլ, տկար
cıvık - 1. մածուցիկ, ջրիկ 2. փխր. թեթևամիտ
cızırdamak - ճարճատել
cici - 1. գեղեցիկ, սիրունիկ 2. հաճելի (խաղալիք կամ իր)

ciddi - լուրջ
ciğer - թոք կամ լյարդ (**akciğer** - թոք, **karaciğer** - լյարդ)
ciğerci - կենդանիների ներքին օրգաններ վաճառող
cihat (-di) - կրոնական պատերազմ, սրբազան պատերազմ, ջիհադ
cihet (**yön, yan**) - կողմ, ուղղություն
cila - լաք, ջնարակ
cilalamak - լաքել, փայլեցնել
cilt (-di) - 1. հատոր 2. մաշկ 3. կազմի /գրքի/
cimri - ժլատ, ազահ
cin - ոգի, ուրվական, ջին
cinayet † ոճիր ‡ մարդասպանություն
cins (tür) - 1. տեսակ 2. սեռ
cinsel - սեռական
cip - ջիփ (ավտոմեքենա)
cisim (-smi) † մարմին ‡ իրՅնյութ
civar (dolay, yöre) - շրջակայք, մերձակայք
civciv - ճուտ, ճուտիկ
coğrafi - աշխարհագրական
coğrafya - աշխարհագրություն (**coğrafya haritası** - աշխարհագրական քարտեզ)
cop - ոստիկանական դազանակ
coşkun - 1. հորդ, գեղ 2. ոգևորված
coşmak - ոգևորվել, խանդավառվել
coşturmak - ոգևորել
cuma - ուրբաթ
cumartesi - շաբաթ
cumhurbaşkanı - հանրապետության նախագահ
cumhuriyet - հանրապետություն
cumhuriyetçi - հանրապետական
cunta - խունտա
cüce - գանձ, թզուկ
cümbüş (eğlence) - խրախճանք, ուրախություն
cümle (tümce) - նախադասություն
cüppe - պարեզոտ, կրոնավորի լայն և երկար վերարկու, ջուրբա
cüret - հանդգնություն
cürüm (-rmü) (suç) - հանցանք, ոճիր
cüzdân - 1. դրամապանակ 2. վկայական, գրքույկ /փաստաթուղթ/

Շ

çaba - ջանք, ճիգ
çabalamak - տրնել, չարչարվել, ջանալ
çabuk - արագ
çadır - վրան
çağ - դարաշրջան, դար, ժամանակաշրջան
çağdaş - ժամանակակից
çağdışı - ժամանակավրեպ

ֆաջիտ - կարկաչյուն, խոխոջյուն, խոխոջ, կարկաչ
 ֆաջրմակ - 1. կանչել, ձայն տալ 2. հրավիրել, կանչել (askere ~ - գորակոչել)
 ֆակ - փոքր, ծալվող դանակ (զմելի)
 ֆակալ - 1. շնագայլ (Canis aureus) 2. սրիկա, ստահակ
 ֆակլ - խճաքար
 ֆակիրkeyf - կիսահարբած
 ֆակմակ - (զոյ.) հրահան
 ֆակմակ - (բայ) զամել, մեխել
 ֆալցի - երաժշտական գործիք
 ֆալի - մացառ
 ֆալիլիկ (-ջի) - մացառուտ
 ֆալիմ - 1. ցուցամոլություն 2. խաբս տալը (ֆուտբոլ.)
 ֆալիշկան - աշխատասեր
 ֆալիշմա - աշխատանք
 ֆալիշմակ - աշխատել
 ֆալկալանմակ - 1. տարուբերվել 2. /փխր./ իրար անցնել
 ֆալմակ - 1. նվազել 2. գողանալ 3. հնչել (zil ֆալմա - զանգը հնչեց)
 4. զնգալ (telefon ֆալմա - հեռախոսը զնգաց)
 ֆամ - սոճի, եղևնի
 ֆամաֆիր - 1. սպիտակեղեն 2. վացք
 ֆամաֆիրցի - վացարար (ուհի)
 ֆամաֆիր մակեսի (մակեսի) - վացքի մեքենա
 ֆամուր - ցեխ
 ֆան - զանգ
 ֆանակալե Բոջազի - Դարդանելի նեղուց
 ֆանտա - պայուսակ
 ֆաբ (-բի) - 1. չափս 2. տրամագիծ
 ֆաբկո - անառակ, սրիկա, ցոփ, կնամոլ, ստահակ
 ֆաբրազ - խաչածև
 ֆաբ - ցար (ռուս. царь)
 ֆաբաբուկ - շատ արագ, իսկույն
 ֆաբե - ճար, հնարավորություն
 ֆաբեսիզ - ճարահատ, անճար
 ֆաբիլիկ (-ջի) - ցարիզմ
 ֆաբիշմակ - 1. իրար հետ կովել 2. բախվել
 ֆաբրմակ - խփել
 ֆաբրաֆ - 1. սավան 2. չաղրա, ծածկոց
 ֆաբրամբա - չորեքշաբթի
 ֆաբրի - շուկա
 ֆաբալ - պատառաքաղ
 ֆաբի - տանիք
 ֆաբիկ - կիտած
 ֆաբրամակ - ճարճատել
 ֆաբիկ - եռոտանի հենարան
 ֆաբլամակ - 1. ճաքել, ճաքճքել 2. պայթել (նախանձից)
 ֆաբմակ - 1. խաչածևել /զենք, թուր, ձող/ 2. փորձանքի հանդիպել
 ֆաբմար - աշորա, տարեկան (Secale cereale)

çavuş - սերժանտ
 çay - 1. թեյ 2. գետ /փոքր/
 çayır - մարգագետին
 çekiç (-ci) - մուրճ
 çekilmek - 1. քաշվել 2. խուսափել 3. հրաժարվել
 çekim - 1. ձգողություն 2. նկարահանում (կինոնկարի)
 çekinmek - ամաչել
 çekirdek (-ği) - կորիզ
 çekirge - մորեխ, ծղրիղ (Mantis religiosa)
 çekişmek - վիճել
 çekmece - դարակ, զգրոց
 çekmek - քաշել
 çelebi - 1. դաստիարակված, կրթված 2. տիտղոս /հնում/
 çelenk - ծաղկեպսակ
 çelik (-ği) - պողպատ
 çember - 1. շրջանակ, օղակ 2. անիվ /խաղալիքի/
 çene - ծնոտ
 çerçevre, çerçeveye (firdolayı) - շրջակայք, շուրջ բոլորը
 çerçeve - շրջանակ
 çeşit (-di) - տեսակ
 çeşitli - տարբեր տեսակի, բազմապիսի, զանազան, տարատեսակ
 çeşme - աղբյուր
 çetin - 1. խրթին, դժվարին, բարդ 2. կոշտ, պինդ, կարծր
 çevik - ճկուն
 çeviri (tercüme) - թարգմանություն
 çevirmek - 1. շրջել, դարձնել 2. թարգմանել 3. շրջապատել
 çevirmen (tercüman) - թարգմանիչ
 çevre - 1. շրջակայք 2. շրջան, շրջանակ 3. գլխաշոր 4. ծաղկահյուս թաշկինակ
 çevrilmek - շրջապատվել, շրջափակվել
 çeyiz - օժիտ
 çeyrek (-ği) - քառորդ
 çişlik (-ği) - ճիչ, աղաղակ
 çıkar - 1. շահ, օգուտ 2. միջոց, ելք
 çıkarmak - հանել, դուրս հանել
 çıkıklık (-ği) - ցցվածություն, ցցվածք
 çıkıntı - ելուստ, ելք
 çıkış - ելք
 çıkışmak - հանդիմանել, կշտամբել
 çıkmak - 1. դուրս գալ 2. բարձրանալ
 çıkmaz - փակուղի, /փխր./ անելանելի դրություն
 çıldırmak - զժվել, խելագարվել
 çınar - /բրբ./ սոսի (Platanus)
 çingirak (-ği) - փոքր զանգ, զանգակ
 çiplak - մերկ
 çıra - մարխ
 çırpmak - 1. թարտալ 2. իրեն կորցնել (զայրանալ)
 çıyan - /կենդ./ օձասանդր, սկոլոպենդրա (Scolopendra)

çiçek (-ği) - ծաղիկ
çift - զույգ
çiftçi - հողագործ
çifte - 1. երկակի, զույգ 2. երկփողանի որսորդական հրացան 3. քացի, աքացի
çiftlik (-ği) - ագարակ
çiğ - I 1. հում 2. կոշտ, կոպիտ /մարդ կամ խոսք/
çiğ - II տե՛ս çiy
çiğnemek - 1. տրորել, ճզմել 2. ծամել
çile - I 1. տառապանք, չարչարանք 2. ապաշխարանք II կծիկ, կարծ
çilek (-ği) - ելակ
çilingir - փականագործ
çimen - մարգագետին
çimento - ցեմենտ
Çin - Չինաստան
çingene - զնչու
çirkin - տզեղ
çiroz - 1. չորացրած քյունիկ (սկու՛մբրիա) 2. /փխր./ չափազանց նիհար, վտիտ
çit - ցանկապատ
çivi - գամ, մեխ
çiy (çiğ) - ցող
çizgi - գիծ, գծապատկեր
çizmek - 1. գծել, նկարել 2. քերծել
çizilmek - 1. գծվել 2. քերծվել
çizme - երկարաճիտ կոշիկ, մույկ
çoban - հովիվ
çocuk (-ğu) - երեխա
çoğalmak - շատանալ
çoğunluk (-ğu) - մեծամասնություն (հմմտ. ekseriyet)
çok (çoğu) - շատ
çoktan - վաղուց
çoluk çocuk - 1. բնտանիքի անդամները 2. երեխաների խումբ
çorak - անբերրի, անպտղաբեր (հող)
çorap (-bı) - գուլպա
çorba - ապուր
Çoruh Irmağı - Շորոխ /գետ/
çökmek - 1. փլվել 2. չոքել 3. պպգել
çöl - անապատ
çömelmek - պպգած նստել
çöp (çöprü) - 1. աղբ 2. տաշեղ, ծեղիկ
çöpçü - աղբահավաք, հավաքարար
çöplük (-ğü) - աղբանոց
çözmek - լուծել
çözölmek - 1. լուծվել 2. քայքայվել 3. փակվել 4. լուսաբանվել 5. հալվել (սառույց)
çözüm - լուծում
çubuk (-ğu) - 1. ծառի մատղաշ ճյուղ՝ ճիպոտ 2. երկար ծխափող՝ չիբուխ
çuha - մահուղ
çukur - փոս

cul - 1. կոշտ գործվածք 2. թամբի տակ դնելու կտոր 3. հնամաշ հագուստ, ցնցոտի
cuval - պարկ
çünkü - քանի որ, որովհետև
çürük (-ğü) - փտած, նեխած
çürümek - փտել, նեխել

D

da - էլ, նաև, որ, թող
dadı - դայակ
dağ - լեռ, սար
dağılmak - տարածվել, սփռվել
dağıtmak - տարածել, ցրել, սփռել
dağlık (-ğı) - լեռնային
daha - 1. դեռևս, դեռ 2. էլ, էլի, ևս 3. ավելի
dahi - անզամ, նույնիսկ
dâhi - հանճար, հանճարեղ, տաղանդավոր
dahi - մեջը, ներառյալ
daima - միշտ, շարունակ
dair - վերաբերող, պատկանող
daire - 1. շրջանակ 2. բնակարան, հարկաբաժին
3. հիմնարկ, վարչություն, գրասենյակ, բաժանմունք 4. շրջան
dakika - րոպե
daktilo - գրամեքենա
dal - 1. ճյուղ 2. ճյուղ, բնագավառ 3. մասնաճյուղ
dalak (-ğı) - փայծաղ
dalga - ալիք
dalgacı (kaytarıcı) - գլուխ պահող
dalgalandırmak - ալեկոծել
dalgalanmak - ալեկոծվել
dalgaç (-cı) - սուզակ, ջրասուզակ
dalgin - մտազբաղ /մի քանով տարված/
dalmak - 1. սուզվել 2. մտածմունքի մեջ ընկնել
dam - 1. կտոր, տանիք, ծածկ 2. բանտ
damar - երակ, զարկերակ (atardamar)
damat (-dı) - 1. փեսա 2. /պատմ./ դամաթ, սուլթանի փեսա (տիտղոս)
damga (mühür) - կնիք, դրոշմ
damla - կաթիլ
dana - հորթ
danışmak - խորհրդակցել
dans - պար
dansör - պարող /տղամարդ/
dansöz - պարուհի
dantela - ժանյակ
dar - նեղ
daracık - նեղիկ

darâğacı (-nı) (idam sehпасı) - կախաղան
darbe (vuruş) - հարված
dargin - 1. գժտված, բարկացած, խռոված 2. վիրավորված, նեղացած
darı - կորել
darılmak - 1. բարկանալ, վշտանալ 2. վիրավորվել, նեղանալ, խռովել
darülaceze (güçsüzlerevi, düşkünlerevi) - ծերանոց, անկելանոց, աղքատանոց
Darülfünun - համալսարան (Ստամբուլի համալսարանի հին անվանումը)
dava - հայց, դատ, դատական գործ
davacı - հայցվոր
davet - հրավեր (davet etmek - հրավիրել)
davranmak - 1. գործի անցնել, գործել 2. վարվել, վերաբերվել
dayak (-ği) - ծեծ
dayamak - հենել
dayanmak - 1. հենվել 2. դիմադրել կարողանալ 3. դիմանալ 4. հիմնվել
dayatmak - 1. պարտադրել 2. դիմադրել
dayı - մորեղբայր, քեռի
dayıoğlu (dayızade, dayıkızı) - մորեղբոր որդի, քեռու որդի (կամ դուստր)
dede - պապիկ
dedikodu - բամբասանք, ասելոսել
defa (kere, kez) - անգամ
defetmek - հեռացնել, վտարել, արտաքսել
defter - տետր
değer (kıymet) - 1. արժեք 2. արժանիք
değerlendirmek - գնահատել, արժեքավորել
değın - մինչև, մինչ (sabaha ~ - մինչև առավոտ)
değirmen - 1. ջրաղաց 2. աղաց, աղորիք 3. սրճաղաց
değirmenci - ջրաղացպան, աղացպան, աղորեպան
değişik - 1. փոփոխված 2. տարբեր, զանազան
değişken - փոփոխական
değişme - փոփոխություն
değişmek - փոխվել, փոփոխվել
değiştirmek - փոխել
değmek - 1. դիպչել 2. արժենալ
değnek (-ği) - ցուպ
deha - հանճար
dehşet - սարսափ
dek (kadar) - մինչև
dekan - դեկան
dekanlık (-ği) - դեկանատ
deli - գիժ, խելագար
delik (-ği) - ծակ, անցք
delikanlı - երիտասարդ (տաքարյուն)
delilenmek - զժվել
delirmek - զժվել, խելագարվել
delmek - ծակել
demek - ասել
demet - փունջ (ծաղկեփունջ), կապուկ

demin - քիչ առաջ
 demir - երկաթ
 demir atmak - խարխախ գցել, խարխախել
 demirci - դարբին, երկաթագործ
 demiryolu - երկաթգիծ
 demokrat - ժողովրդավար
 denemek (tecrübe etmek) - փորձել
 denetim – հսկողություն
 denge - հավասարակշռություն
 denilmek Հասկել/շկոշվել
 deniz - ծով
 denizaltı - սուզանավ
 denizci - ծովագնաց, նավաստի
 denk (-gi) - 1. հավասար, հարմար 2. մեծ կապոց
 depo - պահեստ
 deprem (zelzele, yer sarsıntısı) - երկրաշարժ
 dere - գետակ, վտակ
 derebeyi - հարստահարիչ, ֆեոդալ
 derece - 1. աստիճան 2. ջերմաչափ
 dergi - ամսագիր, հանդես
 derhal - իսկույն, անմիջապես
 deri - կաշի
 derin - խոր
 derman - 1. դեղ, դարման 2. ուժ, կարողություն
 dermek (-ği) - ակունք
 ders - դաս
 dersbane - դասարան
 derd (-di) - տառապանք, ցավ, վիշտ, դարդ
 desen - զարդանախշ, նախշ
 destan - էպիկական պատում, էյուրգազներգություն, ասք, էյուրգազնավեպ
 destur - արտոնություն, թույլտվություն
 devam - շարունակություն
 devam etmek - շարունակել
 deve – ուղտ
 devir (-vri) (çag) - դարաշրջան, ժամանակաշրջան
 devirmek - շրջել, շուռ տալ, տապալել
 devlet - պետություն
 devre - ժամանակաշրջան
 devrim (inkılâp, reform, ihtilal) - հեղափոխություն, հեղաշրջում
 devşirme - 1. Օսմանյան կայսրության ժամանակ ենիչերիական օջախներում
 դաստիարակելու համար կատարված քրիստոնյա մանուկների հավաք,
 մանկահավաք
 deyim - արտահայտություն, դարձվածք
 diram - դրամ /հայկական արժույթ/
 dış (dışarı) - դուրս, արտաքին (Dışişleri Bakanlığı - Արտաքին գործերի նախարարություն)
 Dicle - Տիգրիս /գետ/
 diğer (başka, öbür, öteki) - մյուս, ուրիշ

dik - 1. ցից 2. ուղիղ, ուղղաձիգ 3. թեք, զանիվեր
diken - փուշ
dikilitaş - կոթող
dikilmek - I ցցվել, կանգնել
dikilmek - II կարվել
dikilmek - III տնկվել (ծառ)
dikiş - կար
dikkat (-ti) - ուշադրություն
dikmek - I կարել
dikmek - II 1. տնկել 2. ցցել
diktirmek - կարել տալ
dil - լեզու
dilber - 1. գեղեցկուհի 2. գեղանի
dilbilgisi - քերականություն
dilek (-ği) - ցանկություն, խնդրանք
dilemek - խնդրել, ցանկանալ, մաղթել
dilenci - սուրացկան
dilim - շերտ
dilmaç (-cı) (tercüman) - թարգմանիչ
din - կրոն
dinç - 1. առույզ 2. առողջ, ուժեղ
dini - կրոնական
dinlemek - լսել, ունկնդրել
dinlenmek - հանգստանալ
dinmek - վերջանալ, դադարել
dip - տակ, հատակ
diploma - վկայական
directmek - պնդել, համառել
diri - ողջ, կենդանի
dirilmek - կենդանանալ
disiplinli - կարգապահ
diş - ատամ (diş macunu - ատամի մածուկ)
dişçi - ատամնաբույժ
dişi - էգ
dişil - իգական
divan - I 1. ատյան, դիվան 2. ժողովածու
divan - II բազմոց
Divan edebiyatı - դիվանի գրականություն
divane - խելագար
diyar - երկիր
Diyarbakır – Տիգրանակերտ, Դիարբեքիր
diz - ծունկ
dizgin - սանձ, երասանակ
dizi - շարք
dizilmek - շարվել, շարք կազմել
doğa (tabiat) - բնություն
doğal - բնական, իրական

doğmak - 1. ծնվել 2. ծագել
 doğru - 1. ճիշտ 2. ուղիղ
 doğrulmak - ուղղվել
 doğu (şark) - արևելք (doğu dilleri – արևելյան լեզուներ)
 doğum - ծնունդ, ծննդաբերություն (doğum yeri – ծննդավայր)
 doğurmak - ծնել
 doksan - իննսուն
 doktor - 1. բժիշկ 2. դոկտոր (գիտական աստիճան)
 dokuma - գործվածք
 dokumacı - ջուլիակ
 dokumak - հյուսել, գործել
 dokunmak - 1. հպվել, դիպչել 2. վնասել
 dokuz - ինը, ինն
 dokuzuncu - իններորդ
 dolamak - փաթաթել
 dolambaçlı - 1. ուլորապտույտ 2. խճողված, կնճռուտ /հարց/
 dolanmak - փաթաթվել
 dolap (-bı) - պահարան
 dolaşık - 1. խառը 2. ոլոր - մոլոր /ճանապարհ/
 dolaşmak - զրոսնել, շրջել
 dolayı (ötürü) - պատճառով
 doldurmak - լցնել
 dolgun - լիքը, լի
 dolmak - լցվել
 dolu - I լիքը, լի
 dolu - II կարկուտ
 domates - լոլիկ, պոմիդոր
 domuz - խոզ
 don - I վարտիք II սառնամանիք
 donakalmak - թմրել, ընդարմանալ
 donanma - նավատորմ
 dondurma - 1. պաղպաղակ 2. սառեցված, սառեցրած
 donuk - 1. սառած 2. դժգույն
 doruk (-ğu) - կատար, լեռնագագաթ
 dost (-tu) - 1. բարեկամ, ընկեր 2. սիրեցյալ, սիրելի
 dostluk - բարեկամություն, ընկերություն
 dosya - անձնական գործ, թղթապանակ
 doymak - կշտանալ, հագեցնալ
 doyum - հազուրդ
 doyurmak - կշտացնել
 dökmek - 1. թափել 2. կաղապարավորել
 dökmek - թափվել
 dö - սերունդ
 döllyatağı (rahim) - արգանդ
 döndürmek – շրջել, պտտեցնել
 dönem - ժամանակաշրջան
 dönmek - 1. վերադառնալ 2. շրջվել

dōnūm - հողի չափման միավոր, դյոնում /40 x 40 արշին, ≈ 1000մ²
 dōrdūncū - չորրորդ
 dōrt (-dū) - չորս
 dōrtgen - քառանկյուն
 dōşeme - հատակ
 dōşemek - 1. փռել 2. կահավորել 3. հատակը գերանով պատել
 dōvmek - 1. ծեծել 2. ճզմել
 dōvūs - կռիվ, զգվտոոց
 dua - արոթք
 dudak (-ğı) – շուրթ
 dul - այրի
 duman - ծուխ
 durak (-ğı) - կանգառ
 duraklamak - կանգ առնել
 durdurmak - կանգնեցնել
 durgun - հանդարտ
 durgunlaşmak - հանդարտվել
 durmak - կանգնել
 durum - վիճակ, կացություն, դրություն
 duruş - կեցվածք
 duş - ցնցուղ
 duş almak (yapmak) - լողանալ ցնցուղի տակ
 dut - թուփ
 durvar - պատ
 duygu - զգացում
 duymak - 1. լսել 2. զգալ
 duyulmak - լսվել
 düğme - կոճակ
 düğüm - կապ, հանգույց
 düğün - հարսանիք
 dükkân - խանութ
 dümdüz - 1. բոլորովին հարթ 2. շիփշիտակ
 dümen - դեկ
 dün - երեկ
 dünkü - երեկվա
 dünür - խնամի
 dünya - 1. աշխարհ 2. երկրագունդ, երկիր
 dürbün - հեռադիտակ
 dürmek - 1. ծալել 2. գլանածն փաթաթել
 dürtüşlemek - մշտել
 düş (rūya) - երազ
 düşman - թշնամի
 düşmanlık (-ğı) - թշնամություն
 düşmek - ընկնել
 düşünce (fikir) - կարծիք, միտք, տեսակետ, գաղափար, մտադրություն
 düşünceli - մտածկոտ, մտահոգ
 düşünmek - մտածել

düşürmek - զցել
düz - ուղիղ, հարթ
düzelmek - հարթվել, ուղղվել
düzeltilmek - հարթել, ուղղել
düzen - 1. կարգ ու կանոն 2. ռեժիմ, /հասարակական/ կարգ
düzey - (seviye) - մակարդակ (üst düzey - բարձր մակարդակով)
düzine - երկվեցյակ, դյուժին
düzlük (-ğü) - հարթավայր

E

ebat (-dı) (boyut) - տարածություն, ծավալ
ebe - մանկաբարձ
ebed (ebediyet, sonsuzluk) - հավերժություն
ebedî - հավերժ, հավերժական
ebediyen - հավերժ, ընդմիջտ
ebeveyn - ծնողներ
ecinni (cin) - չար ոգի
ecnebi - օտարերկրացի
eczane - դեղատուն
eda - 1. խոսելու, պահելու ձև 2. եղանակ, կերպ 3. նազանք
edebi - գրական
edebiyat (-tı) - 1. գրականություն 2. քանասիրություն 3. մատենագրություն
edip (-bi) - գրող, գրականագետ
efendi (bey, beyefendi) - պարոն
efkâr - միտք, կարծիք
efsane - լեգենդ, ավանդույթ, ավանդագրույց
Ege Denizi - Էգեյան ծով
egemenlik - 1. տիրապետություն, գերիշխանություն 2. անկախություն
eğilmek - 1. խոնարհվել 2. կռնակ
eğitim (terbiye) - 1. կրթություն, ուսուցում 2. դաստիարակություն
eğlence - խրախճանք, զբոսանք
eğlendirmek - ուրախացնել, զվարճացնել
eğlenmek - ուրախանալ, զվարճանալ
eğmek - քերել, ծռել
eğri - 1. ծուռ, խեղված 2. կոր
eğri büğrü - ծուռումուռ
ehemmi (çok önemli) - հրատապ (շատ կարևոր)
ehemmiyet (-ti) (önem) - կարևորություն, նշանակություն
ehemmiyetli - կարևոր, նշանակալի
ehil (ehli) - 1. ճարտար 2. հմուտ 3. տեր
ehlialip (Haçlılar) - խաչակիր, խաչակիրներ
ejder - վիշապ
ek - 1. /քեր./ ածանց 2. կից, կցված, հավելյալ
ekim - I ցանք
ekim - II հոկտեմբեր

ekin - ցանք
eklem - հող (**eklem ağrısı** - հողացավ)
eklemek - կցել, միացնել, ավելացնել
ekmek (-ğ*i*) - I հաց
ekmek - II ցանել, սերմանել, հերկել
ekonomi - տնտեսություն
ekonomik - տնտեսական
ekseriyet (-ti) - մեծամասնություն
eksik (-ğ*i*) - պակաս
ekspres - ճեպընթաց
ekvator - հասարակած
Ekvador - Էկվադոր
el - I ձեռք (**el yazısı** - ձեռագիր)
el - II 1. օտար 2. երկիր
elbet, elbette - անշուշտ, անտարակույս, իհարկե
elbirliği - միասնություն
elbise - հագուստ
elçi - դեսպանորդ, դեսպան
elçilik (-ğ*i*) - 1. դեսպանատուն 2. դեսպանություն
eldiven - ձեռնոց
elektrik (-ğ*i*) - էլեկտրականություն
elemek - մաղել
elhamdülillâh - փառք Ալլահին, փառք Աստծո
ellemek - ձեռք տալ, շոշափել
elli - հիսուն
elma - խնձոր
elmas - ադամանդ, ալմաստ
elvan - գույնզգույն
elverişli - ձեռնտու
emanet - ավանդ
emek (-ğ*i*) - աշխատանք, տքնանք, վաստակ
emekçi - աշխատավոր
emekli - քոշակառու
emektar - վաստակաշատ
emin - վստահ
emin olmak - վստահ լինել
emir (emri) (**buyruk**) - հրաման
emmek - ծծել
emretmek (**buyurmak**) - հրամայել
en - I լայնք
en - II ամենա ~
endişe - անհանգստություն, ահազանգ
enerji - 1. էներգիա (**Enerji Bakanlığı** - էներգետիկայի նախարարություն) 2. կորով
engel (mâni) - արգելք
engin - ընդարձակ, լայնարձակ, անհուն
enişte - փեսա (քրոջ ամուսին), քեռայր
ense - ծոծրակ

enstitü – ինստիտուտ
 entari - շրջազգեստ
 enteresan - հետաքրքիր
 er - 1. տղամարդ 2. շարքային զինվոր 3. ամուսին
 erik (-ği) - սալոր
 eril - արական /սեռ/
 erimek - հալվել
 eritmek - հալեցնել
 Erivan (Yerevan) - Երևան
 Erivan Devlet Üniversitesi - Երևանի պետական համալսարան
 erkân - ավագանի
 erkek (ğ) - 1. տղամարդ 2. արու, որձ 3. ամուսին
 erken - կանուխ, շուտ, վաղ
 ermek - հասնել
 Ermeni - 1. հայ 2. հայկական
 Ermenice - հայերեն
 Ermenistan - Հայաստան
 Ermenistan Cumhuriyeti - Հայաստանի Հանրապետություն
 Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti - Հայաստանի Հանրապետության Կառավարություն
 Ermenistan Cumhuriyeti Milli Meclisi - Հայաստանի Հանրապետության Ազգային Ժողով
 ertesi - հաջորդ /օրը, տարին/
 erzak (-ki) - սննդամթերք, մթերք
 Erzincan - Երզնկա
 Erzurum - Էրզրում /ք. Կարին/
 esas - 1. հիմք, հիմունք 2. հիմնական, գլխավոր, բուն
 eser - 1. երկ, ստեղծագործություն (yapıt) 2. հետք
 esir (tutsak) - գերի
 esirgemek – 1. պաշտպանել, պահպանել 2. խնայել 3. զլանալ
 esirlik (-ği) - 1. գերություն 2. ստրկություն 3. կախում /ինչ - որ մեկից/
 eski - հին, մաշված, խոնաճած
 eskimek - հնանալ
 Eskimo - էսկիմոս
 eskitmek - մաշեցնել
 esmek - փչել
 esna - պահ, միջոց
 esnaf - արհեստավոր
 esnemek - հորանջել
 esrarengiz - խորհրդավոր, հանելուկային, գաղտնի
 esvap (-bı) (giysi) - հագուստ, զգեստ
 eş - 1. նման 2. ամուսին /կինը կամ տղամարդը/, կողակից
 eşbaşkan - համանախագահ
 eşdeğer - համազոր, համարժեք
 eşek (-ği) - ավանակ
 eşik (-ği) - շեմ
 eşit - հավասար, միանման
 eşmek - 1. փորել /հող/, պեղել 2. պրպտել
 eşsiz - աննման, եզակի

eşya – իր(եր)
 et (eti) - միս
 etek (-ği) - 1. փեշ, քղանցք 2. ստորոտ, լեռնալանջ
 etiket - պիտակ
 etken - գործոն, ֆակտոր
 etki (tesir) - ազդեցություն
 etmek (yapmak) - անել
 etraf - շուրջ, շրջակայք
 ev - տուն
 evcik (-ği) - տնակ
 evcil - ընտանի /կենդանի/
 evet - այո
 evlat - զավակ
 evlenmek - ամուսնանալ
 evli - ամուսնացած
 evliya - սուրբ
 evrak (-kı) - փաստաթուղթ
 evvel - առաջ
 evvelce - նախքան, նախօրոք
 evvelki - նախորդ
 Eylül - սեպտեմբեր
 ezber - անգիր
 ezberlemek - անգիր անել
 ezici - ճնշող, ընկճող
 ezmek - 1. ճզմել, տրորել, ծեծել 2. ճնշել, կտրել դիմադրությունը (թշնամու)

F

faaliyet (-ti) - գործունեություն
 fabrika - գործարան
 fabrikatör - գործարանատեր
 facia - 1. աղետ 2. ողբերգություն
 fahiş - չափազանց մեծ, ծայրահեղ, անարդար /զին/
 fahişe (orospu) - պռոնիկ
 fahri - հարգելի, պատվավոր
 faiz - տոկոս
 fakat (ama) - բայց, սակայն
 fakir - աղքատ
 fakirlik (-ği) - աղքատություն
 fakülte - ֆակուլտետ
 fal - գուշակություն
 falci - քախտագուշակ
 fani - մահկանացու
 far - լուսարձակ /մեքենայի/
 fare - մուկ
 farınak - 1. հնանալ, մաշվել 2. ուժասպառ լինել

fark (ayrım) - տարբերություն
farketmek - տարբերել, զգալ, նկատել
farksız - չտարբերվող
Farsça (Acemce) - պարսկերեն
Fas - Մարոկկո
fasulye - լոբի
faşizm - ֆաշիզմ
fatih - աշխարհակալ, նվաճող
fatura - անդորրագիր
 fayda (yarar) - օգուտ, օգտակարություն
 faydalanmak (yararlanmak) - օգտվել
 faydalı - օգտակար
 fazla - շատ, ավելի, առավել
 feci - ողբերգական
 feda - զոհ
 federasyon - ֆեդերացիա, դաշնություն
 felaket (-ti) - աղետ, արհավիրք, դժբախտություն
 felsefe - փիլիսոփայություն, իմաստասիրություն
 fena - վատ
 **fenalaşmak - 1. վատթարանալ 2. ծանրանալ /հիվանդության մասին/
 fenalık (-ği) - չարիք, վատություն
 fener - 1. լապտեր 2. փարոս
 **fer - փայլ, լույս /աչքի/
 **ferah - 1. ընդարձակ, լայն, հանգստավետ 2. առատ 3. ուրախ, զվարթ
 4. ուրախություն, երջանկություն
 fermuar - ճարմանդ
 **feryat - աղաղակ /օգնության/
 feshetmek - 1. չեղյալ հայտարարել 2. լուծարել
 fethetmek - գրավել, նվաճել
 fetih - նվաճում, գրավում
 feyiz - առատություն, լիություն, բերրիություն
 fikra - առակ, փոքր սրամիտ պատմություն, մանրապատում
 findık (-ğı) - կաղին, պնդուկ
 **Fırat - Եփրատ /գետ/
 firça - 1. խոզանակ 2. վրձին
 firil firil (dönmek) - ինչ - որ մի բանի (օր. հուլի) անընդհատ պտտվելը
 firin - վառարան, փուռ
 firlamak - 1. ցատկել /տեղից/ 2. թռչել
 firsat - առիթ, հնարավորություն
 fırtına - փոթորիկ
 fisildamak - փսփսալ, շշնջալ
 fisilti - շշուկ, փսփսոց
 fistik (-ğı) - պիստակ
 fişkırmak - ժայթքել, ցայտել
 fidan - տնկի, մատղաշ ծառ
 fide - սաձիլ
 fikir (-kri) (düşünce) - 1. միտք 2. կարծիք, տեսակետ**********

fil - փիղ
 filhakika - իրոք, անշուշտ, իրականում
 Filistin - Պաղեստին
 filiz - I ծիլ, բողբոջ
 filiz (cevher) - II հանքաքար
 film - կինոնկար, ժապավեն, ֆիլմ
 fincan - փոքր գավաթ /տորճի, թեյի/
 fiş - 1. քարտ, կտրոն 2. մետաղանիշ, ժետոն
 fiyat - գին, արժեք
 fodul - ինքնահավան
 francala - բարձրորակ հացի տեսակ
 Fransa - Ֆրանսիա
 Fransız - ֆրանսիացի
 Fransızca - ֆրանսերեն
 fukara - աղքատ
 fundalık (-ğ) - թփուտ
 futa - մետաքսյա դենջակ՝ գոգնոց /բաղնիքի/
 futbol - ֆուտբոլ
 fütür - 1. ձանձրույթ 2. անտարբերություն
 fütursuz - անտարբեր
 füze - հրթիռ

G

gaga - կտուց
 gâh (kâh) - մերթ ... մերթ, երբեմն ... երբեմն ...
 galiba - հավանաբար, ըստ երևույթին
 galip (-bi) - հաղթող, հաղթական
 gam - վիշտ, թախիծ
 gamlanmak - թախծել, տրտմել
 gamsız - անհոգ, անտարբեր
 Ganj - Գանգես /գետ/
 gar - կայարան
 garaj - ավտոտնակ
 garip (-bi) - 1. օտարական, դարիք, պանդուխտ 2. տարօրինակ
 garnizon - 1. զորանոց 2. պահակազոր
 garson - մատուցող
 gâvur - 1. անհավատ, հեթանոս 2. /փխր./ անգուր, անխիղճ 3. քրիստոնյա
 gaye (niyet, amaç) - նպատակ
 gayet - շատ, բավականին
 gayret - եռանդ, ջանք
 gayretli - եռանդուն, ջանասեր
 gayri - այլևս
 gayri - 1. առանց, ոչ, բացի 2. ուրիշ, տարբեր, այլ
 gayrimemnun - դժգոհ
 gaz - գազ

gazel - գազել /բանաստեղծ./
gazete - քերթ
gazocağı - գազօջախ
gebe - հղի
gebermek - սատկել
gece - գիշեր
gecekondu - տնակ, խրճիթ /կառուցված առանց թույլտվության մեկ գիշերվա ընթացքում/, գիշերաբույս տուն
gecelik (-ği) - 1. գիշերանոց 2. գիշերային, գիշերվա
gecikmek - ուշանալ
geç - ուշ (geç kalmak - ուշանալ)
geçici - 1. անցողիկ 2. ժամանակավոր
geçim - ապրուստ
geçinmek - դժվարությամբ ապրել, ապրուստը հոգալ (հայթայթել)
geçirmek - անցկացնել
geçmek - անցնել
geçmiş - անցյալ
gelecek (-ği) - 1. ապագա 2. առաջիկա 3. հաջորդ
gelenek (-ği) - ավանդություն
geleneksel - ավանդական
gelin - 1. հարս 2. հարսնացու
gelincik (-ği) - վայրի կակաչ
gelir - եկամուտ, մուտք, հասույթ
gelişigüzel (rasgele, özensiz) - 1. պատահաբար, աննպատակ 2. անվութօրեն, խառնիխուռն 3. ավել - ցփեղ
gelişme - զարգացում, առաջընթաց
gelişmek - զարգանալ
gelişmiş - զարգացած
gelmek - գալ
gemi - նավ
gemici - նավաստի
genç (-ci) - երիտասարդ
gençlik (-ği) - երիտասարդություն
gene (yine, tekrar) - նորից, դարձյալ, կրկին
gene de - քայցևայնպես
genel - 1. ընդհանուր, ընդհանրական 2. գլխավոր
genelev (kerhane) - հասարակաց տուն
genellikle - ընդհանրապես
geniş - լայն
genişlemek - լայնանալ
genişlik (-ği) - լայնություն
gerçek (-ği) - 1. իրական, ճիշտ 2. ճշմարտություն, իսկություն, իրականություն
gerçekleşmek - իրականանալ, իրականություն դառնալ
gerçekleştirmek - իրականացնել
gerçeklik (-ği) - իրականություն
gerçekten - իրոք, իսկապես, հիրավի
gereç (-ci) (malzeme) - 1. նյութ 2. պիտույք 3. շինանյութ

gerek (-ği) - կարիք, պետք, անհրաժեշտություն
gerekli - անհրաժեշտ
gerekmek - անհրաժեշտ լինել
gergin - լարված, ձգված
gerginlik (-ği) - լարվածություն
geri - հետ
gerilemek - 1. հետ գնալ 2. նահանջել 3. ընկրկել
germek - լարել, ձգել
getirmek - բերել
gevelemek - ծամծմել
geveze - շատախոս, շաղակրատ
geviş getirmek - որոճալ
gevşek - թույլ
gezgin (seyyar) - շրջիկ
gezi - զբոսանք, պտույտ
gezinti - զբոսանք
gezmek - զբոսնել
gıda - սնունդ
gibi - 1. նման 2. պես
gider (masraf) - ծախս(եր)
gidiş - 1. ընթացք 2. երթ
girinti - 1. խորացում 2. խռոչ
giriş - մուտք
Girit - Կրետե (կղզի)
girmek - մտնել
gişe - տոմսարկղ
gitgide - գնալով, հետզհետե
gitmek - գնալ
giyim - հագուստ
giyimli - հագնված
giyinmek - հագնվել
giymek - հագնել
giysi (elbise) - հագուստ, զգեստ
gizlemek - թաքցնել
gizli - թաքուն, գաղտնի
göbek (-ği) - 1. պորտ 2. փոր (զեր մարդու փորը) 3. սերունդ 4. կենտրոն (մեջտեղի մասը)
göç - 1. գաղթ 2. քոչ 3. շու
göçebe - գաղթական, քոչվոր, վաչկատուն /ցեղեր/, թափառական
göçmek - 1. գաղթել, քոչել 2. փլվել, քանդվել
göğüs (-ğüsü) - կուրծք
gök (-ğü) - երկինք
gökdele - երկնաքեր
gökkuşağı (-nı) - ծիածան
gökyüzü - երկնակամար
göl - լիճ
gölge - ստվեր, շվաք
gölgelenmek - ստվերում մնալ

gömlek (-ği) - վերնաշապիկ
gömmek - քաղել
gömülmek - քաղվել
göndermek - ուղարկել
gönül - 1. սիրտ 2. ցանկություն
göre - համաձայն
görenek (âdet) - սովորություն
görev - 1. պարտականություն 2. պաշտոն
görevlendirmek - պարտավորել, լիազորել
görgü - 1. փորձ(tecrübe) 2. քաղաքավարություն, էտիկետ (adabımuaşeret),
~ kuralları քաղաքավարության կանոններ
görgülü (tecrübeli) - 1. փորձառու 2. քաղաքավարի
görkemli (muhteşem) - սքանչելի, փառահեղ, հոյակապ, երևելի
görmek - տեսնել
görünmek - տեսնվել
görüş - 1. հայացք 2. տեսակետ
görüşme - բանակցություն, հանդիպում
görüşmek - հանդիպել, բանակցել
gösteriş - ցուցամոլություն
göstermek - ցույց տալ
götürmek - տանել
gövde - մարմին, իրան
göz - աչք
gözü - 1. ակնառու 2. շլացուցիչ
gözetlemek - 1. գաղտնի դիտել, լստեսել 2. հսկել
gözetmek - 1. նկատի առնել 2. հովանավորել, պաշտպանել, պահպանել
gözkapağı - կոպ
gözlemek - զննել, դիտարկել
gözlük (-ğü) - ակնոց
gözükmek - երևալ
gözyaşı - արցունք
gözyuvası - ակնախոռոչ
gramer (dilbilgisi) - քերականություն
gramofon - գրամոֆոն
grev - գործադուլ
grevci - գործադուլավոր
gri - մոխրագույն
grip - գրիպ /հիվանդություն/
grup (-bu) - խումբ
grupbaşı - խմբի ղեկավար, խմբի ավագ
gurbet (-ti) - պանդխտություն, օտարություն
gurur - 1. ինքնասիրություն, հպարտություն 2. մեծամտություն, գոռոզություն
gübre - 1. գոմաղբ 2. պարարտանյութ
güç (-cü) - 1. ուժ 2. դժվար
güçlü - ուժեղ
güçlük (-ğü) - դժվարություն
güdüm - ղեկավարում, կառավարում

gül - վարդ
gülle - արկ /հրետ./
gülmek - ծիծաղել
gülümsemek - ժպտալ
gülünç - ծիծաղելի
gülüşmek - ծիծաղել (միասնաբար, իրար հետ)
gümbürtü - աղմուկ, դրդյուն
gümrük (-ğü) - մաքսատուն
gümüş - արծաթ
gün - օր
günah - մեղք
günaydın - բարի լույս
güncel - այժմեական
gündelik (-ği) - 1. օրավարձ, աշխօր 2. ամենօրյա (գործեր)
gündelikçi - օրավարձով աշխատող բանվոր
gündem - օրակարգ
gündüz - ցերեկ
güneş - արև, արեգակ
güney (cenup) - հարավ
günlük (-ğü) - I 1. նույն օրվա, օրական 2. օրագիր
günlük (-ğü) - II խունկ
gür - խիտ, փարթամ, առատ
Gürcistan - Վրաստան
Gürcü - վրացի
gürültü - աղմուկ
güvenç - վստահություն
güvenlik (-ği) - անվտանգություն
güvenmek - վստահել
güvercin - աղավնի
güverte - տախտակամած
güzel - գեղեցիկ
güzelleşmek - գեղեցկանալ

H

ha - հա՛ (բացականչություն)
haber - լուր
habersiz - անտեղյակ
Habeşistan - Եթովպիա
hacet - կարիք, անհրաժեշտություն
hacı - ուխտավոր, ուխտագնաց, հաջի
hacim (-cimi) - ծավալ
haç (-çı) (istavroz) - խաչ
hadise - իրադարձություն
hafıza (bellek) - հիշողություն
hafif - թեթև, մեղմ

hafifçe - թեթևակի, մեղմորեն
hafta - շաբաթ (յոթ օրը)
hain - նենգ, ստոր, դավաճան
haince - նենգորեն, դավաճանաբար
hak (-kki) - իրավունք
hak etmek - իրավունք ստանալ, արժանանալ
hakikat (gerçek) - ճշմարտություն, իրողություն
hakikaten (gerçekten) - ճշմարիտ, իրոք
hakiki - իրական
hakim - 1. գլխակ 2. իմաստասեր, փիլիսոփա 3. իմաստուն
hâkim - 1. դատավոր 2. իշխող, տիրող, իշխանավոր
hâkimiyet (egemenlik) - իշխանություն, գերիշխանություն
haksız - անարդար
hal (-li) (durum) - գերիշխանություն, վիճակ, դրություն
hal (-lli) - 1. լուծում 2. որոշում
hâlâ - հորաքույր
hâlâ - դեռ
halaoğlu (halazade, halakızı) - հորաքրոջ որդի, հորաքրոջ դուստր
halbuki - մինչդեռ
halen - ներկայումս
halı - գորգ
halıcı - 1. գորգագործ 2. գորգավաճառ
halıcılık (-ği) - գորգագործություն, գորգավաճառություն
halîç (-ci) - ծովախորշ
Halîç (-ci) - Ոսկեեջյուր
halk - ժողովուրդ
halka - օղակ
halletmek - 1. լուծել 2. կատարել, ավարտել 3. վճել
halsizlik (-ği) - թուլություն
halt (-tı) - 1. սխալ 2. անտեղի խոսք
ham - խակ, տհաս
hamam - քաղնիք
hamil - 1. կրող, ունեցող 2. նեցուկ
hamile (gebe) – հղի
hamur - 1. խմոր 2. տեսակ /թղթի/
han - 1. իշխան, խան 2. սուլթանի տիտղոս
han - 1. իջևանատուն 2. քազմահարկ շենք /ոչ բնակելի, գործարար նշանակության/
hançer - դաշույն
hane - տուն
hangi - ո՞ր
hanım (bayan) - տիկին
hani - որտե՞ղ, ու՞ր
hap (-rı) - դեղահատ
hapis - 1. քանտ 2. քանտարկված
hapishane - քանտ
harabe (özen, kalıntı) - ավերակ, փլատակ
haram - արգելված, անարդար, հարամ

harami - ավազակ /հնց./
harap - ավեր, քանդված
harcamak - ծախսել
hareket - 1. գործողություն 2. շարժում 3. վարմունք
hareket etmek - շարժվել, մեկնել
harf - տառ
hariç (-ci) - արտաքին, դուրս
harika - 1. հրաշալիք, հրաշք 2. հրաշալի, սքանչելի, զարմանահրաշ
harita - քարտեզ
harman - 1. կալ, կալատեղ 2. խառնուրդ
harp (-bi) (savaş) - պատերազմ
has - 1. անարատ 2. հատուկ, յուրահատուկ
haset - նախանձ
hasılı - մի խոսքով
hasret (özlem) - կարոտ
hasta - հիվանդ
hastalanmak - հիվանդանալ
hastalık - հիվանդություն
hastane - հիվանդանոց
hat (-tı) - զիծ
hata - սխալ, թյուրիմացություն
hatır - 1. հիշողություն, միտք 2. ակնածանք, հարգանք
hatıra - հուշ, հիշատակ, հիշողություն
hatırlamak - հիշել
hatip - հռետոր
hatta - նույնիսկ
hatun - խաթուն, տիկին
hava - 1. օդ (եղանակ) 2. երգի եղանակ
havaalanı (havalimanı) - օդանավակայան
havale - 1. առաքում 2. փոխանցում
havale etmek - 1. առաքել 2. փոխանցել /փող/
havali - տեղանք, շրջան, շրջակայք
havalimanı - օդանավակայան
havlama - հաչել
havlu - սրբիչ, ցամքոց
havuç (-cu) - զագար, ստեպղին
havuz - ավազան
hayal (-li) (düş) - պատրանք, ցնորք, տեսիլք
hayalet (-ti) - ուրվական, տեսիլք
hayat (yaşam) - կյանք
haydut - ավազակ, ելուզակ
hayır - 1. քարիք 2. ոչ
hayırsız - 1. ասպերախտ, անշնորհակալ 2. անօգուտ, անպետք
haykırmak - աղաղակել, բղավել
haylaz - անկարգ, ծուլ, պորտաբույծ
hayli - շատ, բավական, բավականին, զգալիորեն
hayran - 1. հիացող 2. զարմացած, ապշահար, շլացած

hayranlık - զարմանք, հիացմունք
hayret - զարմանք
hayret etmek - զարմանալ
hayvan - կենդանի, անասուն
Hazar Denizi - Կասպից ծով
hazır - պատրաստ, պատրաստի, պատրաստված
hazırlamak - պատրաստել
hazırlanmak - պատրաստվել
hazırlık - պատրաստություն
hazın - տխուր, տրտում
hazine - 1. զանձ 2. զանձատուն, (պետական) զանձարան
haziran - հունիս
hazret - վսեմաշուրք, ազնվաշուրք
hece - վանկ
hediyeye - նվեր
hektar - հեկտար
hela (-li) - արդար, արժանի, հալալ
hele - մանավանդ
helikopter - ուղղաթիռ
hem... hem... - ինչպես..., այնպես էլ...
hemen - իսկույն, անմիջապես
hemen hemen - գրեթե, համարյա
hemşeri - հայրենակից, համաքաղաքացի
hendek (-ği) - 1. փոս 2. խրամատ, խանդակ
henüz - դեռևս
hep - 1. բոլորը 2. միշտ, շարունակ
hepten - ամբողջովին
her - ամեն
Herakles (Hercules, Herkül) - Հերակլես
herif - չսիրված, չհարգված մարդ
herifcioğlu - վատ, ստոր մարդ (շան որդի)
herkes - ամեն ոք, ամենքը
hesap (-bi) - հաշիվ
heybet - պատկառանք
heyet (kurul) - հանձնաժողով
heykel - արձան
hıçkırma - հեկեկալ
hıncabıncı - լեփ լեցուն, լիքը
Hıristiyan - քրիստոնյա
hırpalamak - 1. ավերել, վնասել 2. տանջել, խոշտանգել, չարչարել
 3. խիստ վարվել, քաշկռտել
hırsız - զող
hız - 1. արագություն 2. քափ
hızlı - 1. արագ 2. ուժգին
hicret - 1. հիջրա 2. տեղափոխություն, էմիգրացիա
hicri - ըստ հիջրայի (մուսուլմանական տոմարի)
hiç - բոլորովին, ամենևին, բնավ

hiddet - գայրույթ
hiddetlenmek - գայրանալ
hikâye - 1. պատմություն 2. պատմվածք
 3. առասպել, հեքիաթ, ոչ իրական պատմություն
hile - խարդախություն, խաբեբայություն
hilebaz - խարդախ
hileli - խարդախված
himmət - 1. բարեհաճություն, օգնություն 2. ջանք
hindi - հնդկահավ
Hindistan - Հնդկաստան
hipodrom - ձիարշավարան
hisse (pay) - բաժին, մաս
hiyeroglif - նշանագիր, պատկերագիր, հիերոգլիֆ
hizmet (-ti) - ծառայություն
hizmet etmek - ծառայել
hizmetçi - ծառա, սպասավոր
hoca - 1. ուսուցիչ, դասախոս (մեծարգո) (öğretmen, muallim)
 2. Մեղրեսեյում կրթված անձ, մուլլա, խոջա
hokey - հոկեյ
hokka - քանաքաման
Hollanda - Հոլանդիա
horoz - արլոր, արաղաղ
hortum - 1. ռետինե խողովակ 2. կնճիթ (փղի)
hoş - դուրեկան, հաճելի, բարի (hoşça kalın - բարով մնաք)
hoşlanmak - դուր գալ
hoyrat - քիթ, կոպիտ
hububat (-ti) - հացահատիկ
Huda (Tanrı) - Աստված
hudut (sınır) - սահման
huğ - հյուղ, հյուղակ (եղեգից կառուցված)
hukuk - 1. իրավունք 2. իրավագիտություն
humus - քուսահող
huri - գեղեցկուհի, դրախտային կույս, հուրի
husus - իրավիճակ
hususı - 1. առանձնահատուկ 2. անձնական, սեփական
huy - քնավորություն
huzur - 1. ներկայություն 2. անդորր, հանգստություն, հանդարտություն
hücum (saldırı) - հարձակում, գրոհ
hükmetmek - 1. իշխել 2. վճռել
hüküm (-kümü) - 1. օրինականություն, (օրինական) ուժ 2. իշխանություն, տիրապետություն
 3. վճիռ, դատավճիռ, որոշում (hüküm giymek - դատապարտվել)
hükümet - կառավարություն
hümanist - հումանիստ, մարդասեր
hümaniter - հումանիտար
hümanizm - հումանիզմ
hüner - շնորհք, ճարտարություն, հմարք
hür (özgür) - ազատ

hürmet (saygı) - հարգանք, ակնածանք
hürriyet (-ti) (özgürlük) - ազատություն
hüsün (-snü) (güzellik) - գեղեցկություն

I

Iğdır - Իգդիր /ք./
ilica (kaplıca) - տաք ջրի աղբյուր, ջերմուկ
ilık - զաղջ, բարեխառն, զով
ilimli (mutedil) - 1. բարեխառն 2. չափավոր, ոչ ծայրահեղ
Irak - Իրաք
irak - հեռու
irgat - 1. հասարակ, վարձու բանվոր 2. հողագործ, մշակ
irk (-ki) - ցեղ
irmek (-ği) - գետ, գետակ
ısı (hararet) - ջերմություն
ısınmak - տաքանալ
ısırmak - կծել
ısıtmak - 1. տաքացնել 2. ջեռուցել
islahat - բարեփոխում
islak (-ği) - թաց
islik (-ği) - սուլոց
ismarlamak - պատվիրել, հանձնարարել
israr - պնդում, համառ պահանջ
israr etmek - պնդել, համատել
issiz - ամայի, անմարդաբնակ
istavroz (istavroz) - խաչ
istirap (-bı) - նեղություն, տառապանք
istirap çekmek - նեղություն կրել, տառապել
ışık (-ğı) - լույս
ışıklandırmak - լուսավորել
ışıldamak - փայլատակել, շողալ

I

iade - վերադարձնել (iade etmek - վերադարձնել)
ibadet - պաշտամունք
ibaret - բաղկացած, կազմված
İbrani - հրեա, եբրայեցի
İbranice - եբրայերեն
icat - հայտնագործություն, գյուտ
icbar - հարկադրանք
icra - կատարում
icra etmek - կատարել

iç - ներսը, ներքին
içeri - ներս
için - համար /նրա համար/
içki - ոգելից խմիչք
içlidışı - շատ մտերիմ
içmek - 1. խմել 2. ծխել
içtimai - սոցիալական, հասարակական
idare - 1. ղեկավարում 2. ղեկավարություն 3. փոքր լամպ 4. խնայողություն
idare etmek - 1. ղեկավարել 2. վարել 3. խնայողությամբ գործածել
idareli - 1. լավ ղեկավար, կառավարող 2. խնայասեր
idrar - մեզ
iflas - սնանկություն
iftira - զրպարտություն
iğne - ասեղ
ihanet (-ti) - դավաճանություն
ihracat (-ı) - արտահանում
ihrac (-cı) - արտահանում
ihrac etmek - արտահանել
ihsan - շնորհ, պարզև
ihtimal (olasılık) - հավանականություն
ihtiraz - զգուշություն
ihtiraz etmek (sakinmak) - զգուշանալ
ihtiyaç (-cı) - կարիք
ihtiyar - ծեր, ծերունի
iki - երկու
ikinci - երկրորդ
ikindi - երեկո (ճաշից հետո ընկած ժամանակահատվածը)
ikiz - երկվորյակ
iklim - կլիմա
ikmal - 1. ամբողջացում 2. կատարելագործում 3. վերաքննություն 4. հայթայթում
ikmal etmek - կատարել
ikram - հյուրասիրություն
ikram etmek - հյուրասիրել
ikrar - խոստովանություն
iktisadi - տնտեսական
il - 1. երկիր 2. նահանգ, վիլայեթ, կուսակալություն
ilâç (-cı) - դեղ
ilân - հայտարարություն
ilân etmek - հայտարարել
ilâve - ավելացում, հավելում
ilçe - գյուղաքաղաք, գավառ
ileri - առաջ
ilerlemek - առաջանալ
iletmek - տանել, հասցնել
ilgi - 1. հետաքրքրություն 2. կապ, առնչություն
ilginç - հետաքրքիր
ilgisiz - 1. անտարբեր 2. անկապ

ilham (esinlenme) - ներշնչում
ilim (bilim) - գիտություն
ilişki - հարաբերություն
ilişmek - 1. դիպչել 2. թեթևակի կպչել
ilk - առաջին
ilkbahar - գարուն
ilkel (iptidai) - նախնական
ilkin - նախ և առաջ
ilkokul - նախակրթարան
ilmi - գիտական
imalât - արտադրություն
imam - մահմեդական կրոնավոր, մուլլա
imar (bayındırlık) - շինարարություն, բարեկարգում
imkân (olanak) - հնարավորություն
imkânsız - անհնար
imlâ (yazım) - ուղղագրություն
imparatorluk (-ğü) - կայսրություն
imtahan - քննություն
imza - ստորագրություն
imzalamak - ստորագրել
inanmak - հավատալ
inat (-dı) - համառություն, կամակորություն
inat etmek - համառել
ince - բարակ, նուրբ
incecik - բարալիկ
incelik (ğı) - 1. նրբություն 2. մանրամասնություն
inci - մարգարիտ
İncil - Ավետարան
incinmek - 1. վնասվել, ցավ զգալ 2. նեղանալ
incir - թուզ
incitmek - վնասել
indirim - զեղչ
indirmek - իջեցնել
inek (-ği) - կով
İngiliz - անգլիացի
İngilizce - անգլերեն
İngiltere - Անգլիա
inilti - տնքոց
inisyativ - նախաձեռնություն
iniş - վայրէջք
inkâr - ուրացում
inkılâp (-bı) (devrim, ihtilâl) - հեղափոխություն
inkılâpçı (devrimci, ihtilâlcı) - հեղափոխական
inkişaf (gelişim) - զարգացում, առաջընթաց
inkişaf etmek (gelişmek) - զարգանալ
inlemek - տնքալ, հեծել
inmek - իջնել

insaf - խիղճ, գուք
insafsız - անխիղճ, անգուք
insafsızlık (-ği) - անխիղճություն
insan - մարդ
inşa - կառուցում, շինարարություն (*inşa etmek* - կառուցել)
inşaat - կառույց, շինարարություն
inşallah - 1. տա Աստված, Աստծո կամքով 2. երանի թե...
intihar - ինքնասպանություն
intikam (ödç) - վրեժ
intikamcı - վրիժառու
intizam - կարգ ու կանոն, կանոնավորություն
ip - պարան, չվան, առասան
ipek (-ği) - մետաքս
ipekböceği - շերամ
ipekçi - մետաքսագործ, շերամագործ
ipekçilik (-ği) - մետաքսագործություն, շերամագործություն
ipekli - մետաքսե
ipince - շատ նուրբ, քարակ
iplik (-ği) - թել, դերձան
iptal (-li) - չեղյալ հայտարարելը, անվավեր ճանաչելը
iptidai - 1. պարզունակ, պրիմիտիվ 2. նախնական, նախնադարյան
irade - կամք
iradeli - ուժեղ կամքի տեր
İran - Իրան
irfan - 1. գիտելիք. իմացություն 2. հմտություն 3. կանխատեսում
irfanlı - 1. գիտելիքների տեր, լուսավոր 2. հեռատես
iri - խոշոր, վիթխարի
iriyarı - հաղթանդամ
irkilmek - 1. խրտնել 2. ցնցվել
irsal - առաքում
is - մոր
İsa - Հիսուս Քրիստոս
ise - իսկ
isim - 1. անուն 2. գոյական
iskarpın - կիսակոշիկ
iskele - 1. նավամատույց 2. կամրջակ (նավասանդուղք) 3. փայտամած
iskelet (-ti) – կմախք
iskemle - աթոռակ
İskenderiye - Ալեքսանդրիա /ք./
İskenderun - Իսքենդերուն, Ալեքսանդրետ
İskenderun körfezi - Ալեքսանդրետի ծոց
İskoçya - Շոտլանդիա
İskoçyalı (İskoç) - շոտլանդացի
İslam (Müslüman, Müslümanlık) Հիսլամ շմահմեդական
İslav (Slav) - սլավոն
İspanya - Իսպանիա
İspanyol - իսպանացի

İspanyolca - իսպաներեն
ispat (kanıt) - ապացույց
İsrail - Իսրայել
İstanbul - Ստամբուլ
İstanbul Boğazi (Boğaziçi) - Բոսֆորի նեղուց
istasyon - կայարան
istatistik (-ği) - վիճակագրություն
istavroz - խաչ
istek (-ği) - փափագ, ցանկություն
isteksiz - անտրամադիր
istem (talep) - պահանջ
istemek - 1. ցանկանալ, ուզել 2. պահանջել
istibdat - բռնակալություն
istifa - հրաժարական
istifade - օգտագործում
istifade etmek - օգտագործել
istihkâm - ամրություն
istihsal (-li) (üretim, üretme) - 1. հայթայթում 2. արդյունահանում 3. արտադրություն
istikamet (yön) - ուղղություն
istikbal (-li) (gelecek) - ապագա, զալիք
istiklâl (bağımsızlık) - անկախություն
istikraz - փոխառություն
istila - գրավում, նվաճում
istirahat - հանգիստ
istirahat etmek - հանգստանալ
istismar - շահագործում (istismar etmek - շահագործել)
istismarcı - շահագործող
İsveç - Շվեդիա
İsviçre - Շվեյցարիա
isyan - ապստամբություն, ընթրստություն
iş - գործ
işbirliği - համագործակցություն
işbirliği yapmak - համագործակցել
işçi - աշխատավոր, բանվոր
işgal - գրավում, զավթում
işgal etmek - գրավել, զավթել
işitmek - լսել
işkence - տանջանք, տառապանք
işkence etmek - տանջել
işlek - 1. բանուկ 2. աշխույժ, կենսալի
işlemek - 1. գործել, բանել, աշխատել 2. մշակել
işletme - ձեռնարկություն
işletmek - շահագործել /առարկա/
işsiz - անգործ
iştah - ախորժակ
işte - ահա, ահավասիկ, այսպես
iştirak - մասնակցություն

iştirak etmek - մասնակցել, մասնակցություն ունենալ
it (-ti) (köpek) - շուն
İtalya - Իտալիա
İtalyan - իտալացի
itfaiye - հրշեջ /կազմակերպություն/
itfaiyeci - հրշեջ /անձ/
ithal etmek - ներկրել, ներմուծել
ithalat (-tı) - ներկրում, ներմուծում
ithalatçı - ներկրող
itham (suçlama) - ամբաստանություն, մեղադրանք
itham etmek - մեղադրել, ամբաստանել
itibar - հարգանք, պատիվ, մեծարանք
itibaren - սկսած, ի վեր
itibarlı - հարգարժան, պատվարժան
itimat - վստահություն
itimat etmek - վստահել
itiraz - առարկություն
itiraz etmek - առարկել
itmek - հրել, մղել, բոթել
ittihat - միասնություն, միություն
iyi - 1. լավ 2. բարի, ազնիվ
iyileşmek - լավանալ, ապաքինվել
iyilik (-ği) - լավություն, բարիք
iz - հետք
izah, izahat - պարզաբանում
izah etmek - պարզաբանել
izansız - անբան, անմիտ
izin (-zni) - 1. թույլտվություն 2. արձակուրդ
İzmir - Իզմիր

J

Jandarma - ժանդարմ, ժանդարմերիա
Japon - 1. ճապոնացի 2. ճապոնական
Japonca - ճապոներեն
Japonya - ճապոնիա
jenerasyon - սերունդ
jenetik - գենետիկա, գենետիկական
jeofizik (-ği) - գեոֆիզիկա, գեոֆիզիկական
jeoloji - երկրաբանություն
jeolojik - երկրաբանական
jimnastik (-ği) - մարմնամարզություն
jinekoloji - գինեկոլոգիա
jöntürk - երիտթուրք
jurnalcı - մատնիչ, լրտես
jübile - հոբելյան

jüri - ժյուրի, դատակազմ (մրցումի)

K

kaba - կոպիտ, պրիմիտիվ

kabahat (-ti) - մեղք, հանցանք

kabak (-ğı) - դդմիկ, դդում

kabarmak - ուռել, փրվել

Kâbe - Մեքքայի տաճարը

Kâbil - Քարուլ /ք/

kabiliyet (yetenek) - կարողություն, ընդունակություն

kablo - էլեկտրալար

kabuk (-ğu) - 1. կեղև 2. պատյան

kabul etmek - ընդունել

kaburga - 1. կող, կողոսկր 2. կմախք /նավի/

kâbus (karabasan)-մղձավանջ

kaç - քանի

kaçak (-ğı) - փախստական

kaçakçı-մաքսանենկ

kaçakçılık (-ğı) մաքսանենկություն

kaçıncı - ո՞րերորդ

kaçırmak - 1. փախցնել 2. ձեռքից բաց թողնել

kaçışmak - աջ ու ձախ փախուստ տալ, վազելով ցրիվ գալ

kaçmak - փախչել

kadar (dek, değın) - 1. մինչև 2. չափ, նման, պես (o kadar - այն աստիճան, այնքան)

kader - նախախնամություն, ճակատագիր

kadın - կին

kadınca - կանացի

kadife - քավիշ

kadir (-dri) - I 1. զորեղ, ամենակարող, հզոր, զորավոր 2. ամենակալ

kadir (-dri) (değer) - II արժեք, դադր

kafa (baş) - գլուխ

kafasız - անգլուխ, անխելք, ապուշ

kafatası - զանգ

kafes - վանդակ

kâfi (yeter) - բավարար, բավականաչափ

kâfir - անաստված, աստվածուրաց, անկրոն

kafiye (uyak) - հանգ

Kafkasya - Կովկաս

Kafkas dağları (Kafkaslar) - Կովկասյան լեռներ

kâğıt (-dı) - թուղթ

kâğıthane (kâğıt fabrikası) - թղթի գործարան

Kâğıthane - Քյադրթհանե /թաղամաս՝ Ստամբուլում/

kağrı - երկանիվ սայլ՝ կառք

kahır - դառնություն, վիշտ

kahir - 1. զորեղ 2. ճնշող

kahkaha - քրքիջ, բարձրաձայն ծիծաղ
kahraman - հերոս
kahramanca - հերոսաբար
kahretmek - 1. ճնշել, նեղել 2. խոր վիշտ պատճառել 3. անիծել
kahrolmak - մահանալ, զոհվել
kahvaltı (-yı) - նախաճաշ
kahvaltı etmek (yapmak) - նախաճաշել
kahve - սուրճ
kahveci - սուրճ վաճառող
kahvehane - սրճարան
kail - հոժար, հավատացող, համաձայն
kakma - դրվագում
kalabalık (-ğı) - բազմություն
kalay - անագ, կլայել
kalaylı - անագապատված, կլայելված
kalbur - մեծ մաղ, փլավքամիչ
kaldırım - մայթ
kaldırmak - բարձրացնել, վերցնել, տեղից պոկել
kale - 1. ամրոց 2. պարիսպ 3. դարպաս /ֆուտբոլի/
kalem - 1. մատիտ 2. գրիչ 3. պետական հիմնարկների գրագրության բաժինները
4. տեսականի
kalfa - 1. ենթավարպետ 2. օգնական ճարտարապետ
kalıcı - մնայուն
kalın - հաստ
kalıp (-bı) - կաղապար
kaliteli - որակյալ, բարձրորակ
kalkışmak - ձեռնարկել /ուժերից վեր մի գործ/
kalkmak - վեր կենալ, բարձրանալ
kalma - մնացող, մնացած
kalmak - մնալ
kalp (-bi) (gönül, yürek) – I սիրտ
kalp (-rı) - II կեղծ
kamara - նավախցիկ
kameriye - տաղավար
kâmil - 1. կատարյալ, անթերի 2. հասուն, լուրջ /մարդ/
karnyon - քեռնատար
kan - արյուն
kanaat - 1. կարծիք, միտք, համոզմունք, գաղափար 2. գոհունակություն
Kanada - Կանադա
kanal - ջրանցք
kanape - բազմոց
kanarya - դեղձանիկ
kanat - 1. թև /թռչելու/ 2. փեղկ /պատուհանի, դռան/
kanatmak - արյունել, արյուն հեղել
kanca - կեռ
kandırmak - 1. համոզել 2. քաղցր խոսքերով խաբել
kandil - կանթեղ

kani - վստահ, համոզված, հավատացող (**kani olmak** - վստահ լինել, հավատալ)
kanun - I օրենք
kanun - II քանոն (երաժշտական գործիք)
kap - աման
kapak (-ջի) - 1. կափարիչ 2. կազմ (գրքի)
kapalı - փակ
kapamak (**kapatmak**) - փակել, ծածկել
kaparmak - 1. փակվել 2. առանձնանալ 3. մտքերի մեջ ընկնել
kapı - դուռ
kapıcı - դռնապան
kapılmak - 1. խարվել 2. հափշտակվել, հրապուրվել 3. քշվել – տարվել 4. հուսահատվել
kapik - կոպեկ
kapitalist - դրամատեր, կապիտալիստ
kapkacak (-ջի) - խոհանոցի սպասք, ամանեղեն
kaplamak - երեսապատել, ծածկել
kaplan - վագր
kaplumbağa - կրիա
kapmak - խլել, հափշտակել
kaptan - կապիտան
kar - ձյուն
kâr - օգուտ, շահ
kara - I ցամաք
kara (**siyah**) - II սև
Karabağ - Ղարաբաղ (Արցախ)
karabasan (**kâbus**) - մղձավանջ
karaborsa - սև շուկա
karaciğer - լյարդ
Karadağ - 1. Չեռնոգորիա 2. Ղարադաղ /լեռ/
Karadeniz - Սև ծով
karakol - 1. ոստիկանատուն, ոստիկանական տեղամաս 2. պարեկ 3. պահակակետ
karalamak - 1. սևացնել 2. խզրզել 3. անվանարկել
karamsar (**pesimist**) - հոռետես
karanfil - մեխակ
karanlık (-ջի) - մութ, մթնոթյուն, խավար
karar - որոշում, վճիռ
kararmak - մթնել
kararname - որոշում
karasaban - արոր (փայտից)
kardan adam - ձնեմարդ
kardeş - եղբայր
kardeşçe - եղբայրաբար
kare - քառակուսի
karga - ազնավ (**Corvus / Corvus corone**)
kari - 1. կին 2. կնիկ /կոպիտ/
karın (-րու) - փոր, որովայն
karınca - մրջյուն
kariş - քիզ, քզաչափ

karışık (-ğı) - խառը, խճճված, խառնակ
karışmak - 1. խառնվել 2. շփոթվել 3. միջամտել 4. մասնակցել
karıştırmak - խառնել, շփոթել
karikatür - ծաղրանկար
karlı - ձյունածածկ, ձյունոտ
karmakarışık - խառը
karnabahar - ծաղկակաղամբ
karne - 1. քարտ 2. աշակերտի առաջադիմության թերթիկ
karpuz - ձմերուկ
kârsız - անօգուտ, եկամուտ չունեցող
karşı - 1. դիմաց 2. դեմ (aleyh)
karşılama - դիմավորում
karşılama - դիմավորել
karşılaşmak - հանդիպել
karşılık (-ğı) - 1. պատասխան (yanıt) 2. փոխարեն
karşılıklı - 1. փոխադարձ, երկկողմանի 2. իրար դեմ, դեմ դիմաց
karşın - շնայած, հակառակ
kartal - արծիվ (Aquila)
kartopu (-nu) - ձնագնդիկ, ձնագունդ
karyola - մահճակալ
kas (adale) - մկան
kasaba - գյուղաքաղաք
kasap (-bı) - մսագործ, մսավաճառ
kasık (-ğı) - աճուկ
kasılmak - 1. կծկվել 2. գոռոզանալ
kasım - նոյեմբեր
kasır - դրյակ, ապարանք
kaş - հոնք
kaşarlanmak - անպատկառ դառնալ
kaşık (-ğı) - գդալ
kaşıklık (-ğı) - գդալաման, գդալակալ
kaşımak - քորել
kat (-tı) - 1. հարկ (etaj) 2. շերտ
katedral (-li) - Մայր տաճար
katetmek - կտրել - անցնել
katı - 1. կարծր 2. թանձր, խիտ
katılmak - 1. մասնակցել 2. միանալ 3. խառնվել
katır - 1. ջորի 2. համառ (մարդ)
kati - վերջնական, բացարձակ, կատեգորիկ
kâtil (-li) - մարդասպան
kâtip (-bi) - քարտուղար, գրագիր
katlamak - 1. ծալել 2. բազմապատկել
katmak - 1. ավելացնել 2. միացնել
katolik – կաթոլիկ(ական), կաթոլիկե
kav - արեթ, պատրույգ
kavak (-ğı) - բարդի
kavas - դեսպանատան կամ հյուպատոսարանի ծառայող

kavga - կոնիվ
kavil (-vli) - 1. խոստում 2. ուխտ 3. դաշինք
kavşak (-ğı) - խաչմերուկ
kavuk (-ğu) - խույր
kavun - սեխ
kavurmak - խարկել, բովել, տապակել
kavuşmak - միանալ
kaya - ժայռ
kayak (-ği) (ski) - դահուկ
kayalık (-ği) - ժայռուտ
kaybetmek (yitirmek) - կորցնել
kaybolmak - կորել
kaydetmek - արձանագրել, գրանցել, նշել, գրառել
kaygı - հոգս, մտահոգություն
kayık (-ği) - մակույկ, նավակ
kayıkçı - մակույկավար, նավակավար
kayınbirader - ամերձագ, ամերրորդի
kayınpeder (kayınbaba, kaynata) - ամեր, սկեսրայր
kayınvalide (kaynana) - զոքանչ, սկեսուր
kayıp (-ybi) - կորուստ
kayıp vermek - կորուստ տալ, կորցնել
kayış - կաշեգործի
kayıt (-ydi) - գրանցում, արձանագրություն
kayıtsız - անտարբեր
kaymak - 1. սահել, սայթաթել 2. սեր, սերուցք
kaymakam - 1. փոխգնդապետ (yarbay) /հնգ./
 2. շրջանի կառավարիչ՝ քայմաքամ, գավառապետ
kaymakamlık (-ği) - քայմաքամություն, գավառապետարան,
 գավառապետի պաշտոն
kaynak (-ği) - 1. ակ, ակունք 2. ուսումնասիրության աղբյուր 3. եռակցում
kaynamak - եռալ
kaynaşmak - 1. խառնվել, միաձուլվել 2. մտերմանալ
kaypak - լարձուն
kayser - կայսր /Հռոմի, Բյուզանդիայի/
kaz - սազ
kaza - 1. վթար 2. գավառ (ilçe)
Kazak - դազախ
kazak (-ği) - 1. կազակ 2. սվիտեր, ֆուֆայկա
Kazakça - դազախերեն
Kazakistan - Ղազախստան
kazan - կաթսա
kazanç (-cı) (kâr) - շահ, շահույթ, եկամուտ, վաստակ, հասույթ
kazanmak - 1. վաստակել, շահույթ ստանալ 2. հաղթել, շահել, տանել
 3. ստանալ, արժանանալ, ձեռք բերել
kazık (-ği) - ցից, ձող
kazma - բրիչ, քլունգ
kazmak - 1. փորել 2. պեղել

kebab (-bı) - խորոված
keçi - այծ
keder - վիշտ, թախիծ
kedi - կատու
kehanet - զուշակություն
keklik (-ği) - կարավ
kel - ճաղատ, քաշալ
kelebek (ği) - թիթեռ
kelepir - շատ էծան, զրեթե ձրի
kelime (sözcük) - բառ
kelle - գլուխ (kellesini uçurmak - գլուխը թոցնել /կտրել/)
keman - ջութակ
kemer - 1. գոտի 2. կամար
kemik (-ği) - ոսկոր
kemirmek - կրծել
**kenar - 1. եզերք 2. լուսանցք 3. եզր /ճանապարհի/
kendi - 1. ինքը, իր /դեր./ 2. անձնական, սեփական
kenetli - պինդ ազուցված, կողպված
kent (-ti) (şehir) - քաղաք
kentli (şehirli) - քաղաքացի
kepçe - շերտի
keramet - հրաշք
kerata - 1. չարանճի 2. եղջյուր՝ կոշիկ հագնելու համար
kere - անգամ
kerem - շնորհ, ողորմածություն
kereste - ատաղձ
kerhane - հասարակաց տուն
kerpiç (-ci) - հողաղյուս
kerte - աստիճան, չափ
kervan - քարավան
kese - 1. քակ 2. տոպրակ
kesekeğidi - թղթե տոպրակ
keselemek - քաղնիքի քիսայով մարմինը շփել
kesilmek - 1. կտրվել 2. թուլանալ, ուժասպառ լինել
kesim - 1. հատում, կտրում 2. հատված
kesin - հաստատ, վերջնական, վճռական
**keskin - 1. սուր, հատու 2. թունդ /քացախ/
kesmek - 1. կտրել 2. մորթել 3. դադարեցնել
kestane-շագանակ
keşfetmek - հայտնագործել, հայտնաբերել
keşif - 1. հայտնագործություն 2. գյուտ, հետախուզում
keşifçi - հետախույզ
**keşke - երանի /թե/
keten - 1. կտավ 2. վուշ
kevgir - 1. քանիչ 2. ծակերով շերտի
keyif (-yfi) (keyf, heves) - 1. քեֆ, ուրախություն 2. տրամադրություն
keyiflenmek - ուրախանալ******

kez (kere, defa) - անգամ

kible - 1. Մեքքայի ուղղությունը, կողմը, ուր շրջվում են աղոթելիս մահմեդականները

2. հարավային քամի

Kıbrıs - Կիպրոս

kıl - մարդու մարմնի մազերը

kılavuz - 1. ուղեկցորդ, առաջնորդ 2. ուսումնական ձեռնարկ 3. տեղեկատու, ուղեցույց

4. միջնորդ

kılçık (-ջի) - փուշ /ձկան/

kılıç (-սի) - թուր

kılıf - 1. ծածկոց, երես 2. պատյան

kılık (-ջի) - 1. արտաքին տեսք, կերպարանք 2. հագնվածք

kımıldamak - շարժվել

kın - պատյան՝ թրի, դաշույնի

kına - հինա

kınakına - խինին /դեղ/

kır - 1. դաշտ, մարգագետին, հարթավայր /անմշակ/ 2. գորշ, մոխրագույն

kirgin - վշտահար, վշտացած

kirginlik (-ջի) - 1. վիրավորանք 2. թուլություն

Kırgızistan - Գրղզստան, Կիրգիզիա

kirik (-ջի) - 1. կոտրվածք 2. վշտացած

kırmak - 1. կոտրվել 2. վիրավորվել, վշտանալ

Kırım - Գրին

kırntı - 1. փշուր 2. քեկոր

kırk - քառասուն

kırkayak (-ջի) - օձասանդր /երկարավուն մարմնով արագաշարժ բազմոտանի զեռուն/

kırmak - կոտրել, ջարդել

kırmızı - կարմիր

kısa - կարճ

kısaca - կարճ ասած, մի խոսքով

kısım (-սմի) - մաս, բաժին, հատված

kıskanç - խանդոտ, մախանձ

kıskanmak - խանդել, մախանձել

kismet - բախտ, հաջողություն

kısrak (-ջի) - էգ ձի, մատակ

kış - ձմեռ

kışla - գորանոց

kıt - սակավ, անբավարար, շատ քիչ (kıt olmak - չբավարարել, չհերիքել)

kıta - 1. մայր ցամաք 2. գորամաս

kıtlık (-ջի) - սով

kıvılcım - կայծ

kıvırcık (-ջի) - 1. զանգուր, խուճուճ 2. ոչխարի տեսակ

kıvrılmak - 1. ոլորել 2. զանգրացնել /մազերը/ 3. /փխր./ հաջողացնել

kıvrak (-ջի) - առույգ, աշխույժ, աչքաբաց

kıvrılmak - գալարվել (ցավից)

kıvrık (-ջի) - 1. ոլորուն 2. զանգուր

kıvrılmak - գալարվել

kıyafet - կերպարանք, տեսք, հագուստ (spor ~i - սպորտային համազգեստ)

kiygın (mağdur) - տուժած
 kıyı (sahil) - ափ, ծովափ, գետափ
 kıyma - աղացած միս
 kıymak - 1. մանր կտրատել 2. չխնայել 3. մեծ վատություն անել
 kıymet (-ti) - արժեք
 kıymetli (değerli) - արժեքավոր
 kız - աղջիկ
 kızak (-ği) - սահնակ
 kızarmak (-ğı) - կարմրուկ
 kızartma - տապակած /ճաշատեսակ/
 kızcağız - 1. աղջնակ 2. խեղճ աղջիկ
 kızgınlık (-ğı) - 1. բարկություն 2. կարմրություն
 kızıl - 1. վառ կարմիր, արնագույն, բուսոր 2. կոմունիստ 3. քութեշ /հիվանդություն/
 Kızıl meydan - Կարմիր հրապարակ
 kızkardeş – քույր /կրտսեր/
 kızmak - 1. շիկանալ 2. բարկանալ
 ki - որ
 kibar - պարկեշտ, բարեկիրթ, կիրթ
 kibir - մեծամտություն, ամբարտավանություն
 kibirli - մեծամիտ, սնապարծ
 kibrit (-ti) - լուցկի
 kibritçi - լուցկի վաճառող
 Kiev (Kiyef) - Կիև
 kil - կավ
 kilise - եկեղեցի
 kilit (-di) - կողպեք
 kilo almak - զիբանալ
 kilometre - կիլոմետր
 kilo vermek (kaybetmek) - նիհարել
 kim - ո՞վ
 kimlik (-ği) - 1. վկայական 2. ինքնություն, անձ /ով լինելը/
 kimse - ոչ ոք, ինչ - որ մեկը
 kimsesiz - միայնակ /ոչ ոք չունեցող/
 kimya - քիմիա
 kir - կեղտ
 kiralamak - վարձակալել
 kiraz - կեռաս
 kirlenmek - կեղտոտվել
 kirli - կեղտոտ
 kirpi - ոզնի
 kirpik (-ği) - թարթիչ, արտևանունք
 kişi - 1. անձ 2. /քեր./ դեմք
 kitap (-ları) - գիրք
 kitaplık (-ğı) - 1. գրադարան 2. գրապահարան, գրադարակ
 koca - I 1. մեծ 2. տարեց, ծեր
 koca - II ամուսին /տղամարդը/
 kocamak - ծերանալ

kocaman - շատ մեծ, հսկայական
koklamak - հոտոտել
koku - հոտ, բույր
kol - թև
kolay - հեշտ, դյուրին
kolaylaşmak - հեշտանալ, դյուրանալ
kolaylaştırmak - հեշտացնել, դյուրացնել
kolhoz - կոլտնտեսություն
kolhozcu - կոլտնտեսական
koli - փաթեթ, բանդերոլ
koltuk (-ğu) - 1. թևատակ, անութ 2. բազկաթոռ
koltuklamak - 1. թևի տակ դնել 2. թևը մտնել 3. շողոքորթել
komite - կոմիտե
komsu - հարևան
komutan - հրամանատար
komünist - կոմունիստ
konak (-ği) - 1. օբլան, կացարան 2. առանձնատուն /մեծ/, շքեղ բնակարան, ապարանք
 3. կառավարական շենք
konca (gonca) - կոկոն
kondurmak - 1. թառեցնել 2. վերազրել /իրեն/
konferans - գիտաժողով
kongre - համագումար
konmak (konar) - 1. թառել 2. իջևանել
konmak (konur) - դրվել (koymak բայի կրավ. սեռը)
konser - համերգ
konservatıvar - կոնսերվատորիա, երաժշտանոց
konserve - պահածո
konsolos - հյուպատոս
konsolosluk (-ğu) - հյուպատոսություն
kontrat - պայմանագիր
kontrol - ստուգում
kontrol etmek - ստուգել
konuk (-ğu) (misafir) - հյուր
konuşma - խոսակցություն, զրույց
konuşmak - խոսել
konut (-tu) - բնակարան
kooperatif - կոոպերատիվ
koparmak - 1. պոկել 2. քաղել
kopmak - 1. պոկվել 2. արձակվել, լսվել /աղմուկ, կրակոց, ճիշ/
kor - շիկացած ածուխ
Kore - Կորեա
koridor - միջանցք
korkmak - վախենալ
korku - վախ
korkunç - սարսափելի
korkutmak - վախեցնել
koru - պուրակ, անտառակ

korumak - 1. պահպանել 2. պաշտպանել
koskoca - շատ մեծ, հսկա, վիթխարի
kostüm – կոստյում
koşmak - I վազել
koşmak - II լծել՝ եզ, ձի ...
koşturmak - վազեցնել
koşul (şart) - պայման
kova - դույլ
kovalamak - 1. հալածել 2. հետապնդել
kovmak - հեռացնել, վտարել, արտաքսել, վռնդել
kovuk (-ğu) - 1. խռոչ 2. փչակ
koymak - դնել
koyu - 1. մուգ /գույն/ 2. խիտ, թանձր 3. ծայրահեղ
koyun - ոչխար
koza - 1. քոժոժ 2. տուփ /սերմնատուփ/
köftehor - շաղակրատ, անպիտան
kök - արմատ
kökleşmek - արմատներ գցել
köle (kul) - ստրուկ
kömür - ածուխ
köpek (-ği) - շուն
köprü - կամուրջ
köpük (-ğü) - փրփուր
köpürmek - 1. փրփրել 2. կատաղել, մոլեգնել
kör - 1. կույր 2. բութ
körfez - ծովածոց
körpe - 1. դեռահաս /երեխա/ 2. մատղաշ, փափուկ
köstek (-ği) - 1. շղթա /ժամացույցի/ 2. խոչընդոտ, արգելք
Köstence - Կոստանցա
köşe - անկյուն
köşk - առանձնատուն, ապարանք
kötü (fena) - վատ
köy - գյուղ
köylü - գյուղացի
köz - անթեղ
kral - թագավոր
kraliçe - թագուհի
krallık (-ğı) - թագավորություն
Kremlin - Կրեմլ
krom - քրոմ
kubbe - գմբեթ
kucak (-ğı) - զիրկ, ծոց
kucaklamak - զրկել
kuduz - 1. կատաղած 2. կատաղություն
Kudüs - Երուսաղեմ
kukla – տիկնիկ, մարիոնետ, խամաճիկ
kukla hükümet – մարիոնետային կառավարություն

kuku - կկու
kul (köle) - ծառա, ստրուկ
kulak (-ğı) - ականջ
kule - աշտարակ
kullanmak - օգտագործել
kulp (-pu) - ունկ, կանթ, բռնակ
kuluçka - թուխս
kulübe - խրճիթ
kulüp (-bü) - ակումբ
kum - ավազ
kumandan - հրամանատար
kumaş - կտոր, կերպաս, գործվածք
kundura - կոշիկ
kunduracı – կոշկակար, կոշիկ վաճառող
kupkuru - քավական չոր
kurak (-ğı) - չոր, ցամաք, անջրդի
kuraklık (-ğı) - երաշտ
kural (-lı) - կանոն (kural olarak - որպես կանոն)
kurbağa - գորտ
kurban - 1. գոհ 2. մատաղ
kurmak - 1. հիմնել 2. լարել /ժամացույց, թակարդ/
kurmay - շտաբ, սպայակույտ
kurnaz - խորամանկ
kurnazlık (-ğı) - խորամանկություն
kurs - կուրս
kurşun - 1. կապար 2. փամփուշտ
kurşunkalem - մատիտ
kurt - 1. գայլ 2. որդ
kurtarmak - ազատել, փրկել
kurtulmak - ազատվել, փրկվել
kurtuluş - ազատում, փրկում
kuru - չոր
kurukahveci - (հատիկավոր կամ աղացած) սուրճ վաճառող
kurul - խորհուրդ, հանձնաժողով
kuruluş - 1. հիմնում, հիմնադրում 2. հիմնադրություն, հաստատություն
kurum - 1. մուր 2. մեծամտություն 3. կազմակերպություն
kurumak - չորանալ
kurus - քուրուշ /թուրքական մանրադրամը/
kurutmak - չորացնել
kusmak - փսխել
kusur - թերություն
kuş - թռչուն
kuşak (-ğı) - 1. գոտի 2. սերունդ
kuşatma - պաշարում, շրջապատում
kuşatmak - պաշարել, շրջապատել
kuşku (şüph) - 1. երկյուղ, 2. կասկած(անք)
kuşkulanmak (şüphelenmek) - կասկածել, տարակուսել

kutlamak - 1. շնորհավորել 2. տոնել
kutsal - սրբազան, նվիրական
kutu - տուփ
kutup (-tbu) - բլետ
kuvvet (güç) - ուժ
kuvvetlendirmek - ուժեղացնել
kuyruk (ğü) - 1. պոչ 2. հերթ /փխր./
kuyruklu - պոչավոր
kuytu - 1. մեկուսի, ամայի 2. խուլ
kuyu - ջրհոր
kuyumcu - ոսկերիչ
kuyumculuk (-ğü) - ոսկերչություն
kuzey (şimal) - հյուսիս
Kuzey Buz Denizi - Հյուսիսային սառուցյալ օվկիանոս
kuzgun - ազոավի տեսակ՝ արջնազոավ, սև ազոավ
kuzu - զառ, զառնուկ
küçük (-ğü) - փոքր, փոքրիկ
küçümsemek (hakir görmek) - արհամարհել, նվաստացնել, նսեմացնել
küf - քորքոս
küfür (-frü) (sövgü) - հայհոյանք, լուտանք
kül - մոխիր
külâh - 1. քաղիքե սրածայր գլխարկ՝ քուլո 2. /ճրտ./ զմբեթ
külçe - ձույլ, ձուլածո
küllük - մոխրաման
külot (-tu) (don) - վարտիք
kültür (hars) - մշակույթ
küme - 1. խումբ 2. թիմ
kümes - հավաքում
künk (-gü) - կավե ջրատար խողովակ
küp - I կարաս
küp - II խորանարդ
küre - գունդ
kürek (-ği) - 1. թի, թիակ 2. քահ
kürk - մուշտակ
kürkçü - մուշտակագործ, մուշտակավաճառ
Kürt - քուրդ
kütle (kitle) - զանգված
kütük (ğü) - կոճղ
kütüphane - գրադարան

L

laboratuvar - լաբորատորիա
lacivert - մուգ կապույտ, լաջվարդ
laf - խոսք, քառ
lahana - կաղամբ

lahit (-hti) - դամբարան, քարածածկ դամբարան, քարադամբան, գերեզման
 lakırdı - 1. խոսակցություն 2. ասեկոսե, բամբասանք
 lakin - սակայն
 lamba - լամպ
 latif - հաճելի
 lav - լավա
 lavabo - լվացարան, կոնք
 lazım - անհրաժեշտ, պիտանի
 Lazkiye - Լաթաքիա
 leb (dudak) – շուրթ, շրթունք
 leblebi - բոված սիսեռ
 Lefkoşa - Նիկոսիա
 Leh - լեհ, լեհական
 lehçe - բարբառ, դիալեկտ, խոսվածք
 Lehçe - լեհերեն
 leke - քիծ, հետք
 Letonya - Լատվիա
 levha - 1. հուշատախտակ, ցուցատախտակ 2. քարի կամ մետաղի բարակ շերտ
 leylek (-ği) - արագիլ
 lezzet (-ti) - համ
 lezzetli - համեղ
 liman - նավահանգիստ
 limon - լիմոն
 lira - լիրա /թուրքական արժույթ/
 lisan (dil) - լեզու
 liste - ցուցակ
 Litvanya - Լիտվա
 Lizbon - Լիսաբոն
 lokanta (yemekhane) - ճաշարան, ռեստորան
 lokma - 1. պատառ 2. քաղցրավենիքի տեսակ
 Londra - Լոնդոն
 loş - կիսամութ
 Lübnan - Լիբանան
 lütfeñ - խնդրեմ
 lütuf (-tfu) - 1. սիրալիրություն, բարեհաճություն 2. շնորհ
 lüzumlu (gerekli) - անհրաժեշտ

M

maalesef - ցավոք, դժբախտաբար
 maarif - կրթություն, լուսավորություն
 maas (aylık) - աշխատավարձ, թոշակ
 mabet (-di) - տաճար, աղոթատեղ
 Macar - հունգար, հունգարացի
 Macaristan - Հունգարիա
 macera (serüven) - արկածախնդրություն

macun - մածուկ
maç (-çı) - մրցախաղ
madalya - շքանշան, մեդալ
madde - 1. նյութ 2. իր, առարկա 3. օրենքի կամ համաձայնագրի կետ
maddi - նյութական (իրեղեն, դրամական)
mademki - 1. քանի որ 2. որովհետև
maden - 1. մետաղ 2. հանք
madrabaz - խարդախ, խաբերա
mağara - քարանձավ, քարայր
mağaza - 1. մեծ խանութ, վաճառատուն 2. պահեստ
mahalle - քաղամաս
mahiyet (-î) - հատկություն, բնույթ
mahkeme - դատարան
mahkûm - դատապարտված
mahkûm etmek - դատապարտել
mahkûm olmak - դատապարտվել
mahrem - 1. զաղտնի 2. մտերիմ 3. արգելված
mahrûm (yoksun) - զուրկ, զրկված
mahrûm etmek - զրկել
mahrûm olmak - զրկված լինել
mahsul (-lî) (ürûn) - բերք, արդյունք (verim)
mahsus (özgü) - 1. հատուկ, յուրահատուկ 2. դիտավորյալ
mahvolmak (yokolmak) - կործանվել, բնաջնջվել
mahzun - տխուր, տրտում
makale - հոդված
makas - 1. մկրատ 2. երկաթուղու գծերի բաժանման սարք
makbuz - ստացական, անդորրագիր
makine - հաստոց
maksat (-dî) (amaç) - նպատակ, մտադրություն
mal - 1. ապրանք 2. հարստություն
mali - ֆինանսական (Maliye Bakanlıđı - Ֆինանսների նախարարություն)
malik olmak - ունենալ
malum (belli, bilinen) - հայտնի, որոշ, ճանաչված
malumat (bilgi) - տեղեկություն
malzeme - նյութ /շինանյութ/
mamulat - արտադրանք, ապրանք
mamur (bayındır) - քարզաված, ծաղկուն
mana - իմաստ, նշանակություն
manastır - վանք
manav - բանջարավաճառ, պտղավաճառ
manda - զոմեշ
manevi - քարոյական
mangal - կրակարան
mani - խաղիկ, քառատող
mâni - արգելք, խոչընդոտ (mâni olmak - արգելել, խոչընդոտել)
manivela - լծակ
mantar - 1. սունկ 2. խցան

manti - մանթապուր /արևելյան ճաշատեսակ՝ նման ռուս. պելմենուն/
mantık (-ğı) - տրամաբանություն
manzara (görü) - տեսարան
marangoz - հյուսն, ատաղծագործ
marazi - ախտավոր, հիվանդոտ
marifet - շնորհ, վարպետություն
Marmara Denizi - Մարմարա ծով
Marmaris - Մարմարիս
mart (-tı) - մարտ /ամիսը/
martı - ճայ, ծովաօրոր
maruf - հայտնի, հռչակավոր
marul - /բուս./ կաթնուկ, հազար
masa - սեղան (masa örtüsü - սփռոց)
masal - հեքիաթ
masmavi - կասկապույտ
masraf (gider) - ծախս
masum (suçsuz) - անմեղ
maşa - ունեյի, աքցան
maşuk - սիրելի, սիրեցյալ /տղամարդ/
matem (yas) - սուգ
matematik (-ği) - մաթեմատիկա
matlup (-bu) - պահանջվող, ցանկալի
mavi - կապույտ
Mavi Yolculuk - Ծովային (երկնագույն) ճանապարհորդություն
maya - մակարդ, խմորիչ
maydanoz - /բուս./ ազատքեղ, մաղաղանոս
mayın - ական
mayıs - մայիս
maymun - կապիկ
mayo - լողազգեստ
mazhar - արժանի
mazi (geçmiş) - անցյալ
mazlum - հալածված, ճնշված, զրկված
mazur - մերելի
mebus (milletvekili) - պատգամավոր
mecbur (yükümlü) - ստիպված, հարկադրված
mecbur etmek - ստիպել
mecbur olmak - ստիպված լինել
meclis - ժողով
mecmua (dergi) - ամսագիր, հանդես
mecnun - գիծ, խենթ, խելագար
medeniyet (uygarlık) - քաղաքակրթություն
Medine - Մեդինա
medrese - մեդրեսե՝ մահմեդականների հոգևոր դպրոցը
meğer - մինչդեռ
mehtap (-bı) - 1. լուսին 2. լուսնի լույս
mekân - 1. տեղ, վայր 2. տուն տեղ 3. բնակավայր 4. տիեզերք (uzay)

Mekke - Մեքքա
mektep (-bi) (okul) - դպրոց
mektup (-bu) - նամակ
melek (-ği) - հրեշտակ
melemek - մայել, մկկալ
melül (üzgün) - տրտում, թախծոտ
meme - ստինք
memleket (-ti) (ülke) - երկիր
memnun - գոհ
memnun etmek - գոհացնել
memnun olmak - գոհ լինել, բավարարվել
memnuniyet (-ti) - գոհունակություն
memur - ծառայող, պաշտոնյա
mendil - թաշկինակ
menekşe - մանուշակ
menfaat - օգուտ, շահ
mengene - 1. մամլակ 2. սեղմելու գործիք
mensup (-bu) - պատկանող
mera - արոտատեղի, արոտավայր
merak - 1. հետաքրքրություն (ilgi) 2. հոգս, մտահոգություն
merak etmek - 1. ուշադրություն դարձնել, հետաքրքրվել 2. մտահոգվել (meraklanmak)
meram (erek) - նպատակ
mercan - քուստ, մարջան
mercek (-ği) - ոսպնյակ
mercimek (-ği) - ոսպ
merdiven - սանդուղք
meret (-ti) - 1. անպետք, անպիտան 2. անտեր /որպես հայիոյանք/
merhaba - բարև (ձեզ), ողջույն
merhamet (-ti) - գութ
merhem - սպեղանի, քսուկ
merkez - կենտրոն
mermi - փամփուշտ, արկ
mesafe - տարածություն
meselâ (örneğın) - օրինակ, օրինակի համար
mesele (sorun) - հարց, խնդիր
mescit - փոքր մզկիթ
mesken - բնակարան
meslek (-ği) - 1. մասնագիտություն 2. արհեստ
meslektaş - պաշտոնակից, արհեստակից, կոլեգա/միևնույն մասնագիտությունն ունեցող մարդ/
mesul (sorumlu) - պատասխանատու
mesul olmak - պատասխանատու լինել
mesuliyet (-ti) (sorumluluk) - պատասխանատվություն
mesut (mutlu) - երջանիկ
meşgul - զբաղված
meşgul olmak - զբաղված լինել
meşhur (ünlü) - նշանավոր, անվանի, հռչակավոր, հայտնի
meşin - կաշվի տեսակ /գառան կաշի/

metan - /քիմ./ մեթան
 metin (-tni) - I տեքստ, բնագիր
 metin (-tni) - II ամուր, կայուն, դիմացկուն
 metre - մետր
 metro - մետրո
 mevcut (-du) – ներկա, առկա, գոյություն ունեցող
 mevcut olmak – ներկա լինել, գոյություն ունենալ
 mevlâ (Tanrı) - Աստված
 Mevlâna - Ջելալեդդին Ռումիի տիտղոսը (պատվամունը)
 mevki - 1. տեղ 2. դիրք, աստիճան 3. կարգ
 mevsim - եղանակ / տարվա/
 mey (şarap) - գինի
 meydan (alan) - հրապարակ
 meyhane - գինետուն
 meyva (meyve) - միրգ, պտուղ
 meyve ağacı - մրգատու ծառ
 mezar - գերեզման
 mezarlık (-ği) - գերեզմանոց
 meze - աղանդեր, խորտիկ, նախուտեստ
 mezun - շրջանավարտ
 mezun olmak - ավարտել (ուսումնական հաստատությունը), դառնալ շրջանավարտ
 mih - զամ, մեխ
 mihli - զամված, մեխված
 mintaka (mıntika) - շրջան, գոտի, տարածաշրջան (հմմտ. bölge)
 Mısır - Եգիպտոս
 misir - եգիպտացորեն
 misra (dize) - տող /բանաստեղծության/
 muzika - 1. զինվորական նվագախումբ 2. շրթնահարմոն
 muzikacılık (-ği) - նվագաժողովություն
 mide - ստամոքս
 mihmandar (konukçu) - հյուրերին ընդունող, ուղեկցող
 mika - փայլար, քիթղոն /սլյուդա/
 miktar - քանակ, թիվ
 mil - մղոն
 milimetre - միլիմետր
 millet (ulus) - ազգ, ժողովուրդ
 milletlerarası (uluslararası) - միջազգային
 milli (ulusal) - ազգային
 milyon - միլիոն
 mimar - ճարտարապետ
 mimari - ճարտարապետական
 mimarlık (-ği) - ճարտարապետություն
 minibüs - մինիբուս
 minimini - շատ փոքր, մանրիկ
 misafir (konuk) - հյուր
 misil - 1. նման 2. կրկին
 mis(k) - մուշկ /բուրավետ յուղային նյութ/

miting - միտինգ, ցույց
 mitoloji - դիցաբանություն
 miyavlamak - սկսել
 mizah - երգիծանք
 mobilya - կահույք
 moda - նորաձևություն
 model - տեսակ
 modern - ժամանակակից
 mola - դադար, ընդմիջում
 mor - մանուշակագույն
 Moskova - Մոսկվա
 mosmor - կաս-կապույտ
 motel - մոթել, հյուրանոց /ավտոկայանով, ավտոսպասարկմամբ/
 motor - շարժիչ
 motosiklet - մոտոցիկլետ
 mozole - դամբարան
 muallim (öğretmen) - ուսուցիչ
 muamele - գործարք
 muavin - օգնական
 muayene - զննում
 muayene etmek - զննել
 muayene olmak - զննվել
 muazzam - հսկա, վիթխարի
 muhabbet - սեր, բարեկամություն
 muhabere (haberleşme) - հաղորդակցություն, կապ
 muhabir - թղթակից
 muhaceret - տեղափոխություն, էմիգրացիա
 muhacir - տեղափոխված, փախստական, էմիգրանտ
 muhafaza (koruma) - պահպանում
 muhafaza etmek - պահպանել
 muhakkak - անկասկած, անպայման
 muharebe - պատերազմ
 muharebe etmek - պատերազմել
 muharrir - լրագրող, գրող
 muhasara (kuşatma) - պաշարում, շրջապատում
 muhasebe - հաշվապահություն
 muhasebeci (sayman) - հաշվապահ
 muhit (-ti) - շրջապատ
 muhtaç (-cı) - կարիքավոր
 muhtariyet (özerklik)- ինքնավարություն
 muhtelif - տարբեր, տեսակ տեսակ
 muhteşem (göstermeli) - հոյակապ, հիասքանչ, տեսարժան
 mukabele (karşılık) - փոխադարձություն
 mukabil - հակադիր
 mukaddes (kutsal) - սուրբ, նվիրական
 mum - մոմ
 Musa (peygamber) - Մովսես (մարգարտ)

mushaf - 1. էջի վրա գրված գիր 2. դուրան
musluk (-ğü) - ծորակ
Musul (Mosul) - Մոսուլ
mutassarrıflık (-ğı) (sancak) - զավառ (օսմ. կայսրության վարչական միավոր)
mutfak (-ğı) - խոհանոց
mutlaka - անպայման
mutlu (mesut) - երջանիկ
muvaffakiyet (başarı) - հաջողություն (muvaffak olmak - հաջողություն ունենալ)
muvaffakiyetsizlik (-ğı) (başarısızlık) - անհաջողություն
muvakkat - ժամանակավոր
muz - բանան
muzaffer (utkulu) - հաղթական
mübaşir - կատարածու
müdafa (savunma) - պաշտպանություն
müdafa etmek (savunmak) - պաշտպանել
müddet (-ti) (süre) - 1. որոշ ժամանակ, ժամանակամիջոց, տևողություն 2. ժամանակ
müdür - տնօրեն
müdürlük (-ğü) - տնօրինություն, վարչություն
müessese (kurum, kuruluş) - հաստատություն, հիմնարկություն
mühendis - ինժեներ, ճարտարագետ
mühim - կարևոր
mühür - կնիք
müjde - ավետիս, բարի լուր
müjdelemek - բարի լուր տալ, ավետել
mülk - 1. սեփականություն, ունեցվածք 2. անշարժ գույք՝ կալվածք
mülkiyet - սեփականություն
mülteci - փախստական, էմիգրանտ
mümbit - պտղաբեր, պտղատու
mümkün - հնարավոր
mümtaz - 1. շնորհալի 2. երևելի
münakaşa (tartışma) - վեճ, բանավեճ
münakaşa etmek (tartışmak) - վիճել, բանավիճել
münasebet (-ti) (ilişki) - կապ, հարաբերություն
münasip (uygun) - հարմար, պատշաճ, համապատասխան
münevver (aydın) - մտավորական
müracaat (dilekçe) - դիմում
müracaat etmek - դիմել
mürekkep - քանաք
mürüt (-di) - մյուրիդ /ուռֆ. շեյխի հետևորդ, աշակերտ/
mürşit - 1. ուղիղ ճանապարհ ցույց տվող 2. աղանդապետ 3. շեյխ
müsaade (izin) - թույլտվություն
müsait (elverişli) - ձեռնտու, հարմար
müsavi (eşit) - հավասար
Müslüman - մուսուլման, մահմեդական
Müslümanlık - մուսուլմանություն, մահմեդականություն
müstakil (bağımsız) - անկախ
müstemeleke (sömürge) - գաղութ

müstemlekeci (sömürgeci) - գաղութարար
müşteri - հաճախորդ
mütehassis (uzman) - մասնագետ
müthiş - 1. սարսափելի, սոսկալի 2. սաստիկ 3. զարմանալի, ապշեցուցիչ
müzakere - բանակցություն
müzakere etmek - բանակցել
müze - թանգարան
müzik (musiki) - երաժշտություն

N

naaş - 1. դիակ 2. դագաղ
nabız (-bız) - զարկերակ
naçar - անճար, ճարահատ
nadir - հազվագյուտ
Nahçıvan (Nahiçevan) - Նախիջևան
nahiye - գավառակ
nakdi - 1. կանխիկ գումարով 2. դրամական
nakış - 1. նախշ, զարդ 2. ստեղծագործություն
nakit - փող, դրամ
nakletmek - 1. փոխադրել, տեղափոխել 2. պատմել
nakliye - տեղափոխում
nal - պայտ
nam - 1. անուն (ad, isim) 2. մականուն, ծածկանուն (lâkap) 3. հասցե (adres)
4. փոխարեն, փոխարինարար,
namus - պատիվ
namuslu - պատվավոր, կարգապահ
namussuz - անպատիվ
namussuzluk (-ğus) - անպատվություն
nankör - ապերախտ, անշնորհակալ
nar - նուռ
nasıl - ինչպե՞ս
nasir - կոշտուկ
nasırlanmak - կոշտուկներով պատվել
nazaran - 1. համաձայն /ինչ-որ բանի/ 2. համեմատ
nazenin - նրբակազմ, քնքշակազմ
nazik - 1. քաղաքավարի (terbiyeli, kibar) 2. սիրալիր, քնքուշ
nazlı - նազանի, նազ անող
ne - ի՞նչ
nebat - բուսականություն
neden - ինչու՞
neden (sebeğ) - պատճառ
nefes - շունչ
nefes almak - շնչել
nefret -ատելություն
nehir (-hri) - գետ

nem - խոնավություն
 nemli - խոնավ
 nere - ու՞ր
 nerede - որտե՞ղ
 nesil (kuşak) - սերունդ
 neşe - ուրախություն
 netice (sonuç) - 1. արդյունք, հետևանք 2. եզրակացություն
 nevi (-v'i) (çeşit, tür) - տեսակ
 nezaket (-ti) - քաղաքավարություն, նրբանկատություն
 nezaketli - քաղաքավարի, նրբանկատ
 nezaret - հսկողություն, վերահսկողություն
 nezle - հարբուխ
 nişadır - (քիմ.) անուշադր
 nice - 1. քանի՞, ինչքա՞ն, որքա՞ն 2. ինչպե՞ս
 nicel - քանակական
 niçin - ինչու՞, ինչի՞ համար
 nigâr - 1. պատկեր, նկար 2. գեղեցկուհի
 nihayet - 1. վերջ 2. վերջապես, ի վերջո
 nihayetsiz - անվերջ
 Nijerya - Նիգերիա
 Nil - Նեղոս
 ninni - օրոր, օրորոցային (երգ)
 nisan - ապրիլ
 nispet (-ti) - 1. հարաբերություն, կապ 2. համաչափություն, համամասնություն
 3. չափ, համեմատություն
 nişan - 1. նշան 2. նշանադրություն 3. նպատակակետ 4. շքանշան
 nişanlı - նշանած
 nitekim - այսպես օրինակ
 niyaz - 1. խնդրանք, աղաչանք 2. աղոթք 3. անհրաժեշտություն
 niye - ինչու՞
 niyet - նպատակ, մտադրություն
 niyet etmek - մտադրվել
 nizam - 1. կարգ 2. համակարգ
 nohut (-du) - սիսեռ
 nokta - կետ
 not (-tu) - 1. նշում, գրառում 2. գնահատական
 nöbet (-ti) - 1. հերթ, կարգ 2. հերթապահություն 3. նուպա
 nöbetçi - հերթապահ, ժամապահ
 Nuh - Նոյ
 numara (sayı) - համար, թիվ
 nutuk (-tku) - զեկուցում, ելույթ, ճառ
 nüfus - բնակչություն
 nüfûz - ազդեցություն, հեղինակություն
 nükleer - (ջերմա) միջուկային
 nümayiş (gösteri) - ցույց
 nüsha (suret, kopya) - 1. կրկնօրինակ 2. պատճեն

O

o - նա, այն
objektif - օբյեկտիվ
ocak (-ğı) - I հունվար
ocak (-ğı) - II 1.օջախ /տուն/ 2. կրակարան 3. հանք, հանքավայր
oda - սենյակ
odun - 1. ցախ 2. տխմար
oğlan, oğul (-ğlu) - որդի, զավակ /տղա/
oğuşturmak - շփել, մերսել
ok (oku) - նետ
okka - օքա (կշռի չափ = 1,283 կգ)
oksijen - օքսիգեն
okşamak - շոյել, փայփայել
okul - դպրոց
okumak - 1. կարդալ 2. սովորել (okuma salonu - ընթերցասրահ)
okumuş - կրթված, կարդացած, գիտուն
okuryazar - գրագետ
okutmak - 1. պարտադրել կարդալ 2. սովորեցնել, ուսուցանել
okyanus - օվկիանոս
olağan - սովորական
olağandışı - գերբնական, ֆանտաստիկ, զարմանալի
olağanüstü - արտասովոր, անսովոր, արտակարգ
olanak (-ğı) - հնարավորություն, հնար
olanaksız - անհնար, անհնարին
olay (hadise) - դեպք, իրադարձություն
oldukça - բավականին, բավական(աչափ)
olgun - հասուն
olgunlaşmak - հասունանալ
Olimpus - Օլիմպոս
olmak - լինել, տեղի ունենալ
olta - կարթ /ծուկ բռնելու/
oluşmak - կազմվել, ձևավորվել, երևան գալ
omuz - ուս
on - տասը
onarım - նորոգում
onarmak - նորոգել
onuncu - տասներորդ
onur - արժանապատվություն, ինքնասիրություն, պատիվ
opera - օպերա
orada (orası) - այնտեղ
oran (nispet, tenassüp) - համեմատություն, հարաբերություն, չափ
ordu - բանակ
org (-gu) - երգեհոն
organ - 1. օրգան 2. պաշտոնաթերթ
organik - օրգանական
organizatör - կազմակերպիչ

orgeneral - քանակի գեներալ
 orman - անտառ
 orta - 1. կենտրոն, մեջտեղ 2. միջին, միջնակարգ (ortaokul - միջնակարգ դպրոց)
 ortaçağ (-ği) - միջնադար
 ortak (-ği) - 1. գործընկեր, շահընկեր 2. համատեղ
 ortalık (-ği) - շրջակայք, շրջապատ, տեղանք, շուրջը, շուրջըրըրը
 oruç (-cu) – ծոմ
 oruçlu - ծոմ պահող
 Osmanlı - օսմանցի, օսմանական
 Osmanlıca - օսմաներեն
 Osmanlı İmparatorluğu - Օսմանյան կայսրություն
 ot (otu) - խոտ
 otel - հյուրանոց
 otobüs - ավտոբուս
 otomobil - ավտոմեքենա
 oturmak - նստել, բնակվել
 otuz - երեսուն
 ova - հարթավայր, հովիտ, դաշտավայր
 oy (rey) - քվե, ձայն
 oyma - փորագրություն, քանդակազարդում
 oymak - փորել, փորագրել
 oynamak - 1. խաղալ 2. պարել
 oynas - սիրեկան
 oysa (halbuki) - մինչդեռ
 oyuk (-ğu) - խոռոչ
 oyun - 1. խաղ 2. ներկայացում 3. պար
 oyuncak (-ği) - խաղալիք
 oyuncu - 1. խաղացող 2. դերասան 3. պարող
 ozan - գուսան, բանաստեղծ
 ozon - օզոն

Ö

öbek (-ği) - 1. կույտ 2. խումբ
 öbür - մյուս
 öbürgün - վաղը չէ, մյուս օրը
 ödeme - վճարում
 ödemek - վճարել
 ödev - 1. պարտականություն 2. դպրոցական հանձնարարություն
 ödünç - պարտք
 öfke - զայրույթ, ցասում
 öğle - կեսօր, ցերեկ
 öğrenci - աշակերտ, ուսանող, սովորող
 öğrenim (tahsil) - ուսում, կրթություն
 öğrenmek - սովորել, տեղեկանալ
 öğretmek - սովորեցնել, տեղեկացնել

öğretmen - ուսուցիչ
 öğüt (-tü) - խրատ
 öksürmek - հազալ
 öküz - եզ
 ölçmek - չափել
 ölçü - չափ
 öldürmek - սպանել
 öldürülmek - սպանվել
 ölmek - մահանալ
 ölmez - անմահ
 ölü - 1. մեռյալ 2. դիակ
 ölümlük - մահ
 ölümsüz - անմահ
 ölümsüzlük (-ğü) - անմահություն
 ömür - կյանք
 ön (önünde) - առաջնային մաս, առաջ (առջևում)
 önyak - նախածեղձ, առաջնորդ
 önce - նախ և առաջ, առաջին հերթին
 önceki - նախորդ
 öncelik (-ği) - նախապատվություն, առաջնություն, առաջնայնություն
 önder - առաջնորդ
 önem (ehemmiyet) - կարևորություն
 önemli (ehemmiyetli) - կարևոր, նշանակալի
 öneri (teklif) - առաջարկ
 önermek (teklif etmek) - առաջարկել
 önmek - կանխել
 öpmek - համբուրել
 öpüşmek - համբուրվել
 ördük (-ği) - բադ
 örfi idare (sıkıyönetim) - արտակարգ /ռազմական/ իրավիճակ
 örgen (organ) - օրգան
 örgü - հյուս, հյուսվածք, գործվածք
 örmek - հյուսել, գործել
 örneğin (mesela) - օրինակ, օրինակի համար
 örmek (-ği) - օրինակ, նմուշ, մոդել
 örtmek - ծածկել
 örtü - ծածկոց, ծածկ
 örtülmek - ծածկվել
 örtümcek - սարդ
 öte - մյուս /կողմը/
 öteberi - մանր - մունր իրեր
 öteki - մյուս, մյուսը
 ötmek - 1. ճովողել, ծվլալ, դալալել 2. արտրի կանչ
 ötürü (dolayı) - պատճառով
 övmek - գովել, փառաբանել
 övünmek - հպարտանալ, պարծենալ
 öykü (hikâye) - պատմվածք, նորավեպ, վիպակ

öyle - այնպես
 öylesine - այնպիսի, այնպես, հենց այնպես
 öz - 1. եռթյուն, բնույթ 2. հարազատ 3. բնական, մաքուր 4. սեփական
 özel (hususî) - սեփական, անձնական, մասնավոր, հատուկ
 özellik (-ğî) (hususiyet) - առանձնահատկություն
 özelle (bilhassa) - հատկապես
 özgü - 1. առանձնահատուկ 2. բնորոշ
 özgün - յուրահատուկ
 özgür - ազատ
 özgürlük (-ğü) (hürriyet) - ազատություն, անկախություն
 özgürlüksever (hürriyetperver) - ազատասեր
 özlem (hasret) - 1. կարոտ 2. տենչանք
 özlemek - 1. կարոտել 2. տենչալ
 özür - ներողություն
 özür dilemek - ներողություն խնդրել

P

paha (baha) - գին, արժեք
 pahalı - քանկանալ
 pahalılık (-ğî) - քանկություն
 pak - մաքուր, անարատ
 paket - փաթեթ
 paketlemek - փաթեթավորել
 palto - վերարկու
 pamuk (-ğü) - բամբակ
 pamuklu - բամբակյա
 panayır - տոնավաճառ
 pancar - բանջար, ճակնդեղ, բազուկ
 panik - խուճապ
 panorama - համայնապատկեր
 pansiyon - պանսիոնատ
 pantolon - տաբատ
 papa - սլապ (Հռոմի)
 papağan - թութակ
 papatya - երիցուկ, մարգարտածաղիկ
 papaz - քահանա, երեց
 para - փող, դրամ
 paralel - զուգահեռ
 paralı - 1. փող ունեցող, հարուստ 2. վճարովի
 parantez - փակագիծ
 parasız - 1. անփող, աղքատ 2. անվճար
 paraşüt (-tü) - անկարգել (պարաշյուտ)
 parazit - պարազիտ, պորտաբույծ
 parça - մաս, կտոր

parçalamak - մասնատել, իրարից բաժանել
 parçalanmak - մասնատվել, կոտրվել
 pardösü - քարակ վերարկու
 parıldamak - փայլատակել
 parıltı - փայլ, ճաճանջ
 parıltısız - անփայլ
 park (-k) - պարտեզ, զբոսայգի
 parlak - փայլուն
 parlamak - 1. փայլել 2. զայրանալ
 parlamento - խորհրդարան
 Parmak (-ğ) - մատ
 Parmaklık (-ğ) - ցանկապատ, ճաղաշարք
 parşömen - մագաղաթ
 parti - 1. կուսակցություն 2. պարտիա /շախմատի/
 partili - կուսակցական
 pas - ժանգ
 paslı - ժանգոտ
 pastırma - քաստորմա
 paşa - 1. փաշա 2. բարձրաստիճան պաշտոնյա /օսմ./ 3. գորավար, գեներալ
 patates - կարտոֆիլ
 paten - չնուշկ
 patent (-ti) - պատենտ, արտոնագիր, վկայագիր
 patlak (-ğ) - պայթած
 patlamak - պայթել, տրաքել
 pathican - սմբուկ, քաղրիջան
 patrik (-ği) - պատրիարք
 pay - բաժին, մասնաբաժին
 paydos - 1. ղնդմիջում 2. դադար
 paylaşmak - բաժանել /իրար մեջ/
 pazar - 1. շուկա, 2. կիրակի
 pazarlama - մարկետինգ
 pazartesi - երկուշաբթի
 peçete - անձեռոցիկ
 pek - շատ, չափազանց
 pekâlâ - շատ լավ, հիանալի
 pekçok - բավական շատ
 peki - շատ լավ
 pekmez - դոշաք, բերմեզ
 peksimet - պաքսիմատ
 pembe - վարդագույն
 pencere - պատուհան, լուսամուտ
 pençe - 1. քաթ 2. ճանկ
 perçin - դուրգամ, գամ
 perçinlemek - դուրգամել, գամել, ամրացնել
 perde - 1. վարագույր 2. կինոէկրան
 perdesizlik (-ği) - անամոթություն
 pergel - կարկին

peri - փերի
 perişan - 1. ցրված, ցարուցրիվ 2. վհատ, ողորմելի
 peron - կառամատույց
 perşembe - հինգշաբթի
 pervane - 1. գիշերային թիթեռ 2. պտտաթև, պրոպել
 pervaz - շրջանակ, քիվ
 peş - 1. հետև 2. քղանցք
 peşin - 1. նախ, առաջին հերթին 2. կանխիկ (դրամ)
 petrol - նավթ
 peygamber - մարգարե
 peygamberlik (-ğî) - մարգարեություն
 peyke (sedir) - փայտե նստարան, թախտ
 peynir - պանիր
 pınar - աղբյուր, ակ
 pırıl pırıl - վառ, պայծառ
 piknik - զբոսախնջույք, պիկնիկ
 pilav - փլավ
 piliç (-ci) - հավի ճուտ
 pilot (-tu) - օդաչու
 pineklemek - նիռհել, անգործ - անբան նստել
 pirinç (-ci) - 1. բրինձ 2. անազապղինձ, արույր
 piskopos - եպիսկոպոս
 pislik (-ğî) - աղտեղություն, կեղտ, աղտոտություն
 pişirmek - եփել, պատրաստել
 pişman olmak - զղջալ
 piyasa - շուկա
 piyes - պիես
 plaj - լողափ
 plak (-ğî) - ձայնասկավառակ
 plan - ծրագիր, պլան
 plastik (-ğî) - 1. պլաստիկ 2. պլաստմասսա
 pli, plise - ծալք, պլիսե
 politika - քաղաքականություն
 pompa - պոմպ
 portakal - նարինջ
 portre - դիմանկար
 postane - փոստատուն
 problem - խնդիր, պրոբլեմ
 profesör - պրոֆեսոր
 Prometheus - Պրոմեթևս
 pul - 1. դրոշմանիշ 2. թեփ /ձկան/ 3. փող /հին/ 4. նարդու քար
 pulluk (-ğü) - գութան
 pus - 1. թեթև մշուշ 2. մամուռ 3. մատնաչափ
 pusula - 1. կողմնացույց 2. երկտող, կարճ նամակ
 püskül - ծոպ
 püskürtmek - 1. /ռազմ./ հետ շարտել /թշնամուն/ 2. (փռշիացնելով) փչել 3. ժայթքել

R

radyatör - ռադիատոր
 radyo - ռադիո
 raf - դարակ
 rağbet (-ti) - պահանջարկ
 rağmen (karşın) - չնայած, հակառակ դրան
 rahat (-ti) - հանգիստ
 rahatsız - 1. անհանգիստ 2. հիվանդ
 rahle - գրքակալ
 rahmet (-ti) - ողորմություն, զթություն
 rakam - 1. քվանշան 2. քանակ
 rakip (-bi) - մրցակից, հակառակորդ
 ramazan - ռամազան /լուսնային օրացույցի իններորդ ամիսն է, որի ընթացքում մուսուլմանները պաս են պահում/
 rampa - զանիվեր
 randevu - հանդիպում, ժամադրություն, տեսակցություն
 rapor - զեկուցում, զեկույց
 rasgele - 1. պատահական 2. որևէ
 rast gelmek - հանդիպել
 razı - համաձայն, գոհ, համամիտ
 razı etmek - համաձայնեցնել, համոզել
 razı olmak - համաձայն լինել
 reçel - մուրաբա
 reddetmek - մերժել, չընդունել
 refah - բարօրություն
 referandum - հանրաքվե
 refik (-ki) - 1. ընկեր 2. ամուսին
 refika - կին (ամուսին)
 reis (başkan) - նախագահ, գլխավոր
 reisicumhur (cumhurbaşkanı) - հանրապետության նախագահ
 rejim - ռեժիմ, վարչակարգ, կարգ
 rekabet (-ti) - մրցակցություն
 rekabet etmek - մրցակցել
 reklam - գովազդ
 rekor - ռեկորդ
 rektör - ռեկտոր
 rençper - 1. հողագործ 2. մշակ 3. ռամիկ
 rengârenk - գույնզգույն
 renk (-gi) - գույն, երանգ
 renkli - գունավոր
 resepsiyon - հյուրերի ընդունարան
 resim - նկար, պատկեր
 resimli - պատկերազարդ, նկարազարդ
 resmen - պաշտոնապես
 resmi - պաշտոնական, պետական
 ressam - նկարիչ

rey (oy) - ճայն, քվե
 reze - 1. փականք 2. բարակ տաշեղ կամ սղոցուկ
 rezerv - ռեզերվ, պաշար, պահուստ
 rica - խնդրանք
 rica etmek - խնդրել
 rivayet (-ti) - առասպել, ավանդույթ
 roket (-ti) - հրթիռ
 rol (-lü) - 1. դեր, նշանակություն 2. դեր, դերակատարում
 Roma - Հռոմ
 roman - վեպ
 Romanya - Ռումինիա
 röntgen - ռենտգեն
 rötar - ուշացում, ուշանալը /գնացքի և այլն/
 ruble - ռուբլի /ռուսական արժույթ/
 ruh - 1. հոգի 2. ոգի
 ruhani - հոգևոր(ական)
 ruhsal - հոգեբանություն
 ruhçözümü - հոգեվերլուծություն
 ruhi (ruhsal) - հոգեկան
 ruhsat (-ti) - արտոնագիր, թույլտվություն, վկայագիր
 Rumeli - Թուրքիայի եվրոպական մասը
 Rus - ռուս
 Rusça - ռուսերեն
 Rusya (Rusya Federasyonu) - Ռուսաստան (Ռուսաստանի Դաշնություն)
 rutubet (ti) - խոնավություն
 rutubetli - խոնավ
 rüşvet (-ti) - կաշառք
 rüya (düş) - 1. երազ 2. երազանք
 rüzgâr - քամի, հով

S

saadet (-ti) - երջանկություն
 saat (-ti) - 1. ժամ 2. ժամացույց
 sabah - առավոտ
 sabahleyin - առավոտյան
 saban - արոր
 sabir (-biri) - համբերություն
 sabırsız - անհամբեր
 sabırsızlık (-lığı) - անհամբերություն
 sabit - 1. հաստատուն 2. կայուն 3. ապացուցված
 sabotaj - սաբոտաժ
 sabretmek - համբերել
 sabun - օճառ
 saç (-çı) - մազ
 sadaka – ողորմություն

sadakat (-ti) - նվիրվածություն, հավատարմություն
sadece - միայն, սուկ, պարզապես
sadeleştirmek - պարզեցնել
sadık - հավատարիմ, նվիրված
sadrazam - մեծ վեզիր /Օսմանյան Կայսրության վարչապետ/
saf (-ffi) - 1. շարք 2. մաքուր, անխառն 3. միամիտ
sağ - 1. աջ 2. ողջ, կենդանի
sağlam - 1. առողջ 2. ամբողջական, անվնաս
sağlamlaşmak - առողջանալ, ամրանալ
sağlık (-ği) - առողջություն
Sağlık Bakanlığı - առողջապահության նախարարություն
sağmak - 1. կթել 2. մեղրը քամել
saha (alan) - 1. հրապարակ 2. բնագավառ
sahiden – իսկապես, իրոք, ճշմարտապես
sahil (kıyı) - ափ
sahip (-bi) - տեր
sahne - բեմ
sahnelemek - բեմադրել
sahnelenmek - բեմադրվել
sakal - մորուք
sakın - զգու՛յշ (զգուշացի՛ր)
sakınmak - զգուշանալ
saki - մատուվակ
sakin - 1. հանդարտ, խաղաղ 2. բնակիչ
saklamak - թաքցնել, պահել
saklı - 1. պահպանված, ուժի մեջ մնացող 2. թաքուն, գաղտնի
salata - սալաթ
salatalık (-ği) - վարունգ
salça - սոուս, տոմատի մածուկ
salçalık (-ği) - սոուսաման
saldırgan - հարձակվող, ագրեսիվ, ագրեսոր
saldırı - հարձակում, ագրեսիա
saldırmak - հարձակվել
salgın - 1. համաճարակ 2. տարփոխիկ, վարակիչ /ահառ/ 3. հարձակվող
salı - երեքշաբթի
salıvermek - բաց թողնել, ազատ արձակել
salıntı - 1. օրորում, ճոճում 2. ալեկոծում
sallamak - 1. օրորել, ճոճել 2. թափահարել, տատանել
sallanmak - օրորվել, ճոճվել
salmak - 1. ուղարկել 2. բաց թողնել, արձակել
salon - սրահ, սալոն
salıyangoz - խխունջ
saman - ծղոտ, ծեղ
samimi - անկեղծ
sanat (-tı) - արվեստ
sanatkâr (sanatçı) - արվեստագետ
sanatoryum - սանատորիա

sanatsever - արվեստասեր
sanayi (endüstri) - արդյունաբերություն
sanayileşme - ինդուստրիալիզացիա
sancı - սուր ցավ, փորացավ
sandal - նավակ
sandalye - աթոռ
sandık (-ğı) - 1. արկղ, սնդուկ 2. դրամարկղ
saniye - վայրկյան
sanki - կարծես, թվում է
sanmak - կարծել, թվալ
santral (-lı) - կայան (էլեկտրակայան կամ հեռախոսակայան)
santıfor - կենտրոնական հարձակվող (ֆուտբոլում)
saplamak - խրել, մխրճել
sapsağlam (sapasağlam) - որջ առողջ
saptamak (tesbit etmek) - ճշտել, սահմանել
saray - պալատ
sarfetmek - ծախսել
sarhoş - հարբած, զինովցած
sarı - դեղին
sarılık (-ğı) - 1. դեղնություն 2. դեղնախտ
sarılmak - փաթաթվել
sarmak - փաթաթել
sarıncı (-cı) - 1. ջրամբար 2. ցիստերն
sarraf - դրամափոխ, վաշխառու
sarsılmak - ցնցվել
sarsmak - ցնցել
satıcı - վաճառող
satılık - վաճառքի համար նախատեսված, վաճառվող, ծախու
satılık ev - վաճառվող տուն
satılmak - վաճառվել
satın almak - գնել
satır (-rı) - 1. տող 2. տապար /մսագործի/
satış - վաճառք
satmak - վաճառել, ծախել
satranç (-cı) - շախմատ
savaş (harp) - 1. պատերազմ, մարտ 2. պայքար
savaşçı - 1. պատերազմող, մարտիկ, ռազմիկ 2. պայքարող
savaşmak - պատերազմել, մարտնչել, պայքարել
savcı - դատախազ
savcılık (-ğı) - 1. դատախազի պաշտոն 2. դատախազություն
savmak - վանել, հեռացնել
savunmak - պաշտպանել (Savunma Bakanlığı - պաշտպանության նախարար)
savurmak - 1. շաղ տալ, ցրել 2. ճոճել, թափ տալ /թուրը/ 3. ցրիվ տալ
 4. մսխել, վատնել
savuşmak - ծլկել, հեռանալ
sayfa - էջ
sayfiye - ամառանոց

saygı - հարգանք, ակնածանք
saygın - հարգարժան
sayı - 1. թիվ 2. համար /թերթի/
sayılmak - համարվել
sayım (tadat) - 1. հաշվում (nüfus sayımı - մարդահամար) 2. ցուցակագրում
sayın - հարգելի
sayısız - անհամար, անթիվ
saymak - 1. հաշվել, թվարկել 2. կարծել, համարել, դիտարկել 3. հարգել
saz - 1. սազ /արևելյան լարային նվագարան/ 2. եղեգնի տեսակ
sazlık (-ği) - եղեգնուտ
sebepe (-bi) (neden) - պատճառ
sebil - 1. անվճար ջուր բաժանելու տաղավար 2. անվճար
sebze - 1. բանջարեղեն 2. կանաչի, կանաչեղեն
seccade - աղոթագորգ (մուսուլ.)
seçenek - այլընտրանք
seçici - ընտրող
seçilmek - ընտրվել
seçim - ընտրություն
seçkin - ընտիր, ընտրյալ
seçme - 1. seçmek -ի բայանունը՝ ընտրություն 2. ընտիր
seçmek - ընտրել
seçmen - ընտրող
sedir - օրոց, քախտ, զահավորակ
sefalet (-ti) - աղքատություն, չքավորություն
sefaret (-ti) (büyükçeliklik) - դեսպանատուն
sefer - 1. անգամ 2. ուղերթ, ուղևորություն 3. ռազմերթ
seferber - մոբիլիզացված
seferberlik (-ği) - զորակոչ, մոբիլիզացիա
sehpa - 1. եռոտանի 2. կախաղան 3. փոքր սեղան
sek - չոր (զինի)
sekiz - ութ
sekizinci - ութերորդ
sekreter - քարտուղար
sekreterlik (-ği) - քարտուղարություն
seksen - ութսուն
sektör - սեկտոր
selâm - բարև, ողջույն (selâm vermek - ողջունել)
selâmet (-ti) - բարօրություն (selâmetle ա. բարի ճանապարհ /մաղթանք/ բ. անվնաս)
selâmlamak - բարևել, ողջունել
selâmünaleyküm - բարև(ձեզ) ողջույն
Selanik - Սալոնիկ
sembol (-lü) - խորհրդանիշ
sembolize etmek - խորհրդանշել
semiz - զեր, պարարտ
sempati - համակրանք
semt (-ti) - 1. կողմ 2. թաղամաս, թաղ
sen - դու

sendika - արհմիություն
sene (yıl) - տարի
senet (-di) - մուրհակ, բաժնետոմս, պարտամուրհակ
senevi (yıllık, senelik) - ամենամյա, տարեկան
senfoni - սիմֆոնիա
sepet (-ti) - կողով, զամբյուղ
serbest - ազատ
serçe - ճնճղուկ, ծիտ
serilmek - տարածվել, փռվել
serin - զով
sermaye - դրամագլուխ, կապիտալ
sermek - փռել, սփռել
serpilmek - 1. շաղ տրվել, ցանվել 2. աճել
serpmek - ցրել, շաղ տալ, ցանել
serseri - 1. թափառաշրջիկ, պորտաբույծ 2. անիմաստ, աննպատակ
sert (-ti) - 1. խիստ 2. կարծր, պինդ, ամուր 3. թունդ (զինի)
servet (-ti) - հարստություն, գանձ, ունեցվածք
servi (selvi) - նոճի
servis - սպասարկում
ses - ձայն
seslenmek - ձայն տալ, բացականչել, դիմել (որևէ մեկին)
sessiz - լուռ, անձայն
sessizlik (-ği) - լռություն
sesüstü - գերձայնային
setretmek - ծածկել, փակել
sevda - 1. սեր 2. ցանկություն, փափագ
sevdiceğim - սիրելիս
sevgi - սեր
sevgili - սիրելի, սիրեցյալ
sevinç (-ci) - ուրախություն, հրճվանք
sevinmek - ուրախանալ, հրճվել
seviye (düzey) - մակարդակ
sevk (-ki) - առաքում
sevketmek - առաքել, ուղարկել
sevmek - սիրել
seyahat (-ti) - ուղևորություն, ճանապարհորդություն
seyahat etmek - ուղևորվել
seyirci - հանդիսատես
seyran - զրոսանք
seyrek - ծանծաղ, ցանցառ /նոսր/, հազվադեպ
seyretmek - դիտել
seyrüsefer (trafik) - երթևեկություն
seyyah (gezin) - ճանապարհորդ, զրոսաշրջիկ
sezmek - կռահել, զգալ
sıcak (-ğı) - տաք
sıcaklık (-ğı) - տաքություն, ջերմություն
sıçan - մուկ, առնետ

sıçramak - ցատկել, ցատկոտել, թռչել, թռչկոտել
sıfir - զրո
sığ - ծանծաղ
sığır - խոշոր եղջերավոր անասուն, ապար
sığmak - տեղավորվել, զետեղվել, խցկվել
sihhat (-tı,-ti) (sağlık) - առողջություն
sık - 1. հաճախ 2. նեղ 3. խիտ
sık sık - հաճախ
sıkılmak - 1. սեղմվել 2. նեղվել 3. ամաչել 4. քամվել
sıkıntı - 1. նեղություն, անհանգստություն 2. կարիք
sıkıntı çekmek - նեղություն կրել
sıkmaq - սեղմել
sıla - տունդարձ
sımsıkı - ամուր, պինդ
sınamak - 1. փորձել 2. քննել /զիտելիքները/
sınav (imtahan) - քննություն
sınıf - 1. դասարան 2. դասակարգ, դաս
sınır - 1. սահման 2. ծայրամաս
sınırsız - անսահման
sır (giz) - գաղտնիք
sıra - 1. շարք, կարգ 2. ժամանակ, պահ 3. հերթ 4. նստարան
sıradag - լեռնաշղթա
Sırbistan - Սերբիա
sırça - ապակի
sırf - բնական, զուտ, անարատ
sırık (-ğı) - ձող
sırilsiklam - ամբողջովին բաց
sırtmak - ամտեղի ծիծաղել
sırma - ոսկեթել
sırmalı - ոսկե թելով կարված, հյուսած
Sırp - սերբ
sırt (-tı) - 1. սարալանջ 2. թիկունք
sıtma - դողերոգք, տենդ
siyriilmek - 1. քերթվել, քերծվել 2. պրծնել
sızı - կսկիծ, ցավ
sızlamak - 1. նեղվել, դժգոհել 2. կսկծալ
sızlanmak - տրտնջալ, դժգոհել, գանգատվել
sızmak - ծորալ
sigara - սիգարետ, ծխախոտ
sigorta - ապահովագրություն
sigortacı - ապահովագրող, ապահովագրական գործակալ
sigortalı - ապահովագրված
silâh - զենք
silâhli - զինված
silâhsız - անզեն
silâhsızlandırmaq - զինաթափել
silâhsızlanma - զինաթափում

silgi - ջնջոց
silinmez - անջնջելի
sille - ապտակ
silmek - 1. սրբել 2. ջնջել 3. ոչնչացնել
simge - խորհրդանիշ, նշան
simsar (komisyoncu) - միջնորդ, բրոքեր, դիլեր
sin (yaş, ömür) - տարիք
sincap (-bı) - սկյուռ
sinek (-ği) - ճանճ
sinema - կինոթատրոն
sinir - նյարդ, ջիղ
sinirlenmek - նյարդայնանալ
sinyal - նշան, ազդանշան
sipariş - պատվեր
siper - 1. թաքստոց 2. խրամատ 3. պատվար
sipsivri - շատ սուր
sirk (-ki) - կրկես
sirke - քացախ
sistem - համակարգ
sivil - քաղաքացիական
sivri - սուր, հատու
siyah (kara) - սև
siyasal (politik) - քաղաքական
siyaset (-ti) (politika) - քաղաքականություն
siyasetçi (politikacı) - քաղաքական գործիչ, քաղաքական այր (նաև բացասական իմաստով,
 հմմտ. ռուս. политикан)
siyasi (politik) - քաղաքական
siz - դուք
ski - դահուկ(ներ)
slogan - կարգախոս, լոզունգ
smokin - սմոկինգ
soba - վառարան
soda - 1. սոդա 2. զազով ջուր
sofa - 1. նախասրահ 2. բազմոց
sofra - ճաշատեղան (sofra başına geçmek - սեղան նստել, sofrayı kurmak - սեղան զգել)
soğan - սոխ
soğuk (-ğu) - ցուրտ, սառը
soğukkanlı - սառնարյուն
soğukkanlılık (-ğı) - սառնարյունություն
soğutmak - սառեցնել
sohbet (-ti) - զրույց, խոսակցություն
Sohumkale (Suhumkale, Suhumi) - Սուխումի
sokak (-ğı) - փողոց
sokmak - 1. խոթել, մտցնել 2. խայթել
sokulmak - խցկվել, սողոսկել
sol - ձախ
solmak - 1. գունատվել 2. քառամել, թոշնել

solucan - 1. անձրևորդ 2. աղիքային ճիճու
soluk (-ğü) (nefes) - շունչ
soluk - գունատ
son - վերջ
sona ermek (bitmek) - վերջանալ
sonbahar (güz) - աշուն
sonek (-ki) - /քեր./ վերջածանց
sonra - հետո
sonsuz - անվերջ
sonuç (-cu) (netice) - արդյունք, հետևանք
sonuçlanmak - ավարտվել
sonuncu - վերջին
sopa - մահակ
sorgu - հարցաքննություն
sormak - հարցնել
soru (sual) - հարց
sorumlu (mesul) - պատասխանատու
sorumluluk (-ğü) (mesuliyet) - պատասխանատվություն
sis - նրբերշիկ
sosyal (-li) - սոցիալական, հասարակական
sosyalizm - սոցիալիզմ
Sovyetler Birliği - Խորհրդային Միություն
soyadı (-nı) - ազգանուն
soygunculuk (-ğü) - թալան, կողոպուտ
soykırım - ցեղասպանություն
soymak - 1. մերկացնել 2. կճպել 3. կողոպտել
soyunmak - հանվել, մերկանալ
soyut (-tu) - վերացական
söğüt (-dü) - ուռի, ուռենի
sökmek - 1. պոկել, քանդել 2. հաղթահարել /դժվարություն/
sökülmek - պոկվել, քանդվել
sömürge - գաղութ
sömürgeci - գաղութարար
sömürmek - շահագործել
söndürmek - հանգցնել, մարել
sönmek - հանգել
söylemek - ասել
söylenmek - փնթփնթալ, ինքն իրեն խոսել
söylev (nutuk) - ելույթ, ճառ
söz - խոսք
sözcük (-ğü) (kelime) - բառ
sözde - իբր թե, այսպես ասած
sözleşme (mukavele) - պայմանագիր, համաձայնագիր
sözlük (-ğü) - բառարան
spor - սպորտ (spor yapmak - մարզվել)
sporcu - մարզիկ
stadyum (stad) - մարզադաշտ

stajyer - ստաժոր
 su (-yu) - ջուր
 sual - հարց
 sualtı - ստորջրյա
 subay - սպա
 sucuk (-ğü) - 1. երշիկ 2. սուջուխ
 suç (-çu) (kabahat) - 1. մեղք, հանցանք 2. թերություն
 suçlamak - մեղադրել
 suçlu - մեղավոր
 suçsuz (masum) - անմեղ
 Suhum (Suhumkale) - Սուխումի
 sulamak - ջրել
 sulh (barış) - խաղաղություն
 sunak (-ğı) - զոհարան
 sungu - 1. նվեր 2. ձոն
 suni - արհեստական, շինծու
 sunmak - 1. նվիրել, ընծայել 2. մատուցել
 sur - պարիսպ
 surat (-tı) - երես, դեմք
 Suriye - Սիրիա
 susamak - ծարավել
 susmak - լոռել, ձայն չհանել
 susuzluk (-ğu) - ջրի սակավություն, ծարավ
 Suudi Arabistan - Սաուդյան Արաբիա
 suvare (suare) - 1. երեկո 2. երեկոյթ /ներկայացման/
 sühnet - ջերմություն, տաքություն /օդի/
 süklüm püklüm - 1. ամոթահար 2. հանցապարտ
 sükunet (-ti) - հանդարտություն, հանգիստ
 sümbül - սմբուլ /ծաղկի տեսակ/
 sümük (-ğü) - 1. լորձունք 2. խլինք
 süngü - սվին
 Süphan (dağ) - Սիփան /սար/
 süprülmek (süpürülmek) - ավլվել
 süprüntü - հավաքված աղբ, կեղտ
 süprüntücü (çöpçü) - աղբահավաք
 süpürge - ավել
 süpürmek - ավլել, մաքրել
 sürat (-tı) - արագություն
 süratli - արագ, արագընթաց
 sürdürmek - շարունակել
 süre (müddet) - ժամանակահատված, ժամանակամիջոց, տևողություն
 süreç - գործընթաց
 sürgün - արքոր
 sürmek - 1. տևել 2. քշել, արքորել 3. վարել /հող/ 4. քսել 5. իրացնել
 sürü - հոտ, նախիր, երամակ, ոհմակ, երամ, խումբ
 sürüm - 1. վաճառք 2. շրջանառություն
 sürünmek - 1. քարշ գալ 2. քսվել 3. քսել /օժանելիք/

süs - զարդ
süslemek - զարդարել
süt (-tü,-dü) - կաթ
sütçü - կաթնավաճառ
sütun - 1. սյուն 2. սյունակ
süvari - հեծյալ, ձիավոր
Süveyş (Kanalı) - Սուեզի ջրանցք
süzmek - 1. զննել, հայացքով չափել 2. քամել
süzülmek - 1. քամվել 2. հոսել 3. կտորատվել

Ş

şafak (-ği) - արշալույս, արևածագ
Şah - շահ, միապետ
şahadet (-ti) - վկայություն
şahadetname (şahadetname) - վկայական
şahıs (-ısı) - անձ, անձնավորություն
şahit (-di) (tanık) - վկա
şahsiyet (-ti) - անձնավորություն, ինքնություն
şair - բանաստեղծ
şaka - կատակ
Şam - Ռամասկոս
şamdan - մոմակալ, աշտանակ
şampiyon - չեմպիոն, հաղթող /սպորտ./
şampiyona - առաջնություն
şan - համբավ, փառք
şan - երգ, երգարվեստ, ոկալ
şanlı - փառավոր
şans - շանս, դիպված, բախտ
şantaj - շանտաժ, սպառնալիք
şapka - գլխարկ
şarap (-bı) - գինի
şark (-kı) (doğu) - արևելք
şarkı - երգ
şarkı söylemek - երգել
şarkiyat (-ti) - արևելագիտություն
şart (koşul) - պայման
şasırmak - շփոթվել, գլուխը կորցնել
şaşmak - 1. զարմանալ, ապշել 2. շփոթել
şebeke - ցանց
şef - ղեկավար
şahadetname - վկայական
şehir (-hri) - քաղաք
şehircilik (-ği) - քաղաքաշինություն
şehirlerarası - միջքաղաքային
şehirli - քաղաքացի, քաղաքի բնակիչ

şehit (-di) - 1. նահատակ 2. հավատի /խալամի/ համար զոհված, շեհիդ
 şeker - շաքար
 şekil (-kli) (biçim) - 1. ձև, կերպ 2. տեսք 3. պատկեր
 şema - սխեմա
 şemsiye - անձրևանոց, հովանոց
 şen - ուրախ, զվարթ
 şerbet (-ti) - օշարակ, շերբետ
 şerbetçi - օշարակ պատրաստող կամ վաճառող
 şeref (onur) - պատիվ, փառք
 şerefli - պատվավոր, փառավոր
 şerefsiz - անպատիվ, անփառունակ
 şey - բան, իր
 şeytan - սատանա
 şık (-kkı) - 1. այլընտրանք 2. հնարավորություն
 şiar - նշան
 şiddet (-ti) - ուժ
 şiddetli - սաստիկ ուժեղ, ուժգին
 şifa - ապաքինում, առողջացում
 şifre - ծածկագիր, գաղտնագիր
 şiiir - բանաստեղծություն, պոեզիա
 şikâr (av) - որս
 şikâyet (-ti) - բողոք, պահանջ
 şimal (-li) (kuzey) - հյուսիս
 şimdi - այժմ, հիմա
 şimdiki - այժմյան
 şimendifer - 1. (demiryolu) երկաթուղի 2. (tren) գնացք
 şimşek (-ği) - կայծակ
 şirket (-ti) - ընկերություն, կազմակերպություն
 şiş - 1. շամփուր 2. ուռուցք
 şişe - շիշ /ապակե տարա/
 şişko - զեր, չաղ, ցմփոր, հաստափոր
 şişman - զեր
 şişmek - ուռչել, այտուցվել, փքվել, գիրանալ
 şive - 1. առոգանություն, խոսվածք 2. նազանք
 şoför - վարորդ
 şölen - ճաշկերույթ, ընդունելություն
 şöyle - այդպես
 şu - այդ, դա
 şubat (-tı) - փետրվար
 şube - բաժին, բաժանմունք, մասնաճյուղ
 şurada (şurası, şura, şurda) - այդտեղ
 şûra - խորհուրդ (Yüksek Askeri Şûra - Բարձրագույն ռազմական խորհուրդ)
 suur (bilinç) - գիտակցություն
 suursuz - անգիտակից
 şüphe (kuşku) - կասկած, տարակույս
 şüphelenmek (kuşulanmak) - կասկածել
 şüpheli - կասկածելի

T

ta (da) - էլ (շաղկապ)

ta (մասնիկ) - ta kendisi - հենց ինքը, ta sabaha kadar - մինչև առավոտ

taahhüt (-dü) - պարտավորություն (taahhüt etmek - պարտավորվել)

taahhütlü (~ mektup) - պատվիրված, ապահովագրված /նամակ/

taarruz - հարձակում (~a geçmek - հարձակման անցնել)

tababet (-ti) - բժշկություն

tabak (-ği) - ափսե, պնակ

taban - 1. ներքան 2. հատակ 3. պատվանդան

tabanca - ատրճանակ

tabi (bağlı) - կախյալ, ենթակա

tabiat (-ti) (doğal) - բնություն, բնույթ

tabii - 1. բնական (doğal) 2. անշուշտ, բնականաբար 3. իհարկե

tabil etmek - փոփոխել

tablo - նկար, ցուցատախտակ

tabur - զունարտակ

tabut (-tu) - դագաղ

tacir - վաճառական

taç (-cı) - 1. թագ 2. սուֆիական շեյխի գլխածածկոց

Tadmor - Պալմիրա

tahakküm - 1. իշխանություն 2. ճնշում, կեղեքում (tahakküm etmek - 1. իշխել, տիրապետել
2. ճնշել, կեղեքել)

tahammül - դիմացկունություն, հանդուրժողություն

tahkik (-ki) - 1. ուսումնասիրություն, հետազոտում 2. ստուգում

tahkim etmek - ամրացնել, պնդացնել, ամրապնդել

tahlil - հետազոտում, անալիզ

tahmin - ենթադրություն (tahmin etmek - ենթադրել)

tahrip (-bi) - կործանում, ավերում

tahrip etmek - քանդել, կործանել, ոչնչացնել, ջախջախել

tahsil - 1. ուսում, կրթություն 2. զանձում

tahsilat (-ti) - հավաքագրում, զանձում

tahsil etmek - հավաքել, զանձել

tahsil gōrmek - կրթություն ստանալ

tahsis - հատկացում (միջոցների)

taht (-tı) - գահ

tahta - տախտակ, փայտ

taife - 1. ցեղ 2. ամբոխ 3. խումբ

taka - փոքր առազաստանակ

takat (-tı) - ուժ, կարողություն

takdim - 1. հանձնում 2. ներկայացում (представление, рекомендация)

takdir - զնահատում (takdir etmek - զնահատել, takdir komisyonu - զնահատող հանձնաժողով)

takdis - օրհնություն

takım - խումբ, քիմ /սպորտ/
takip (-bi) - հետապնդում (**takip etmek** - 1. հետևել 2. հետապնդել, հալածել)
takmak - անցկացնել, դնել, կցել, կախել
takriben - մոտավորապես
taksi - տաքսի
taksim - բաժանում, մասնատում
taksit (-ti) - մասնավճար, մաս առ մաս վճարում
takvim - օրացույց
talan - թալան, ավարառություն, կողոպուտ
talan etmek - թալանել, կողոպտել
talebe (öğrenci) - ուսանող, աշակերտ
talep (-bi) - պահանջ, խնդրանք
talep etmek - պահանջել, խնդրել
talih - բախտ, ճակատագիր, երջանկություն
talim - 1. մարզում, մարզանք 2. ուսուցում
talip - պահանջող
taltif - շնորհ, պարգև
tam - 1. լրիվ, ամբողջ 2. ճիշտ, ուղիղ
tamam - 1. լրիվ, ամբողջապես, ամբողջ 2. լավ, բավական է (այլև), վերջ
 3. պատրաստ, ավարտված
tamamen - ամբողջությամբ
tamir (onarım) - նորոգում, վերանորոգում
tamir etmek (onarmak) - նորոգել
tan - այգաբաց, լուսաբաց
tandır - թոնիթ
tane - հատ, հատիկ
tanıdık (-ği) - ծանոթ (ներ)
tanımak - ճանաչել, ծանոթ լինել
tanınmış - հայտնի, ճանաչված
tanışmak - ծանոթանալ (իրար)
tanıt (-dı) - փաստարկ, ապացույց
tanıtmak - 1. ծանոթացնել 2. գովազդել
tank (-kı) - 1. տանկ, հրասայլ 2. ցիստեռն
tanksavar - հակատանկային
Tanrı (Allah) - Աստված, Արարիչ
tanrıça - աստվածուհի
tanrısız - աստվածային
tansiyon - արյան ճնշում
tanzim - կարգավորում, ձևակերպում, բարենորոգում
tapu - ցուցակ, կադաստր
taraf - կողմ
tarafsız - անկողմնակալ, չեզոք
tarafdar (tarafı) - կողմնակից
tarak (-ğı) - սանր
tarçın - դարչին
tarım (ziraat) - գյուղատնտեսություն
tarımsal - գյուղատնտեսական

tarif - բացատրություն
tarih - 1. պատմություն 2. տարեթիվ (թառ)
tarihi (tarihsel) - պատմական
tarihli - քվագրված
tarihöncesi - նախպատմական
tarla - դաշտ, արտ
tartı - կշեռք
tartılmak - կշռվել
tartışma - քննարկում, բանավեճ, վեճ
tartışmak - 1. քննարկել, բանավիճել 2. վիճել, հակաճանդել
tartmak - 1. կշռել 2. կշռադատել
tarumar etmek - ջարդուփշուր անել
tarz - կերպ, եղանակ, ձև
tas - թաս
tasa - հոգս, անհանգստություն
tasarı - ծրագիր, նախագիծ
tasarruf - խնայողություն
tasdik - հաստատում
tasdik etmek - հաստատել
taş - քար
taşımak - 1. կրել 2. տեղափոխել
taşınmak - տեղափոխվել
taşit (-ti) - տրանսպորտ, տրանսպորտային միջոց
taşlık (-lığı) - քարքարուտ
taşmak - հորդել
tat (-dı) - համ
Tatarca - թաթարերեն
tatbik (-ki) - կիրառում, իրագործում
tatbik etmek - կիրառել, իրագործել
tatıl - արձակուրդ, ընդմիջում
tatlı - քաղցր, համեղ
tatmak - համտեսել
tava - 1. տապակ, թավա 2. տապակած
tavan - առաստաղ
tavla - նարդի /խաղ/
tavsiye - խորհուրդ
tavsiye etmek - խորհուրդ տալ
tavşan - նապաստակ
tavuk (-ğu) - հավ
tavus - սիրամարգ
tayfa - 1. անձնակազմ /նավի/ 2. համախոհների խումբ
tayin - նշանակում
tayin edilmek - նշանակվել
tayin etmek - նշանակել
tayyare (uçak) - ինքնաթիռ
tebessüm - ժպիտ
tebeşir - կավիճ

tebrik (-ki) - շնորհավորանք
 tebrik etmek - շնորհավորել
 Tebriz - Թավրիզ
 tecavüz - 1. հարձակում, ոտնձգություն 2. բռնաբարում, բռնաբարություն
 tecavüz etmek - 1. հարձակվել 2. բռնաբարել 3. ոտնձգություն կատարել
 tecrübe (görgü) - փորձ
 tecrübe etmek - փորձել
 tecrübeli (görgülü) - փորձառու
 tecrübesiz (görgüsüz) - անփորձ
 tedarik etmek - հայթայթել, նախապես ապահովել, նախապատրաստել
 tedavi - բուժում
 tedbir (önlem) - միջոց, միջոցառում
 teemmül - մտորում
 tefeci - վաշխառու
 teftiş - ստուգում
 teğmen - լեյտենանտ
 tehlike - վտանգ
 tek - միակ, մեկ, եզակի
 teker teker - առանձին - առանձին
 tekerlek (-ği) - անիվ
 tekerleme - շուտասելուկ
 teklif (öneri) - առաջարկ, առաջարկություն
 teklif etmek (önermek) - առաջարկել
 tekme - արագի
 tekmil - ամբողջացում, կատարելագործում
 tekmmilemek - ամբողջացնել, լրացնել, կատարելության հասցնել
 tekne - նավ
 teknik (-ği) - տեխնիկա
 tekrar - կրկին, նորից
 tekrarlamak (tekrar yapmak) - կրկնել
 tel - թել, լար
 telaş - անհանգստություն, խուճապ, հուզմունք
 telefon - հեռախոս (telefon etmek - զանգահարել)
 televizyon - 1. հեռուստացույց 2. հեռուստատեսություն
 telgraf - հեռագիր
 telgraf çekmek - հեռագիր ուղարկել
 tellak (-ki) - բաղնիքի աշխատող, քիսաշի
 tellal (-lı) - 1. միջնորդ 2. մունետիկ
 telsiz - առանց հաղորդակարի, անլար կապի միջոց, ռացիա
 temas - շփում, կապ
 temas etmek - շփվել
 temaşa - տեսարան, ներկայացում, դիտում, թամաշա
 tembel - ծույլ
 temel - 1. հիմք (asıl, esas) 2. հիմնական
 temelli - 1. հիմնական (esaslı) 2. մշտական, շարունակական (daimi)
 temin etmek - 1. ապահովել 2. հավաստիացնել
 temiz - մաքուր

temizlemek - մաքրել
 temmuz – հուլիս
 temrin (alıştırma) - վարժություն
 temsil - ներկայացում
 temsilci - ներկայացուցիչ
 temsil etmek - ներկայացնել
 tencere - կաթսա / ճաշ պատրաստելու համար/
 Tendürek dağları - Թոնդրակյան լեռներ
 teneffüs - 1. շնչառություն 2. դադար 3. դասամիջոց
 teneke - թիթեղ
 tenha - ամայի, անմարդաբնակ
 tenhalaşmak - ամայանալ, դատարկվել
 tenkitçi - քննադատ
 tenvirat (-tı) (aydılatma) - լուսավորություն
 tepe - 1. գագաթ, կատար 2. բլուր
 tepke - ռեֆլեքս
 tepki - ռեակցիա, արձագանք, անդրադարձ, հակազդեցություն
 ter - քրտինք
 terbiye - դաստիարակություն, էտիկետ
 terbiyeli - դաստիարակված
 tercih - նախընտրություն
 tercih etmek - նախընտրել
 tercüme (çeviri) - թարգմանություն
 tereke - ժառանգություն
 tereotu - սամիթ
 tereyağı - կարագ
 terfi - բարձրացում /պաշտոնի, կոչման, աստիճանի/
 terim - տերմին, եզր, գիտաբառ
 terketmek - թողնել հեռանալ, լքել
 terlemek - քրտնել
 termometre - ջերմաչափ
 ters - 1. հակառակ 2. սխալ
 tersine - հակառակը, ընդհակառակը
 tertip (-bi) - կազմակերպում
 tertiplemek - կազմակերպել, կարգավորել
 tertipsiz - անկանոն, անկազմակերպ
 terzi - դերձակ
 tesadüf - հանդիպում /պատահական/, դիպված
 tesadüfen - պատահականորեն
 tescil - գրանցում
 tescil etmek - գրանցել
 teselli - սփոփանք, մխիթարություն
 tesir (etki) - ազդեցություն
 tesis - 1. ստեղծում 2. կառույց 3. հիմնարկություն
 teslim - հանձնում
 tespihböceği - նեպուկ /միջատի տեսակ/
 teşekkür - շնորհակալություն

teşekkür etmek - շնորհակալություն հայտնել
 teşkil etmek - կազմել, կազմակերպել
 teşrii - օրենսդրական
 tetkik etmek - ուսումնասիրել
 tevekkeli - ի գուր, անիմաստ, աննպատակ
 tevekkül - ապավինում /Աստծուն/
 tevkif - ձերբակալություն, ձերբակալում
 teyit - հաստատում
 teyit etmek - հաստատել
 teyp (-bi) - մագնիտոֆոն, ձայնագրիչ
 teyze - մորաքույր
 tez - շուտ, արագ
 tez - ավարտաճառ, դիպլոմային աշխատանք, դիսերտացիա, թեզ
 tezkere - 1. երկտող, գրառում 2. տեղեկանք 3. ծանուցագիր
 4. վկայական՝ զինվորական ծառայությունն ավարտելու մասին
 tikamak - խցանել, փակել
 tikilmek - խցկվել
 tikirdamak - թխթխկացնել
 tikiz - պինդ, խիտ
 tikizlaşmak – պնդանալ, խտանալ
 tikim tikim – լեփ - լեցուն, լիքը
 tip (-bbi) - բժշկություն
 tipki - շատ նման, ճիշտ նույն
 tiraş - սափրում
 tiraşlı - 1. սափրված 2. չսափրված (tiraşsız)
 tiraş olmak - սափրվել
 tirmalamak - 1. ճանկոտել 2. հանգիստ չտալ
 tirmanış – մազլցում
 tirmanmak - մազլցել
 turnak - 1. եղունգ 2. չակերտ
 ticaret - առևտուր
 Tiflis - Թբիլիսի
 tifo - տիֆ /հիվանդություն/
 tiftik - 1. անգորական այծ 2. անգորական բուրդ
 tilki - աղվես
 timsah - կոկորդիլոս
 tip - տիպ, տեսակ
 tipi - ձյունամրրիկ
 tirşe (parşömen) - մազաղաթ
 titremek - դողալ, դողդողալ
 tiyatro - թատրոն
 tohum - սերմ
 tok - 1. կուշտ 2. tok ses - թավ ձայն
 tokat - ապտակ
 tomar – թղթերի տրցակ, փաթույթ, թղթազլան
 tombul - լիքը, կլորիկ, թմբիկ
 tomurcuk - բողբոջ

ton - 1. տոննա 2. /երժ./ ձայնաստիճան
 top (-pu) - 1. գնդակ 2. թնդանոթ
 topal - կաղ
 toparlak - գնդածև, կլոր
 toparlamak - ժողովել, հավաքել
 toparlanmak - հավաքվել
 topaz - տպագիտն /քար/, տոթ
 topçu - 1. հրետանի 2. հրետանավոր
 toplam - 1. գումար, հանրագումար, ընդամենը, արդյունք 2. ընդհանուր
 toplamak - 1. հավաքել, ժողովել 2. /մաթ./ գումարել
 toplantı - ժողով, հավաքույթ, նիստ
 toplanmak - հավաքվել
 topluluk (-ğu) - համայնք, հանրություն, խումբ
 toplum - հասարակություն
 toplumbilim - հասարակագիտություն
 toplumsal - հասարակական
 toprak (-ğı) - հող
 topraksız – հող չունեցող
 Toros Dağları - Տավրոսի լեռներ
 torun - թոռնիկ
 tosbağa (kaplumbağa) - կրիա
 tos vurmak - պոզահարել, ճակատ ճակատի խփել
 toy - անփորձ
 toz - փոշի
 tören - հանդես, հանդիսություն, ծես
 Trablus (Trabulus) - Տրիպոլի (ք. Լիբանանում)
 Trablus (Trabulusgarp) - Տրիպոլի (ք. Լիվիանում)
 Trabzon - Տրապիզոն
 trafik - երթևեկություն
 traktör - տրակտոր
 tramvay - տրամվայ
 Transkafkasya - Անդրկովկաս, Այսրկովկաս
 tren - գնացք
 trolleybüs - տրոլեյբուս
 tugay - /ռազմ./ բրիգադ
 tuğla - աղյուս
 tuhaf - 1. տարօրինակ, անսովոր 2. զարմանալի 3. ծիծաղելի
 tulumba - ջրհան, հրշեջ պոմպ
 Tuna - Դանուբ /գետ/
 tunç (-cu) - 1. բրոնզ 2. բրոնզե
 turist - զբոսաշրջիկ, տուրիստ
 turizm - զբոսաշրջիկություն, տուրիզմ
 turşu - թթու / թթու դրած բանջարեղեն/
 turuncu - նարնջագույն
 tutanak (-ğı) - արձանագրություն, ակտ
 tutar - գումար
 tutkal – սոսինձ

tutkun - սիրահարված, կրքով տարված
tutmak - պահել, բռնել
tutturmak - 1. բռնել տալ 2. համառել
tutulmak - 1. բռնվել 2. սիրահարվել 3. կարկամել
tutunmak - բռնվել, հենվել, կառչել
tutuşmak - 1. բռնկվել, բռցավառվել 2. միմյանցից բռնել
tuz - աղ
tuzak (-ği) - թակարդ, ծուղակ
Tuz Gölü - Թուզ (Աղի) լիճ
tuzlu - աղի
tüfek (-ği) - հրացան
tükenmek - սպառվել, վերջանալ
tükenmez - անսպառ
tüketim - սպառում
tüm - 1. ամբողջ 2. բոլոր
tümce (cümle) - նախադասություն
tümen - /ռազմ./ դիվիզիա
tümgeneral - դիվիզիայի գեներալ, գեներալ - մայոր
tünek (-ği) - թառ /հավի թառելու տեղը/
tünemek - թառել
tür - 1. տեսակ 2. ժանր
türbe - դամբարան
türemek - 1. ի հայտ գալ, առաջանալ 2. սերել, ծագել
Türk (-kü) - 1. թուրք 2. թյուրք
Türkçe - թուրքերեն
Türkiye - Թուրքիա
Türkmen - թուրքմեն
Türkmence - թուրքմեներեն
Türkmenistan - Թուրքմենստան
türkü - թյուրքյու (ժողովրդական երգ)
türlü - 1. տարբեր տեսակների, տարատեսակ
 2. բանջարեղենից պատրաստված ճաշատեսակ
tütmek - ծխալ
tütün - ծխախոտ (թութուն)
tüy - 1. փետուր 2. աղվամազ
tüyü - 1. փետրավոր 2. մազոտ
tüzel - դատական, իրավաբանական (**tüzel kişi** - իրավաբանական անձ)

U

ucuz - էժան
ucuzluk (-ğu) - էժանություն
uç (-cu) - ծայր, ծայրամաս, վերջ
uçak (-ğı) - ինքնաթիռ, օդանավ
uçmak - 1. թռչել 2. ցնդել, գոլորշիանալ
uçurmak - թռցնել

uçurum - անդունդ, խորխորատ
 uçuş - թռիչք
 ufak - փոքր, մանր
 ufak tefek - մանր - մունր
 ufuk (-fku) - հորիզոն
 uğramak - 1. հանդիպել 2. անցնել /ինչ - որ մեկի մոտ/
 uğraşmak - 1. զբաղվել 2. պայքարել
 uğuldamak - 1. աղմկել 2. դղրդալ
 uğultu - որոտ, դղրդյուն, աղմուկ
 uğur (-ğru) - 1. հաջողություն, բախտ, երջանկություն
 2. հանուն /ինչ - որ բանի/, նպատակով
 uğurlu - երջանիկ, հաջողակ, բախտավոր
 ulak (-ğı) - թղթատար, ցրիչ
 ulan - է՛յ, տո՛, ա՛յ տղա
 ulaşmak - հասնել
 ulaştırma - 1. երթևեկություն 2. հաղորդակցություն, տրանսպորտ (Ulaştırma Bakanlığı –
 Տրանսպորտի նախարարություն)
 ulu - մեծ, վեհ, վսեմ
 ulus - ազգ, ցեղ
 ulusal - ազգային
 uluslararası - միջազգային
 ummak - հուսալ
 umumî (genel) - 1. ընդհանուր 2. գլխավոր 3. հասարակական
 umumiyet (-ti) (genellik) - ընդհանրություն
 umumiyetle (genellikle) - ընդհանրապես
 umursamak - ուշադրություն դարձնել, կարևորել
 umut (-du) (ümit) - հույս
 un - ալյուր (buğday unu - ցորենի ալյուր)
 unsur - էլեմենտ, տարր, բաղադրիչ
 unutmak - մոռանալ
 unvan - կոչում, տիտղոս
 Urmiye gölü - Ուրմիա լիճ
 usanmak - ձանձրանալ
 usta - վարպետ
 ustaca - վարպետորեն, հմտորեն
 ustalık (-ğı) - վարպետություն
 usul (-lî) - ձև, եղանակ, կերպ, մեթոդ
 usulca - զգուշությամբ, կամացուկ
 utanç (-cı) - ամոթ
 utangaç - ամոթխած
 utanmak - ամաչել
 uyandırmak - արթնացնել
 uyanmak - զարթնել, արթնանալ
 uydurma - շինծու, հնարովի
 uydurmak - 1. հնարել 2. հարմարեցնել
 uygun - հարմար, համապատասխան, ձեռնտու
 uyku - քուն

uykusuz - անքուն
 uymak - համապատասխանել, հարմար լինել, հարմարվել
 uyum (âhenk) - ներդաշնակություն, համապատասխանություն
 uyumak - քնել
 uyusmak - համաձայնության գալ
 uyusuk - 1. թնրած 2. ծույլ
 uzak (-ğı) - հեռու
 uzaklaşmak - հեռանալ
 uzaklık (-lığı) - հեռավորություն
 uzatmak - երկարացնել
 uzay - տիեզերք
 uzlaşmak - համաձայնության գալ
 uzman - մասնագետ
 uzmanlaşmak - մասնագիտանալ
 uzum - երկար
 uzumluk (-luğu) - երկարություն
 uzuv (-zvu) - անդամ, օրգան /մարմնի/

Ü

ücret - 1. վարձ 2. աշխատավարձ
 ücretli - վճարովի
 ücretsiz - անվճար
 üç - երեք
 üçgen - եռանկյունի
 üçüncü - երրորդ
 üfleme - փչել
 ülke (memleket) - երկիր
 ümit (-di), umut - հույս
 ümmet - /մուս./ կրոնական համայնք
 ün - 1. ծայն 2. համբավ
 üniversite - համալսարան
 ünü (namı) - հռչակավոր, հայտնի, նշանավոր, անվանի
 Ürdün - Հորդանան
 üretmek - արտադրվել
 üretim - արտադրություն
 üretmek - արտադրել
 ürkek - երկչոտ, վախկոտ
 ürkmek - վախենալ
 ürkmek - վախեցնել
 ürperti - սարսափ, սարսուռ
 ürün - 1. քերք 2. արտադրանք
 üs (-ssü) - բազա, ռազմաբազա
 üst - 1. վրա, վերև, մակերես 2. գերադաս 3. զգեստ
 üstat (-di) - 1. վարպետ /արվեստի և գիտության բնագավառում/, մասետրո
 2. ուսուցիչ, պրոֆեսոր

üstelemek - 1. ավելացնել 2. պնդել, համառել
üstelik - բացի այդ, հավելյալ
üstsubay - ավագ սպա
üstün - 1. բարձր 2. գերազանց
üstünde - վրա, վերևում
üstünlük (-ğü) - գերազանցություն, առավելություն
üşümek - մրսել
üşüşmek - ամեն կողմից հավաքվել /խառնվել/, կուտակվել, դիզվել
ütü - արդուկ
ütülemek - արդուկել
üvey (-i, -si) - խորթ
üvey ana - խորթ մայր
üye - անդամ
üzere - 1. համար, նպատակով 2. վրա (üzerinde)
üzgün - տխուր
üzmek - նեղել, անհանգստացնել, վշտացնել
üzülmek - 1. տխրել, վշտանալ, տանջվել 2. անհանգստանալ, հուզվել, մտահոգվել
üzüm - խաղող
üzüntü - վիշտ, ցավ, մտահոգություն, անհանգստություն

V

vaat (-di) - խոստում
vadi - հովիտ
vaha - օսազիս
vahim - վտանգավոր, հետևանքներով հրի
vahşi - վայրենի
vahşi (yabanıl) - վայրի, վայրենի
vaka (olgu) - դեպք, իրադարձություն
vakıf (-kfi) - 1. վակուֆ 2. հիմնադրամ
vakit (-kti) - ժամանակ
vali - 1. վալի, նահանգապետ 2. կուսակալ
valide - մայր
Valide Sultan - Սուլթանի մայրը /Օսմ. Կ.մ/
valiz (bavul) - ճամպրուկ
vallahi - աստված վկա
Van Gölü - Վանա լիճ
vapur - շոգենավ
var - կա
varil - տակառ /մետաղյա/
varis - ժառանգորդ
varmak - 1. հասնել 2. ամուսնանալ (կինը) (kocaya varmak)
Varşova - Վարշավա
varyos (varyoz, balyoz) - մեծ մուրճ
vasati - միջին
vasif (-sfi) (nitelik) - հատկանիշ, որակ

vasita (araç) - 1. միջոց 2. փոխադրամիջոց
 vasiyet - կտակ
 vatan - հայրենիք
 vatandaş - 1. հայրենակից 2. քաղաքացի
 vatanperver (yurtsever) - 1. հայրենասեր 2. հայրենասիրական
 vazgeçmek - 1. հրաժարվել 2. խուսափել
 vazife (görev) - 1. պարտականություն 2. ծառայություն, ֆունկցիա
 3. հանձնարարություն (դպրոցական)
 vaziyet - 1. դրություն, վիճակ 2. դիրք
 ve - և, ու /շաղկապ/
 vedalaşmak - հրաժեշտ տալ
 vefa - հավատարմություն, նվիրվածություն
 vefat - վախճան, մահ
 vekil (bakan) - 1. նախարար 2. լիազորված, տեղակալ
 Venedik - Վենետիկ
 vergi - հարկ
 veri - տվյալ
 verimli - 1. արդյունավետ, արգասավոր 2. բերքատու
 vermek - տալ
 vesika - փաստաթուղթ
 veya - կամ
 vizit - 1. բզզոց 2. աղմուկ /շարժիչի/
 vizlamak - բզզալ, տզզալ
 vicdan - խիղճ, հոգի, մարմին
 vicdansız - անխիղճ, անհոգի
 vilayet - վիլայեթ, նահանգ
 Vilna (Vilnius) - Վիլնյուս
 virane - ավերակ, փլատակ
 vira (vire) - անդադար, շարունակ
 virgül - ստորակետ
 vişne - բալ
 vitrin - ցուցափեղկ
 Viyana - Վիեննա
 voleybol - վոլեյբոլ
 vurgun - 1. սիրահարված 2. կողոպուտ 3. աղետ, վնաս
 vurmak - 1. խփել, հարվածել, կրակել 2. սպանել
 virus - հարված
 vücut (-du) - 1. մարմին 2. գոյություն

Y

ya (yahut)- 1. իսկ, քայց, սակայն 2. ուրեմն 3. չէ՞ որ 4. այո
 5. կամ (ya..., ya... - կամ..., կամ...)
 yabancı - 1. օտար, օտարական 2. անճանոթ
 yabancı - վայրի, վայրենի
 yad - 1. օտար 2. այլ, ուրիշ

yağ - յուղ, ձեթ, ճարպ
 yağlamak - յուղել, յուղոտել
 yağlı - յուղոտ, ճարպոտ
 yağlı boya - յուղաներկ
 yağma - թալան, կողոպուտ
 yağmacı - կողոպտիչ, թալանչի
 yağmak - 1. տեղալ /անձրև, ձյուն/ 2. տեղալ /փամփուշտ, ռումբ/
 yağmur - անձրև
 yağsız - անյուղ
 yahu - հե՛յ, է՛յ /ձայնարկություն/
 Yahudi - հրեա, հրեական
 yahut (ya da) - կամ, կամ էլ
 yaka - օձիք
 yakalamak - ձերբակալել, բռնել
 yakalanmak - 1. ձերբակալվել, բռնվել 2. ընկնել /անձրևի տակ/ 3. հիվանդանալ
 yakarmak - աղերսել, աղաչել
 yakın - մոտիկ, մոտ
 Yakın Doğu - Մերձավոր Արևելք
 yakışıklı - վայելուչ, գեղեցիկ /այր/
 yakışmak - սազել, վայելել
 yakıt - վառելիք, վառելանյութ
 yaklaşık - մոտավոր
 yaklaşmak - մոտենալ, մերձենալ
 yakmak - վառել, այրել
 yalan - սուտ
 yalancı - ստախոս
 yalçın - լերկ /ժայռ, լեռ/
 yalı - 1. ծովափ, գետափ /հարթ/ 2. ամառանոց, ապարանք (ծովափնյա)
 yalın - 1. մերկ 2. անխառն 3. միակ
 yalınayak - ոտաբոբիկ
 yalınız - 1. միայնակ 2. միայն, միայն թե
 yalınızlık (-ği) - միայնություն
 yalvarmak - աղաչել
 yama - կարկատան
 yamaç (-cı) - կողմ, լանջ /սարի/
 yamyam - մարդակեր
 yan (yanında) - կողմ (կողմը, մոտ)
 yanak (-ğı) - այտ
 yanardağ (volkan) - հրաբուխ
 yanaşmak - 1. հրար մոտենալ 2. հարաբերություն հաստատել 3. հետաքրքրվել
 yandaş - կողմնակից
 yangın - հրդեհ
 yanık (-ğı) - 1. այրվածք 2. այրված, վառված /սիրուց, վշտից/
 yanılgı - սխալ
 yanılmak - սխալվել
 yanıt (-tı) (cevap) - պատասխան
 yanıtlamak - պատասխանել

yani - նշանակում է, այսինքն
yanlış - սխալ
yanlışlık (-ջի) - սխալմունք, սխալ
yanmak - այրվել, վառվել
yansı - արտացոլանք, անդրադարձ /լույսի/
yansımak - արտացոլվել
yansıtmak - 1. անդրադարձնել, արտացոլել 2. արձագանքել, արտահայտել
yapay - արհեստական
yapı - 1. կառույց, շինություն 2. կազմություն, կառուցվածք
yapıcı - 1. շինարար 2. կառուցողական
yapılış - կառուցվածք
yapım - պատրաստում, արտադրություն
yapımcı - արտադրող
yapımevi - արհեստանոց
yapışkan - սոսինձ
yapışmak - կպչել, սոսնձվել
yapıt (eser) - երկ, աշխատություն, ստեղծագործություն
yapmak - անել
yaprak (-ջի) - 1. տերև 2. թերթ /գրքի, տետրի/
yar - 1. սիրելի 2. սիրուհի կամ սիրեկան
yara - վերք
Yaradan - Արարիչ /Աստված/
yaralamak - վիրավորել
yaralanmak - վիրավորվել
yaralı - վիրավոր
yaramak - օգտակար լինել, նպաստել, օգնել, նպաստ քերել
yaramaz - անպետք, անպիտան, չարանճի
yararlı - օգտակար, պիտանի
yaraşmak - սազել, համապատասխանել
yaraticı - 1. ստեղծագործ(ական) 2. ստեղծող, արարող
yaratık (-ջի) - արարած, էակ
yaratmak - ստեղծել, ստեղծագործել, արարել
yarbey - փոխգնդապետ
yardım - օգնություն, աջակցություն (yardım etmek - օգնել, աջակցել)
yardımcı - 1. օգնական 2. տեղակալ (Başbakan yardımcısı - փոխվարչապետ)
yargıç (-ci) - դատավոր
Yargıtay (temyiz mahkemesi) - վճռաբեկ դատարան
yarı - կես
yarıcı - կիսովի աշխատող
yarılmak - ճեղքվել, ջարդվել
yarım - 1. կես 2. թերի
yarımada - թերակղզի
yarımküre - կիսագունդ
yarın - վաղը
yarış - մրցում, մրցույթ, մրցակցություն, մրցամարտ
yardmak - ճեղքել

yas - սուգ (**yas tutmak** - սուգ պահել)
yasak (-ջի) - 1. արգելք 2. արգելված
yasak etmek - արգելել
yassı - տափակ, հարթ
yastık (-ջի) - բարձ
yaş - տարիք
yaş - 1. արցունք 2. խոնավ
yaşam - կյանք
yaşamak - ապրել
yaşamboyu - ցմահ, ամբողջ կյանքի ընթացքում
yaşamöykü (-sü) - կենսագրություն
yaşamöyküsel (biyografik) - կենսագրական
yaşayış - ապրելակերպ
yaşıt - հասակակից
yaşlı - 1. տարեց 2. արցունքոտ
yaşmak - լաչակ, քող, գլխաշոր
yat - զրոսանավ
yatak (-ջի) - 1. անկողին 2. թաքստոց, որջ /զոդերի գազանների/
3. հուն /գետի, վտակի/ (**yatak odası** – ննջասենյակ)
yatay - հորիզոնական
yatırım - ներդրում, ինվեստիցիա
yatmak - 1. պառկել 2. անգործ մնալ 3. բանտարկվել
yatıştırmak - հանգստացնել
yatsı - երեկո /մայրամուտից հետո/
yavaş - կանաց, դանդաղ
yaver - համհարզ
yavru - ձագ, ճուտ
yavrucak (-ջի), **yavrucuk** - ձագուկ
yavuz - 1. ահեղ 2. խիզախ
yaya - հետիոտն
yaya gelmek - ոտքով գալ
yaya gitmek - ոտքով գնալ
yaygın - տարածված, հայտնի
yayılı - փռված, տարածված
yayılmak - տարածվել, սփռվել
yayıncı (yayıncı) - հրատարակիչ
yayımlamak (yayınlamak) - 1. հրատարակել
2. հաղորդել /ռադիոյով կամ հեռուստատեսությամբ/
yayla - 1. յայլա, ամառային արոտավայր սարերում 2. բարձրավանդակ, սարահարթ
yaymak - սփռել, տարածել
yaz - ամառ
yazar - գրող, հեղինակ
yazgi (kader) - ճակատագիր
yazı - 1. գիր, տառ 2. գրություն, հոդված 3. փաստաթուղթ (**yazı tahtası** - գրատախտակ)
yazık (-ջի) - ասիտս
yazılı - 1. գրավոր 2. գրված
yazılmak - 1. գրվել 2. գրանցվել, ընդունվել 3. բաժանորդագրվել

yazım - ուղղագրություն
yazın (edebiyat) - գրականություն
yazma - 1. գրություն, ձեռագիր 2. նկարներով զլխաշոր
yazmak - գրել
yedi - յոթ
yedinci - յոթերորդ
yeğ - լավագույն, գերադասելի, նախընտրելի, ավելի լավ
yeğlemek (tercih etmek) - նախընտրել, գերադասել
yel - քամի, հողմ
yelken - առագաստ
yelkenli - առագաստավոր, առագաստանավ
yelkovan - բոպեասալաք /ժամացույցի/
yelpaze - հովհար
yem - կեր, անասնակեր
yemek (-ği) - 1. ուտել, ճաշել 2. ուտելիք, ճաշ (yemek yemek - ճաշել)
yemekhane - ճաշարան
yemek listesi - ճաշացուցակ
yemin (ant) - երդում
yemiş - միրգ, պտուղ
yeni - նոր
yeni baştan - կրկին, դարձյալ
yeniçeri - ենիչերի, նոր զինվոր /սուլթանական թուրքիայում բռնի իսլամացրած
 քրիստոնյա մանուկներից կազմված զորք/
yeniden - նորից, կրկին
Yeni Gine - Նոր Գվինեա
yenilemek - 1. նորացնել 2. վերանորոգել 3. կրկնել /առաջարկը/
yenilmek I ուտվել
yenilmek II պարտվել
yenileşme - նորացում
yenilgi - պարտություն
yenmek - 1. հաղթել 2. ուտվել
yepyeni - բոլորովին նոր
yer - 1. տեղ 2. գետին
yeralti - ստորգետնյա, ընդհատակյա
yerbilim (jeoloji) - երկրաբանություն
yerleşmek - 1. տեղավորվել 2. բնակեցվել
yerleştirmek - 1. տեղադրել 2. բնակեցնել
yerli - տեղացի, բնիկ
yersiz - անտեղի
yeryuvarlağı - երկրագունդ
yeryüzü (-nü) - երկրագունդ, երկրի մակերևույթ (երկրի երես)
yeşil - 1. կանաչ 2. դալար, թարմ 3. խակ /միրգ/
yeter - բավական(ե)
yeterli - 1. բավարար, բավականաչափ 2. գիտակ
yetersayı - քվորում
yetim - որք /հայր չունեցող/
yetinmek - բավարարվել, բավականանալ

yetişkin - հասուն, չափահաս, հասունացած
 yetişmek - հասնել, աճել
 yetiştirilmek - աճեցվել, բուծվել, մշակվել
 yetiştirmek - 1. հասցնել 2. բավարարել 3. աճեցնել 4. դաստիարակել
 yetkin - կատարյալ, անթերի
 yetmek - բավարարել
 yetmiş - յոթանասուն
 yiğilmek - կուտակվել
 yiğit - կույտ, դեզ
 yikamak - 1. լվանալ, լվալ 2. լողացնել
 yikanmak - լվացվել
 yıkık - քանդված, ավերված
 yıkılmak - փլվել, քանդվել, ավերվել
 yikmak - քանդել, ավերել
 yıl (sene) - տարի
 yılan - օձ
 yilankavi - ոլորապտույտ, գալարածև, օձագալար
 yılbaşı - տարեսկիզբ, Նոր տարի
 yıldırım - կայծակ
 yıldız - աստղ
 yıldönümü - տարեդարձ
 yıllık (-ğü) - 1. տարեկան 2. տարեվարձ 3. տարեգիրք
 yılmak - 1. վախենալ 2. հուսահատվել
 yıpratmak - 1. մաշվել, քրքրվել 2. հարգանք ու պատիվ կորցնել
 yıpratmak - մաշել, քայքայել
 yırtmak - պատռել
 yiğit (-di) - կտրիճ, քաջ
 yine - կրկին, նորից
 yirmi - քսան
 yitirmek (kaybetmek) - կորցնել
 yobaz - 1. կրոնամոլ 2. անխելք, հետամնաց /մարդ/ /վիրավորանք՝ տխմար/
 yoğun - 1. շատ 2. հոծ, խիտ, թանձր
 yoğurt (-du) - յոգուրթ, մածուկ
 yok (-ğu, -ku) - չկա
 yoketmek - ոչնչացնել, վերացնել
 yoklamak - զննել, ստուգել
 yokluk (-ğu) - 1. չգոյություն, բացակայություն 2. աղքատություն, չքավորություն
 yoksa - 1. միգուցե, արդյոք 2. թե չէ, եթե ոչ (չկա), այլապես, հակառակ դեպքում
 yoksul - չունևոր, աղքատ
 yoksun - զուրկ
 yokuş - 1. զառիվեր 2. զառիթափ
 yol - ճանապարհ, ուղի
 yolcu - ճանապարհորդ, ուղևոր
 yolculuk (-ğu) - ճամփորդություն, ուղևորություն
 yoldaş - ընկեր /ճանապարհի, գաղափարական/
 yollamak - ուղարկել
 yolmak - փետրել, փետրահան անել

yolsuzluk (-ğu) - անօրինականություն, ապօրինություն, չարաշահում
yorgan - վերնակ
yorgun - հոգնած
yorgunluk (-ğu) - հոգնածություն
yormak - 1. հոգնեցնել 2. մեկնաբանել
yorulmak - հոգնել
yorum - մեկնաբանություն
yorumlamak - մեկնաբանել
yosun - մամուռ, ջրիմուռ
yönetilmek - ղեկավարվել, կառավարվել
yönetim - ղեկավարություն
yönetmek - ղեկավարել
yönetmen - 1. ղեկավար, վարիչ, տնօրեն 2. ռեժիսոր
yudum - կում, ումս
Yugoslavya - Հարավարևելյան
yukarı - 1. վերև(ը) 2. վերին, վերևի
yulaf - վարսակ
yummak - 1. փակել /բերանը, աչքերը/ 2. կկոցել /աչքերը/
yumruk (-ğu) - բռունցք
yumruklamak - բռնցքահարել
yumulmak - 1. փակվել 2. առաջ նետվել, հարձակվել 3. կծկվել
yumurta - ձու
yumuşak - փափուկ
Yunan - հույն
Yunanca - հունարեն
Yunan denizi - Իոնական ծով
Yunanistan - Հունաստան
yunus(balıği) - դելֆին
yurt (-du) - 1. հայրենիք, ծննդավայր 2. կացարան, հանրակացարան
yurtsever - հայրենասեր
yurttaş - 1. քաղաքացի 2. հայրենակից, համաքաղաքացի
yusuvarlak - բոլորովին կլոր
yutkunmak - թուրք կուլ տալ, կմկմալ
yutmak - 1. կուլ տալ 2. շահել /խաղը/ 3. յուրացնել
yuva - 1. բույն 2. օթևան 3. մանկամսուր
yuvarlak (-ğı) - կլոր
yuvarlamak - 1. գլորել 2. ոլորելով փաթաթել 3. ստել (գոհկ.)
yuvarlanmak - գլորվել, թավալվել
yüce - 1. բարձր 2. վեհ
yük (-kü) - բեռ
yüklemek - 1. բեռնել, բարձել 2. վերագրել
yükklü - բեռնված
yüksek (-ği) - բարձր (yüksek okul - բարձրագույն դպրոց)
yükseklik (-ği) - բարձրություն
yükselemek - 1. բարձրանալ 2. վեհանալ
yükseletmek - բարձրացնել
yün - բուրդ, բրդյա

yürek (-ği) - սիրտ
yüreksiz - 1. անսիրտ, անհոգի 2. վախկոտ
Yürük - յուրուք /քոչվորներ՝ Թուրքիայում/
yürümek - քայլել
yürütmek - 1. քայլեցնել 2. ընդունել տալ 3. ղեկավարել /միջոցառում/
yürüyüş - քայլվածք, երթ, արշավ
yüz - 1. դեմք 2. հարյուր
yüzbaşı - կապիտան
yüzey - մակերես, մակերևույթ
yüzmek - լողալ
yüzölçümü - մակերես, տարածք
yüzsüz - աներես, անամոթ
yüzüncü - հարուրերորդ
yüzyıl (asır) - դար

Z

zabita - ոստիկանություն
zafer - հաղթանակ
Zagreb - Չագրեբ
zahmet (-ti) - նեղություն
zalim - 1. անգութ, անսիրտ, դաժան 2. բռնակալ(ական)
zam (-mı) - հավելում
zaman - ժամանակ
zambak (-ği) - շուշան
zanaat (-tı) - արհեստ
zanaatkâr - արհեստավոր
zaptetmek - 1. գրավել, զավթել 2. /ինքն իրեն/ զսպել
zar - 1. թաղանթ 2. նարդու զույգ քարերը
zarar - վնաս, կորուստ
zarf - 1. ծրար 2. պատյան
zarfında - ընթացքում
zarif - նուրբ, նրբագեղ
zat - անձնավորություն, անձ, անհատ
zaten (zati) - 1. ըստ էության, իրականում 2. առանց այդ էլ՝ այն էլ 3. արդեն
zati - անձնական
zavallı - խեղճ, ողորմելի
zayıf - 1. նիհար, տկար, թույլ 2. անկարող
zehir (-hri) - թույն
zehirlenmek - թունավորվել
zekâ - խելք, խելամտություն
zeki - խելացի, բանիմաց, խելամիտ, ուշիմ
zemberek (-ği) - զսպանակ
zenci - նեգր, սևամորթ, խափշիկ
zengin - հարուստ
zenginleşmek - հարստանալ

Zeus - Չևս
zevk (-ki) - 1. հաճույք, վայելք 2. ճաշակ
zeytin - ձիթապտուղ
zıpkın - եռաժանի /ձկնորսի/
zirh - զրահ
zirhli - 1. զրահապատ 2. զրահակիր
zihin - 1. միտք 2. հիշողություն 3. ըմբռնում
zil - զանգ
zil çaldı - զանգը հնչեց
zincir - շղթա
zindan - խավար բանտ, զնդան
ziraat (-ti) (tarım) - գյուղատնտեսություն
zirve - զագագթ (zirve toplantısı - զագագթաժողով)
ziya (ışık) - լույս
ziyade - ավելի, շատ
ziyafet (-ti) - ճաշկերույթ, հյուրասիրություն
ziyaret (-ti) - 1. այցելություն 2. ուխտագնացություն
ziyaret etmek - այցելել
zor - 1. ուժ, բռնություն 2. դժվար 3. դժվարությամբ, հազիվ
zorba - բռնակալ
zorlamak - ստիպել, հարկադրել
zorlanmak - դժվարանալ
zorlaştırmak - դժվարացնել, բարդացնել
zorluk (-ğü) - դժվարություն
zulmet (ti) (karanlık) – խավար, մութ
zulmetmek - կեղեքել, չարչարել, ճնշել, նեղել
zurna - զուռնա /երաժշտ. գործիք/
zulüm - կեղեքում, բռնություն
zülûf (-İfî) - խոպոպ
zümre - 1. խումբ 2. կարգ
zümrüt (-dü) - զմրուխտ
zürafa - ընձուղտ

Թուրքերեն - հայերեն հապավումների բառարան

A

- A. - Alay - զորագունդ
AA - Anadolu Ajansı - Անադոլու զործակալություն /լրատվական/
ABD - Amerika Birleşik Devletleri - Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ad - ada - կղզի
AET - Avrupa Ekonomik Topluluğu - Եվրոպական տնտեսական
համագործակցություն
AGİT - Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Topluluğu - Եվրոպայի անվտանգության և
համագործակցության կազմակերպություն (ԵԱՀԿ)
Ağs. - Ağustos - օգոստոս
AKP - Adalet ve Kalkınma Partisi - Արդարության և զարգացման կուսակցություն
Al. - Almanca - գերմաներեն
Alb. - Albay - զննապետ
AO - Anonim Ortaklık - /անանուն/ բաժնետիրական ընկերություն
AOÇ - Atatürk Orman Çiftliği - Արաքյուրքի անվան անտառտնտեսություն
APS - Acele Posta Servisi - Փոստային շտապ ծառայություն
Apt. - Apartman - բազմահարկ շենք
Ar. - Arapça - արաբերեն
As. - Asker, askerlik, askeri - զինվորական, ռազմական
ASELSAN - Askeri Elektronik Sanayii - Ռազմական էլեկտրաարդյունաբերություն
As. İz. - Askeri İnzibat - Չինվորական կարգապահություն
Ass. - Asistan - ասիստենտ
Astğm. - Asteğmen - կրտսեր լեյտենանտ
Asts. - Astsubay - ենթասպա
AŞ. - Anonim Şirketi - /անանուն/ բաժնետիրական ընկերություն
AT - Avrupa Topluluğu - Եվրոպական Միություն
AÜ - Ankara Üniversitesi - Անկարայի համալսարան

B

- B. - 1. Bay - պարոն 2. /ask./ Birlik - զորամաս
BAE - Birleşik Arap Emirlikleri - Արաբական Միացյալ Էմիրություններ
Bağ - Kur - Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar
Kurumu - Արհեստավորների, արվեստագետների և ուրիշ անկախ աշխատողների
սոցիալական ապահովագրական ընկերություն
Bçvş. - Başçavuş - ավագ սերժանտ
biyo. - Biyoloji - կենսաբանություն
B.K. - Başkomutanlık - գլխավոր հրամանատարություն
bkz. - Bakınız - նայեցե՛ք, տե՛ս
Bl. - Bölük - վաշտ
Bl. K. - Bölük Komutanı - վաշտի հրամանատար

BM - Birleşmiş Milletler - Միավորված Ազգերի Կազմակերպություն /ՄԱԿ/
Bn. - Bayan - տիկին
Bnb. - Binbaşı - մայոր
boğ. - boğaz - նեղուց
bot. - Botanik - բուսաբանություն
Bşk. - Başkan - նախագահ, պետ
Bştbp. - Baştabip - գլխավոր բժիշկ
Bt - Batarya - մարտկոց
Bul. - Bulvar - ծառուղի /բուլվար/

C

c. - Cilt - հատոր
Cad. - Cadde - պողոտա
CD – Kordiplomatik - դիվանագիտական մարմին
CHP – Cumhuriyet Halk Partisi - Ժողովրդա հանրապետական կուսակցություն
CIА - Amerika Birleşik Devletleri Merkezi Haber Alma Örgütü, (Central Intelligence Agency) - ԱՄՆ-ի կենտրոնական հետախուզական վարչություն
cm. - Santimetre (bkz. sm.)
Coğ - Coğrafya - աշխարհագրություն
CS - Cumhuriyet Savcısı, Savcılığı - Հանրապետության դատախազ, դատախազություն
CSO - Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası - նախագահական սիմֆոնիկ նվագախումբ

Ç

Ça. - Çay - զետակ
ÇAYKUR - Çay Kurumu - թեյագործական ընկերություն
Çev - Çeviri, çeviren - թարգմանություն, թարգմանիչ
ÇS - Çimento Sanayi - ցեմենտի արդյունաբերություն
ÇUKOBİRLİK - Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği - Չուրուրովայի քանրակագործական - առևտրական կոոպերատիվների միություն
Çvş - Çavuş - սերժանտ

D

d. - Dakika - րոպե
dam. - Dekametre - դեկամետր /տասը մետր/
DDY - Devlet Deniz Yolları - Պետական ծովային ուղիներ
DGM - Devlet Güvenlik Mahkemesi – Պետական անվտանգության դատարան
DHMİ - Devlet Hava Meydanları İşletmesi - Պետական օդանավակայանների վարչություն
DİE - Devlet İstatistik Enstitüsü - Պետական վիճակագրության ինստիտուտ

dilb. - Dilbilim, dilbilgisi - լեզվաբանություն, լեզվաբանական
 Dipl. - Diplomalı - դիպլոմավոր
 di. - Desilitre - դեցիլիտր (1/10 լիտր)
 DM - Alman Markı (Deutsche Mark) - Գերմանական մարկ /Գերմանիայի
 դրամական միավորը/
 DMO - Devlet Malzeme Ofisi - Պետական ունեցվածքի գրասենյակ /վարչություն/
 Doç. - Doçent - դոցենտ
 doğ. - Doğumu - ծնվ. (ծննդյան տարեթիվը)
 DP - Demokrat Parti - Դեմոկրատական կուսակցություն
 DPT - Devlet Planlama Teşkilatı - Պետական պլանավորման կազմակերպություն
 Dr. - Doktor - դոկտոր
 DSİ - Devlet Su İşleri - Պետական ջրային տնտեսություն
 DSP - Demokratik Sol Parti - Ժողովրդավարական - ձախ կուսակցություն
 DTCF - Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi - Լեզվաբանական և պատմա -
 աշխարհագրական ֆակուլտետ
 Dz. - Deniz, denizi - ծով, ծովային
 Dz. HO - Deniz Harp Okulu - Ռազմածովային ուսումնարան
 Dz. Kuv. - Deniz Kuvvetleri - ռազմածովային ուժեր

E

Ecz. - Eczacı - դեղագործ(ական)
 ed. - Edebiyat - գրականություն
 EGO - (Ankara) Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri - /Անկարայի/ Էլեկտրականության,
 գազի, ավտոբուսների ձեռնարկություն
 EKG - Elektrokardiyografi - Էլեկտրասրտագրություն
 EMK - Elektromotor Kuvvet - Էլեկտրաշարժիչ ուժ
 ESHOT - (İzmir) Elektrik, Su, Havagazi, Otobüs, Tramvay İşletmeleri - /Իզմիրի/
 Էլեկտրականության, ջրի, բնական գազի, ավտոբուսների, տրամվայների
 ձեռնարկություն
 est. - estetik - գեղագիտություն, գեղագիտական

F

Fak. - Fakülte - ֆակուլտետ
 FAO - Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organisation) –
 Միավորված ազգերի սննդամթերքի և գյուղատնտեսության
 կազմակերպություն
 Far. - Farsça - պարսկերեն
 FBI - Amerika Birleşik Devletleri Milli Emniyeti (Federal Bureau of Investigation) –
 Ամերիկայի միացյալ նահանգների ազգային անվտանգություն
 fels. - Felsefe - փիլիսոփայություն
 FIFA - Uluslararası Futbol Federasyonu (Federation internationale de Football Association) -
 Ֆուտբոլի միջազգային ֆեդերացիա

FİR - Uçuş Bildirim Bölgesi (Flight Information Region) - Թռիչքների տեղեկատվության ռեգիոն
FİSKOBİRLİK - Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği - Պնդուկի մշակման և վաճառքի կոոպերատիվների միություն
fiz. - Fizik - ֆիզիկա
FKB - Fizik, Kimya, Biyoloji - ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն
FKÖ - Filistin Kurtuluş Örgütü - Պաղեստինի ազատագրության կազմակերպություն
FOA - ABD'nin Yabancı Devletlere Yardım Fonu (Foreign Operations Administration) – ԱՄՆ -ի օտար պետություններին օգնության հիմնադրամ
Foto - Fotoğrafçı - լուսանկարիչ
Fr. - Fransızca - ֆրանսերեն

G

g. - göl - լիճ
GAP - Güneydoğu Anadolu Projesi - Հարավարևելյան Անատոլիայի նախագիծ
Gen. - General - գեներալ
Gmr. - Gümrük - մաքսատուն
Gn. Kur. - Genel Kurmay - Գլխավոր շտաբ
Gön. - Gönderen - հասցեագրող, ուղարկող
gr. - Gram - գրամ
GSMH - Gayri Safi Milli Hasıla - Ոչ մաքուր ազգային արդյունք
GTTA - Gümrük Tarifesi ve Ticaret Anlaşması - Մաքսային հարկացուցակի և առևտրի համաձայնագիր

H

H. - Hicri (tarih) - Հիջրայի՝ մուսուլմանական տարեթվի
HA - Harp Akademisi - Ռազմական ակադեմիա
Hm. - Hektometre - հեկտոմետր (100 մետր)
HO - Harp Okulu - Ռազմական ուսումնարան
HP - Beygirgücü - ձիաուժ
Hst. - Hastane - հիվանդանոց
Hst. Bş. Hek. - Hastane Başhekimisi - Հիվանդանոցի գլխավոր բժիշկ
Hs. Uz. - Hesap Uzmanı - հաշվապահ
Hv. - Hava - օդ
Hv. Kuv. - Hava Kuvvetleri - Օդային ուժեր
Hz. - Hazreti - սուրբ, մարգարե

I

İBR - Uluslararası Kalkınma ve Gelişme Bankası (International Bank for Reconstruction) - Միջազգային զարգացման բանկ

İCAO - Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization) -
 Միջազգային քաղաքացիական ավիացիայի կազմակերպություն
İETT - İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi - Ստամբուլի էլեկտրատներգիայի,
 թունելի, տրամվայի վարչություն
İLO - Uluslararası İşçi Örgütü - Միջազգային աշխատավորական
 կազմակերպություն
İMF - Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund) - Միջազգային
 արժույթային հիմնադրամ
İOC - Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olimpik Committes) –
 Միջազգային օլիմպիական կոմիտե
İPI - Uluslararası Basın Enstitüsü (International Press Institute) - Մամուլի միջազգային
 ինստիտուտ
İRO - Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization) –
 Փախստականների միջազգային կազմակերպություն
İTU - Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union) –
 Հեռահաղորդակցության միջազգային միություն
ing. - İngilizce - անգլերեն
İÖ - İsadan önce (bkz. Milattan önce) - Հիսուսից առաջ (Հիսուս Քրիստոսի Ծնունդից առաջ,
 Մեր թվարկությունից առաջ)
İS - İsadan sonra (bkz. Milattan sonra) - Հիսուսից հետո (Հիսուս Քրիստոսի Ծնունդից հետո, Մեր
 թվարկության)
İt - İtalyanca - Իտալերեն
İTO - İstanbul Ticaret Odası - Ստամբուլի առևտրային պալատ
İTÜ - İstanbul Teknik Üniversitesi - Ստամբուլի տեխնիկական համալսարան
İÜ - İstanbul Üniversitesi - Ստամբուլի համալսարան

J

J. - Jandarma - Ժանդարմ, ժանդարմերիա
JA - Jandarma Alayı - Ժանդարմական զունդ
JGK - Jandarma Genel Komutanı, Komutanlığı - Ժանդարմերիայի գլխավոր
 հրամանատար, հրամանատարություն

K

K. - Kara, Komutan, Komutanlığı - Ցամաք, հրամանատար, հրամանատարություն
Kd. - Kıdemli - Ստաժավոր, ավագ
KDV - Katma Değer Vergisi - Ավելացված արժեքի հարկ
kg. - Kilogram - կիլոգրամ
KGB - Sovyetler Birliği Gizli İstihbarat Örgütü - (Комитет Национальной Безопасности
 /СССР/) /Խորհրդային Միության/ Պետական անվտանգության կոմիտե
 /ՊԱԿ/
KHz - Kilohertz - Կիլոհերց
KİT - Kamu İktisadi Teşekkülü - Հասարակական տնտեսական կազմակերպություն

KKK - Kara Kuvvetleri Komutanı (Komutanlığı) - Ցամաքային ուժերի հրամանատար (հրամանատարություն)
KKTC - Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետություն
K.Kuv. - Kara Kuvvetleri - Ցամաքային ուժեր
K.M. - Kaza Merkezi - գավառի կենտրոն
km. – Kilometre - կիլոմետր
Kn. - Kanal - ջրանցք
K.O.K. - Kolordu komutanlığı - կորպուսի հրամանատար(ություն)
Kol.Şti. - Kollektif Şirketi - կոլեկտիվ ընկերություն
Kom. - Komandit - կոմանդիտային /ընկերություն/
Kor. - Kolordu - կորպուս
Kora. - Koramiral - կորպուսի ծովակալ
Korg. - Korgeneral - կորպուսի գեներալ /գեներալ - գնդապետ/
Ktp. - kütüphanesi - գրադարան
kw. – Kilovat - կիլովատ
kw - sa. – kilowatt saat - կիլովատ ժամ

L

Lat. - Latince - լատիներեն
Lim. - Liman, limanı - նավահանգիստ
Lt. – litre - լիտր
Ltd.Şti. - Limited Şirket - Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն (ՍՊԸ)
Lv. - Levazım - 1. գույք, պիտույք 2. ինտենդանտական ծառայություն

M

m. - metre - մետր
Mah. - Mahalle - քաղամաս
mant. - Mantık - տրամաբանություն
mat. - Matematik - մաթեմատիկա(կան)
Md. - Müdür - տնօրեն
M.E.B. - Milli Eğitim Bakanlığı - Ազգային կրթության նախարարություն
metor. - meteoroloji - օդերևութաբանություն
mg. - miligram - միլիգրամ
MGK - Milli Güvenlik Kurulu - Ազգային անվտանգության խորհուրդ
MHz - megahertz - մեգահերց
MİT - Milli İstihbarat Teşkilatı - Ազգային հետախուզական կազմակերպություն /Թուրքիայում/
mi/sa - saatte mil - մղոն ժամ
ml. - mililitre - միլիլիտր
mm. - Milimetre - միլիմետր
MÖ - Milattan Önce - Ջրիստոսից առաջ
MS - Milattan Sonra - Ջրիստոսից հետո

MSB - Milli Savunma Bakanlığı - Ազգային պաշտպանության նախարարություն
**MTA - Maden Tetkik Arama Enstitüsü - Հանքերի հետազոտման և ուսումնասիրման
ինստիտուտ**
Müf. - müfreze - ջոկատ
Müh. - Mühendis - ճարտարագետ
müz. - Müzik - երաժշտություն
MYK - Merkez Yönetim Kurulu - Կենտրոնական վարչական խորհուրդ
MW - megawatt - մեգավատ

N

N. - Nehir - գետ
**NATO - Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (North Atlantic Treaty Organisation) –
Հյուսիսատլանտյան ռազմական դաշինք**
N.M. - Nahiye Merkezi - գավառակի կենտրոն
No. - Numara - համար, թիվ

O

**ODTÜ - Orta Doğu Teknik Üniversitesi - Միջինարևելյան տեխնիկական
համալսարան**
**OECD - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation Economic Cooperation
Development) - Տնտեսական համագործակցության և զարգացման
կազմակերպություն**
O.K. - Ordu komutanı - բանակի հրամանատար
Onb. - Onbaşı - եֆրեյտոր
op. - opus - օպուս
**OPEC - Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization for Petroleum Exporting
Countries) - Նավթ արտահանող երկրների կազմակերպություն**
Or. - Ordu - բանակ
Ora. - Oramiral - նավատորմի ծովակալ
Org. - Orgeneral - բանակի գեներալ
Ort. - Ortaklık - ընկերակցություն, ընկերություն
**Ostim. - Ortadoğu Sanayi, Ticaret Merkezi - Միջինարևելյան
առևտրաարդյունաբերական կենտրոն**
Oto. - Otomobil - ավտոմեքենա
Ov. - Ova - հարթավայր

Ö

Ö. - ölümü - մահվան տարեթիվը
örn. - Örnek, örneğin - օրինակ
Ös - ölümden sonra - մահից հետո
ÖSS - Öğrenci Seçme Sınavları – Ուսանողների ընդունելության քննություններ

**ÖSSC - Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti - Ինքնավար Խորհրդային
Սոցիալիստական Հանրապետություն**

P

- PK - Posta Kutusu - փոստարկղ**
PKK - Partiye Karkare Kurdistan - Քրդական բանվորական կուսակցություն
Plt. - Pilot - օդաչու
P - Paragraf - պարագրաֆ
p. - piyade - հետևակ, հետևազորային
p. - pusluk - դյույն, մատնաչափ
P.A. - Piyade Alayı - հետևակի գունդ
P.Bl. - Piyade bölüğü - հետևակի վաշտ
Prof. - Profesör - պրոֆեսոր
P.Tb.K - Piyade tabur komutanı (lığı) - հետևակի գումարտակի հրամանատար(ություն)
PTT - Posta, Telgraf, Telefon (İdaresi) - Փոստի, հեռագրի, հեռախոսի վարչություն

R

- RC - Kızıllaç (Red Cross) - Կարմիր խաչ**
res. - Resim - նկար
Rd. - Radar - ռադիոտեղորոշիչ
ruhb. - Ruhbilim - հոգեբանություն
Rus. - Rusça - ռուսերեն

S

- S. - Sayfa - էջ**
Sa - Saat - ժամ
**SALT - Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri - Ռազմավարական
սպառազինության սահմանափակման բանակցություններ**
Sb. - Subay - սպա
SBF - Siyasal Bilgiler Fakültesi - Քաղաքագիտության ֆակուլտետ
SEK - Süt Endüstrisi Kurumu - Կաթի արդյունաբերության ընկերություն
**SEKA - Selüloz ve Kağıt Sanayi Kurumu - Թղթի և ցելյուլոզի արդյունաբերության
ընկերություն**
**SFSC - Sovyet Federe Sosyalist Cumhuriyeti - Խորհրդային դաշնային
սոցիալիստական հանրապետություն**
sm. - Santimetre (bkz.cm.) - սանտիմետր
Sn. - Sayın - հարգելի
sn. - Saniye - վայրկյան
Sok. - Sokak - փողոց
SPK - Sermaye Piyasası Kurulu - Կապիտալի շուկայի խորհուրդ
SOS - Bizi Kurtarınız (Save Our Souls) - փրկության կոչ

SSCB - Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliđi - Խորհրդային Սոցիալիստական
Հանրապետությունների Միություն
SSK - Sosyal Sigorta Kurumu - Սոցիալական ապահովագրության ընկերություն
Sv - süvari - հեծելազոր(ային)

Տ

Տb. - Şube - մասնաճյուղ, բաժին
Տrt. - Şirket, Şirketi - ընկերություն

T

T. - Türkçe - թուրքերեն
Tar. - Tarih - պատմություն
TARİŞ - Tarım Satış Kooperatifleri Birliđi - Գյուղատնտեսական առևտրական
կոոպերատիվների միություն
Tb. - Tabur - գումարտակ
Tb.K. - Tabur komutanı - գումարտակի հրամանատար
TBMM - Türkiye Büyük Millet Meclisi - Թուրքիայի ազգային մեծ ժողով
Tbp. - Tabip - բժիշկ
TC - Türkiye Cumhuriyeti - Թուրքիայի Հանրապետություն
TCDD - Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları - Թուրքիայի Հանրապետության
պետական երկաթուղի
TCK - Türk Ceza Kanunu - Թուրքիայի քրեական օրենսգիրք
TDK - Türk Dil Kurumu - Թուրքական լեզվաբանական ընկերություն
TED - Türk Eğitim Derneđi - Թուրքական կրթական միություն
TEK - Türkiye Elektrik Kurumu - Թուրքիայի էլեկտրաէներգիայի վարչություն
Tekn. - Teknik - տեխնիկա
Tel. - Telefon - հեռախոս
Telg. - Telgraf - հեռագիր
TEV - Türk Eğitim Vakfı - Թուրքիայի կրթության հիմնադրամ
Tğm. - Teğmen - լեյտենանտ
TGS - Türkiye Gazeteciler Sendikası - Թուրքիայի լրագրողների արհմիություն
THK - Türk Hava Kurumu - Թուրքական ավիաընկերություն
THY - Türk Hava Yolları - Թուրքական ավիաուղիներ
TIR - Uluslararası Karayolu Taşımacılığı - Միջազգային ավտոճանապարհային
փոխադրումներ
Tk. - takım - դասակ
TKİ - Türkiye Kömür İşletmeleri - Թուրքական ածխաարդյունահանման
ընկերություն
TL - Türk Lirası - թուրքական լիրա (Թուրքական արժույթ)
TM - Türk Mali - Թուրքական ապրանք
TOBB - Türkiye Odalar Barolar Birliđi - Թուրքիայի փաստաբանների միություն
Top. - topçu - հրետանի, հրետանավոր
Topb. - Toplum Bilim - հասարակագիտ., սոցիոլոգ.

TP - Türkiye Petrolleri - թուրքական նավթային ընկերություն
 TPAO - Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı - Թուրքական նավթային
 բաժնետիրական ընկերություն
 TRT - Türkiye Radyo Televizyon Kurumu - Թուրքական
 հեռուստառադիոընկերություն
 TTB - Türk Tabipler Kurumu - Թուրք բժիշկների միություն
 TTK - Türk Tarih Kurumu - Թուրքական պատմական ընկերություն
 TSE - Türk Standartlar Enstitüsü - Թուրքական ստանդարտների ինստիտուտ
 Tug. - Tugay - քրիզադա
 Tuğg. - Tuğgeneral - քրիզադային գեներալ
 TÜ - Teknik Üniversite – Տեխնիկական համալսարան
 TÜBİTAK - Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu - Թուրքիայի
 գիտատեխնիկական ուսումնասիրությունների ընկերություն
 Tüm - tümen - դիվիզիա
 Tümğ. - Tümgeneral - դիվիզիայի գեներալ (գեներալ մայոր)
 TÜTAV - Türk Tanıtma Vakfı - Թուրքական ճանաչողական հիմնադրամ
 TÜSİAD - Türk İş Adamları ve Sanayicileri Derneği - Թուրք գործարարների և
 արդյունաբերողների միություն
 TV - Televizyon - Հեռուստատեսություն
 Ty - tarihi yok - տարեթիվը չկա

U

UN - Birleşmiş Milletler Teşkilatı (bkz. BM) - Միավորված ազգերի
 կազմակերպություն /ՄԱԿ/
 UNESCO - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations
 Educational Scientific and Cultural Organisation) - Միավորված ազգերի
 կրթական, գիտական և մշակութային կազմակերպություն
 UNICEF - Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations
 International Childrens Emergency Fund) - ՄԱԿ-ի աշխարհի երեխաների
 շտապ օգնության հիմնադրամ
 Uzm. - Uzman - մասնագետ

Ü

ÜSYM - Üniversiteler Arası Seçme, Yerleştirme Merkezi - Միջհամալսարանական
 ընդունելության կենտրոն
 Üçvş. - Üstçavuş - /ռազմ./ ավագ սերժանտ
 Ütğm. - Üsteğmen - /ռազմ./ ավագ լեյտենանտ

V

vö - ve öbürleri - և մյուսները
 v.s. - ve saire - և այլն

W

- w - watt - վատ /էլեկտր./
WC - Yüznümara (Water Closet) - զուգարան
WHO - Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization) - Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպություն
WMO - Uluslararası Meteoroloji Birliği (World Meteorological Organization) – Միջազգային օդերևութաբանական միություն

Y

- y - yaklaşık - մոտավորապես
Yar.Doç - Yardımcı Doçent - ասիստենտ
Yar.Prof - Yardımcı Profesör - Պրոֆեսորի ասիստենտ
Yd.Sb. - Yedeksubay - սպանտի սպա
YHK - Yüksek Hakim Kurulu - Բարձրագույն դատական խորհուրդ
Y.Müh. - Yüksek Mühendis - բարձր որակավորմամբ ճարտարագետ
Yn.dğ. - Yanardağ - հրաբուխ
YÖK - Yüksek Öğrenim Kurulu - Բարձրագույն կրթության խորհուրդ
Yrb. - Yarbay - փոխզնդապետ
YSE - Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü - Ճանապարհների, ջրի, էլեկտրատներգիայի գլխավոր վարչություն
Yun. - Yunanca - հունարեն
yy - Yüzyıl - հարյուրամյակ, դար
Yzb. - Yüzbaşı - կապիտան

Z

- ZDK - Zirai Donatım Kurumu - Գյուղմթերքների մատակարարման ընկերություն
Z.oto. - Zirhli otomobil - զրահամեքենա
Zool. - Zooloji - կենդանաբանություն, կենդանաբանական

Գրականության համառոտ ցանկ

- Աբեղյան Մ.Խ., Երկեր, հ. 2., Երևան, 1974:
- Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1-2, Երևան, 1976:
- Աղայան Էդուարդ, Ժամանակակից հայերենի հոլովումը և խոնարհումը (կառուցվածքային վերլուծություն), Եր., 1967:
- Աղայան Է.Բ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Եր., 1984:
- Աճառյան Հր., Հայերեն արմատական բառարան, հ. Ա-Դ, Երևան, 1971 – 1979:
- Աճառյան Հրաչյա, Թուրքերենի փոխառյալ բառեր հայերենի մեջ, Մոսկվա - Վաղարշապատ, 1902:
- Աճառյան Հրաչյա, Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի: Համեմատությամբ 562 լեզուների: Հտ. – 1-6, Եր., 1952 – 1971:
- Աճառյան Հրաչյա, Քննություն պոլսահայ բարբառի, Եր., 1941:
- Ասատրյան Մ.Ե., Ժամանակակից հայոց լեզու: Ձևաբանութ. (Ուս. ձեռնարկ հայկ. բանասիր. ֆակ. ուսանողն. համար), 2-րդ. հրատ., Եր., 1989:
- Ասատրյան Մ.Ե., Ժամանակակից հայոց լեզու: Շարահյուսութ. (Ուս. ձեռն.), Եր., 1987:
- Ասատրյան Մ.Ե., Ճշմարիտյան Ժ.Տ., Ժամանակակից հայոց լեզվի գործնական աշխատանքների ձեռնարկ: Ձևաբանություն.- Եր., 1981:
- Բարսեղյան Հ.Խ., Հայերեն ուղղագրական – ուղղախոսական, տերմինաբանական բառարան (ավելի քան 152000 բառ), Եր., 1973:
- Եզեկյան Լ.Կ., Հայոց լեզվի ոճագիտություն /Ուս. ձեռն./, Եր., 2003:
- Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան, հ. 1-4, Երևան, 1969 – 1980:
- Հայոց լեզվի զարգացումը սովետական շրջանում, Եր., 1973:
- Հովսեփյան Լ.Ս., Սովետահայ լեզվաբանությունը 60 տարում, Եր., 1982:
- Ղազարյան Ռ., Կենդանիների անունների հայերեն – ռուսերեն – լատիներեն կարգաբանական բառարան, գիրք Ա-Չ, Երևան, 1998 – 2001:
- Ղազարյան Ռ., Բուսանունների բառարան՝ հայերեն – լատիներեն – ռուսերեն - անգլերեն – ֆրանսերեն - գերմաներեն (2-րդ հրատ.) Երևան, 2002:

- Մալխասեանց Ստ., Հայերեն բացատրական բառարան, հ. 1-4, Երևան, 1944 – 1945:
- Մինասյան Ա.Մ., Թուրքերենի ընթերցարան (Առաջին և երկրորդ կուրսերի համար, խմբագիր՝ Խ.Պ.Ամիրյան), Երևան, 1986:
- Պապոյան Ա.Հ., Բաղիկյան Խ.Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի շարահյուսություն, Եր., 2003:
- Պետրոսյան Հ.Ջ., Գոյականի առումները հայերենում, Եր., 1960:
- Պետրոսյան Հ.Ջ., Գոյականի թվի կարգը հայերենում, Եր., 1972:
- Պետրոսյան Հ.Ջ., Լեզվաբանական բառարան, Եր., 1975:
- Պոհճալեան Հ. Արիստակես վրդ., Թրքերենի հայերեն առձեռն բառարան, T.E.A.O. Öğretmenleri Yard. Vakfı, İstanbul, 1981.
- Ջահուկյան Գ. Բ., Ժամանակակից հայերենի հոլովման համակարգը (Հարաբերակցային քննության փորձ), Եր., 1967:
- Ջահուկյան Գ.Բ., Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը (Համառոտ ուրվագիծ), Եր., 1969:
- Ջահուկյան Գ.Բ., Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները, Եր., 1974:
- Ջահուկյան Գ.Բ., Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն և բառակազմություն, Եր., 1989:
- Ջահուկյան Գ., Հայոց լեզվի տեսության և պատմության հիմնահարցերը, Բեյրութ, 1999:
- Ջահուկյան Գ.Բ., Աղայան Է. Բ., Առաքելյան Վ.Դ., Քոսյան Վ.Ա., Հայոց լեզու, Մաս 1, պր. 1, Ներածություն, Բառագիտություն, Դարձվածաբանություն (Դասագիրք բուհերի ուսանողների համար), Եր., 1980:
- Սարգսյան Ա. Ե., Արևելահայ և արևմտահայ գրական լեզուներ (Չուգաղղական - տիպաբանական քննութ.), Եր., 1984:
- Սարգսյան Ա.Լ., Ժամանակակից հայերենի համառոտ ուղեցույց, Եր., 2004:
- Սաքապետոյան Ռ., Արևմտահայերեն - արևելահայերեն ուղղախոսական - բացատրական բառարան, Երևան, 2000:
- Սաֆարյան Ալ., Սողոմոնյան Աշ., Թուրքերենի դասագիրք, գիրք Ա, Երևան, 2001:
- Սուրբիասյան Ա.Մ., Սուրբիասյան Զ.Ա., Արդի հայերենի ուղղագրական - ձևակազմական բառարան, Եր., 2002:

- Սուրբաթյան Ա.Մ., Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան (83000 բառ և դարձվածաբանական միավոր), Եր., 1967:
- Սուրբաթյան Ա.Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, 3-րդ հրատ., Եր., 1999:
- Aksoy, Ö., A., Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I, II, Ankara, 1971.
- Bursa – Tanıtım Kitabı, Ankara, 1997.
- Demiray, Kemal, Temel Türkçe Sözlük, 3. Baskı, İstanbul – 1994.
- Demiray, K., Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, 1990.
- Demircan, Ö., Türkiye Türkçesinin Ses Düzeni – Türkiye Türkçesinde Sesler, Ankara, 1979.
- Dilaçar, A., Dil, Diller ve Dilcilik, Ankara, 1982.
- Dilaçar, A., Türk Diline Genel Bir Bakış, Ankara, 1964.
- Dizdaroğlu, H., Türkçede Fiiller, Ankara, 1963.
- Dizdaroğlu, H., Türkçede Sözcük Yapma Yolları, Ankara, 1962.
- Ergin, M., Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 1980.
- Genel Kültür Ansiklopedisi (Milliyet Tesisleri'nde basılmıştır), 1991.
- Güray, Cenap, Kısa Adlar Sözlüğü, 1998.
- Hacıeminoğlu, N., Türk Dilinde Edatlar, İstanbul, 1971.
- Hatiboğlu, V., Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1972.
- Hengirmen, Mehmet, Türkçe Öğreniyoruz, c. 1-3, Ankara – 1999 (Առաջին և երկրորդ հատորների համահեղինակ՝ Ն. Քոչ):
- İmer, K., Türkiye Türkçesinde Kökler, Ankara, 1976.
- Karaca, Birsen, Doğu Ermenice – Türkçe Sözlük, Ankara – 2001.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal, Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü, Genişletilmiş İkinci Basım, İstanbul, 1982.
- Koç, Nurettin, Yeni Dilbilgisi, İstanbul, 1990.
- Nâzım Hikmet Ran, Bütün Eserleri, c. 1, Sofya, 1967
- Özel, S., Türkiye Türkçesinde Sözcük, Türetme ve Birleştirme, Ankara, 1977.
- Özön, N., Güzel Türkçemiz (Yazım Kılavuzu – Sözcükler Kılavuzu – Terimler Kılavuzu – Yazım Kuralları), İstanbul, 1986.
- Püsküllüoğlu, Ali, Türkçenin Argo Sözlüğü, İstanbul, 1996.

- Şiirle Selâm. Antoloji. Hazırlayan Şükrü Elçin (Üçüncü Baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi – Ankara 1993.
- Tuğlacı, Pars, İktisadi ve Hukuki Terimler Sözlüğü, 2. Baskı, İstanbul – 1979.
- Türk Atasözleri, Sofya, 1962.
- Айляров М.С., Учебник турецкого языка (под редакций академика В.А. Гордлевского), М. 1954.
- Баскаков А.Н., Голубева Н. П., Кямилева А.А., Любимов К.М., Салимзямова Ф.А., Юсипова Р.Р., Большой турецко – русский словарь (120 тыс. слов и словосочетаний) 2 –е изд. – М., 1998
- Баскаков Н.А., Введение в изучение тюркских языков, М., 1962.
- Джанашия Н.Н., Морфология турецкого глагола, Тбилиси, 1981.
- Джанашия Н.Н., Турецкий язык (грамматические таблицы и парадигмы), Тбилиси, 1987.
- Джаукян Г.Б., Общее и армянское языкознание, Ереван, 1978.
- Джикия М.С., Структура словоформ турецкого языка, Тбилиси, 1984.
- Кононов А.Н., Грамматика современного турецкого литературного языка, М.-Л., 1956.
- Кононов А.Н., История изучения тюркских языков в России: Доокт. период. – 2-е изд., доп., испр. – Л., 1982.
- Кононов А.Н., Очерк истории изучения турецкого языка, Л., 1976.
- Кочар М.Р., Турецкие элементы в языке константинопольских армян (лекция), Ереван, 1981.
- Кузнецов П.И., Учебник турецкого языка. Начальный курс, М., 1999.
- Лингвистический энциклопедический словарь, М., 1990.
- Майзель С.С., Изафет в турецком языке, М. – Л., 1957.
- Марузо Ж., Словарь лингвистических терминов. М., 1960.
- Михайлов М.С., Перифрастические формы и категории вида в турецком глаголе. М., 1954.
- Мустафаев Э. М. – Э., Щербинин В. Г., Русско – турецкий словарь (47000 слов), М., 1972.
- Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск XIX. Проблемы современной тюркологии (Состовление А.Н. Барулина, общая редакция академика А. Н. Кононова), М., 1987.
- Севортян Э.В., Фонетика турецкого литературного языка, М., 1955.
- Хохлов Б.М., Турецко – русский военный словарь, М., 1968.

- **Щека Ю.В., Русско – турецкий разговорник для туристов и деловых людей, М., 2000.**
- **Lewis G.L. Teach yourself Turkish. London, English Universities press, 1953.**
- **Lewis G.L. Turkish grammer. Oxford, Oxford Univ.press, 1967.**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԹՈՒՐԶԵՐԵՆԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ _____ 3

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍ - BİRİNCİ DERS

§ 1 Ցուցական դերանուններ - Gösterme Adılları (Gösterme Zamiri) _____ 4

§ 2 Պարզ համառոտ նախադասություն (եզ. թիվ, 3-րդ դեմք) _____ 4

§ 3 Ստորոգման ածանցների առաջին բաղաձայնի խլացումը
(d – t հնչյունափոխություն) _____ 5

§ 4 Հարցական դերանուններ (Ne? և Kim?) _____ 5

§ 5 Ներկա ժամանակով դրված ստորոգյալով պարզ նախադասության
ժխտական և հարցական ձևերը _____ 5

Վարժություններ _____ 7

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍ - İKİNCİ DERS

§ 6 Անձնական դերանուններ - Kişi Adılları _____ 9

§ 7 Ներգոյական (տեղի) հոլով - Kalma durumu _____ 9

§ 8 Հոգնակի թիվ - Çoğul _____ 9

§ 9 Var և Yok անունները _____ 10

§ 10 Ստացական դերանուններ - İyelik Adılları _____ 11

§ 11 Պատկանելիության ածանցներ - İyelik eki _____ 11

§ 12 - Bir - բառի կիրառությունը _____ 13

Վարժություններ _____ 14

ԵՐՐՈՐԴ ԴԱՍ - ÜÇÜNCÜ DERS

§ 13 Անվանական ստորոգյալի կազմությունը - Şahıs Ekleri _____ 16

§ 14 Անվանական ստորոգյալի ժխտական, հարցական,
հարցական - ժխտական ձևերը (տե՛ս § 5) _____ 17

§ 15 Ածական անուն - Önad (Sıfat) _____ 19

§ 16 Ներգոյական հոլովով դրված գոյականով կազմված
անվանական ստորոգյալը _____ 19

Վարժություններ _____ 20

ՉՈՐԴՈՐԴ ԴԱՍ - DÖRDÜNCÜ DERS

§ 17 Հրամայական եղանակ - Emir Kipi	23
§ 18 Բայի անորոշ ձևը - Eylemlik / Mastar	24
§ 19 Ներկա - շարունակական ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipi	24
§ 20 Տրական հոլով - Yönelme Durumu	26
§ 21 Բացառական հոլով - Çıkma Durumu	26
§ 22 Դասական թվականներ - Sıra Sayı Sıfatları	27
§ 23 - İ, leyin - բառակազմական ածանցները, - ise, ne..., ne... - մասնիկները	27
§ 24 Պատմողական բնույթի նախադասության բառերի շարադասությունը	28
Վարժություններ	31

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - BEŞİNCİ DERS

§ 25 Ցուցական դերանունների հոլովումը	34
§ 26 Հայցական հոլով - Belirtme Durumu / Yükleme Hali / i – hali	34
§ 27 Թերի օժանդակ բայի անցյալ ժամանակաձևի միջոցով կազմվող . անվանական ստորոգյալը	34
§ 28 - ile – հետադրությունը	36
§ 29 Բառավերջի խուլ բաղաձայնի հնչյունափոխությունը	37
Վարժություններ	39

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ALTINCI DERS

§ 30 Գոյականների կապակցության առաջին ձև - Birinci Tamlama	42
§ 31 Ներգոյական հոլովով դրված անվանական ստորոգյալն անցյալ ժամանակում	44
§ 32 Անցյալ կատարյալ ժամանակաձև (Կատեգորիկ անցյալ) – Belirli Geçmiş Zaman / Kati Geçmiş Zaman	45
§ 33 Հետադրություններ - İlgeç / Takı	46
§ 34 Չայնավոր հնչյունների սղվելը	47
§ 35 Գոյականներին ածանցների կցման հերթականությունը	48
Վարժություններ	49

ՅՈԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - YEDİNCİ DERS

§ 36 Գոյական անունների հոլովման աղյուսակներ	54
§ 37 Անձնական և ցուցական դերանունների հոլովման աղյուսակներ	55
§ 38 Պատկանելիության ածանց ունեցող գոյականների հոլովման աղյուսակներ	55
§ 39 Ածականի համեմատական և գերադրական աստիճանների արտահայտումը	57
§ 40 Kadar, dek (değın), gibi - հետադրությունների կիրառությունը	58
§ 41 Ժամանակի որոշումը ըստ ժամերի և րոպեների	59
Վարժություններ	61

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - SEKİZİNCİ DERS

§ 42 Ապառնի ժամանակ - Gelecek zaman	64
§ 43 Գոյական անունների կապակցություններ	66
§ 44 Dık - ով բայանունը	67
§ 45 Մակբայներ – Zarf / Belirteç	68
§ 46 Նպատակի պարագա	69
§ 47 Բառակազմական վերջածանցներ	69
§ 48 Բառերի շարադասությունը նախադասության մեջ	70
Վարժություններ	73

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - DOKUZUNCU DERS

§ 49 Ընդարձակ - ներկա ժամանակ - Geniş Zaman	77
§ 50 Ընդարձակ - ներկա ժամանակի ժխտական, հարցական և հարցական - ժխտական ձևերը	80
§ 51 Ըղձական եղանակ - İstek Kipi	81
§ 52 Ենթակայական դերբայ / - an ekiyle kurulan ortaçlar	82
§ 53 Մակբայական դերբայներ - Ulaç, Zarf – Fiil	82
§ 54 Թերի օժանդակ բայից կազմված - İken - մակբայական դերբայը	84
§ 55 - başka, için - հետադրությունները - İlgeç / Sontakı	84
§ 56 - ara, uğur, üst, alt, yan, doğru, karşı - անունների կապական կիրառությունը	84
§ 57 Որոշիչների շարադասությունը	87
Վարժություններ	89

ՏԱՄԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆՈՆՑՍԻ ԴԵՐՏ

§ 58 Բայի սեռը - Eylemde Çatı	94
§ 59 Բայի ըղծական – պայմանական խոնարհում – Dilek – Koşul / Şart Kipi	96
§ 60 Պայմանական եղանակի ցուցիչով կազմված բաղադրյալ ժամանակաձևեր	97
§ 61 - beri, dolayı, itibaren, fazla - հետադրությունները	98
§ 62 Շրջուն շարադասություն	98
§ 63 Բառակազմական վերջածանցներ	98
Վարժություններ	101

ՏԱՄԵՆԿԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԲԻՐԻՆՑԻ ԴԵՐՏ

§ 64 ուժ - ով անվանական ստորոգյալը	106
§ 65 Անորոշ անցյալ ժամանակ - Belirsiz geçmiş zaman	107
§ 66 - Ki - ստորադասական շաղկապը	108
§ 67 - al, at, iyet, ca, lan, laş - բառակազմական ածանցները	108
§ 68 Բաշխական թվականներ - Üleştirme / Dağıtma Sayısı	109
§ 69 Կոտորակային թվականներ – Kesir Sayı / Kesir Sayı Önadı	110
§ 70 Օն, arka, iç, dış, hak - անունների կապական կիրառությունը	110
§ 71 Վերջածանցներում ձայնավորների փափկացումը	112
§ 72 Բառավերջի կրկնակի բաղաձայնների վերականգնումը	112
Վարժություններ	114

ՏԱՄԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԻԿԻՆԻ ԴԵՐՏ

§ 73 Անկատար - անցյալ ժամանակաձև - Şimdiki Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı	118
§ 74 - ki - վերջածանցը	119
§ 75 - arak (erek) - ով մակրայական դերբայներ	120
§ 76 Ընդարձակ - ներկա ժամանակի հաստատական և ժխտական ձևերի համատեղ կիրառումը	121
§ 77 Ուղղակի խոսք - Araçsız Söz	121
§ 78 Թվական անունների առարկայացում - գոյականացումը պատկանելիության ածանցների միջոցով	122

§ 79 - kendi - բառը	122
§ 80 - madan (meden) -ով մակրայական դերբայը	123
Վարժություններ	124

ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ՄՇՄՆՄԱԿ ԴԵՐՏ

§ 81 - dik և acak -ով գործողության անունները	129
§ 82 Կարելիության և անկարելիության ձևերը – Yeterlik Bildiren Bileşik Eylemler	131
§ 83 - rağmen, doğru, göre, karşı - հետադրությունները	132
§ 84 – zarf, üzer(i) - բառերի կապական կիրառությունը	132
§ 85 - ken – մակրայական դերբայի ածանցը	133
§ 86 Անցյալ ժամանակի դերբայ - Geçmiş Zaman Ortacı	134
§ 87 Թուրքերենը՝ կցական լեզու	134
Վարժություններ	136

ՏԱՄՆՉՈՐՄԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԴՕՐԴՄԱԿ ԴԵՐՏ

§ 88 Ներգոյական հոլովով դրված գործողության անվան միջոցով կազմված ստորոգյալը	140
§ 89 Հարկադրական եղանակ – Gereklilik Kipi	142
§ 90 - dikça, alı - ածանցներով կազմվող մակրայական դերբայները	143
§ 91 Տրոհական հարաբերությունը	144
§ 92 - daş (deş) - sal (sel) - բառակազմական ածանցները	145
§ 93 Նախադասության ծավալուն որոշիչ անդամը	145
Վարժություններ	147

ՏԱՄՆՎԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՍ - ՕՆ ԲԵՏԻՄԱԿ ԴԵՐՏ

§ 94 Անորոշ իմպերֆեկտ - Geniş Zamanın Hikâyesi	150
§ 95 Բաղադրյալ բայեր - Bileşik Eylemler	152
§ 96 Ապառնի - անցյալ ժամանակ - Gelecek Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı	152

§ 97 Անորոշ անցյալ ժամանակով կազմվող պատմողական քաղաղրյալ ժամանակաձև - Belirsiz Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı _____	153
§ 98 Ըղձական եղանակի պատմողական անցյալ քաղաղրյալ ժամանակաձև - İstek Kipiyle Yapılan Hikâye Bileşik Zamanı _____	154
§ 99 Բաղաղրյալ պայմանական ժամանակաձևեր – Koşul (Şart) Bileşik Zamanı _____	155
§ 100 Սուբյեկտիվ եղանակավորություն – Rivayet Bileşik Zamanı _____	156
Վարժություններ _____	159
Թուրքերեն - հայերեն լեզվաբանական գիտաբաների քառարան _____	171
Թուրքերեն - հայերեն ուսումնական քառարան _____	178
Թուրքերեն – հայերեն հապավումների քառարան _____	288
Գրականության համառոտ ցանկ _____	299

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՖԱՐՅԱՆ
ԱՇՈՏ ՍՈԴՈՄՈՆՅԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԼՈՔՄԱԳՅՈՁՅԱՆ

ԹՈՒՐԶԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐԶ
ԳԻՐԶ Ա

АЛЕКСАНДР САФАРЯН
АШОТ СОГОМОНЯН
ТИРАН ЛОКМАГЕЗЯН

УЧЕБНИК ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКА

(под редакцией проф. Г. С. Асатрян и доц. А. Л. Саргсяна)

Պատվեր՝ 315: Տպարանակը՝ 1000:

**«ՈՍԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆՑԻ» տպագրատուն,
Երևան, Սեյիք-Աղամյան փ. 1
Հեռախոս՝ 52-78-63, 52-13-95
Ֆաքս՝ 54-30-24**

**Дом печати “ВОСКАН ЕРЕВАНЦИ”
РА, Ереван, ул. Мелик-Адамяна, 1
Тел. 52-78-63, 52-13-95
Факс. 54-30-24**

Հ. 3000 հրամ.

ԵՊՀ գրադարան



000005414